HISTORISCHE KARAKTERS

JEAN DE LA FONTAINE

ZIJN VRIENDEN EN VRIENDINNEN

Een Dichtersleven uit de XVIIe Eeuw

DOOR

ANDRÉ DE RIDDER

JEAN DE LA FONTAINE
ZIJN VRIENDEN EN VRIENDINNEN

JEAN DE LA FONTAINE
ZIJN VRIENDEN EN VRIENDINNEN

EEN DICHTERSLEVEN IN DE XVIIe EEUW

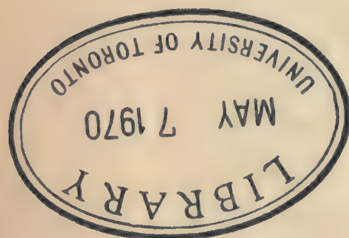
DOOR

ANDRÉ DE RIDDER

MET EEN PORTRET

BAARN
HOLLANDIA-DRUKKERIJ

UNIVERSITY OF TORONTO
MAY 7 1970
LIBRARY

Naar de schilderij van H. RIGAULT

AAN MIJN VADER

— die mij het eerste exemplaar van de „Fables" ter hand heeft gesteld, zijn eigen schoolboekje van vroeger, en meer dan eens „Le corbeau et le renard" heeft voorgedragen voor zijn gretig-luisterend zoontje, dat toen reeds, onbewust, van de schoone muziek der verzen en de wijze influisteringen der dichters hield — met heel mijn liefde en dankbaarheid . . .

INHOUD

HOOFDSTUK I

La Fontaine en de Idee van de Natuur in de XVIIe eeuw

Ja, velen hebben over La Fontaine geschreven, hebben vele boeken, dikke en dunne, over „le bonhomme" samengesteld. Pilon [1]) geeft zes volle bladzijden bibliographie, en wat geleerde opschriften schrikken ons al dadelijk in die lange zwarte lijst af! Er zijn sommigen dezer heeren, die het hebben over de „facultés psychiques" van La Fontaine, over zijne „philosophie" en zijne „morale", en de vernuftigsten en degelijksten hunner hebben zelfs eene „morale négative" en eene „morale positive" ontdekt in de simpele beschouwingen en de argelooze mijmeringen van den minst pedanten en levensgulsten aller dichters. Nog meer dergelijke uithangborden hebben ze boven de wankele steigers hunner meditaties en studies gehamerd, en waar La Fontaine ons den geur van bloem en kruid en het aroom van hooi laat tegenwasemen, daar waait het mufferige hunner ijdele ontledingen ons onverkwikkelijk tegen, bij den eersten stap.

---

[1]) Edmond Pilon, La Fontaine (Plon et Cie, Paris).

Het verbaast me al langer hoe meer, hoe weinig al die biografen en commentatoren — een enkele uitgezonderd misschien: Louis Roche [1]), die met minder gepak beladen en de zakken met minder reisgidsen opgevuld, maar met inniger liefde en deemoediger toewijding bezield, weder op de ontdekking van La Fontaine uitgetogen is — hoe weinig al deze schoolvosserige beschrijvers over La Fontaine zelf hebben gesproken, hoe luttel ze hebben getracht hem te begrijpen en ons iets van hem zelf mede te deelen. Al kan dan niemand onzer meer geven dan een vluchtigen naglans van herinnering, een ijle naschemering van wat eens het volle en schoone leven was. Zoo aanschouwde ik meer dan eens op de waterbekkens van het koninklijke park de in den uitstervenden avondschijn opdoemende herinnering van de luisterrijke legende van weleer, en die toch slechts was een schoone schijn...

Ze scheppen een nieuwen La Fontaine „ad usum pusillarum", ten gebruike van school en huisgezin, ten vermake van de „Académie française". Ze herbakken den fabulist naar eigen gril en persoonlijken voorsmaak, en zaaien de smakelooze suikerkorrels hunner eenigszins ouderwetsche fantasie op dezen geconfijten heilige. Ze maken er voor hun degelijkheid een „sujet d'expérience" van, een wonderbaar proefkonijn; ze trekken hem links en rechts, naar het hun past en

---

[1]) Louis Roche, La vie de Jean de la Fontaine (Plon et Cie, Paris)

believeft, en verkleeden hem dàn als profeet, dàn als wijsgeer, dàn als libertijn; ze jagen hem als een dronken Iloot vooruit, hem toonende met al de zwakke kantjes van zijn karakter, zijn zoogenaamde luiheid en zijn verstrooidheid en zijn liederlijkheid en zijn baatzuchtigheid, bijna te schande voor zijn tijd; ze rapen al hun wijsheid bijeen om La Fontaine er mee te tooien, en onder de zotskap, welke ze hem hebben opgezet, herkennen amper eenige vertrouwden den hun zoo dierbaren Meester...

Wanneer ik zekere critici lees, voornamelijk diegenen onder hen die de klassieken als slachtoffers hunner vivisectie hebben uitgekozen, dan komt 't me meestal voor alsof een schrijver uit een vorige eeuw voor ons, indien we geneigd zouden zijn die heeren te gelooven, niets anders meer zijn kan dan een uit oud papier samengenaaide vogelverschrikker, of een uit het oude lood en koper van allerlei literaire tradities, voorbeelden, voorschriften enz. artificieel gegoten afgodsbeeld.

De dichter, hij is nochtans een levende geweest. De zon heeft hem omjoeld met al haar glans en gloed, zijn bloed heeft gestroomd vol levenskracht door zijn aderen en onder zijn warm, zacht en welig vleesch, dat door vrouwenhanden is gestreeld geworden; hij heeft gegeten, gedronken, geslapen; hij heeft gewandeld, gereisd, gedroomd; hij heeft gesproken; en vooral: hij heeft geliefd met geslepen zinnen, gekust met gulzige lippen, geaaid met bevende

vingeren; niet één vrouw slechts, of vele vrouwen, maar heel de wereld; want de dichter is niets schooners en beters dan een vurige minnaar, die altijd begeert en verlangt, en heel het leven omprangen wil, en al de menschen omarmen, en alle vrouwen van de wereld bezitten, en die zich geeft aan heel de schepping, aan al wat is, met eene extaze en een koorts, die voor de andere menschen verborgen zijn, onbegrijpbaar en meestal onbegrepen. En zoo hij was wie hij was, en wilde wat hij wilde, en gaf wat hij gaf, zijn leven moet voor ons ontraadselen het geheim van zijn zijn, zijn willen en zijn werken.

Voor wat betreft de zeldzame liefde van La Fontaine voor de natuur, waarover dit hoofdstuk uitvoeriger handelt, 't zal precies zijn levensbeschrijving zijn, welke ons toelaten zal om van de wording en volrijping van dat gevoel in hem rekenschap te geven; welke uitleggen zal, door de bizonderheden van zijn leven, dat altijd — heel gunstige en bizondere omstandigheden ten gevolge — dicht met het buitenleven in aanraking vermocht te blijven, waarom en hoe La Fontaine opgroeien kon tot zoo subtiele vormen van voelen en genieten. In een grooten tuin als kind stoeiende eerst, als een soort houtvester daarna heele dagen in de wilde natuur slijtende, later als hoveling en als „poète pensionné" successievelijk verplaatst naar Vaux en Versailles, het Bretonsch kasteel van Mme de la Sablière en het Luxembourg-park te Parijs, heeft La Fontaine van jongs af zijn liefde voor

het buitenleven en de planten- en dierenwereld voelen ontluiken en heeft hij later dit fijnzinnig gevoel kunnen onderhouden en aankweeken, het lustig kunnen bevredigen en botvieren met vrijheid en losse vreugde.

Ik zal dus niet al de over La Fontaine geschreven werken compileeren, exerpeeren, bemediteeren en kritiseeren — om ook eens geleerd te spreken. Maar een sprankel zal ik trachten op te nemen in me van den geest van dezen dooden mensch, en lezende al het werk dat hij schreef, luisterende naar zijn stem, gehoor gevende aan zijn raad, ondervragende zijn tijdgenooten, kuierende door zijn land, wil ik trachten iets van zijn leven, iets van zijn ziel, iets van zijn menschelijkheid te leggen in deze bladzijden van wijding, en ik zal hem volgen in zijn bestaan, stap voor stap, hem vergezellen waar hij gaat, me opsluiten met hem in zijn kamer, gaan droomen met hem onder een eikeboom, coquetteeren onder zijn geleide in het salon van een charmante marquise, en nu en dan een der „petites cousines" onder mijn arm nemen en streelen onder de kin, met wie hij in het labyrinth van Versailles verdwaald raakte, naar het heet nog al dikwijls.

* *
*

Versailles! Ik zie het niet op een drukken Zomerzondag, wanneer de Parijsche democratie van de derde Republiek, in losgelaten joel en stijllooze zondagspret, de lanen en terrassen vult met zweetende aangezichten,

goedkoope kleederen, ransche parfums, lawaai en lach, en op elke uit steen gehouwen en door een van Frankrijks edelste artiesten versierde bank een jong paar te vrijen zit — zij, winkeljuffrouw van de „Samaritaine" of modistetje van de Rue de la Paix, hij, kantoorbediende bij het „Crédit Lyonnais" of leergast in een atelier — en kinderen te joelen liggen in het gras van het „tapis vert"... Noch gedenk ik „le parc royal" in de uitbundigheid van een dier feestdagen — Fête nationale, of andere — wanneer de „grandes eaux" spelen en de fonteinen van al de waterwerken als waaiers openspuiten of in hooge pluimen ten hemel welven, om ruischend in breede stralen neer te plassen daarna, met heel de feëerie van de zon of van een bonte avondverlichting in het tintelend spel van hunne zilverige arabesken. Uit de opengesperde monden der honderd kikvorschen van het Bassin de Latone flitst een fijne en ijl-stuivende waterstraal omhoog en gutst in hoofschen boog, met klaren zang van druppels, neder; de van schuim lillende muilen der steigerende paarden van het Bassin de Neptune spuigen het water met felle gulpen uit, en de bronzen groepen van tritonen en nixen, goden en godinnen, waterbespat als oud-gouden juweelen, glimmen in de zon of in den groenen schijn der opflitsende vuurpijlen, en het volk juicht, en het volk rumoert, en het volk dringt, terwijl de stille stem des avonds nog in een verder-afgelegen boschje uitsterft...

Schouwspel van naar eigen aard en lust zondagvierende volksmenschen en burgerluidjes, welke — in kortstondige opflakkering van schoonheid en vreugde — den vrijen dag daar slijten, onder blauwe lucht en tusschen groen van boomen en naast blauwe helderheid van bronnen, of ter feest komen waar water en vuur versmelten tot hoog-opgespoten juweelen en rimpel-zangen ... Schouwspel van volksche ontspanning dat overal elders innig-schoon en boeiend zijn zou, met schamelen deemoed en stille poëzie overtogen — en mij zeer zou roeren, daar ik zoo hartstochtelijk van het leven houd, en van de menschen — doch dat daar, te Versailles, misplaatst is... Men voelt dat die drukte en dat rumoer hier niet tehuis hooren, waar niets populairs past in de statige omgeving van het gewijde paleis en van het plechtige park, waar niets ordinairs wordt gedoogd door dit oord; alles hier roept het „ancien régime" te binnen, met zijn harde wet van ongelijkheid en hierarchie, doch met zijn harmonieuse pracht en zijn weeldevolle grootschheid; al heeft de Nationale Conventie op de zuilen der standbeelden de koningskroontjes en de leliebloemen laten uitbeitelen en deze teekenen van den despoot laten vervangen door den egalitairen driehoek, niets heeft ze veranderd. Men ademt de lucht van vroeger in, er huist in al die boschages een geest van verleden en voorbijen adel, en de atmosfeer hangt als iets trilfijns en helders gespannen boven het ruime tafereel.

Woel en joel der menigte klinkt hier valsch, het gedrang en de lawaaierigheid van feestvierende proletariërs schendt in dit midden iets majestatisch' zooals de domme lach van een vreemden indringer in een kerk de ingetogenheid van den Godsgewijden tempel ontheiligt... En ik ga liever naar Parijs terug, op vlucht, waar er moet woeling zijn, gewemel van menschen, geroezemoes van stemmen, koorts van passies, om het décor te volledigen en er de gepaste figuratie in te plaatsen en om de ziel van de stad te laten spreken, boven de massa's uit...

Versailles! Ga er heen in den Herfst — gedurende een kleurigen September of een loomen October —, op een dier stille dagen van rustige zonneklaarte, wanneer het loof der boomen kwijnend is, geel, ros of rood, en heel en al gulden in het wazige licht, en de lanen eenzaam zijn, de banken verlaten, de fonteinen zonder klatering. Misschien zal het felle kleed van een moderne marquise even tusschen de ruiten der beplantingen schemeren. Op de bekkens zullen een paar waterspinnen op en af kringelen, en een enkele karpel misschien zijn zilvergeschubden rug laten plonsen boven den effen spiegel... Daal dan de „honderd trappen" af, en wandel van het eene terras naar het andere... Kuier langs het „tapis vert" en langs al de beelden en vazen, die in twee eindelooze rijen pronken... Tuur naar de beeldengroepen van de bassins, zoo verscheiden en zoo zinnebeeldig... En

woon daarna den ondergang der zon bij, boven den grooten vijver, in de bosschen van den zilvertintigen horizont, terwijl heel het park beneden u ligt, met zijn perken en trappen, zijn fonteinen en bekkens, zijn lange, rechte lanen, zijn duizend besnoeide boomen, en het stervend zonnevuur nog gloeit in de vensters van het paleis... Dan zal de stem van Versailles tot u fluisteren haar tooverlied en u stemmen tot weemoedige bewondering, dan zal het park voor u openvouwen zijn geheim. Het zal een les van Fransche cultuur zijn, zooals er u nooit een gegeven is geworden, noch in een school, noch in een boek, noch in een landschap: omdat ge staat op een stuk aarde dat door de samenwerking van alle genieën is gewijd tot een der schoonste plekken der wereld, en een der vroomste, zooals het Forum en het Parthenon. Massart bouwde het kasteel, Lebrun met al zijn helpers decoreerde het, Lenôtre legde de tuinen aan, Coysevox, Girardon en Puget beitelden de beelden en fonteinen, Bette metselde de bekkens, en allen maakten deel uit van denzelfden subliemen tijd en van dezelfde vruchtbare beschaving...

De stilte zal in u dringen, met heel de wijding van het schoone uur. En terwijl de avond valt, zal uit grasperk en haag en struik de mist stijgen waarin de schaduwen hunne vormen verduiken kunnen, en de nachtdauw die, als tooverrook walmend in de verte, schimmen levend maakt overal en fantazieën schept op

een ruim tooneel... En 't zal misschien de Koning zijn, en zijn hofstoet, en al die dames zullen buigen en glimlachen, en al die heeren zullen groeten en schertsen, welke door Rigaud en le Pautre, Perelle en Israël Sylvestre met de punt van de graveerstift, in hun gang en wandel als bezield zijn voorgesteld geworden, één voor één levend, door een gebaar, een lach, een lonk, in het bonte tafereel van hun tijd en onder de talrijke schaar van hunne makkers en genooten: „Ce qui fut jadis un spectacle enchanté"... En voor wie gevoeliger is, en heeft geleefd in de boeken van die eeuw als in zijn eigen huis, en aan een heel stille fluistering een stem herkennen kan, aan een schuchter gebaar een mensch, en die „le règne du Grand Roi" beter kent misschien dan den tijd waarin het toeval hem heeft laten geboren worden, voor dien beter ontvankelijke zullen, onder al die schimmen, die hem wenken hen te volgen in de lanen waar de schemering des avonds en de mist een herleving van een oude wereld laten geschieden, heel duurbare voorouders zijns geestes zich bevinden.

Ik heb nooit in de dreven van Versailles gezworven of ik heb me herinnerd wat Mlle de Scudéry en Mme de Sévigné over het groote park schreven, met zooveel verwonderde geestdrift. Doch geen geluid is meer in harmonie met het sussen des winds of het ruischen der bladeren in de „allée des Marmousets", dan La

Fontaine's stem. Voor wie zijn fabels en vertellingen lief heeft, leeft hij nog in deze dreven. Evenals men er nauwelijks wandelen kan zonder aan Boileau en Racine, Corneille en Molière te denken. Men voelt dat Descartes hier zijn „Discours de la méthode" zou hebben kunnen schrijven, geïnspireerd door de regelmaat der lanen, den rigoureusen aanleg van al die perken en vijvers rond de spil van de middenlaan en binnen de logische en bewuste omheining van het paleis en van den horizont, en men betreurt dat Pascal hier niet gestorven is. Men herinnert zich terloops dat Molière's „George Dandin" hier werd gespeeld — in 1666 om het „grand canal" in te huldigen — en dat Lully bij dezelfde gelegenheid een zijner klankrijkste balletten liet uitvoeren.

Tusschen de tuinen en de muziek die daar werd gespeeld en dat zedenstuk dat daar werd vertoond, bestaat er een overeenstemming welke nog zoo harmonieus en zuiver nawerkt, dat we begrijpen zonder meer, hoe voor de tijdgenooten die dag moet zijn geweest een van de beteekenisvolste van hun bestaan. De schikking van den tuin van Lenôtre is dezelfde als van eene comédie van Molière, eene tragedie van Racine, een fabel van La Fontaine en een opera van Lully. Zij ook hebben in het dichtbegroeide woud der woorden en klanken gehakt met methode en gesnoeid met wijs beleid; in hun aller werk ligt er een „allée royale" open, een koningslaan, die de spil is

van heel hunne compositie en waaromheen alle onderdeelen, alle perken van poëzie en alle gangen van muziek, alle pyramieden van gevoel, en alle wegen van klank en kleur, zich komen schikken, in strenge hiërarchie. Hun werk is gefatsoeneerd als een mooie tuin met rechte paden, die men volgt zonder vermoeienis, en met overal zichtbaar een besnoeide natuur en een verlichte menschelijkheid. Zoo valt ruischend het licht neer op Versailles' plan, en kan tot in het verste hoekje de zon dringen met haar klaarte. Zoo omvat onze blik met dezelfde gemakkelijkheid van begrip de uitgestrektheid der Versailsche tuinen en de vijf bedrijven van een klassiek treurspel. Zoo ligt de synthese van Versailles' anatomie dadelijk in ons bereik, en die van een der „Pensées" van Pascal of een der fabels van La Fontaine. Het eigenste rythmus bezielt dan nog de nymfen van Girardon, die er hun gevleugeld levenslied dansen, op licht-gebogen voetjes en streng-gestyliseerde maat. Men heeft wel eens beweerd dat heel de geschiedenis van Griekenland uit ons geheugen zou kunnen gewischt worden en al de meesterwerken van Homeros en Sophocles en Plato zouden mogen verdwijnen in een wereldbrand, en dat we tòch het genie van Athene zouden doorvoelen en begrijpen indien slechts de heuvel van Acropolis bestaan bleef, met zijn heilige ruïnen. Nemen we vrede met die fijnzinnige bewering, dan kunnen we voortaan bevestigen, dat de tuinen van Versailles eenzelfde getuigenis

afleggen voor wat de essentie en de kwaliteit van den Franschen geest en de Fransche traditie betreft.

Lucien Corpechot, die over den Franschen tuin van de zeventiende eeuw, zooals hij door Mollet en Boyceau werd voorbereid en door Lenôtre ontworpen, een zeer boeiend en sierlijk boek schreef [1]) — met een tot nog toe op 't gebied van tuinkunst ongekende gevoeligheid en met een heel nieuwe methode van beschavingsgeschiedenis — heeft op heel karakteristieke wijze, bondig en treffend als het vignet van een munt, den tuin van Lenôtre omschreven als: „le jardin de l'intelligence", daarbij denkende aan den vroegeren, voornamelijk Italiaanschen, Renaissance-tuin, welke voor hem slechts is: „le jardin de la sensibilité", zooals ook de latere Engelsche tuin hem toeschijnt een werk van nog ongebondener gevoeligheid en een veeg teeken uit den tijd der Romantiek.

Wanneer men treedt in dat luisterrijke Versailles dat Lenôtre voor Louis XIV teekende, of te Vaux komt, dat hij voor Fouquet ontwierp, of te Chantilly voor le Grand Condé aangelegd door den genialen tuinier, of in de Parijsche Tuileries, of te St. Cloud dat Monsieur en te Choisy dat de Grande Mademoiselle hem verzochten te scheppen, of elders nog te Sceaux in Colbert's eigendom, te Meudon in Louvois' park, te Dampierre in het domein van den hertog van Chevreuse

[1]) Lucien Corpechot, Les Jardins de l'Intelligence (Emlei Paul, Paris), blz. 108 en vlg.

— overal treft u, met rustige aandoenlijkheid, het drama dat daar nog de sporen toont van den eens gestreden strijd: den strijd van het menschelijk denkvermogen tegen de krachten der natuur. Het is een der geestelijke oorlogen van Louis XIV's tijd. Want Lenôtre vond in den Koning iemand die de grootheid en de heerlijkheid boven alles liet had — was 't Louis XIV niet, die, om Lenôtre geluk te wenschen met zijn grootsche conceptie van Versailles, hem deze even grootsche woorden toevoegde: „qu'il avait du grand dans l'esprit"? — en wiens heerschzucht den kamp tegen de natuur opvatte als den moeilijksten doch eervolsten strijd welken hij ooit had aangebonden. De schampere Saint Simon heeft dien trots zoo duidelijk gevoeld in den vorst, dien hij met zijn wrokkende bedilzucht achtervolgde: „le plaisir superbe de forcer la nature". Ja, ze koesterden het beiden — de koning en zijn „jardinier" — het hoogmoedige en verheven en bijna al te vermetele plan: de Natuur te knechten, orde en regelmaat, klaarheid en verstaanbaarheid te brengen in de schepping, het ruwe werk der wereld door hun verfijnd verstand te verbeteren en aan te vullen. Ze spaarden moeiten noch kosten; heele regimenten werden aan het werk gezet, pompen bij menigten gebouwd om water uit de Seine te putten; twee rivieren, de Bièvre en de Eure, werden verlegd om de bekkens van water te voorzien; uit Vlaanderen, Normandië, Dauphiné en Artois werden allerlei boomen wegge-

haald — in Artois alleen roeide men er 25.000 uit — die met wortels en al op reusachtige, door ossen voortgetrokken karren door heel Frankrijk werden gesleurd en naar Versailles vervoerd, zoodat Madame de Sévigné, de onvermoeibare, steeds reizende en trekkende markiezin, kon getuigen dat ze op alle wegen ontmoette „des forêts toutes venues et touffues qu'on apporte à Versailles". Het was voor den veroveraar, die heel Europa schier onderworpen had, een vreemd genot om in de levende natuur te kerven en te hakken, om alles te onderwerpen aan de eischen van de rede en de wetten des verstands. Heuvelen werden geslecht, moerassen gevuld, bosschen gerooid, en uit de onregelmatigheid van den grond, uit een wanordelijk, verward en chaotisch stuk natuur rees langzamerhand, brok voor brok, volgens een logisch eenheidsplan, het wonder van orde, proportie en licht, dat we kennen: uit den koelen droom van intellectueele schoonheid van Lenôtre en uit den bijna wreeden grootheidszin van Louis XIV geboren. Louis XIV gaf luisterrijke feesten, doch geen bals en maskerades; hij voelde dat er iets ontbrak om zijn schepping tot iets volledigs te stempelen, en hij verzocht Molière om er zijn comedies te spelen, Lully om er zijn opera's en balletten te dirigeeren, en noodigde Boileau, La Fontaine, Racine, Chapelle en anderen uit om van zijn werk de beteekenis te voltooien, om de hoeken van zijn schepping af te ronden, om het grootsche decor

te meubelen en te versieren. Want hij had doorschouwd den algemeenen glans van waarheid en grootheid, die uit Versailles en uit het werk van zijn dichters en uit zijn eigen regeering gelijktijdig naar boven welde en die eens de latere eeuwen overstralen zou. Hij overzag zijn tuin, van af de hoogte van zijn paleis, en kon heel de ordonnantie ervan omvatten. Zoo ziet de geschiedenis zijn roemvol leven. Zoo omvatte Racine heel de ebbe en het tij van zijn menschen en legde ze in een klare beek te rusten, waarover we ons buigen nog altijd als over den meest rimpelloozen spiegel van waarheid. Wat van de werken te Versailles, na de uitvoering, te gecompliceerd, te overladen of te verbrokkeld scheen, werd op staanden voet afgebroken. Zoo schiftte en scheidde La Fontaine de vele bestanddeelen van zijn droom en kennis, om in een fabel van twintig regelen het essentiëelste onzer menschelijkheid samen te vatten. Wel beweren kortzichtigen en levensonrijpen, dat door hun voorsmaak voor de geestelijke geneuchten de classici de speelsche bron van de gevoeligheid in hun verstard gemoed moesten doen verdorren, maar hun bewering berust op een schijn, waardoor ze zich als argelooze kinderen laten verschalken. Er ligt evenveel gevoeligheid in La Fontaine en passie in Racine als in 't zij welk werk van de hun zoo duurbare romantiek; maar ze bloeit niet op in wilde scheuten, in overdaad van takken, in neertuimelende vracht van bloemen; ze wordt bemeesterd

door een strenge tucht, geleid en bedwongen; ze is als een zang achter hun werk, als een licht er onder; zoo klateren in de stilte van het Herfst-Versailles, waar ik u heen gevoerd heb, de fonteinen, niet ontwaard, maar waarvan de ruischende zang de stilte verhoogt en verinnigt; zoo schijnt rood door al de latwerken van het park, en door al de besnoeide pyramiden, de zon, die men niet onderscheiden kan, op zoo'n laten najaarsavond. En daarom zijn de terrassen van Versailles een uitverkoren plaats om te mijmeren over de ziel en den geest van Frankrijk...

We weten ook — door het schilderij van Patel, dat in het kasteel van Versailles wordt bewaard en ons van het park zooals het er in het jaar 1668 uitzag een nauwkeurig beeld schenkt — hoe het perspectief dat ons heden ontroert, over de breede, centrale „allée royale" naar „le tapis vert" en „le grand canal" toe, niet gewijzigd is geworden in den loop der 250 jaar welke sinds zijn verstreken, en dat het magnifieke uitzicht nog hetzelfde is als hetgene dat Racine, Boileau en Chapelle overschouwden, dien gedenkwaardigen dag dat ze in den tuin van „le Roi" bijeen kwamen om naar La Fontaine's voorlezing van „Les amours de Psyché" te luisteren...

Halen we het boeksken van den dichter uit onzen zak — een der banken noodigt ons tot rusten uit, en kiezen we die welke naast het standbeeld der „Lucht" staat, op het Terras —: La Fontaine begreep

wat wij nu, met heel het verleden achter ons, des te beter beseffen: de evolutie in de tuinarchitectuur door het aanleggen van Versailles ontstaan en plots tot een meesterlijke volmaaktheid ontwikkeld:

> Les lieux que j'ai dépeints, le canal, le rondeau,
> Parterre d'un dessin agréable et nouveau,
> Amphithéâtres, jets, tous au palais répondent
> Sans que de tant d'objets les beautés se confondent.

Hij roemt nog hooger Lenôtre's schepping:

> Heureux ceux de qui l'art a ces traits inventés!
> On ne connaissait point autrefois ces beautés;
> Tous parcs étaient vergers au temps de nos ancêtres.
> Tous vergers sont faits parcs; le savoir de ces maitres
> Change en jardins royaux ceux des simples bourgeois
> Comme en jardins des dieux ils changent ceux des rois.

Zoo zijn we nog dichter tot La Fontaine gebracht. Alles hier voert gedurig onze gedachte tot hem. De andere schrijvers van dien tijd beelden we ons eer in het paleis in, courtiseerende of flirtende, over kunst of politiek koutende in een der gulden salons met de zware kroonluchters en de vele spiegels, zittende op een zijden-bebloemde canapé naast een gracielijke princes of eerbiedig door jonkers en freuletjes omringd. Maar hoe verder men het park binnen dringt, hoe zeldzamer de hovelingen worden. Daar wandelt nog de boomen en bloemen beminnende Mlle de Scudéry, en verder ontmoeten we Madame de Sévigné, die een landelijk gemoed bezat; maar niemand buiten La Fontaine

zullen we in de verste, verlatenste hoeken aantreffen. Hij alleen minde de natuur zoo kinderlijk en eenvoudig om haarzelf, om eenzaam in het park te gaan dwalen, terwijl uit het paleis het feestgeruisch naar buiten schalde en de verdwaalden lokte, die tusschen de struiken nog toefden. Hij verkoos zijn eenzaam gemijmer boven het bal in de lichte zalen. Hij droomde en keek geboeid, met een stillen glimlach van intiem geluk op zijn gelaat, naar de boomen en de planten en de bloemen, naar de vogels in de lucht, naar de mieren op den grond.

Hoe moeten we betreuren dat zooveel van zijn geschiedenis uit die tuinen is weggewischt!

Verdwenen is de grot van Thétys, uit zeeschelpen gevormd en met vermakelijke waterwerken verrijkt, welke door de Francine's, zonen van Italië's meest vernuftigen fonteinbouwer Thomasso Francini, waren uitgedacht, en waar de paarden van Apollo, en Galatee en Acis en andere veel bewonderde groepen prijkten in de kloven. In die grot gaven La Fontaine, Molière en Boileau zich vaak rendez-vous, ondanks het gevaar van er hun beenen te bevochtigen en door een verraderlijken waterstraal te worden besproeid; daar praatten ze over boeken en vrouwtjes, en als ze eens van heel opgewekt humeur waren, door een welgeslaagd gedicht of een onverwachte amourette, bekletsten ze elkaar met water, spoten ze elkaar van kop tot teenen nat, totdat ze druipend de grot ontvluchten moesten, als kinderen schaterend van pret, om in een

voor onbescheiden oogen veilig boschje zich in de zon te drogen te leggen.

Verdwenen ook is het Labyrint, een uit Italië geïmporteerde aardigheid. Aan den ingang stond een „Esopus" van Legros en een „Liefde-god" van Tuby, „twee beelden van brons na de natuur beschildert, staande ieder op een pedestaal van rotzsteenen gemaakt; het een vertoont Esopus, en 't ander de Minne-Godt; Esopus een rol papier in de handt hebbende, wijst op de Minne-Godt, die een klauw gaaren in de hand heeft, als om aan te wijzen dat indien deze Godt de menschen in verdrietige Doolhoven brengt, Hij de verborgentheyt weet om haar daar uyt te helpen, als hij van de Wijsheydt verselt is waar van Esopus als een voorbeeldt in sijn Fabelen de weg aan wijst" [1]). Verdrietig vonden de tijdgenooten dezen doolhof niet, en 't schijnt dat vele minzieke heeren en coquette dames, gemakkelijk het spoor bijster en het hoofd op hol, niet zonder een beetje voorbedachten rade in de klassieke omwegen van de beschaduwde laantjes verloren liepen. Bij elke bocht der wegeltjes, op elk kruispunt stond een fontein, waarvan het onderwerp

[1]) 't Doolhof te Versailles, Bestaande in XLI Keurelijke Verbeeldingen van alle de uitmuntende Fonteinen van het zelve Doolhof, verrijkt met de uitlegging der Fabelen, die door de zelve vertoond worden, in vier talen, Frans, Engels, Hoog- en Nederduits, als mede in de zelve Taalen bij ieder afbeelding eene uitlegging in Poeëzy, in 't Nederduits door Anthoni Jansz. van der Goes. Te Amsterdam, bij Hendrik Bosch, Boekverkooper over 't Meisjes Weeshuis, 1722.

was gekozen uit een der fabelen van Esopus; de dieren, van brons gemaakt en naar het leven en de natuur gegoten, waren — indien we de getuigen gelooven mogen — zoo volmaakt afgebeeld, dat ze levendig schenen te zijn in de werking van hetgeen zij vertoonden, te meer omdat het water, dat zij uitwierpen, eenigerwijze nabootste het geluid of de vormen van de fabel die ze voorstelden. De beelden waren gemodeleerd door Legeret, Drouilly, Massou, Mazeline e.a. Het eerste beeld stelde de fabel van den nachtuil en de vogelen voor, en 't was een heele, luchtige vlucht van gevleugelde dieren, met fijne waterstralen stroelend uit hunne puntige bekken, terwijl de kleuren der vreemde schelpen, en de uitgelezen rotssteenen, waarmede al de waterbekkens versierd waren, vonkten en flikkerden om ter meest. In het tweede beeld was de fabel van de twee hanen en het veldhoen verdicht, en hunne waterstralen kruisten elkaar in sierlijke bogen, heel regelmatig; dan kwam de haan en de diamant, met breeden, rechten waterstraal omhoog; en zoo volgden de negen en dertig fabel-fonteinen elkaar op, de een al vernuftiger en aardiger dan de andere.

Op elke fontein was een quatrein aan Benserade gegrift, dat de beteekenis van de fabel samenvatte. Wat moet La Fontaine met belangstelling van fontein tot fontein gekuierd hebben, zijn oog verlustigd door de fantasie van deze eigenaardige beelden en meer nog door het spel van het water boven al deze fijn-geboet-

seerde dierenlijven; niet zonder trots zal hij hebben neergekeken op deze in lood gevormde verluchtingen van de Esopus-apologen, welke door zijne fabels [1]) befaamd waren geworden door heel Frankrijk, gekend door iedereen, oud en jong, en niet zonder eenigen spot ook, en met een beetje verontwaardiging, zal hij hebben gespeld de flauwe vierversjes van den modieusen Benserade, die zoo weinig van Esopus' geestigheid en wijsheid had laten leven in zijne opschriften.

Lang zou men te Versailles — wanneer men het verleden als iets eigens nog in zich draagt, als een levend bestanddeel van zijn levend wezen — kunnen mijmeren, allerlei richtingen uit, en de sporen van de groote dooden volgen...

Men kan zich in het ruime park La Fontaine als den meest gelukkigen hoveling voorstellen. Want niemand kon fijner dan hij het genot van het leven tusschen al die schoonheid, en in het glorierijke licht, ondergaan, en genieten van wat hij in een vers met allermodernsten klank — dat door Verlaine gedicht zou kunnen zijn — zoo subtiel en teer-gevoelig verheerlijkte als:

l'innocente beauté des jardins et du jour.

Toch zal hij — te midden van die natuur, waarin de meesterlijkheid des geestes wel tot diepe bewondering en tot luistervolle aandacht stemde, maar waarin zoo weinig van den echten, wilden buiten over-

---

[1]) De eerste reeks der fabels verscheen in 1667, en het labyrint werd eerst in 1674 voltooid en ingehuldigd.

bleef, van den ongerepten groei der planten en der bloemen en het onbeteugeld leven der dieren — ongetwijfeld meer dan eens hebben verzucht naar de bosschen en landouwen van Champagne, waar hij eens zorgeloos dwaalde, in den welvarenden tijd zijner jeugd en zijner mannenjaren. Want hij kon ze liefhebben in al hare uitingen, die Natuur als een bron onuitputtelijk, waarvan de weelde vloeide zonder ophouden, steeds borrelend uit den diepsten schoot der schepping, altijd versch, altijd nieuw: de eenig mogelijke „Fontaine de Jouvence", al zochten al zijne tijdgenooten deze wonderbare bron elders, daar waar ze toch niet te ontdekken was, en al sloten ze hunne oogen voor de aanwezigheid der werkelijke tooverkracht, omdat ze te dicht bij hen lag en hun te eenvoudig scheen.

Hij had de Natuur lief, overal en altijd, om haarzelve, zonder bijbedoeling, in volstrekte simpelheid des harten, zooals een buitenman en een dichter deze kan liefhebben: hij genoot even zooveel van Versailles en van de gestyliseerde weelden van dit door koninklijke gril ontstane paradijs als van de ruige wouden of de gladde weiden zijner geboortestreek. En niemand buiten hem, in zijn tijd, heeft die liefde zoo gaaf en heel zijn wezen doordringend in even felle lyriek, gekend met zooveel innigte en standvastigheid, en met zooveel geluk.

En daarom zullen we nooit Versailles doorkruisen — op een goud-rossen, mistigen najaarsavond of op

een prillen, diaphanen lentemorgen — zonder dat de schim van La Fontaine even door onze fantazie zal komen spoken, achter een stevigen boom of een freelen struik, in de tuinen vol wazigheid, en ons fluisteren zijn groot geheim van liefde...

* * *

Want het staat nu vast, al pruttelen nog een paar moedwillig-blinde traditionalisten tegen, die aan den hun boven alles duurbaren tijd geen enkele waarde ontzeggen willen en er bij voorbaat vast toe besloten zijn er alle denkbare schoonheid in op te sporen: de zoo beschaafde en ontwikkelde menschen van de „société polie" kenden de natuur niet, begrepen de natuur weinig, beminden haar zwakjes. Al ligt er misschien ook wel eenige overdrijving in de vaak in omloop gebrachte meening dat de „fijne lieden" van dien tijd niet anders dan salon-menschen waren. We moeten hen niet allen door een bril met Rambouillet-kleurtjes monsteren, en in „le grand siècle" moedwillig niet anders dan „le siècle des grands salons" willen terugvinden.

Taine o. a. [1]) heeft ons de voorstelling ingefluisterd alsof de menschen van dien tijd slechts bij hooge uitzondering hunne fijne neuzen buiten staken onder den blooten hemel die bruint, en de zon die sproeten

---

[1]) In zijn merkwaardig boek: La Fontaine et ses Fables (Hachette, Paris).

brandt; beducht voor de modder of het zand, die hunne zacht-lederen bottines of satijnen schoentjes zoo licht bevuilen; bang voor de takken van boom of struik, die zoo makkelijk hunne dure kanten kragen en zijden atours scheuren; terugschrikkend voor het gekruip en gebrom van vuile vliegen en vieze insecten, terwijl de odeurtjes van het boudoir hunne precieuse neuzen wellustiger streelden dan de ruige geur van hooi of hars.

Nu zal deze opvatting wel eenigszins aangedikt zijn, en naar een lichtelijk karikaturale conterfeiting overhellen. Ook zal er wel iets op ingewerkt hebben van die langzame versteening der denkbeelden, welke door de romantiek der geschiedenis tot stand wordt gebracht, door de geheime werking van traditie en suggestie. Voor ons, die alleen door boek en prent en overlevering die verre tijden kennen, schuilt er in het verleden een schoone toover, die het schier onmogelijk maakt de werkelijkheid te zien anders dan door het waas van onze misleide fantazie en onzen gecharmeerden erfelijkheidszin.

Deze kritische bedenking geldt nog meer, geloof ik, ten opzichte van de zeventiende eeuw dan van andere perioden. En nochtans, hoe verschillend, en met allerlei afwijkingen opgesmukt, doemt die tijd van Louis XIV in den geest van hen, die zich niet al te zeker in dit tijdvak tehuis voelen en eenigszins met aarzelende of moeë voeten zich in deze heel ruime warande wagen!

Voor de eenen is 't een tijd van al-plechtigheid en luister, ernst en adel — tijd van Pascal en Bossuet, Racine en Maintenon, Descartes en Malherbes — met vromen schijn overtogen, door de traditie gewijd, door de glorie gezegend, en geheel en al herschapen in één bloei van macht en kunst.

Voor de anderen integendeel, ligt de herinnering aan deze periode als iets zeer teers en wufts, zeer galants en zoeterigs in hun geheugen, en vage naklanken van de Astrée-literatuur dartelen door hun hoofd, met ruischende muziek van bals en balletten, en ze zien de boschages van Versailles als liefdehoekjes vol wellustigheid waar men de „carte du tendre" volgende licht zijn weg verliest, en de paleizen als rendez-vous-paradijsjes van ijl-bepluimde seigneurs of dartele verzenmakers met allercoquetste vrouwen, en ze vergeten „Port Royal" en „Saint Cyr" om slechts te denken aan het Hotel de Rambouillet en Ninon's salon van de Rue de Tournelles, aan d'Urfé en de Scudéry, Benserade en Voiture, aan de comédie galante van de Fronde, aan al de Don Juan's en al de Célimène's van dat bonte wereldje hunner verbeelding.

Allen hebben gelijk en ongelijk. Maar ze vergeten beiden dat er een diepe kloof ligt tusschen de twee deelen van Louis XIV's eigen leven, en dat deze kloof waarneembaar is evenzoowel op 't gebied van zede en kunst als van politiek en godsdienst, in heel zijn tijd. Het verwondere ons niet, indien we dus in het

bestaan der meeste hoofdfiguren van 't artistengilde en der hovelingen eveneens twee kenschetsende perioden aantreffen: de eene van dartelheid en levensroes, de andere van ernst en ingetogenheid.

Racine leefde, vooraleer te Port-Royal te gaan boeten en „Esther" en „Athalie" te dichten voor de door Mme de Maintenon in strenge tucht gehouden „pensionnaires" van Saint Cyr, heel vroolijk en speelsch in de wereld, en gaf ons in „Phèdre" en „Andromaque" studies van liefde-drift, welke aan rechtzinnigheid niets te wenschen over laten; het was een heel jolige baas, die de vrouwtjes niet versmaadde en in 't bizonder veel van de actrices hield, aan wie hij zijne rollen te vertolken gaf; eerst veel later zal de kentering van vroomheid intreden en zal hij luisteren naar de raadstem van de machtige en bigotterige Maintenon.

En deze listige en verstandige Mme de Maintenon zelf, voordat ze hare huwelijksplannen had zien slagen en den oud-wordenden en aan zwaarmoedigheid lijdenden vorst geheel en al onder hare plak gekregen en zich in het geheim tot koningin van Frankrijk had opgewerkt — waarna ze zich ontpopte tot de femelige kwezel die we kennen, wier lippen nog slechts woorden van austeriteit en onverdraagzaamheid prevelen en wier vingers liefst de beiers van haren paternoster streelen — was diezelfde kille moraliste eens niet geweest Madame Scarron, de vrouw van den spottenden en geestigen bult, in wiens huis men er allerlustigst op los

leefde en waar het haar niet aan aanbidders ontbrak [1])?

Zelfs La Fontaine zal aan de aanstekelijkheid van het vroom-wordend hof en de devoot-acteerende „Académie française” niet ontsnappen, en we zullen, na een harmonieus leven van wijsheid en liefde, bij den zeventigjarigen dichter een al te stichtelijke bekeering te betreuren hebben, die hem zelfs dwong tot eene, weliswaar hem moeilijk ontrukte, veroordeeling van zijn verleden en van al wat er in zijn werk te libertijnsch hem toescheen — nu zijn levensonderhoud en zijn bijval van die verkwezeling afhingen, nu zijn einde naakte en de doodslafheid hem beving.

Men mag nooit vergeten, dat in dien zoo dóór en dóór autocratischen tijd, de Koning een zeer veelzijdige rol heeft gespeeld, welke niet binnen de muren van het Louvre of de hagen van Versailles besloten bleef. Zijn invloed weegt op allen en alles. Want alle kunstenaars hangen van den koning of een zijner ministers af, en duizenden hovelingen danken hem dak en brood en eer. Ze zien naar zijn doorluchtig voorbeeld op, met meer dan eerbied en ontzag, met angst en onzekerheid. Ze moeten hem behagen ten allen koste, en voor niets ter wereld mogen ze zijn genadige gunst verbeuren, want dan verzwindt heel hun welvaart en hun rust. Hij is — in zijn halve goddelijkheid en zijn onbeperkte heerschappij van

[1]) Ninon de Lenclos en de vrouwen der 17e eeuw. (Hollandia-Drukkerij, Baarn, blz. 129 en vlg.).

kunstminnend despoot — de spiegel van hun leven. Het is een tijd van slaafsche onderwerping aan 's Konings wil, van matelooze vleierij en hulde voor den oppermachtigen vorst. Zijn levensrichting, zijn voorkeur en smaak, zijn fantazie en gril regelden den gang van het heele hof en van allen, die iets van hem verkregen of te verwachten hadden.

In den beginne was Louis XIV een bevallige en behaagzieke vorst, die niets beters wenschte dan de harten zijner hovelingen en onderdanen te winnen, die jong was en frisch en vol leven, op feesten belust, over zijn minnespel niet beschaamd; hij gaf het eene feest na het andere om inniger het volk aan zich te hechten; hij hield van luister, pracht en vreugde; hij beminde en begreep het leven. Zijn gezag was sterk en verlicht, streng en bekoorlijk altegader. 't Was de tijd van zijn zachte en geestdriftige liefde voor de mooie en teere en hartstochtelijke Mlle de Lavallière; om haar te behagen, riep hij de begaafdste kunstenaars van zijn rijk op, en hij bood haar als een weeldevoller geschenk, na juweelen en goud en edelsteenen, na kasteelen en knechten en paarden en koetsen, een ballet van Lulli of een klucht van Molière. Hij beschermde den godsdienst maar nam er zelf geen of weinig deel aan, en in heel Parijs werd de religie geëerd maar niet bemind. Na Mlle de Lavallière, verwierf Mme de de Montespan zijn gunst. De artiesten wisten dat de koning vurig en minziek was, tot scherts niet onge-

negen; ze waagden het nog voor de tuinen van Versailles een „Europe" te beitelen, zooals Majeline het met speelschen zin aandierf, als jonge, glimlachende vrouw, wier verleidelijk en van geluk stralend aangezicht de trekken van de favorite weergaf, terwijl ze keek — over een iepen-haag — naar een slanken jongeling, met trotsch doch door een minzamen schijn van liefde overtogen en met een zaligen lach opgefleurd gelaat — het „Poême héroïque" van Drouilly — waarin iedereen den koning herkende, met teere oogen starende, hij ook, naar de tot hem zoo vreugdevol opblikkende minnares.

Later zou alles verkeeren. De vorst wordt oud en neerslachtig; hij houdt van eenzaamheid en rust en het feestgerucht sterft uit; hij sluit zich met zijn biechtvader in zijn vertrekken op, en dagelijks wint Madame de Maintenon aan invloed; hij trekt het Verdrag van Nantes in en laat opnieuw de protestanten vervolgen, die zich zoo gelukkig hadden geacht onder zijn bestuur; hij verliest de scherpte van zijn geest en begaat fout op fout; het geluk keert hem den rug toe, en aan niemand vermag deze despotische monarchie zonder gracie nog te behagen, waarvan men plots het egoïsme voelt bijten; de droefgeestige ouderdom van den bekeerden en verkwezelden vorst weegt zwaar op allen, en het schoone, kleurige leven van enkele tientallen jaren her dooft heel bleekjes uit...

We zullen dus zeer op onze hoede moeten zijn, wanneer

ons de lust bekruipt om al te apodictisch onze opvatting van dezen zoo dubbel-vergroeiden en onder tegenstrijdige gedaanten zich openbarenden tijd samen te vatten. We zullen allermeest de legende hebben te duchten, en alles wat eenigszins op een te steil axioma of een te clichématige meening mocht gelijken.

Zelfs het begrip „natuur" zullen we zien gewijzigd worden gedurende deze lange regeering en deze welgevulde eeuw: eerst, losser en gevoeliger, dan plechtiger en strenger. Maar al vermijden we de al te gemakkelijke veralgemeeningen — en al zullen we Taine dus niet zonder voorbehoud volgen in zijn lichtelijk gesystematiseerde kritiek — we wagen het nogmaals aan de zeventiende eeuw dàt eenvoudiger en inniger gevoel van bewondering en liefde te ontzeggen, dat zoo vreugdevol, zoo pantheïstisch-fel in ons leeft, sinds we de wereld ten volle hebben ontdekt, op onze reis. Want eerst op het einde van de achttiende eeuw zouden we haar „ontdekken", in heel haar wildheid en overdaad, met al hare kleuren en rythmen, met hare schoonheid en al hare gaven, en onze gidsen zouden zijn Buffon en Bernardin de Saint Pierre, Rousseau en Chateaubriand.

Voor de menschen van de zeventiende eeuw was de Natuur een schier nog gesloten boek — op een paar bladzijden na.

Ze kenden noch de wereld der beesten, noch de wereld der planten goed.

De salon-jonkers en boudoir-freules van toen konden niet anders dan met een zeker misprijzen neerblikken op het minderwaardig geslacht der dieren, onzindelijk en rumoerig, waarvan ze nog geene pedigrees bezaten welke als adelbrieven dienst konden doen. De dieren gedragen zich onfatsoenlijk, ze ruiken niet lekker, ze hebben vlooien. Overigens waren de zeventiende-eeuwers, in 't algemeen, zeer utilair in hunne waarde-bepaling van de zoölogische wereld. Ze begrepen niets van het leven der dieren, van het stomme, echte, naïeve instinct dat sluimert onder den pels van hond of kat, van het heerlijke leven glinsterend op de schubben van een visch of de pluimen van een vogel. Zelfs de honden waren niet zeer gewaardeerd meer: Malebranche, als heel zachtmoedig en goedhartig bekend, sloeg den zijnen, diep overtuigd dat deze toch geen pijn ondervond; honden waren als bewakers van het erf of als jagers nuttige dieren en als dusdanig geschat naar hun waarde van dienstbaarheid, maar ze bezaten de trouwe vriendschap van hun heer en meester niet. Men vertelde als iets zeer eigenaardigs in het eigenaardig leven van Ninon de Lenclos, dat ze twee Spaansche patrijshondjes bezat, welke ze gedurig in haar kamer hield, in geelzijden mandjes, en in de deftige kringen hekelde men bitsig dit gebrek aan smaak en deze vieze manieren. Men zal heel zelden in het werk der toenmalige portretschilders, naast het conterfeitsel van den meester ook de afbeelding van

zijn geliefkoosden hond of zijn uitverkoren paard bespeuren. En welke dichter heeft zijn hond of zijn kat, zijn paard of zijn huisvogel bezongen? Het duurbaar thema van later, de dierenliefde, dat tot vervelens toe, op de meest sentimenteele wijze, zal uitgebuit worden, ontbreekt in de literatuur van Corneille's tijd, en weer zal 't alleen in het werk van La Fontaine zijn, dat we deze nog sluimerende uiting van wereldgeluk en ontroering terug zullen vinden.

Ook in de plantenwereld kenden de zeventiendeeeuwers heel gebrekkig hun weg en ze begrepen weinig van de veelzijdige schoonheid der Natuur, die tot zoo warme emotie stemmen kan. Ze was te wild, te ongebonden voor hun ordelievende ziel, te weelderig voor hun soberte, te democratisch en stijlloos voor hun distinctie en hun kieskeurig standen-begrip. Om er van te houden, moesten ze er de hand van den mensch in herkennen, die haar besnoeit en bewerkt, en ze waren er heilig van overtuigd dat ons vernuft de natuur kan verbeteren. Sensitieven of sensualisten waren 't nog niet, en het ruige bosch en de gore akker trokken hen maar matig aan. Ze hadden geen bewondering dan voor den kunstig-aangelegden tuin en het welverzorgde park. Ze wandelden liever in een schoongeharkte en gekiezelde dreef dan in de bonkige wegen van een landouw of de hobbelige paadjes van een woud. Boomen moesten gesnoeid, tot dreven aangeplant of tot sterren samengeschikt, op latwerk ge-

bonden, als leiboom gekweekt of als prieel uitgebouwd zijn, om hunne goedkeuring weg te dragen. Het water diende binnen regelmatige bekkens omsloten te worden en mocht dan slechts wellen, als 't door den tuit van een bronzen monster opspoot of uit de schelpen van een academische fontein neerstraalde.

De dorre en verintellectualiseerde Malherbe verheerlijkte den koning het loftuiterigst omdat hij de natuur had onderworpen aan zijn wil en inzicht: „aux miracles de l'art a fait céder la nature".

Is ook deze scenische aanwijzing van Molière niet heel kostelijk: „Le théatre représente un lieu champêtre et néanmoins fort agréable?"

Ze verveelden zich buiten. Als Louis XIV de dames van zijn Hof naar Fontainebleau, waar hij jagen ging, wilde lokken, liet hij haar vergezellen van „ses petits violons", en zelfs muziek en dans konden de wufte schoonen het door den koning gewenscht en opgelegd verblijf in het woudrijke domein niet aangenaam doen vinden.

Vertoeven ze buiten, dan zoeken zelfs de gevoeligsten nog een heel andere afleiding dan die van het natuurschoon zelf. Madame de Sévigné geeft er ons een typisch staaltje van in hare beroemde „Lettre de la Prairie"; ze is gaan hooien en vindt het een gezellige en vermakelijke ontspanning, al zullen de boeren van haar buitengoed er wel heelemaal anders over gedacht hebben: „Savez-vous ce que c'est faner? Il faut que

je vous l'explique: faner est la plus jolie chose du monde, c'est retourner du foin en batifolant dans une prairie; dès qu'on en sait tant, on sait faner". Nog een ander heel verdacht bewijs van hare liefde geeft ze ons, waar ze vertelt dat ze een ouden, grooten boom heeft doen vellen omdat hij te veel schaduw afwierp en daardoor de jonge struikjes deerde, door hare edele handjes geplant. Toch was Mme de Sévigné de meest „naturalistische" vrouw van heel de zeventiende eeuw, en uren ging ze wandelen, en elken zomer zocht ze een harer buitengoederen op, en weken lang was ze op de baan, heel Frankrijk door, in hare met zes paarden bespannen koets, eerste „toeriste" ook van haar land.

Nog vele zeer twijfelachtige en dubbelzinnige voorbeelden van deze artificieele natuur-bewondering der tijdgenooten van den eenvoudigen en oprechten La Fontaine liggen in de „mémoires" voor 't grijpen. Zullen we veel waarde hechten aan het vleugje sentimentaliteit, dat plots door Louis XIV's hoofd dartelde en hem — naar het zeggen der getuigen — tot het bouwen van een „gasthuis" voor zijne „zieke" oranjeboomen, de groote „orangerie" van Versailles, aanspoorde?

Beteekenisvoller is het gedrag van de duchesse de Bourgogne, die langs den boord van het „grand canal", niet verre van de koninklijke „Ménagerie" van Versailles, een hoeve had laten bouwen, waar ze — als

pachteres verkleed, in fijne zijden gewaden met vele strikjes en kantjes — hare koeien melkte, boter karnde (welke Louis XIV heel smakelijk vond!) en die zich eveneens met hengelen onledig hield, aldus het voorbeeld gevend aan Marie Antoinette voor haar Neurenbergsch dorpje van Trianon en haar landelijk poppenspel...

Bewijzen van deze heel betreurlijke leemte aan een gezond en oprecht natuur-begrip vinden we overal, in de boeken, in de tuinarchitectuur, in de kunst van dien tijd. Wandelen we door de Fransche musea of kasteelen, we zullen onmiddellijk getroffen worden door het gemis aan landschappen. In het Louvre of te Fontainebleau, te Versailles of te Anet, nergens speelt de natuur nog een rol in de decoratie; de achtergrond der tafereelen wordt aan de klassieke bouwkunst ontleend, en 't zijn paleizen en tempels, kolommen en triomfbogen, welke als bijkomstig decor rondom de geschiedkundige episoden staan opgebouwd: ook de schilders hebben den weg naar het open veld niet gevonden, al even weinig als de dichters. Zelfs Poussin heeft nooit naar de natuur geschilderd, en Lebrun stond er zoo ver van af, dat we tenauwernood de stevigheid van een boomstronk of het frissche groen van een struik in zijn werk ontdekken kunnen. Tot er een boertje van Lorreinen kwam, Claude Lorrain, die nog wel zijn doeken „composeerde", maar toch aan de verleiding van de zon en het licht niet

weerstaan kon en de eerste was om in de schaduw van zijn tijd de klaarte der hemelen te laten schijnen op het wuivend gebladerte van boom en struik. En 't zullen de Vlamingen van der Meulen en Nicasius zijn, die in officieele werken voor 't eerst weer een plaatsje aan de natuur zullen willen inruimen.

Nu kan men in verband met dat alles wel polemiseeren over de beteekenis van het woord „natuur" — de begrippen veranderen snel! — en aan de veelgebruikte uitdrukking een meer of minder ruime beteekenis hechten; de interpretatie zal noodzakelijk afhangen van het temperament van hem, die het woord te omschrijven en het begrip te omlijnen heeft.

Men begrijpt best dat de brave Emile Faguet, „l'oncle" van zoovele delicate en hoofsche „cousines", welke ook „aan literatuur doen", en die zelf nooït buiten zijn kamer is gekomen en geen ander deel der wereld heeft gekend dan de met boeken bezette wanden van zijn studeervertrek, waar hij at en sliep — dat zoo iemand zich erg ontevreden durft te betoonen over het gebrek aan waardeering, dat door zekere menschen tegenover de ongevoeligheid van de klassieken aan den dag wordt gelegd. Voor hem is de gevoelsarmoede der zeventiende-eeuwers een legende, en hij kijft heel boosaardig op de critici, die zoo oppervlakkig deze auteurs gelezen hebben dat ze zich niet eens rekenschap hebben gegeven van het diep en levendig begrip en de echtheid waarmede ze allen de natuur

hebben bejegend, van Malesherbes en Racan af tot Fénélon, La Fontaine en Madame de Sévigné toe, om niet eens van Théophile de Viau, Cyrano de Bergerac, Saint Amand en Voiture te gewagen. Nochtans voegt zelfs de gekloosterde en veelschrijvende Académicien een klein voorbehoud aan zijn defensie toe — hij legt even, bij die gewichtige gelegenheid, zijn pen neer om hun, die reeds zoo lang dood zijn en voor allen lof ongevoelig, een potsierlijk compliment te maken —: „ils ont parlé de la nature avec un sentiment de la nature tout à fait vif, profond; avec un sentiment philosophique, métaphysique, symboliste, non, je le reconnais, et je leur en fais mon compliment; mais avec un sentiment de la nature tout à fait pénétrant et fort" [1]).

Faguet haalt er de voor zijn thesis geschiktsten uit en moffelt de anderen — de grootsten en representatiefsten van de 17ᵉ eeuw — heel voorzichtig weg. Wat La Fontaine betreft, ben ik het roerend met hem eens: bij hem, ja, doch bij hem alleen, zullen we worden getroffen en ontroerd door een „sentiment de la nature tout à fait pénétrant et fort" ...

Ook Lucien Corpechot, die het bewonderenswaardig boek over de symboliek van Versailles publiceerde, valt de Romantiekers aan, omdat deze zich de ontdekking en de beoefening van het natuur-gevoel aan-

---

[1]) Emile Faguet, La Fontaine, blz. 196 (Société française d'imprimerie et de librairie, Paris 1916).

gematigd hebben, op een zoo overdreven wijze dat het wel een voorbedacht bedrog lijkt. En voor Corpechot hebben ze niets anders ontwikkeld in de Fransche sensibiliteit dan een kritiekl ooze en ziekelijke verrukking voor het onbeduidendste boompje dat op een wegkant verschrompelt of het luttelste beekje dat wispelturig door de velden kronkelt. De Franschen van de zeventiende eeuw hadden meer bescheidenheid en meer onderscheidingsvermogen, maar gevoelden voorzeker even diep als de romantici de opgetogenheid en het organisch genot dat aarde, lucht en loover mededeelen. Ze stonden minder verbaasd over de wonderen der wereld en zwijmelden niet elke minuut van den dag van verblufte verrukking, omdat ze beter begrepen het dierlijke dat er in die extaze schuilt en er heelemaal niet naar streefden deze oer-primitieve ontroering te ontwikkelen. Ze bewaarden hunne bewondering voor de landschappen waarin het verstand en de kunst van den mensch aandeel hebben om het uitzicht der natuur te vergeestelijken.

Ook Corpechot, neo-traditionalist, is een vooringenomen geest, en waar hij zich ten taak heeft gesteld om de tuinen van Versailles te beschrijven als het meesterwerk van het ordenend en schiftend klassicisme en als het trotsch symbool van dat koningschap, waarvan Louis XIV het glorieuse toppunt is, daar vergroot hij de blijvende waarde van de verstandskunst en van de traditie, ten nadeele van een veel levendiger

gevoelsvorm en van een moderner begrijpen van de kunst in ons maatschappelijk leven.

Dat de klassici de natuur niet volledig hebben kunnen wegcijferen uit de zegepraal van hun bewust-gehiërarchiseerd bestaan, wie zal 't ontkennen? Dat ze de natuur anders dan wij begroetten, 't is begrijpelijk, en 't was noodzakelijk. Dat ze de natuur minder in al hare bizonderheden beschreven, 't strookt met hun essentieel beginsel van mate en soberte. Wellicht moet men dus La Fontaine noch als een wonder, noch als een uitzonderingsmensch behandelen. Doch hij alleen heeft de natuur in heel hare breedte en diepte ontdekt; hij heeft er meer in gezien dan een te knechten kracht en een te ordenen chaos, of een materiaal voor logische constructie, en meer dan een decor ook; hij staat tegenover haar als voorlooper der romantici en weet, hij alleen, in zijn werk den toon aan te heffen, die ook ons heden nog ontroeren kan; hij treedt dichter tot ons toe; hij is natuurlijker, hij, le bonhomme zonder pretentie, die heelemaal geen filosoof dacht te zijn, de welgehumeurde epicurist die overal de vreugde des levens zocht en veel vreugde juist uit de natuur wist te puren, als een zoeten honing voor zijn wellustigen smaak...

Errer dans un jardin, s'égarer dans un bois,
Se coucher sur des fleurs, respirer leur haleine,
Ecouter en rêvant le bruit d'une fontaine
Ou celui d'un ruisseau roulant sur les cailloux,
Tout cela je l'avoue a des charmes bien doux.

Uit deze verzen klinkt een zoo belanglooze liefde, een zoo eenvoudige en diep-doorproefde wellust, een zoo modern geluid van genieten zonder de luttelste bijbedoeling, dat we noch bij Theophile de Viau, noch bij Saint-Amand er de zelfs verzwakte echo's van vernemen zullen. Hij wil in de natuur niet zoeken een stoffeering voor zijn wijsbegeerte, noch een bewijsvoering voor zijn godsleer, noch een aanleiding voor zijn rede om trotsch zich te stellen boven de ordelooze schepping. Hij geniet er van zooals een kind het doet, zooals we allen min of meer geleerd hebben, later, om er van te genieten. Het is een diep-egoïstische en zeer sensueele liefde, en een fijnbesnaarde lust der zinnen, zooals we houden van een mooie vrouw, een malve vrucht, een ouden wijn, met al onze naar het genot gespitste gevoelens en zonder het minste streven naar geestesverrijking, zonder het luttelste trachten naar dogmatisatie.

Hij peinst steeds met dezelfde epicuristische emotie aan de zoete oogenblikken die men slijt, naast de bloemen, in de schaduw der boomen, terwijl de zon brandt, de vogelen zingen, de kruiden geuren:

Ces moments qu' on voit couler
Parmi des fleurs et de l'ombrage.

Dit zijn pastorale verzen, waarin de geest van Virgilius, Horatius en Lucretius schuilt in stilte, en in nieuw en verjongd leven opbloeit. Het geheim van zijn moderniteit is nochtans heel eenvoudig: 't ligt

geheel en al in zijn sympathie voor de schoone schepping, in zijn bewondering voor het goede leven. En al het naïeve en gemoedelijke in hem, het in argeloosheid van zijn plechtige eeuw ver-verwijderde in zijn bohemien-wezen en het als van een verdwaalden droomer onbekommerd en goedgezind zwerven van den „bonhomme" te midden van de natuur, waarvan hij genoot door al zijn poriën en met al zijn zintuigen, terwijl de warme zon zijn lichaam warmde en zijn hart vervroolijkte, heel die genotzuchtige vrijheidszin en dat optimistisch wijs-zijn in het nooit tragisch of idealistisch of pompeus opgevatte bestaan van dezen steeds glimlachenden „dagen-melker", dat alles, en dat alles alleen, heeft het mogelijk gemaakt dat La Fontaine voor ons zou blijven de meest verleidelijke gids door de monumentale gangen van zijn tijd, en de treffendste uitzondering in eene literatuur, die, in 't algemeen, van de Natuur, op heel voorzichtigen afstand, ver is gebleven . . .

* * *

Nu bestaan er wel knorrige geleerden die op hun beurt beweren, dat de dichter La Fontaine niet altijd even nauwkeurig en even breedzinnig het menigvuldig leven der natuur heeft bekeken; andere die hem verwijten dat zijn horizont al te beperkt is geweest; weer andere die zijn bevoegdheid als „naturalist" bevechten.

Furetière reeds dreef wel erg lichtzinnig den spot met dezen opzichter van wateren en bosschen, die na

dertig jaar in functie te zijn geweest, in den „Dictionnaire Universel" de verschillende houtsoorten moest leeren onderscheiden.

Paul de Rémusat en Amiel, bezield met het potsierlijk genoegen van schooljongens die hun leeraar op een vergissing betrappen, hebben al te nadrukkelijk gewezen op de leemten in La Fontaine's dierkunde, en op de vele fouten in de schildering zijner praatzieke viervoeters begaan.

Amiel heeft zelfs een lange landmeterskettìng en zware mijlpalen voortgesleurd om de grenzen van La Fontaine's aardrijkskunde af te bakenen: „Sa géographie n'a que quelques lieues carrées et n'atteint ni le Rhin, ni la Loire, ni les montagnes, ni la mer". En ook den Donau niet, of den Guadalquivir, geleerde heer, en geene vulkanen of woestijnen! Zijn vaderland is niet, zooals het uwe, de aarde en de kosmos: hij vergenoegt er zich mee te zijn een man van zijn land, of zelfs van zijn provincie, van die Champagne met hare stil-golvende heuvelen en zacht-ruischende bosschen en milde zon, waar alles, landschap en klimaat, tot rustig leven uitnoodigt, en die alles biedt wat tot een vreedzaam en in landelijk minnespel opfleurend bestaan van noode is, voor iemand die zijn zucht naar avonturen weet te temperen, en zijn dorst naar kennis te laven aan een beek . . .

Verder nog weet Prof. Dr. Droogstoppel ons met klappeiachtige bedilzucht in 't oor te fluisteren: „Il

n'a ni papillon, ni rose. Il n'utilise ni la grue, ni la caille, ni le dromadaire, ni le lézard", en ook Droogstoppel zit niet op een stok te treuren in de fabelen, met fletse pluimen en uitgedoofd oog, achter de tralietjes van de kooi der zoölogische methode...

Arme wetenschapsmenschen! hun naam blijft amper in een hoekje van ons geheugen hangen, gelijk een door den bezem verwaarloosd brok spinneweb, terwijl de liefde voor La Fontaine warm in ons harte rust, en op onze boekenplanten zijne dichtwerken nog altijd staan op eene eereplaats, en we er naar grijpen zooals een kind naar een verleidelijke vrucht, of een oude van dagen naar het jonge vleesch van eene minzame deerne... En 't is La Fontaine die gelijk heeft!

Fabre, de grootste entomologist van onzen tijd, heeft ons zelfs medegedeeld dat de beruchte krekel — herinnert u, vrienden: „La cigale ayant chanté tout l'été" — niet zingt en slechts enkele weken leeft, en hij spreekt de veronderstelling uit dat in La Fontaine's geest een verwarring tusschen de krekel en de groene sprinkhaan, welke de arme krekel opvreet, moet plaats gevonden hebben.

Gustave Michaut heeft in zijn tweedeelig boek over den fabulist [1]) al deze wetenschappelijke opwerpingen geboekt en zelfs zich verwaardigd voor La Fontaine „qui n'en peut mais" de verdediging op zich te nemen, tegen al deze hooggeleerde heeren.

[1]) G. Michaut, La Fontaine, 2 dl. (Hachette & Cie., Paris 1915).

Men verplaatst de discussie op een verkeerd terrein wanneer men over de wetenschappelijke bevoegdheid van La Fontaine te redetwisten begint.

Voor hem was de natuur geene studie-stof, en hij had heelemaal geen aanleg om naturalist te spelen. Hij was dichter, en 't lijkt me voldoende. Hij zelf heeft de waarde van zijn kunst overschat waar hij in een paar te weidsche zinnen — in de opdracht aan den Dauphin en in de „Preface" van het eerste fabelenboek — het stichtelijk karakter van zijne fabelen op den voorgrond tracht te schuiven en een moreele en opvoedende waarde aan zijn beschrijving van der dieren zeden en eigenschappen hecht; maar moest hij niet — als trouw onderdaan en als een zich naar de gewoonte zijns tijds schikkend dichter, die met een glimlach op de lippen de goedkeuring van den jongen vorst tracht uit te lokken en den roem met eenige overdreven plechtigheid tegenlonkt — in deze „Epître dédicatoire à Monsieur le Dauphin" wettigen de hoofsche daad van zijn geschenk aan het vorstelijke kind? „Vous êtes en un âge où l'amusement et les jeux sont permis aux princes; mais en même temps vous devez donner quelques-unes de vos penseés à des réflexions sérieuses". Gelukkiglijk heeft hij, aan het slot van zijn epistel, zijn geleerden schijn weer afgelegd en heeft het juist besef van zijn kunnen hem de belijdenis afgedwongen: „le dessein que j'ai de vous divertir est plus proportionné à mes forces"...

Al te ijverige levensbeschrijvers hebben den dichter een zeer slechten dienst bewezen met zijn al te ernstig betoog der „Epitre dédicatoire" te woordelijk op te vatten en wat al te geestdriftig zijn kennis en de wetenschappelijke beteekenis van zijne dierentafereeltjes te overdrijven. Taine reeds werkte de vergelijking met Buffon met al te veel lof ten bate van den fabulist uit, en Damas-Hinard, die de kennis van den zoo weinig wetenschappelijk-onderlegden dierenvriend hooger schatte dan die van den beroepsnaturalist, schreed de grenzen van de geoorloofde loftuiterij nog roekeloozer te buiten.

Discussies van dien aard raken het essentieele van La Fontaine's dichterschap niet. Hij liep verwonderd en verbaasd en gelukkig door de wereld; hij had geen boeken van plantkunde of dierkunde noodig, maar bezat in plaats daarvan een gevoelige ziel en een paar heldere oogen en scherpe ooren: „car tout parle en l'univers" verzekert hij zelf ons, zooals onze Vlaamsche La Fontaine, de groote en simpele Gezelle, ons eens ervan overtuigen zal, met schier gelijke woorden: „'t heeft alles een tale, dat leeft, als de ziele luistert"...

Men heeft alle mogelijke invloeden, welke op La Fóntaine ingewerkt hebben, nagegaan, en allerlei schoolvossen en geleerde snuffelaars in vele stoffige boeken hebben in bronzen schaaltjes, angstig en plechtig, gewogen den invloed van de Latijnen en Grieken of den invloed van de Hindoes, hem naast alle fabeldichters en natuurdichters van alle eeuwen

in de balans gelegd, gewag gemaakt van de overwegende inwerking op den zeventiende-eeuwschen fatalist van den eeuwen voor Christus in Hindoestan levenden vizier Pilpay en den „Roman de Renart" en de oude „trouvères" en Gassendi, den naturalistischen filosoof, en dat alles is erg geleerd, vernuftig en zelfs interessant misschien — maar 't doet La Fontaine's kunst niet veel beter begrijpen, en 't brengt ons heelemaal niet nader tot zijn levende menschelijkheid...

Felix Hémon, leeraar aan het „Lycée le Grand" en laureaat van de Fransche Academie, heeft in een zeer scholastieke en met engelen-geduld samengebrachte dissertatie, heele schatten van dergelijke spitsvondigheden, ontledingen, naspeuringen, vergelijkingen enz. vergaard, en 't zal eenieder, die aan die doode geleerdheid eenige belangstelling hecht, niet moeilijk vallen het „Sesam! open u!" te spreken, waardoor de poorten voor deze voorraadkelders van geleerdheid zich zullen ontsluiten voor hunne dorstige geesten en snuffel-zieke neuzen...

Ik open liever de „Fabelen" en kijk met gretige oogen naar zijn dierenspel toe. Wie heeft zoo bondig en scherp, met zooveel levensecht relief de dieren, met heel hun gang en houding en al hun manieren van doen en met hun eigen silhouet, weten te teekenen? Een, twee, drie, hoogstens vier verzen zijn voldoende

---

[1]) Cours de littérature, 5e deel: La Fontaine (Ch. Delagrave, Paris).

om een als een munt-vignet duidelijke en indrukwekkende afbeelding tot stand te brengen.

Hier komt aan „la cigogne au long bec", daar „le bouc des plus haut encornés"; ginder droomt „le héron au long bec emmanché d'un long cou"; we ontmoeten, één voor één, „la grenouille, qui n'est pas grosse, en tout comme un oeuf" en „le dogue, aussi puissant que beau, gras, poli" en „la belette avec son long museau" en „la bique, à la trainante mamelle" . . .

Hier vouwt zich in drie verzen een heel wereldje open:

> Quatre animaux divers, le chat grippe-fromage,
> Triste oiseau le hibou, rouge-maille le rat,
> Dame belette au long corsage.

De pauw treedt voor, met heel de weelde van zijn bonten juweliersstaart:

> Le paon qui porte à l'entour de son col
> Un arc-en-ciel nué de cent sortes de soies,
> Qui se panade, qui déploie
> Une si siche queue et qui semble à nos yeux
> La boutique d'un lapidaire.

„Un peintre animalier", zoo heet Lanson hem, en die karakteriseering voldoet me heel wat beter, omdat ze zoo nederig en bescheiden is, dan die van de al te bewonderingsvolle interpretators, die in La Fontaine de eenen den grooten „naturalist" gaan ontdekken, de anderen den grooten „moralist" . . .

Hij putte alles uit zichzelf en was met boekenwijsheid niet gediend. Hij stond voor zijn plezier op de wereld,

en hij heeft nooit gemeend een hoogst-gewichtige roeping op deze aarde te moeten volbrengen, al gaf hij zich in den beginne een iets of wat wijzen schijn. Hij vermaakte zich kostelijk. Hij had het leven lief, met al wat er aan wellustigheid uit te putten viel; hij hield van de bloemen en de vrouwen, den wijn en het spel der dieren, de muziek en een fijnen disch. Hij keek echter niet naar het schouwtooneel der beesten alleen; ook de menschen verlustigden zijn blik en riepen op zijn lippen dien glimlach wakker van ironie en medelijden, geluk en schalksheid, die hem zoo bevallig deed lijken, al was zijn aangezicht voorzeker niet heel mooi...

Hij lachte en spotte graag, en hekelde soms met veel vermaak de malheid van de menschen, maar zonder bitterheid of haat en zonder ooit de pretentie te koesteren een wereldhervormer te zijn... Hij toonde hun dwaas gedoe niet aan met de verontwaardiging van een boetprediker, noch met de illusie van een wereldreformeerder, doch slechts met de pittige guitigheid van iemand, die in hun dwaasheid zelf, hun gek vertoog, nog vreugde vindt, aanleiding om zich te verlustigen, reden zelfs om het leven nog meer lief te hebben en om te leeren van het kort bestaan op deze altijd even interessante wereld te genieten met de meeste zorgvuldigheid.

En nadat hij, jaren lang, in de gelegenheid zal geweest zijn om de komedie der wereld, de groote en

jolige komedie van het Fransche Hof en van het bedrijvige Parijs te volgen, zal hij — den ouden wijzen gelijk — met lichtelijk moeën glimlach, met veel ontgoocheling en een heel klein weinigje bitterheid, maar zonder ooit striemend de geesels der satire te hebben laten neerrammelen op den rug van zijn tijd, des te beter begrijpen — en hij had van alles genoten en geproefd, en zijne vingeren hadden gretig de druiven der vreugde geperst — de rust van een kalmen avond . . .

Dan zal hij, gezeten in de schaduw van een boom, kunnen herhalen:

L'innocente beauté des jardins et du jour
Allaient faire à jamais le charme de ma vie

en slaken, niet zonder een tintje melankolie, waar hij den wisselenden loop van zijn leventje overschouwt, dezen wensch van gelatenheid en berusting in al de hardheid des levens:

Rien ne trouble ma fin; c'est le soir d'un beau jour.

Het was een genoegelijk schouwspel, voorwaar . . .

HOOFDSTUK II

De Jeugd in Champagne

De groote dichter is eerst een klein kind geweest, zooals alle andere menschen.

Wel leeren de biografen van beroemde mannen ons, dat deze op een zekeren datum, in een bepaalde plaats, stad of dorp, werden geboren, maar die mededeeling bezit meestal zoo weinig overtuigende kracht en wordt met zoo luttel belangstelling voor het borelingesken, dat toen nog geen verzen of schilderijen kon maken of geen veldslagen gewonnen had, als met officieele vlijt en onverschilligheid geboekt, dat we van het feit soms heelemaal niet zeker zijn en er ons niet het minst door ontroerd gevoelen. Die geboorte-beschrijving schijnt wel een lastige taak te zijn, waarvan men zich als met tegenzin kwijt, eenigszins met ergernis, omdat de baby nog niet geniaal was, op dat oogenblik. Wie — onder die zorgzame biografen — toonde ons den later beroemden kleuter, al krijtend in zijn wieg, al droomende op de schoolbanken, al spelende in de straat? Wanneer zullen eens de groote dichters levensbeschrijvers vinden, die van hunne geboorte en kindsheid

spreken zullen met simpele wijding, zooals de evangelisten ons vertelden van Christus' komst op de wereld in het stalletje van Bethlehem of van zijn leerjaren in de timmerwerkplaats te Nazareth?

We kunnen met stellige zekerheid aannemen, dat Jean de la Fontaine een kind is geweest — omdat hij zoo lang een kind is gebleven — en 't ons geen moeite kost ons zijn jeugd voor te spiegelen.

't Is in den vollen zomer, dat hij geboren werd: op 8 Juli van het jaar onzes Heeren 1621 — wanneer de dagen helder en warm zijn, de nachten zoel en wellustig, en alle boomen groen en vol jonge vruchten staan. Zijn moeder, vrouwe Françoise Pidoux, droeg hem gedurende heel de schoone lente en de eerste maand van den zomer in haren schoot, terwijl de druiven rijpten op de wijnstokken. Zij ging stralend van geluk ter kerke elken Zondag, naast haren deftigen echtgenoot, zooals 't een goede huisvrouw en moeder past, in vinnige blijdschap van wondere begenadiging — want 't was haar eerste kind. Het jongetje spartelde het leven in, terwijl een welige zomerdag de wereld had omhangen met verheuging, en er was zon en zomer overal, gedurende zijn eerste maanden op aarde.

't Was in het land van Champagne, in een der schoonste en rustigste streken van Frankrijk. Wanneer men er reist, ondergaat men er denzelfden indruk als Hypolite Taine, toen deze bewuste denker, langs den Rijn en de Vogezen van een reis in het Oosten zijns

vaderlands terugkeerende, de Champagne betredend het gevoel had, van daar eerst in het echte Frankrijk zijn intocht te hebben gehouden; en zoovele indrukken en overwegingen hem overstelpten, welke hem plots de eigenaardige waarden van zijn ras duidelijk maakten.

Geen woest of droevig uitzicht hier, geen schraalte en geen overvloed, geen mist en ook geen strakke roereloosheid van te blijvend effen hemel. Geen bergen, die stijgen, en geen vlakte, die eindeloos leeg wegdeint. Geen sterke lijnen, geen felle kleuren, maar alles gesneden naar klein model, met beminnelijke mate, bevalligheid en rustigen zwier, met zuivere verhoudingen en sobere schoonheid.

De bedachtzame heer Michaut, die in een universiteit leerde schrijven, en over La Fontaine het dikste werk van alle heeft samengesteld, begint zijn boek met Taine's theorie van den invloed des middens te bevechten, en te betreuren, dat het sinds het verschijnen van „La philosophie de l'art" gewoonte is geworden om een korte schets van eens dichters geboorteland te teekenen, waarvan vooral in verband met La Fontaine misbruik is gemaakt, naar deze vroede boeken-doorsnuffelaar meent. Wat hem niet belet ons op zijn beurt op een beschrijving van Champagne te vergasten. Nu kan men wel — wanneer men de critische spitsvondigheden des geestes en de gevaren der contradictie niet ducht — vriendelijk den spot drijven met Taine's beruchte theorie — want hij heeft zijn groot en

belangrijk begrip van positivistische kritiek al te systematisch en eenzijdig en met te veel absolute alwetendheid toegepast — maar men moet van kop tot teen een lettergeleerde zijn, om de verborgen krachten en geheime inspiratie-bronnen te durven ontkennen, welke in een landschap schuilen en allen begeesteren die er hunne dagen slijten, of om de stemmingen weg te cijferen, welke uit een schouwspel van natuur of samenleving, of uit klimaat en lucht op de sensibiliteit van een mensch en de voorwaarden eens levens inwerken. Nu ageeren die locale geaardheid en die ethnische voorbeschiktheid meestal niet met die almachtige en onverzoenbare deterministische kracht, die Taine meende ontdekt te hebben; maar wie niet gelooft aan dien invloed van land en ras en weder, door de voegen van het wezen naar binnen sijpelend gelijk de straaltjes van het licht door de spleten van een dichten muur, sluit eigen oogen en ooren en ziel, ter wille van in boeken geleerde wijsheid. Alsof het onverschillig was voor een onzer te leven in de open, lichte ruimte van de vlakte of in de donkere beslotenheid van het woud, en in te ademen de vorst der kille kimmen of den zonnehoning der milde dalen.

Laten we Taine volgen wanneer hij ons de gouw van Champagne beschrijft, en hare bergen die slechts heuvelen zijn, hare wouden die niet meer dan boschjes vormen, hare stroomen als riviertjes zachtzinnig kronkelend door het vriendelijk land en al zijne zacht-

afgeronde kontoeren, en schenken we hem vertrouwen wanneer hij ons droomen laat van de hooge populieren, de ruischende wilgen, de dunne berken en de bloeiende brem, van de oude bruggen en de mossige molens, van de bijen op de boekweit-velden en de visschen in de zilverige beekjes of in de trage Marne: want waar we met geloken oogen staren naar die delicate landstreek, rijst het doek op, dat ons het tooneel van La Fontaine's fabelen zichtbaar laat worden, en als een behagelijk kader zich rondom zijn jonge leven schikt.

Bij hem zelf is alles fijnzinnig en kiesch en sober, op het bevallige gespitst, diepzinnig zonder pedanterie, expressief zonder krachtdadigheid, met een levenseenvoud en een waarheid die zonder achterdocht open zich vouwen gelijk de golvingen van zijn land onder de groote zon. In hem ligt de zachte gloed van den zonneschijn, die tusschen fijn-kantige berken schittert en met freele schaduwen op heide en thymus rust. Hij draagt in zich den gezonden levenszin van een matig, eenigszins nuchter en toch ontvankelijk volk, noch zeer gepassioneerd noch danig verhard, dat niet onverschillig blijft en ook niet licht-geroerd is of op den stond ontvlambaar dweept met alles en niets. Hij kent in zijn bestaan, dat zich zonder moeite overschouwen laat, geen dolle buitensporigheden en geen al te felle kontrasten, en om gelukkig te zijn vraagt hij geen geweldige schokken, moordende passies en koortsige avonturen; hij is gesloten voor alle storende emoties,

zooals over den hemel van zijn land noch gure wolken, noch zwarte stormen, noch brandende zonnestralen jagen.

Om het zachtmoedige en rustige van zijn levensgevoel is hij een uitzondering in zijn tijd van dweepzieke, romantisch-heldhaftige, coquette of op avonturen beluste heeren en edelvrouwen. Onder die bonte schaar van tooneelhelden staat hij op zijn eentje, een beetje afgezonderd, als een goede burgerman uit de provincie, een buitenmensch bijna, met zijn bezadigd oordeel en zijn scherp gezond verstand, zijn genoegelijke wijsheid, zijn schranderen spot.

Of Taine's theorie dus altijd uitkomt en zich in alle gevallen even gewillig op de werkelijkheid laat aansluiten, zal ik in het midden laten, en 't deert me niet. 't Is niet eens waarschijnlijk, dat die leer ons nooit bedriegen zou, want het leven bekommert zich om geen theorieën, die als min of meer welriekende paddestoeltjes op zijn knoestige wortels woekeren, terwijl de literatoren meenen, dat het leven bestaat om hunne stelsels en uitvindingen. Maar wat La Fontaine betreft, omdat hij ongerepter en argeloozer een stuk natuur in de natuur gebleven was, liegt die theorie niet. Hij is een levend voorbeeld van de wetten waaraan de mensch is blootgesteld, en waaraan hij nooit geheel verzaken kan. We herkennen den dichter in het harmonieuse landschap van midden-Frankrijk, zooals we datzelfde landschap in zijn werk terugvinden, en of zulks toeval is of niet, zullen we de geleer-

den laten uitmaken. Wij zullen ons alleen over het feit verheugen, omdat we nu dichter bij den poëet staan, dan wanneer we zijn verzen niet op de regelmatige golving van zijn land zouden kunnen meten, of zelven niet konden genieten van eene gematigde lucht en eene nooit tot uitersten overhellende weersgesteldheid. Ik waande reeds den dichter te Versailles te ontmoeten, toen ik daar rondwandelde, en ik ben overtuigd hem in de „garennes" van Champagne aan te treffen, wanneer ik, al zwervende, in de omstreken van zijn geboorteplaats zal kuieren. Er rest ons meer van hem dan eenige boekdeelen, welke met stof bedekt in een boekenkast onbewegelijk prijken, met hunne starre letters...

La Fontaine aanschouwde dus het eerste levenslicht te Chateau-Thierry, een groot dorp of een kleine stad, zooals men 't nemen wil, dààr, in Champagne. Voor dien tijd een kleine stad, geloof ik — al gewaagden een paar overmoedige Parijzenaars later van de „buitenschoolmeesters" welke La Fontaine er vond; maar ook in dien tijd waren de Parijzenaars reeds zeer trotsch op hunne metropolis en voor elke andere liefde gesloten — een stad toch, en die zich de weelde veroorloofde een dubbelen naam te bezitten, want ze werd ook Chauny geheeten.

Heden ten dage toont men er nog, in de Rue des Cordeliers, het geboortehuis van den dichter: de gewone provinciale woonst van een zeer gegoeden burger, in

den traditioneelen Franschen stijl dier dagen, met twee verdiepingen, gelatte vensters en een smalle deur, waartoe twee lage trappen met ijzeren leuning toegang verleenen; vóór het huis een geplaveide binnenplaats en een groot ijzeren hek op een onderbouw in blauwen steen. Vroeger stond er, in de plaats van dit hek, een groote muur met inrijpoort — een „porte cochère" — en beheerschten een paar torentjes het gebouw, die het symbool van de adellijke pretenties der La Fontaine's waren.

De torens zijn nu verdwenen, en het huis schijnt er niet geschonden door. Maar wat ik meer betreur is de bekrimping van den tuin, die vroeger zich tot tegen de vestingen uitstrekte en dikwijls den kleinen jongen uit zijn studiekamertje moet hebben gelokt; slechts een klein gedeelte ervan is overgebleven, in min of meer waarachtigen staat; niet zonder achterdocht nog, zullen we er een hagedoorntje plukken van den eeuwenouden struik, die, naar men ons wijs maken wil, den dichter reeds bekoorde met zijn geurige bloesems. Men vond er ook een stal, een duivenhok en twee vogelenkooien — „grande et petite gallicines" — en een aanzienlijken wijnkelder.

Al was La Fontaine dus geen buitenjongen, de zoon van welgestelde, zelfs rijke burgers, hij leefde al vroeg tusschen boomen en bloemen en vogels. Want benevens den tuin van Chateau-Thierry, waarin hij met zijn jongeren broeder Claude en zijn halfzuster Anne de

Jouy speelde, lag een heele wereld voor hem open: de stad zelf, op de helling van een heuvel gebouwd, met vele bosschen en akkers er rondom, en de boorden van de Marne, die door een fleurige vallei haar heldere kronkelingen slingert.

Zijn ouders bezaten een buitengoed te Fontaine-Regnard, waar een snelle beek over mossige rotsen schuimde, en elk jaar begaf de heele familie zich naar dat mooie landgoed. Hij ging met zijn vader in de omstreken wandelen, vergezelde hem soms op zijne inspectie-tochten, en de goedgezinde man leerde hem de vogelen en de kruiden onderscheiden en blij zijn ...

Tot zijn dertiende jaar zeker verbleef La Fontaine te Chateau-Thierry. Wanneer hij later het schamele stadje zal verlaten hebben, zal de herinnering aan zijn aangename kindsheid nog dikwijls in zijn hoofd droomen, en met genegenheid zal hij naar zijn geboorte-oord terugkeeren, voor een of meer dagen, telkens als de gelegenheid zich voor zal doen. Den machtigen minister Fouquet zal hij zelfs een verzoekschrift in verzen zenden, het overtuigendste dat men overhandigen kan, „pour le pont de Chateau-Thierry" — de door de Marne deerlijk beschadigde brug waarvoor tien duizend zilveren kronen benoodigd waren, om ze behoorlijk te herstellen.

La Fontaine was de zoon van Charles de la Fontaine, koninklijk raadsheer, meester van waters en bosschen van het hertogdom Chateau-Thierry, en van jonkvrouwe

Françoise Pidoux. Zijne voorouders behoorden tot de kleine burgerij en waren meest allen kooplieden geweest; eerst met zijn achtergrootvader was hunne sociale stijging begonnen; doch langs zijn moeders kant beroemde hij zich op een voornamer afstamming. Van edelen bloede waren de la Fontaine's niet, al nam de vader van den fabulist den titel aan van „écuyer", dien Jean de la Fontaine op zijn beurt te dragen waagde, wat hem slecht bekwam en hem een boete van tweeduizend „livres" berokkende, wegens het onrechtmatig voeren van een adeltitel. Een zware straf voor een onbeduidend vergrijp — en dat den dichter geen voordeel aanbracht: hij heeft het op zich genomen aan zijnen naam de hoogste faam bij te zetten, en de „Fables" zijn adelbrieven, die door geen „Almanach de Gotha" met genoegzame eere geboekt kunnen worden.

Veel schijnt La Fontaine niet te hebben geleerd gedurende zijn jongste kinderjaren in het collegie van Chateau-Thierry, dat nochtans goed bekend stond in heel het Fransche rijk; we weten alleen, dat hij Latijn en Grieksch studeerde. Hij liep liever in den tuin of op de vesten te spelen — hij heeft het ons zelf verteld in een zijner fabels, die zooveel sobere en bedekte mededeelingen omtrent zijn wedervaren bevatten — en naar geen les luisterde hij met meer aandacht dan naar de sprookjes van „Ezelsvel" en „Asschepoester". Toen reeds gedroeg hij zich als een verstokte luiaard en hij heeft zich later nooit de moeite meer gegeven

om te veranderen. Een zijner medeleerlingen heeft, in een schoolboek dat men teruggevonden heeft, van hem getuigd, dat hij „un bon garçon, fort sage et fort modeste" was. Hij bleef niet braaf uit plichtsbesef of vrees, maar omdat hij zich in de klas vreemd gevoelde; hij zat rustig wijl hij droomde en omdat hij een peizelijken, gesloten, iets of wat schuwen aard en een naar eenzaamheid en stilte hunkerende ziel bezat. Binnen-in was hij heel gelukkig, dank aan zijn eigenwijs leventje van speelziek en dichterlijk kind, en men meene niet dat hij droef gestemd of neerslachtig was. In zijn eigen verbeeldingen droomde hij weg, en hij liet zich inwiegen en sussen door de luie welgenoegelijkheid van de zon, den tuin en de sprookjes. In de kerk zelfs was hij verstrooid, terwijl het orgel speelde of de klok luidde. Hij zal dus in school of in huis of op de godsdienstleering wel meer dan eens gestraft geworden zijn, wegens onoplettendheid of nalatigheid. Zijn herinneringen aan zijn studietijd zijn niet in het minst aangenaam of verzoenend, en hij zal tot driemaal toe in zijn fabelen zijn afkeer voor de magisters luchten, voor schoolmeesters en schoolkinderen, en voor alles wat naar schoolgeleerdheid riekt.

Rond zijn vijftiende jaar moet La Fontaine naar Parijs vertrokken zijn om zijn studies voort te zetten, al is het feit nog niet voldoende bewezen — en al meenen zekere biografen dat hij te Chateau-Thierry en anderen dat hij te Reims of te Juilly voortstudeerde

— meer weten we er in geen geval van. We kunnen slechts gissen, hoe pijnlijk het afscheid van huis en tuin en stadje moet geweest zijn, het gevangen zitten in de zooveel strengere studie-kamer van het grootestadscollegie, het verplicht-zijn tot geregelden arbeid. Vele zuchten moet de student hebben geslaakt wanneer hij aan de vredige plekjes langs de Marne of aan den zonbeschenen tuin van het vaderhuis dacht: „Adieu ruisseaux, ombrages frais, chants amoureux de Philomèle".

Waar hij in zijn „Discours à Mme de la Sablière" de belijdenis aflegt: „A peine la raison vint éclairer mon âme, que je sentis l'ardeur de ma première flamme", zullen we wellicht den bal niet misslaan, wanneer we veronderstellen, dat een eerste liefdesavontuurtje zijn hart des te verleidender naar Chauny heentrok en hem de verwijdering te troosteloozer liet verduren.

We geraken daarna het spoor van zijn leven bijster, tot zijn twintigste jaar, en vinden hem plots in het klooster terug, zes maanden in l'Oratoire van de Rue Saint Honoré, een jaar in het seminarie van Saint Magloire. Het is niet zonder een schalkschen glimlach van ongeloof, dat we ons La Fontaine als seminarist met „le petit collet" inbeelden. Welke omstandigheden kunnen den dichter op dat dwaalspoor hebben verleid, of zijn hoofd met zelfbedrog bevangen? Wel had hij tehuis eene godsdienstige opvoeding genoten en als

kind was hij geregeld ter kerk gegaan; maar dat volstaat niet. Waarschijnlijk hebben een paar bevriende priesters, zekere zijner leermeesters misschien, den jongen en gemakkelijk te beïnvloeden knaap een roeping voorgetooverd, waarin hij zelf met al zijn goeden wil en argeloosheid betrouwde, te weinig kritisch aangelegd nog om den valschen schijn te onderscheiden, door anderen in hem ontstoken? Hij was schuw en bewoog zich ongemakkelijk in het leven, waarvan de harde hoeken langs alle kanten zijn droomerige ziel dreigden te kneuzen, en hij verlangde naar rust en vreedzaamheid; het klooster zou hem een verzekerd en goedgeordend bestaan bezorgen, zonder verantwoordelijkheid, en in de stilte van de eenzame kloostercel zou zijn fantasie vrij kunnen ontluiken, in pracht van brooze en blanke bloemen, zooals in de oude legenden van heiligen, die hij op de kerkramen geschilderd had gezien. Zoo ontstond, meenen wij, zijne illusie, die hem zeker een echte roeping toescheen. Tijdens de manbaarheid ontaardt een zoo sterke neiging tot den droom en de mijmerij als die in hem tierde heel snel in een mystieke vlucht — boven de wolken...

Hij heeft zich wel allerdwaast bedrogen over zijn eigen aard en aanleg, verschalkt door de stille waters van zijn wezen, waarvan hij nog de diepe gronden niet had gepeild. Later heeft hij een scherper inzicht verkregen, zooals blijkt uit een zijner brieven aan zijn

vrouw: „Aussi bien n'est-ce pas mon fait que de raisonner sur les matières spirituelles : j'y ai eu mauvaise grâce toute ma vie", en dit schrijvende schijnt hij al zijn misgreep te zijn vergeten...

Hij was een vreemde seminarist. Hij bestudeerde met meer gretigheid de oude romans en de dartele avonturen van de Astrée-helden dan de boeken van godgeleerdheid en casuistiek. De legende deelt ons mede hoe hij op zekeren dag zijn muts aan een touwtje bond en deze van de tweede verdieping liet zakken, tot in het hoenderhok, met broodkruim gevuld, om de kippen te vergasten op dit wit banket, en zich te vermaken met de vechtlustige, gulzige en kakelende vogels. Hij staarde met verlustigde oogen naar de mooie schilderij van Simon Vouet, die in de kapel hing, en in de engelengezichtjes herkende hij soms zijne jeugdige vriendinnetjes van Chateau-Thierry. Na enkele maanden kreeg de aspirant een vermaning, en 't schijnt dat hij naar Saint Magloire gezonden werd om er zich ernstiger in de geheimen van de theologie in te wijden, „à quoi il doit être convié et pressé" schreef een der paters-directeurs.

Indien hij maar niet verplicht ware geweest om al die lastige en dubbelzinnige theologie te bestudeeren en als het kloosterleven maar niets anders ware geweest dan bidden en mijmeren en zitten in de kapel, of lezen in de cel, of luisteren naar de mooie gezangen van „les Pères aux beaux chants", en een kommerloos zich laten

drijven met de klotsingen van zijn gevoel van levensrust mee, als op een bezadigd water, en een apostoliek opgaan in de liefde van Christus, zooals van de oude heiligen, die maar moesten gelooven en geen geleerdheid van noode hadden, dan zou hij zich wel beter hebben aangepast binnen de muren en de plichten van het priesterschap; doch het verschil tusschen zijn droombeeld en de werkelijkheid van de zware tucht, de lastige taak en de veeleischende studie was te groot.

Hij zal zich spoedig van zijn vergissing rekenschap hebben gegeven, maar de moed om een besluit te nemen zal wel niet even snel in hem volworden zijn. Hij heeft nog een heelen tijd het kloosterleven verduurd, zonder morren, gelaten, en voor de langdurige gebeden en moeizame studies troostte hij zich met l'Astrée en zijn galante romans, in 't geheim verslonden.

Heeft de pater-overste op zekeren dag de verboden lectuur van den lauwen kloosterling ontdekt? Heeft hij zich aan een te ver gaande nalatigheid schuldig gemaakt? Of heeft men hem in gesprek met een te kort gerokte deerne aangetroffen? De rechtstreeksche aanleiding van zijn vertrek uit het klooster is ons niet bekend geworden. Van een echte crisis des geloofs kan bezwaarlijk sprake zijn en een werkelijk bewuste inkeer lijkt wel onwaarschijnlijk in dezen te weinig bedachtzamen jongeling, wiens hersens nog heel traag werkten . . .

De oversten, overtuigd eindelijk dat ze nooit in hem een ijverigen en standvastigen verdediger des geloofs zouden vinden en dat hij nimmer naar een echte, ernstige roeping had geluisterd, zullen hem zelf den raad gegeven hebben te vertrekken. En voor La Fontaine moet hun vingerwijzing een heele verlichting geweest zijn, want om zelf een zoo zwaar besluit te nemen zou de vastberadenheid hem wel altoos tekort geschoten zijn, op het beslissende oogenblik. Hij is met een glimlach op de lippen de sombere kloosterpoort uitgestapt, een beetje weemoed in zijn hart om het zoetwillige, meditatieve verleden waarop hij gelijktijdig de deur sloot, en om de illusies waaraan hij verzaakte. Want voortaan zal zijn leven een geheel andere richting inslaan en schier tot zijn laatste stonde zal hij in de zonde volharden. Hij heeft zich van zijn godsdienstige plichten nooit meer gekweten, tot op den dag zijner late bekeering, op het sterfbed. Toch geloofde hij aan God, maar in een naar eigen lust en voorkeur geschapen Heer, die heel goed en heel vergevensgezind was en heel vrijgevig, en die op de aarde zoovele geneuchten had gestrooid, opdat zijn schepselen ze zouden rapen, met veel liefde en dankbaarheid voor Hem, die ze hun alle schonk. Dat is ook de eenige mystiek welke La Fontaine in het klooster zal hebben opgedaan; en 't is een verrassende wending van het lot voor wie de spelen des levens met ironische aandachtigheid volgt: er aldus getuige van te mogen zijn hoe La

Fontaine's noviciaat slechts zijn wellustige neigingen heeft vermogen aan te prikkelen, en zijn gewaande roeping hem meer dan ooit tot de wereldlijke vreugde heeft voorbereid. Te Saint-Magloire is de vlinder van de libertijnsche liefdesverhalen, met die bonte en schitterende vlerkjes, die ons verrukken, gestegen uit de grauwe pop der pij.

De theologische studies beu, schijnt de dichter de rechten te hebben beoefend, want we vinden hem later terug met den eeretitel van advocaat bij het Parijsche Parlement; edoch, een ezelsvel van die soort kostte niet veel moeite en was gewoonlijk niet meer dan twintig kronen waard. Vader La Fontaine zal er dit bedragje wel voor over gehad hebben, en voor Jean moet het studentenleven te Parijs — waar hij vele vrienden uit Champagne terugvond — niet zonder bekoring zijn geweest. De Sorbonne behoefden de candidaten voor de rechtsgeleerdheid niet te bezoeken, en 't was voldoende bij een der tallooze „souffleurs", die de Latijnsche wetboeken heel gemoedelijk commenteerden, behoudens fatsoenlijke betaling, te rade te gaan en er een paar stellingen van buiten te leeren, om met eenige kans bij de niet al te strenge heeren examinators zijn geluk te kunnen beproeven.

Veel tijd zou La Fontaine aan de rechtsstudie niet hebben kunnen besteden, want verschillende gastvrije huizen hadden hun deuren voor hem geopend, waar hij lachen gaat en zich vermaken. Zijn kameraden

nemen het op zich den schuchteren jongeling wakker te schudden en hem met raad en daad bij te staan in zijn Parijsche avonturen.

Men leert hem de bordeelen, de herbergen, de speelhuizen van de groote stad kennen, éen voor éen, en daar hij ervaren gidsen heeft, loopt hij niet verloren, en komt hij er zonder al te veel perikelen af. De „Pomme de Pin" en de „Croix de Lorraine" staan als uitmuntende huizen bekend, waar de wijn zuiver is en de waard niet preutsch. De dobbelsteenen rollen over de tafels, de bekers klinken, de zángen rumoeren, en dik hangt de rook in de gelagkamer boven de vroolijke drinkebroers, die het zich niet lastig willen maken in hun jonge leven. De dampen van tabak en wijn benevelen het losbollige hoofd van onzen jongen man. Zijn breedgespleten mond gaapt rood en gulzig, zijn donkerblauwe oogen schemeren nat en gloedvol. Er komen vele studenten en soldaten, die hem meêtroonen naar de vier hoeken van Parijs, en daar hij zich niet heel kieskeurig toont in de aanvaarding van zijn genooten, en gewillig is, niet lastig en niet trotsch en zich niet op den voorgrond dringt, niemand in den weg staat, de anderen zonder eigenwijsheid steeds gelijk geeft, is hij in alle kringen welkom.

Hij slentert langs de straat, wanneer hij niet in de kroegen zit, en het bonte schouwspel van de middenstad — zooals Boileau ze schilderde in zijn „Embarras de Paris" — trekt hem eindeloos aan. De Pont-Neuf

vooral is een geliefkoosde plek voor zijn kuieren, men kan er uren lang naar de uitstallinkjes kijken, naar de opereerende tandartsen of naar de marionnetten van Brioché, en zonder moe worden luisteren naar de liedjeszangers en venters. In de Tuilerieën woont hij geregeld de openluchtconcerten bij en hij volgt als trouwe klant de serenades van de Place Royale. 's Avonds zit hij dikwerf in den schouwburg, in de Salle des Métayers of in de Croix Noire, en vermaakt er zich met de blijspelen van Scarron of Bois-Robert, of bewondert er, ernstiger gestemd en zelf van glorie droomend, de eerste treurspelen van Corneille.

Maar dat zorgelooze leventje kan niet duren. In 1647 wordt hij door zijn vader naar Chateau-Thierry teruggeroepen. Misschien zou de oude man wijzer hebben gehandeld indien hij nooit zijn zoon naar Parijs had gestuurd, en hem daar de gewoonte van een lui bestaan en het plezier niet had laten aannemen.

Na zijn terugkeer te Chateau-Thierry, kreeg La Fontaine nog geen geregeld werk te verrichten en had hij tijd over om nutteloos te zijn en zijn neigingen tot indolentie en vertier bòt te vieren. Reims lag te dicht bij zijn stadje, en Jean telde er weer te vele vrienden van het slag van hen, die het leven zonder tragiek opvatten en geen bezwarend besef van plicht en taak koesteren. Zoo wordt hij, ondanks de voortreffelijke inzichten van zijn vader, het slachtoffer van een ver-

keerde opvoeding. Hij is niet rijk of zelfstandig genoeg om die plooi van kommerloos baliekluiven aan te nemen, en toch vergt geen enkele regelmatige werkzaamheid de krachten van zijn wil en geest. Hij leeft er op los, nu reeds, zooals hij later doen zal, soms tot zijn bittere schade, als een overbodige parasiet. Hij wacht al dien tijd op zijn vader's successie, want 't was tusschen hen beiden afgesproken geworden, dat hij het vaderlijke ambt zou overnemen, gedeeltelijk eerst, in zijn geheel daarna, en op zijn beurt opzichter worden der bosschen en jachten. Zeker van zijn toekomst en niet in het minst door eerzucht geplaagd of belust op geld, werd hij door niets meer tot ijveren en arbeiden aangespoord. Hij rijmde een beetje, slenterde in de omstreken van het stadje rond, zooals vroeger, toen hij kind was, maakte aan vele meisjes het hof en beleefde in verschillende kasteelen en hoeven van den omtrek vermakelijke ontspanningen en vreugdevolle verpoozingen.

Hij had niemand, die zich met hem bezig hield en miste de zorg van een bekommerde moeder en den wijzen raad van een voorzienden vader. Hij stond alleen in de wereld schier, daar zijn moeder jong gestorven was en zijn broeder Claude op zijn beurt naar het klooster getogen — hij zou er blijven, want zijn vocatie berustte op steviger gronden dan de zoo spoedig vervluchtigde luim van zijn ouderen broer —, terwijl zijn vader heel onafhankelijk leefde, zonder

zich met zijn zoon te bemoeien of te gedoogen, dat deze zich met zijn aangelegenheden inliet. Ook moest Charles de la Fontaine zijn huis dikwijls verlaten, om inspectie te houden, of anders was hij heel den dag met allerlei pachters, jachtopzieners, belastingbetalers overtreders enz. in druk gesprek gewikkeld. 't Gebeurde meer dan eens dat Jean zijn vader 's avonds voor het eerst ontmoette, aan het eetmaal, en dan hielden ze zich meestal met geen ernstige zaken onledig. De vader vertelt zijn wedervaren met de klanten, ondervraagt zijn zoon over diens dichtproeven, luistert naar het verhaal van zijn uitstapjes en bezoeken. Zij zijn heel vrij van woord tegenover elkaar.

Ook gaat de jonge man dikwijls jagen. Zijn drift voor het spel koelt hij met gezellen uit den omtrek. Hij is op banketten en maaltijden verzót, echte lekkerbek, belust op kunstig gekruid en gebraden wild en op ouden wijn, en weigert nooit de invitatie van een huis, welks kelder en keuken een ongerepte faam bezitten. Hij houdt van uitgaan en is heelemaal niet zoo menschenschuw, bloo en hoekig als velen hebben geloofd, en ook niet bot of verwaarloosd. Ouder geworden, zal hij minder zorg aan zijn toilet besteden, minder hoffelijk zich gedragen — althans tegenover degenen die hem vervelen of antipathiek zijn — en, vele menschen minachtende, zich achter zijn schuchterheid verschansen, om eenzaam en vrijzinnig zijn eigen wegen te bewandelen. Jong zijnde was hij

elegant en hoofsch en volgens mededeelingen van den onuitputtelijken klapper, den al-verrader Tallement des Réaux, een zijner intiemste en oudste vrienden, werd hij door de dames ten zeerste bewonderd wegens zijn witlederen laarzen, een fatterige weelde voor dien tijd. Mooi was hij niet, met zijn langen, snuffelenden neus en zijn breeden, dikken mond, maar hij had een frisch en jeugdig uitzicht, hoofsche manieren, iets van Parijschen zwier, een galante taal. Hij danste en flirtte zonder terughoudendheid. En hij hield veel van muziek en gezang en vereerde met zijn bijzondere aandacht en lieftalligheid de schoonen, die een bevallige stem bezaten of kunstvaardig de luit of het clavecimbel bespeelden. Er waren er onder die Champagnesche heeren die niet van smaak waren gespeend — een zijner neven bezat een mooie „Magdalena" van Tiziano en befaamde meubelen in Hendrik II en Lodewijk XIII-trant —; men redetwistte in hunne salons over de laatste tooneelstukken en romans, men dichtte er verzen, men maakte er muziek gelijk te Parijs — dat men zoo getrouw mogelijk trachtte na te bootsen.

Edoch, wie eens met Parijs kennis heeft gemaakt, vergeet nooit meer de hoofdstad en blijft tot het einde zijner dagen heimwee voelen naar hare drukke straten en bruggen, hare vermakelijkheden en hare levenskoorts: een verlangen nooit te stillen; een liefde waaraan men nimmer meer verzaakt.

La Fontaine, meer dan anderen, hij de levenslustige

en zinnelijke, was bestemd om zich aan Parijs te hechten. Vaak reist hij naar de hoofdstad, en we weten met zekerheid dat hij er verschillende malen verblijf hield, in den winter van 1646 en de eerste helft van 1647. 't Is dan, dat hij met Pellisson kennis aanknoopte, den Poolschen vorst Jean Sobiesky ontmoette en de opera „Orphée" bijwoonde.

Dichten deed hij in geringe mate, alleen wanneer 't hem lustte, als liefhebber, een salon-poëet gelijk. Wel dorstte zijn ziel reeds naar schoonheid en lyriek, maar 't was een drang die zich slechts in vage droomerijen en overmoedige plannen of enkele onbeholpen pogingen uitleefde, en nog onbeteugeld ronddwaalde met duizend grilligheden, als een flodderige kudde schapen, door geen herder geleid. Hij was niet bewust van de opwellingen en verzuchtingen, welke in hem roerden en gistten onder de schors van zijn onverschillige, genoegelijke en vadzige jeugd, achter zijn spottenden en dwependen blik en zijn glimlachenden, toch bedachtzamen mond. 't Was alles nog een gesloten boek voor hem zelf en voor zijn vader en de gezellen, die soms den spot met hem dreven, omdat ze de vreemde ingewikkeldheden van zijn wezen, de tegenstrijdigheid tusschen zijn capricieuse, zachtmoedige natuur en zijn zinnelijke overgevoeligheid of zijne mijmerzieke dweepzucht niet uitleggen konden, omdat ze de botsingen tusschen zijn schoonheidsverlangen en zijn lust tot vreugde en vertier niet door-

zagen; en niets begrepen van zijn beurtelingsche opwellingen van blooheid en overmoedigheid, of scholden op zijn laksche, iets of wat laffe inschikkelijkheid, waarop soms plots de wilde opstand van zijn onbedorven instinkten volgde.

Toen geschiedde een gewichtige gebeurtenis in zijn leven: zijn vader meende dat voor hem de leeftijd gekomen was, waarop een jongeman zijn losbandigste jaren achter den rug heeft liggen en het voor hem past in het huwelijk te treden, en in het gareel van plicht en loopbaan. De vader werd oud en wenschte wellicht zijn geslacht te bestendigen omdat alle oude menschen nog gaarne hun laatste dagen door kinderspel en kinderscherts verlustigd zien en hun versleten hart met de vreugde van de toekomst vervuld weten, en minder moedeloos van de aarde scheiden wanneer ze beseffen dat hun naam voortleven zal en er iets van hun werk en geest zal blijven voortbestaan, lang na hen, en door hen, in het komende geslacht.

Jean de la Fontaine was 26 jaar oud toen zijn vader hem uithuwelijkte en hij, onderdanige zoon, den moed tot een weigering niet vond. Het scheen hem geen belangrijke zaak toe, en hij liet zijn vader betijen, gewillig en volgzaam, zeker dat de keuze van den ouden heer vallen zou op een vrouw, die een goeden naam, een ruimen bruidschat en voldoende bevalligheid en jeugd zou bezitten. Hij wist, dat een groot gedeelte van zijn erfdeel in het beruchte proces met zijn neef

van Poitiers verloren was gegaan; dat hij zelf aanzienlijke sommen had opgeknabbeld en het noodig was de gemaakte gaten weer dicht te stoppen en voor het evenwicht van zijn budget te zorgen. Alle onderhandelingen gebeurden buiten hem om. Hij wilde zijn vader niet dwarsboomen en was te weinig opstandig om zich aan een maatschappelijke gewoonte en noodzaak te willen onttrekken.

Charles de la Fontaine werd door geene andere dan financieele bekommeringen in zijn keuze van een schoondochter geleid; hij koos niet slecht, zooals zijn zoon verwachtte van zijn beleid, zijn wijsgeerige ervaring en zijn geoefenden smaak: Marie Héricart, al telde ze nauwelijks veertien lentes, was bevallig, welopgevoed, geestig en bracht geld of bezittingen voor 30.000 livres mee, een bedrag dat ongeveer met het eigen kapitaal van den jongen La Fontaine overeenkwam en onmiddellijk den jonggehuwden een zorgelooze toekomst en een gemakkelijk leventje voorspiegelde, wat hen te gerust en te kwistig stemde, als ware hun schat onuitputtelijk geweest.

Hij nam afscheid van zijn laatste minares en werd verliefd op zijn vrouw. Waarom niet? Ze waren beiden opgeruimd en amoureus van aard, en hadden niets anders te doen dan van elkaar te houden, en te zamen ontspanning en vermaak te zoeken.

Lang zou hun geluk niet duren, want ze waren beiden zeer wisselvallig van humeur, en de redenen

van waardeering en verstandhouding, welke hen bij elkaar hadden gebracht, waren heel broos en wankel. La Fontaine zou later in „Daphné" zijn wedervaren als dat van vele jonggehuwden vertolken:

Hymenée est un dieu jeune, charmant et blond.
Mais les jours avec lui ne se ressemblent guère:
Le premier est amour, amitié le second,
Le troisième froideur, — songez y bien, bergère.

Nog vijf jaar zou La Fontaine moeten wachten op een ambt en ondertusschen maakt hij verzen, wandelt en reist met zijn vrouwtje; gaat zelfs met haar eenige maanden te Parijs zich vestigen; ontvangt kennissen en vrienden in zijn gastvrij huis.

Madame de la Fontaine hield er een „salon" op na en men mag met eenige waarschijnlijkheid veronderstellen, dat uit haar kleinen kring de befaamde „Académie de Chateau Thierry" is ontstaan, waarvan Racine met zooveel eerbied gewag heeft gemaakt, nadat hij de vroede academiciens en hoofsche academiciennes had leeren kennen, in de geboortestad van zijn vriend. Madame de la Fontaine was dus een „précieuse" en een „précieuse" van de „province" welke altijd erger zijn geweest dan hare oorspronkelijke modellen van Rambouillet. Van haar weten we dat ze nooit een ernstige huisvrouw was en het beste deel van haren tijd sleet met het lezen van wufte romans: „Vous ne jouez ni ne travaillez, ni ne

vous souciez du ménage, et hors le temps que vos bonnes amies vous donnent par charité, il n'y a que les romans qui vous divertissent". Toch moet ze niet van smaak ontbloot zijn geweest, vermits dezelfde Racine die haar académie „au sérieux" nam, haar zijn „Bains de Vénus" heeft willen onderwerpen, zijn rechter verzoekende „de le traiter rigoureusement", en Racine moet een grondiger reden hebben gehad, om in Marie Héricart's oordeel vertrouwen te stellen dan de verre familiebetrekkingen tusschen hem en haar.

In het „salon littéraire" van zijn vrouw leest La Fontaine zijne eerste verzen voor, gelukkig over den trotschen glimlach waarmede zijn echtgenootje hem aanmoedigt — hij leeft nog in amoureuse eensgezindheid met haar, zoo kort na hun huwelijk — om de goedkeurende toejuichingen en vleiende beoordeelingen van zijn letterlievende stadsgenooten. Maar hij tast nog onzeker rond, plagieert min of meer bewust de Latijnen, en weet het, en volgt Malherbe na, dien hij toevallig door een officier, welke enkele verzen van den Parijschen dichter van buiten kende, en voor hem voordroeg, heeft leeren waardeeren.

In 1652 vertrekt hij naar Parijs, want geheel en al de ernstige zaken uit zijn leven bannen ging toch niet, en hij moest zijn benoeming tot „maître triennal des eaux" door de regeering laten goedkeuren. Dank aan het certificaat van goede zeden, door Furetière en andere kameraden te zijner gunste onderteekend —

— het zal hem vele gelagen gekost hebben — verkrijgt hij op 20 Maart de akte van inwilliging. Hij is thans een en dertig jaar oud en zal nu eerst met een werkzaam leven een aanvang maken.

De opzichters van bosschen en wateren waren ambtenaars van den Franschen staat en hadden recht op een regelmatig salaris; doch het tekort aan geld waaraan de schatkist van koning en vorsten gedurig leed, had allerlei misbruiken in het leven geroepen, zoodat de „maîtres des eaux et forêts" meestal zelf voor hunne betaling zorgden; ze hielden een gedeelte van de verkooprechten af, lieten zich locatiegelden betalen en trokken uit allerlei nederige inkomsten of winsten profijt.

De bediening van La Fontaine moet — volgens de berekening van Roche — ongeveer twee duizend livres hebben opgebracht, hetgeen voor dien tijd al een tamelijk aanzienlijk bedrag vertegenwoordigt, voornamelijk voor iemand die in de provincie leeft, in een stil stadje als Chateau-Thierry, waar overdreven vertier schier onmogelijk is gemaakt door de strengheid der zeden en den gelijken loop der dagen.

Was 't eene drukke betrekking? Nam ze veel van La Fontaine's tijd in beslag? Wel had hij verschillende plichten, maar toch liet het ambt hem tijd genoeg om te droomen en te slapen, en het werk zelf dat hij te verrichten had, was voor den dichter een nuttige inwijding, een mogelijkheid om te groeien en rijp te

worden in de volle natuur, te midden van boomen en dieren.

Eens per week moet hij rechtzitting houden en in de gehoorzaal zetelen. Hij zit de openbare verkoopingen voor, legt boeten op, neemt de overtreders van de wijze voorschriften van Colbert in verhoor — nu bosschen en vischwaters en jachtdomein onder de strenge bewaking van den staat zijn gesteld — ; hij heeft ook kantoorwerk te verrichten, want hij is verplicht geregeld verslagen in te dienen bij zijn heer, den Hertog van Bouillon, en bij de regeering te Parijs. Gelukkig wordt hij bij dat werk geholpen door een griffier — en Taillefer was een zeer ijverig en betrouwbaar man — zoodat hij persoonlijk niet veel meer te doen heeft dan de stukken even door te lezen en ze daarna met een gerust gemoed goed te keuren en plechtig te onderteekenen, en 't zal wel eens gebeurd zijn dat hij — zich ten volle verlatende op zijn verkleefden en acuraten helper — een stuk onderteekend heeft, zonder al die officieele wartaal te hebben gelezen.

De belangrijkste opdracht van zijn ambt bestond uit rondreizen en inspectietochten en onderzoeken ter plaatse bij boschwachters en jachtopzieners, houtvesters en bewoners van bosschen en rivieren. Hij moest het dunnen van het gewas surveilleeren, den verkoop van hout en eikels inrichten, mestgeld en weigeld heffen, rivieren en kanalen, wegen, sluizen en maalmolens

bezoeken, want ook de bewaking en het onderhoud der steenwegen en bevaarbare waters, en allerlei andere bevoegdheden die tegenwoordig aan de ingenieurs en beambten van den waterstaat zijn opgedragen, behoorden toen tot de werkzaamheid van de bestuurders van Waters en Bosschen. Ook moesten alle voorschriften betreffende vischvangst en jacht worden nageleefd, voor de wederbepoting zorg gedragen worden, enz. Het was een heel uitgebreide en veelzijdige werkzaamheid voor wie ze met ijver en nauwgezetheid vervullen wilde... Wel zal La Fontaine zich weinig van al dat administratief gedoe hebben aangetrokken — en niet alleen uit luiheid en onverschilligheid, maar uit traditie ook, want de meeste „officiers royaux" schijnen geen al te bedrijvige en nauwlettende ambtenaren te zijn geweest — en aan den gedienstigen Taillefer het leeuwenaandeel van het werk hebben afgestaan.

Hij zal voor zich gehouden hebben de inspectietochten en de bezoeken aan bosschen en vijvers. En we mogen ons gelukkig achten over de geringe stiptheid van zijn buralistische plichtsbetrachting. Hadde hij zijn tijd met dossieren en paperassen verbeuzeld, of in een kantoor-zetel de uren verdroomd — kijkende naar de wolkjes door de vensters van zijn bureau, of naar het vliegenvuil op de stoffige boekruggen — nooit zou hij zoo diep in de geheimen van de natuur zijn doorgedrongen, en hebben bemind met zooveel

frissche en ware liefde al die dieren, waarvan hij ons het vreemde leven heeft verteld, en die planten, welke hij ons zoo levendig getoond heeft...

Zijn ambt vergemakkelijkt hem de kennismaking met heel de wereld van land en bosch en beemd. Hij ontdekt den buiten in alle jaargetijden: 's Winters in de barre koude — terwijl hij veilig zit in zijn „bon manteau bien doublé de bonne étoffe très forte" —, 's Zomers terwijl de warme streeling van de zon hem tot herhaalde rust en sluimering noopt, in de Lente, wanneer de wind heel zoel is en speelsch, en in den Herfst, als alles bruint en geluwt...

Hij reist te voet of te paard. Soms gaat zijn tocht door het bosch, waar hij de statige eiken — „dont la tête au ciel était voisine" — leert bewonderen, met aan hun voet, in het ritselende water van een kleinen poel, het nederige doch sterke riet; dan ziet hij tusschen de stammen de konijnen en hazen vlieden, met hunne lange ooren achteruit; hij ontdekt het spoor van hert of everzwijn of vos. Of hij volgt den tragen stroom, en als 't kan, versmaadt hij de gelegenheid niet, om er een dikken zeelt of karper uit te hengelen. Dan gaat hij even rusten op de bank voor een hoeve, en ziet er koolen en rapen groeien, heesters en vruchtboomen bloeien in den weligen hof; de waakhond slaapt vóór zijn hok, de kat spint in den zonneschijn en de kippen kakelen op het erf op en af, terwijl blauwe duiven door den hemel wieken, boven het

zacht-rood dak, of minneziek de tortels te kirren zitten op een plankje van een til.

Een anderen dag spookt door zijn kommerloosheid het ellendig beeld van den ouden houthakker, dien hij door het bosch ziet strompelen, bezwijkend onder den troosteloozen last van zijn ouderdom, zijn plagen en de zware vracht van het sprokkelhout, en dien hij tragisch en mededoogend etst in een paar verzen:

> Un pauvre bûcheron, tout couvert de ramée,
> Sous le poids du fagot, aussi bien que des ans,
> Gémissant et courbé, marchant à pas pesants
> Et tâchant de gagner sa chaumine enfumée.

Verder in het woud ontmoet hij nog een troep kinderen, die stoeien en bessen zoeken, maar van hen houdt hij niet veel, omdat ze te woest en te luidruchtig zijn, en meest allen hardvochtig en slecht voor zijne goede vrienden, de dieren.

Op een weg bespeurt hij een karrevoerder, die zijn paarden ranselt, omdat zijn wagen in de modder vast zit, en hij nadert en vermaant den man tot zachtheid en geduld, steekt een handje toe en streelt de hijgende schonken van de arme beesten.

Nu komt Perrette aangestapt, het melkmeisje, dat huilend haar snoetje in het witte schortje verbergt, daar ze vol angst en wanhoop is, omdat hare melkkan is gebroken en hare plannen zijn vernield; hij troost de jeugdige schoone met liefdevolle woorden en spiegelt haar een veilige toekomst voor, niet zonder eens met

zijne sluwe hand, als vaderlijk, over hare zachte wang te hebben gestreken.

In het gras van de beek hoort hij de krekel sissen. Op een boom zit de raaf met een gestolen stuk kaas in haar bek. In een schraal weitje grazen naast elkaâr de geduldige ezel en het naïeve schaap. Hij volgt met zijn speurend oog de mieren, die op en af spoeden, en bukt zich over het kleine volkje met meer belangstelling nog dan over de andere dieren, omdat hij vol bewondering is voor de schrandere en heilzame inrichting van hun republiek. In de verte zit een ooievaar op zijn hoogen poot te suffen. Daar gonzen heele zwermen bijen op honderdkleurige bloemen; de honing lokt hem aan, want hij houdt van zoete spijze; zal hij bijwijlen geen graat hebben gespleten en geproefd?

Hij is niet moe van kijken, luisteren, ruiken...

Als hij het gehuppel en gefladder der dieren naoogt, vergeet hij alles, zijn werk, zijn afspraken, — laat hij zelfs een welopgediend maal of een lieftallige vrouw wachten.

Later, wanneer hij te Parijs gevestigd zal zijn, zal hij noode, met weemoed en spijt, aan al die vriendelijke dingen denken, en wanneer hem dan de gelegenheid zal zijn geboden om weer eens zijn hart op te halen in het buitenleven, zal hooren en zien hem vergaan, door de danige belangstelling welke hij in zijn landelijk gemoed voor al de zoete herinneringen van zijn inspectietijd voelt opstralen.

Eens hadden vrienden hem voor eenige dagen naar buiten medegelokt, en tevergeefs hadden ze zitten wachten om zich aan tafel te zetten. La Fontaine kwam buiten adem aangeloopen, toen het maal reeds verorberd was. Hij had een geldige reden ditmaal voor zijn telaat komen, en hij biechtte ze heel rechtzinnig: „Je viens de l'enterrement d'une fourmi, j'ai suivi le convoi jusqu'au cimetière et j'ai reconduit la famille jusque chez elle". Hij kende de mieren heel goed en benuttigde zijn kennis niet alleen in de Fabels maar ook in zijn „Psyché" en in het gedicht ter eere van „Saint Malc", waar hij dezen heilige, naar eigen model schilderende, beschrijft, terwijl hij bezig is den lijkstoet van een naar haar graf gedragen mier te volgen.

Waar hij meest van houdt buiten, dat is droomen. Gelegen onder een schaduwrijken boom, terwijl zijn wellustige luiheid wordt gestreeld door den wind en het licht en alles zingt rondom zijn ijl oog en zijn loome ledematen. Zelfs te Parijs zal hij het genotvolle „dolce farniente" niet verwaarloozen. Zal 't ons verwonderen te vernemen, dat Madame de Bouillon, op zekeren morgen, toen ze naar Versailles reed, hem droomende zag onder een boom van het voorplein des kasteels, en dat ze 's avonds, na haar bezoek aan het Hof, hem in dezelfde houding terugvond, nog altijd in stillen sluimer van droom, alhoewel het weer guur was en het heel den dag had geregend? Hij moet dikwijls, gelijk Garo, onder een eik hebben geslapen — „sous

un chêne il va prendre son somme" — en misschien weet hij uit eigen wedervaren hoe pijnlijk het is een eikel op zijn neus te krijgen, terwijl men in den zoelen middag verpoost; want zou hij anders Garo zoo welsprekend hebben kunnen overtuigen van 't groot geluk voor ons allen, dat er geen logge kalebassen neertuimelen uit de eiken in plaats van lichte eikeltjes?

Langs de wegen van Chateau-Thierry ontmoette hij, toen hij „maitre des eaux et forêts" was, al de personen van zijn fabels, menschen en dieren, en al de symbolen van zijn kluchtig en diepzinnig wereldtafereel.

Waarom heeft hij zijn stadje verlaten, en aan zijn ongestoord leven vaarwel gezegd?

De onaangename verhouding met zijn vrouw is aan zijn besluit niet vreemd gebleven. Want inmiddels had zijn echtelijke liefde een bitsige verkoeling ondergaan, en van den lentebloei zijner minne voor het kind-meisje, dat hem als vrouw werd geschonken, had de vroeg-ingetreden herfst slechts eenige verdorde takken en verflenste kransen achtergelaten.

Wel was een zoon uit zijn huwelijk geboren, en ik deel het feit zonder langer talmen mede, om niet onwillekeurig tot de neiging te vervallen La Fontaine's voorbeeld na te volgen en het bestaan van het kind voor goed te vergeten; maar het vaderlijk instinct was in hem al niet beter ontwikkeld dan het matrimoniale, en 't was dit onnoozele wicht niet, dat den wispelturigen dichter in Champagne zou weerhouden.

Hij was grootendeels geruïneerd ook, toen hij van zijn geboortestad afscheid nam.

Zijn vader stierf in 1658, kort na de scheiding van goederen, welke tusschen den dichter en zijn echtgenoote ingetreden was. Hij had veel geld verspeeld; bovendien hadden de jonggehuwden op te breeden voet geleefd, en reeds in '53 was hij verplicht geweest zijn eigendom van Ouchy-le-chateau en in '56 zijn belangrijke hoeve van Dammart te verkoopen. Hij had op het vaderlijk erfdeel gerekend, en de uitslag viel niet mede: de oude La Fontaine had erge geldelijke moeilijkheden moeten doorworstelen, wegens de economische crisis waardoor Champagne was geteisterd, en had veel geld geleend. La Fontaine nam op zich al die schulden af te betalen, en daar er in de successie schier geen speciën aanwezig waren, moest hij één voor één al zijn eigendommen van de hand doen, om de schuldeischers te stillen.

Louis Roche, die een uitstekend criticus is, heeft met de zorg van een even bevoegd rekenmeester de balans van La Fontaine gemaakt en uitgecijferd, dat hij, na afbetaling van de aanzienlijkste schulden, over een kapitaal van hoogstens 30.000 livres beschikte. Kon hij van de rente van zoo'n gering kapitaal bestaan? Onmogelijk zou het niet geweest zijn, indien hij zich te Chateau-Thierry had willen begraven en van zijn reizen naar Parijs afzien, op voorwaarde ook dat hij zelf zijn goederen had kunnen besturen, en als een degelijke boerenheer leven,

en als hij zich eindelijk ernstig op het winstgevend maken van zijn ambt van „maitre des eaux" had toegelegd.

Maar die nieuwe levenswijze zou hem ook gedwongen hebben aan zijn dichtersloopbaan vaarwel te zeggen. En zijn poëtische roeping, welke lang gesluimerd had en welke hij in den beginne tamelijk onverschillig en sceptisch had bejegend, begon eindelijk hare eischen luider te stellen, met meer zekerheid, zoodat zijn eigen ongeloof bezweek. Zijn vader, die nooit heiliger hoop had gekoesterd dan eens zijn zoon als een groot dichter befaamd te weten, en zijn vrouw, de „précieuse", die eveneens veel prijs had gesteld op het literair talent en den dichteraanleg van haren echtgenoot, hadden beiden niet nagelaten zijn wankelend streven aan te moedigen; de instemming bij zijn eerste proeven genoten onder de „académiciens" van Chateau-Thierry, had hem moed gegeven om te volharden in een kunst waarvan hij zich geenszins de moeilijkheid ontveinsde en welke hij heel hoog schatte, in afwijking van de meeste gelegenheidsdichters van zijn tijd. Zijn bewerking van Terentius' L'Eunuque, was in 1654 verschenen en had ondertusschen bijval verworven: 't was zijn nog bedeesd debuut...

Ook had hij Les rieurs de Beau-Richard geschreven, klucht en ballet, te Chateau-Thierry spelende, op den kruisweg van de Markt, de rue du Pont en de Grande-Rue. 't Was op den „Beau-Richard", dat in den zomer de kooplieden, de burgers, de studenten

elkaar ontmoetten om met de „guillemettes", de onschuldige juffertjes, te kouten. Verschillende vrienden van La Fontaine vertolkten de sotternië ter plaatse zelf, en men kan wel de populariteit raden, aan La Fontaine in het stille stadje spoedig te beurt gevallen, na die fameuse verheerlijking van de vermakelijkheden, avonturen en fratsen van Chaury:

Tout devient risible ici bas,
Ce n'est que farce et comédie;
On ne peut quasi faire un pas,
Ni tourner le pied qu'on n'en rie.

't Was maar een plaatselijke bekendheid welke La Fontaine door zijn boertig stukje, dat als een voortzetting van de oude Fransche „farces" smakelijk en onbeschaamd leek, veroverde; het stimuleerde niettemin zijn werklust.

Een zijner latere gedichten, zijn Epitre à l'abbesse, werd in breederen kring vermaard en door al zijn Parijsche vrienden danig in de hoogte gestoken; Madame de Sévigné had het geestig en guitig gedicht in alle „salons à la mode" populair gemaakt. Men wilde hem in Parijs hebben, hij werd gevleid, gelokt, gepraamd om over te komen. Ook had hij begrepen dat hij van uit Chateau-Thierry het verfijnde publiek nooit bereiken zou en in zijn sluimerend stadje zou verkwijnen, onbekend en onbemind; hij gevoelde dat hij — om goed te werken — een werkelijk beschaafden, letterkundigen kring noodig had. Zijn voorkeur ging

naar den rijkdom en de weelde, de hulde en den levensroes, want hij had geen stoïcijnsche natuur en was op alle vreugde en vermaak belust. Als een zwaren tros druiven van zijn Champagne zag hij het leven — die men plet en uitknijpt en tot milden wijn bereidt.

Zijn oom Jannart bood hem zijn bescherming aan, en hij was machtig en invloedrijk, als substituut van den procureur-generaal Fouquet. Jannart was eigenlijk de oom van La Fontaine's vrouw, doch hij hield heel veel van den gezelligen dichter, ondanks het geschil dat hij tusschen dezen en zijn nicht Marie bestaande wist. Hij was de eerste om het buitengewoon genie van „le bonhomme" te raden en te doen helpen ontluiken. In de gelukkige jaren van hun huwelijk waren de echtgenooten talrijke malen bij oom Jannart te Parijs ten gast geweest, en misschien hoopte de oude man tusschen hen beiden nog verzoenend op te kunnen treden.

La Fontaine had dus meer dan eene doorslaande reden om Champagne te verlaten. Hij wilde een winstgevend baantje bemachtigen; hij hoopte zijn dichterschap in het literaire Parijs te sterken en te vernieuwen; hij hunkerde naar roem, en hij wilde uit zijn eenzaam, onbevredigend samenwonen met zijn vrouw verlost worden.

Oudere levensbeschrijvers van La Fontaine voegen er bij, dat de Duchesse de Bouillon, een van Mazarin's lichtzinnige en kunstminnende nichten, eenigen tijd

te Chateau-Thierry in ballingschap vertoefd hebbende, den dichter heeft aangespoord haar naar de hoofdstad te vergezellen, nadat ze weer in genade was ontvangen en naar Parijs terugkeeren mocht; maar de nieuwere biografen verschuiven de kennismaking van La Fontaine met de hertogin van Bouillon tot veel later.

Als de dichter in 1660 zijn geluk te Parijs gaat beproeven, telt hij negen en dertig jaren. Hij is niet jong meer, en het wordt tijd voor hem iets te presteeren, zoo hij zich niet voor altoos met een roemlooze geringheid tevreden wil stellen, en tijd ook om een vaste levensrichting te zoeken. Toch is hij jong nog van harte, blijgezind, spotziek, tuk op alle aantrekkelijkheden des levens.

Hij gaat Parijs veroveren — en hij draagt in zijn binnenste, met weemoed, als een naglans van een vroeger en heel ander geluk, al de frissche indrukken en de levendige beelden van zijn Champagne mee, als een geur in zijn kleederen.

HOOFDSTUK III

Bij Fouquet

Fouquet, 't is weer een dier figuren, die men uit een avonturen-roman geknipt zou denken, of levend uit een melodrama gehaald, en die nog de verbeelding beschamen door de fantastische werkelijkheid van hun leven, dat romantischer is dan een verzonnen verhaal en dramatischer dan een verdichte tragedie.

Hij heerscht als regeeringsman en financier, door de dubbele macht van zijn gezag en zijn fortuin; hij is de schuldeischer des konings, hij beschermt een heele keurbende dichters en schilders — als een Mæcenas der Renaissance, rijk en verspilziek, belust op alle weelde; hij houdt van kunsten en letteren en van grootsche gebouwen en ruime parken en prachtige kameren; hij is verzot op vrouwen, op de elegantste en bevalligste vooral, en alle dames, eerbare en lichtzinnige, zijn voor hem veil. Eénig voorbeeld schier van snelle stijging en bijna ongeloofelijk succes en van plotselinge ongenade en grievende miskenning, is hij in den tijd van zijn macht en weelde buitensporig verafgood en vertroeteld geworden, en in zijn eer

allersmadelijkst aangerand, beroofd van zijn goederen en gekerkerd, toen het uur der ongenade had geslagen. Hij stort als een lamgeslagen aartsengel uit de gulden en voluptueuse weelde van het Paradijs van Vaux in de sombere, eenzame diepten van de hel te Pignerol, waar hij als staatsgevangene werd opgesloten.

't Is een dier aantrekkelijke en gevaarlijke avonturiers, die alles wagen om alles te bezitten, omdat hunne instincten gebiedender en dringender zijn dan die van de kleine menschjes waaronder ze geboren worden. Ze kunnen zich door de belemmeringen en beperkingen des gewonen levens niet laten tegenhouden in hun drang vooruit, en zijn als teugellooze paarden, die den geduldigen tred langs de begane wegen en het zoete gedraaf binnen de afgebakende perken beu, steigerend over alle hindernissen buitelen, onstuimig hollen door de wereld, voortgejaagd door hevige koorts en drift, als puntige sporen in hunne bronstheid. Ze willen omhoog, en alle middelen zijn goed, die hen helpen hun doel te bereiken. Het gemakzuchtige, bekrompene, roemlooze van het leven binnen den nederigen staat hunner geboorte schrikt hen af, als de nacht. Ze kunnen hun uur niet geduldig afwachten of gedwee op de genade van het lot betrouwen. Ze bouwen hun toekomst met eigen handen, gejaagd, sterk van wil, met durf en trots en vastberadenheid. Ze veroveren met geweld de gunsten van

het lot, hun aandeel in de wereld, trotsch en overmoedig als overwinnaars op hun zegewagen.

Zij willen niet met kleine teugjes ontvangen, maar met volle maat; geen smeulend vuurken zal hun leven zijn, maar een laaie vlam, die allen schroeit.

Men gaat hun avontuur niet onverschillig voorbij, wanneer men van het bonte schouwspel der wereld houdt, en hoe men het ook beoordeelen moge, niet zonder angst en argwaan en ontzag volgt men hun schitterend en diep gemerkt spoor door den akker onzer aarde.

Fouquet ook was een dier stoute vrijbuiters van het geluk, wier wenschen mateloos zijn. Hij had genoegelijk kunnen leven, te Parijs of in de provincie, veel geld winnen, veel achting oogsten en, door iedereen ontzien, een peizelijk, lang en veilig bestaan slijten, vrij van stormen, zorgen en gevaren. Maar tot dien zekeren schijnslaap was hij niet voorbestemd, en de omstandigheden waren niet van dien aard om zijn heerschzuchtige instincten te sussen. De Fronde opende voor iedereen de verst-strekkende mogelijkheden, als landen die te veroveren waren, en hij liet zich door de gewaagde onderneming verlokken op het donkere pad. Hij zou zijn rol in de geschiedenis spelen, heerschen boven allen, genieten van alles. Geteisterd door zijn eerzucht, zijn zinnelijkheid, zijn liefde voor den praal, wou hij aan het hoofd van den staat staan, over alle vrouwen bevelen, heer over domeinen en

kasteelen zijn, zijn eigen hof bezitten, door courtisans bediend worden en door dichters bezongen, al zijn lusten botvieren, in de weelde baden, met volle handen grabbelen in de schatten van de wereld. Zijn eigen rijkdommen waren weldra niet toereikend meer om al zijn fantazieën te bevredigen, en dan putte hij, naar 't heet, uit de kisten van den Staat en aarzelde hij niet uit zijne positie munt te slaan om ongeoorloofde winsten te maken. Tot hij viel en bezweek. Maar zijn leven was geen onbeduidende en gelijkmatige sukkelgang geweest, geen lange, eentonige strompeling langs de effen banen, maar een tocht door hoogten en laagten, een gang van triomfen en neêrlagen.

Zijn afkomst en eerste optreden roept de geboorte en de jeugdjaren van La Fontaine te binnen. Hij stamde uit geen doorluchtig huis — gelijk de dichter dien hij beschermde, was hij uit een familie van kooplieden, rechtsgeleerden en ambtenaren geboortig —, hij was ook door een kortstondige roeping naar het klooster gedreven geworden, had daarna zijn rechtstudies volvoerd en stond als advokaat bij het Parlement te Parijs ingeschreven.

Door zijn vader — die als vennoot in verschillende belangrijke koloniale en maritieme ondernemingen zetelde — in den handel en het geldwezen opgeleid, zelf het privilegie van de kolonisatie van het heele Amerikaansche gebied, van Noord-kaap tot Guyana, — waarom men hem later als „vice-roi d'Amérique"

huldigde — en van Madagascar verkregen hebbende, had hij zich, zooals zoovele anderen, gedurende de Fronde op den voorgrond weten te dringen. Een tijd van onvoorziene gebeurtenissen en vreemde avonturen, een oogenblik van onverwachte opkomst voor de eenen en onvoorspeld verval voor de anderen. 't Is de gistende laag der Fransche samenleving, waaruit allerlei kleurige bloemen en vieze zwammen opgeschoten zijn, uit half-duistere, weeke broeikas-atmosfeer. Zijn sluwe en vernuftige politieke zin en zijn practische handelsgeest kregen er vrij spel.

„Maître des requêtes" eerst, gewoon ambtenaartje, klom hij gemakkelijk op, dank aan den steun van Mazarin, die in hem een trouwen en geslepen dienaar had gevonden, een avonturier van het groote slag, zooals de kardinaal zelf er een was. Hij werd spoedig betaalmeester bij het leger en „intendant de Paris".

In het onbeschrijfbaar geharrewar van tegen elkaar indruischende kuiperijen en complotten, het moeilijk conflict van strevingen, jalouzieën, intriges en belangen, het zonderlinge imbroglio van avonturenlust, heerschzucht, liefde en verraad, wist hij behendig te laveeren en met fijn diplomatieke zetten zijn opdracht te beredderen; heel zijn doortraptheid toonde hij op zijn gunstigst, zooals het een toekomstigen regeerder past. Zijn hand hield hij van hamer en aanbeeld ver; hij speelde dubbel spel, niet zonder gevaar soms. Want toen hij alleen te Parijs was overgebleven om Mazarin's plannen

te behartigen en de Fronde te doen mislukken, werd door de opgeruide menigte een aanslag tegen zijn leven gepleegd. Hij verloor zijn koelbloedigheid niet. Hij verkoos door behendige doorslepenheid te zegepralen, liever dan door geweld, en zaaide tweedracht onder de tegenstanders; hij toonde zich verzoeningsgezind tot het einde en streefde steeds een minnelijke schikking na. En hij slaagde, terwijl de eerste Fronde mislukte. Zijn fortuin bouwde hij op de puinen van het parlementaire gezag. Voortaan was hij bij den kardinaal „persona grata".

Tot „Surintendant général des Finances" benoemd stond hij voor geen geringe taak; het budget vertoonde geregeld gapende tekorten; koning en kardinaal verbrasten beiden om ter meest en de oorlogen verslonden schatten; hij moest de uitgaven zien te bekrimpen, de inkomsten vermeerderen, zonder de gunst van zijn meesters te verbeuren en zonder den staat in gevaar te brengen; de boeren waren reeds gewapenderhand in opstand gekomen wegens de aanhoudende verhooging der belastingen, en de revolutionnaire beweging mocht niet uitgebreid worden. Soms was de nood zoo nijpend en de behoefte aan geld zoo dringend — als in 1656, na de nederlaag te Valenciennes — dat de Surintendant niet aarzelde, geld uit eigen zak te putten om de schatkist weer even te vullen, en goederen verkocht om middelen te vinden en het land te redden. Wel is waar wist hij op het gepaste oogen-

blik ook heel wijselijk voor zijn eigen belangen te zorgen en zijn macht niet ongebruikt te laten, — zoodat zijn eigen broer hem later verwijten zou vele schatten te hebben begraven, welke hij dank aan zijn ambt van minister der Financiën had vergaard. Maar mild was hij, en trouw. Hij stond Mazarin terzijde tot in den dood. In hem rijpte ondertusschen de stoutste droom van allen: dat hij misschien eens den Kardinaal als Rijks-kanselier zou opvolgen.

Maar Mazarin was niet dankbaar en getrouw; op zijn sterfbed wekte hij de vermoedens van Lodewijk XIV op en maande hij den jongen Koning goed op zijn minister van Financiën te letten. Hij had Fouquet als een willig instrument gebruikt, en nu hij het niet meer van noode had, ging hij het breken... uit boosaardigheid, of uit laat berouw.

Fouquet was te rijk en verteerde te veel. Een ambt als het zijne zou hem tot bijzondere voorzichtigheid hebben moeten aansporen, tot een geregeld en bescheiden leven, om alle verdenkingen te weren, die van zelf rijzen in den geest der menigte waar het den beheerder der openbare schatkist geldt. Hij smeet integendeel het geld door deuren en vensters. Hij bouwde maar op, en kocht kunstvoorwerpen en antikiteiten en zeldzame stukken; hij omgaf zich met kunstenaars en edellieden, een heele hofhouding; hij schonk vorstelijke geschenken aan zijn getrouwde- en beduidende bruidschatten aan zijn ongehuwde minnaressen weg.

't Was zeer onbehendig, want hij wist dat hij vele vijanden had, die kuipten. Mazarin zelf, de meesterlijk sluwe diplomaat, had hem verwittigd: „Si l'on pouvait vous ôter les femmes et les bâtiments de la tête, on pourrait faire de grandes choses avec vous". Maar dat waren juist de twee geneuchten, waar hij 't bezwaarlijkst van afzien kon: de weelde-zucht en het liefde-avontuur. 't Zouden ook de twee dingen zijn die hem in het verderf zouden storten. Hij bouwde maar voort: na Saint-Mandé en Belle-Isle, werd Vaux-le-Vicomte opgetooverd, als de droom van een antieken satraap. Het kasteel, de tuinen, en de versieringen kostten meer dan vier millioen livres. Als een echte „grand seigneur" wilde hij de eer hebben, den Koning in hoogst eigen persoon op zijn kasteel te verwelkomen, waar ook Mazarin reeds zijn gast was geweest; en Louis XIV, die zelf zijn bouwplannen had moeten uitstellen omdat hij niet over de noodige geldmiddelen kon beschikken, voelde zich door de weelde van zijn minister als vernederd, en was ontzet ook, omdat hij de smart en de ellende van het volk raadde, welke achter die dure steenen en ruime vergezichten onoverzienbaar weggescholen lagen — droeve schaduw van prangend leed over de schittering der schaamtelooze weelde.

Een tweeden misstap beging Fouquet, en deze spitste nog meer den wrok des Konings tegen hem aan. Hij gedroeg zich al te vernuftig en al te diplomatiek soms; hij wilde bijwijlen te veel waaien met den wind en van

het schoone weder profiteeren. De gunst van de nieuwe favorite, de mooie en edele Louise de La Vallière, voorzien hebbende en wenschende haar te behagen, had hij zonder het te willen den naijver van Lodewijk XIV opgewekt, die voor de eerste maal van zijn leven oprecht en hartstochtelijk verliefd was. Fouquet bood haar geld aan, met geen ander inzicht dan haar zijn hulde te betuigen en haar op zijn hand te hebben, maar Mlle de la Vallière, die de eer en onbaatzuchtigheid in persoon was, nam zijn voorstel verkeerd op, en daar de Surintendant een zeer verdachte reputatie van Don Juan bezat, werd hij door den vorst als een mededinger beschouwd, als een vuige verleider, die hem de liefde van de teedere La Vallière met geld te betwisten waagde. Toen hij het bestaan van een portret van Louise de la Vallière in een van de cabinetten van Vaux vernam, buiten de kennis van de schoone amoureuse door een befaamd schilder vervaardigd, ontstak hij in heftigen toorn, en de koningin-moeder had groote moeite om zijn verbittering te stillen en hem te beletten Fouquet op staanden voet te kastijden voor zijn onbeschaamdheid.

Toen La Fontaine den Surintendant leerde kennen, had Fouquet het toppunt van zijn macht en aanzien bereikt. Hij beschermde geleerden en dichters, vergat temidden zijner beslommeringen zijne boeken niet, waarvan hij veel hield, steunde de uitgave van zeldzame werken, liet steeds nieuwe stukken voor zijn

verzameling van antikiteiten en kunstvoorwerpen aankoopen.

Pellisson, secretaris van den Surintendant, die als minister van schoone kunsten in Fouquet's hofhouding almachtig was, genoot heel het vertrouwen van zijn meester. Een schilderachtige figuur ook, die leelijke Pellisson, met zijn dikke lippen en zijn ronde oogen, de platonische verliefde, sedert jaren al, van Mlle de Scudéry, en een veelzijdige geest, die gelijktijdig van schoone kunsten en handelszaken verstand had, een moeilijk proces beredderen en een netelige rekening ontcijferen kon, Homeros vertaalde en zelf galante liedjes, precieuse versjes en leuke rijmpjes dichtte, waarin de bloemen spraken, de tortels zuchtten en de papegaaien filosofeerden. Hij kende La Fontaine heel goed en heeft natuurlijk de aanvraag van den procureur Jannart met al zijn invloed gesteund.

Spoedig zien we La Fontaine als „poète pensionné" van Fouquet's areopagus deel uitmaken. Mlle de Scudéry, Costage, Ménage, Sorel, Scarron, Boisrobert Brebeuf, Maucroix, Gombault, Perrault, Quinault, de twee Corneille's, nog vele anderen, ze werden allen door Fouquet onderhouden of bijgestaan, met „pensions" begunstigd of met geldelijke geschenken en giften vooruit geholpen; 't was een bonte troep van meestal allervroolijkste vertellers en rijmelaars, die er lustig op los leefden, en den op literatuur belusten Surintendant zonder gierigheid den disch van hunne gekruide geestigheden

of zoeterige galanterieën voorzetten, wel kennende den beminnelijken smaak van hunnen heer — die zelf eens een sonnet gerijmd had, op den dood van den papegaai zijner goede vriendin, de markiezin du Plessis-Bellière, en zich met de hoofsche losheid en looze lichtzinnigheid eens volmaakten „précieux" van deze dichterlijke taak had weten te kwijten —, gissende zijne erotische neigingen, willende hem met alle geweld behagen.

De uitverkorenen van Fouquet onder al deze dichters schijnen Scarron en La Fontaine te zijn geweest, de guitige Scarron, die hem te verlustigen wist door honderd boertige gezegden en dwaze invallen en door de grimassen van zijn wangedrochtelijk clown-lichaam, La Fontaine, dien hij bewonderde boven allen om zijn rijpe rustigheid, zijn landelijke frischheid en beschaafde scherts.

Men veronderstelt, dat La Fontaine reeds in 1656 door zijn oom Jannart of zijn vriend Pellisson aan Fouquet is voorgesteld geworden, en van dat oogenblik af, het drukke huis van den minister heeft bezocht, waar zoovele gasten welkom waren, en waar men zeker was naast de beroemdste schrijvers — de marquise de Sévigné en Saint Evremond, Benserade en Molière behoorden tot de „assidus" — ook de bekendste hovelingen, als de mooie, coquette Lauzun, of d'Albret en Créqui, en de invloedrijkste financiers, als d' Herwart en La Basinière, te ontmoeten.

Maar La Fontaine verlangde iets meer dan als ge-

wone gast — onder honderd anderen — rond Fouquet te trippelen, of in zijn salons, louter voor de eer, met de befaamdste tijdgenooten omgang te hebben: hij rekende op een „pension" van den Surintendant. Een hopelooze droom was het niet, naar Pellisson hem voortooverde, maar hij moest de gunst, waarop hij aanspraak maakte, verdienen.

Hij haastte zich Adonis — een idyllisch gedicht van de liefde van Venus voor den schoonen jager — af te werken, vertrouwde het poëem den bekenden calligraaf Jarry toe, die het in '58 copieerde, zoodat het aan Fouquet kon aangeboden worden als nieuwjaarsgift, op het einde van December, en onmiddellijk na zijn herstel. Het manuscript van Jarry was prachtig en Chanveau had met Chineeschen inkt den dood van Adonis op het buitenblad geteekend. La Fontaine reisde zelf met zijn handschrift naar Parijs om het den gevierden minister aan te bieden, en keerde gerustgesteld naar Chateau-Thierry terug, bijna verzekerd van het goed gevolg der door hem aangewende stappen.

In de Lente werd de zaak beklonken. De dichter belooft regelmatig madrigalen en balladen te zenden en voorts voor gelegenheidsgedichten, losse verzen enz. te zorgen en zweert met zijn pension-in-verzen nooit in gebreke te blijven:

Il me faudra quatre termes égaux.
A la Saint-Jean je promets madrigaux,
Courts et troussés, et de taille mignonne,

Longue lecture en été n'est pas bonne...
Le chef d'Octobre aura son tour après;
Ma muse alors prétend se mettre au frais.
Notre héros, si le beau temps ne change,
De menus vers aura pleine vendange.
Vienne l'an neuf, ballade est destinée:
Qui rit ce jour, il rit toute l'année.
Pour achever toute la pension,
Quelque sonnet plein de dévotion.
Ce terme là pourrait être le pire;
On me vit peu sur ces sujets écrire.

De Surintendant verplicht zich tot het betalen van een pension, dat men tusschen de 1000 en 2000 livres heeft geschat. La Fontaine heeft nooit deel uitgemaakt van de eigenlijke hofhouding van Fouquet, zooals zijn vroegere geschiedschrijvers het verkeerdelijk hebben voorgesteld; hij woonde niet in het Hotel d'Emery in — met voedsel en deksel — en volgde dus zijn meester niet naar Saint Mandé of Vaux. Wel kwam hij vaker naar Parijs dan vroeger, wel vertoefde hij soms verschillende dagen in de domeinen van den Surintendant, maar zijn hoofdverblijf was nog steeds te Chateau-Thierry gevestigd.

Hij gaat des te liever zijn hulde aan Fouquet betuigen, daar hij zich graag in de omgeving van den minister beweegt, die weelderig en aristocratisch is en aan zijn eigen verzuchtingen naar een gemakkelijk en sierlijk leven bevrediging schenkt en waar hij een gezelschap vindt, dat hem ten zeerste behaagt, mannen van geest en ontwikkeling, beschaafde en bevallige

vrouwen. Hij sluit er vriendschap met de marquise de Sévigné, die altijd zooveel van La Fontaine is blijven houden, en met Molière, die zijn duurbaarste vriend is geweest.

Wie in de kwaadwillige legende heeft geloofd, die La Fontaine langen tijd als een stilzwijgenden sufferd en een onbeschoften dwaas heeft afgeschilderd, zal niet zonder verbazing den dichter gedurende dit nieuwe leven volgen. Waarom zou men in het hoofsche en precieuse midden van Fouquet een lompen vlegel hebben gedoogd, die toen niet eens beroemd was? Indien La Fontaine aan de „beaux esprits" en de beminnelijke vrouwen van dit mondaine wereldje mishaagd had, men zou eenvoudig en dra voor den provinciaalschen boer de deuren hebben gesloten. Doch al had La Fontaine slechts de salons van Chateau-Thierry bezocht en met Champagnische schoonen geflirt, zijn omgang was hoofsch en geestig. Eerst later zal hij menschenschuw worden, de praters ontvluchten en zijn fijne manieren afleeren. In Fouquet's tijd is hij jong en behaagziek, geestdriftig en geestig; hij beweegt zich met gemak, te meer daar hij zich niet behoeft te vernederen voor hooghartige heeren en verwaande parvenus, maar alleen met menschen van beschaafder ras te maken heeft. Hij valt in den smaak der getrouwen van Fouquet en men stelt hem aan als „Secrétaire des Muses", wat een beduidende onderscheiding was. Zijn verzen draagt hij met welgevallen voor in dezen goedgezinden kring...

Tegenover Fouquet zelf gedraagt hij zich waardig, hij vleit hem niet slaafsch, met overdreven bombastigheid, en valt hem met geene smeekbeden lastig. Maar zijn dichterlijke schuld betaalt hij niet altijd geregeld af, en eens zelfs heeft Fouquet gemeend zich over zijn laksche bediening van het ambt van officieelen rijmelaar te mogen beklagen; dan geeft hij, zonder schroom, den verbaasden Surintendant het fiere en onafhankelijke antwoord ten beste, dat we uit een zijner „Dizains" kennen:

Trois madrigaux, ce n'est pas votre compte,
Et c'est le mien: que sert de vous flatter?
Dix fois le jour au Parnasse je monte,
Et n'en saurois plus de trois ajuster.
Bien vous dirai qu' au nombre s'arrêter,
N'est pas le mieux, seigneur; et voici comme.
Quand ils sont bons, en ce cas tout prud' homme
Les prend au poids au lieu de les compter:
Sont-ils méchants, tant moindre en est la somme,
Et tant plus tôt on s'en doit contenter.

Hij zal zijn „franc parler" nooit verbeuren. Hij wenscht met eerbied te worden behandeld en maakt op een volstrekt hoffelijke behandeling aanspraak. Zelfs zal hij niet aarzelen den machtigen beschermer een verwijt toe te sturen, dat wel met een glimlach en geestige woorden maar daarom niet minder op den man af wordt voorgelegd: de dichter was naar Saint Mandé gereisd om bij Fouquet zijn opwachting te maken; de minister had een drukken ontvangstdag of dringende liefdesbezigheden, en verwaardigde zich niet

den geduldig wachtenden „poète de cour" te woord te staan; het antwoord kwam in een vrijzinnig „Epitre", als een geestige maar rake wraak:

> Dussé-je une fois vous deplaire,
> Seigneur, je ne me saurois taire:
> J'eus le coeur gros, sans vous mentir...

In dezelfde „Epitre" belijdt La Fontaine — met die kinderlijk-stoute en heel bewuste oprechtheid, welke men later tot cynisme heeft verkleed en als een gebrek aan waardigheid in den poëet misprezen — zijn lui leventje op den Parnassus, waar vele schaduwrijke olijfboomen groeien, waaronder de slaap heel rustig is, en lang, en waar men dus liever sluimert dan dicht:

> Qui peut tenir ce qu'il promet
> Va souvent au sacré sommet
> Et n'épargnant aucune peine,
> Y dort après tout d'une haleine
> Huit ou dix heures réglément,
> Pour l'amour de vous seulement,
> J'entends à la bonne mesure...

Zijn „Epitres" en „Madrigaux" heeft La Fontaine niet al te kwistig uit zijn mouw geschud: een vijftiental gedichten in 't geheel, op een paar jaar. Doch Fouquet viel hem niet lastig om meer, omdat hij zijnen hofdichter een gewichtiger taak beschoren had: het loflied op Vaux-le-Vicomte, waar hij veel van verwachtte, en dat van zijn bizonder vertrouwen in La Fontaine getuigt, vermits al zijn „poètes pensionnés" naar de eer

dongen om de wonderen van Vaux, in Fransche of Latijnsche verzen, te mogen bezingen.

Het klein buitengoedje dat Fouquet van zijn vader geërfd had, was wel zeer veranderd sinds zijn bescheiden optreden in de politiek. Want de minister had zich voorgenomen een koninklijk verblijf te scheppen, dat het symbool van zijn macht in den Staat zou worden, waardig om een Koning van Frankrijk te verwelkomen en er de uitgelezen kunstenaars te huisvesten, die hem omringden.

De tuinen waren ontworpen door André Le Nôtre, toen reeds architect van alle plannen en tuin-aanleggingen van Zijne Majesteit, maar op wiens diensten de Koning nog slechts in bescheiden mate beroep had kunnen doen, wegens de moeilijke tijdsomstandigheden. Fouquet behoefde minder zuinig te zijn dan de Koning, en in 1654 zette hij Le Nôtre aan het werk. 't Was weinig berekend en voorzichtig van zijn kant, daar zijn optreden den schijn had alsof hij den alvermogenden Vorst wilde overvleugelen. Zwaar zou hij voor zijn zucht om te schitteren boeten: 't is na de ontvangst te Vaux, nog in het kasteel zelf, door het tafereel van de ten toon gespreide verkwisting verblind en verbolgen, dat Lodewijk XIV tot de arrestatie van zijn te gerusten minister besluiten zou.

Er heerschte omstreeks 1650 een algemeene bouwkoorts onder de machtigen van dien tijd; de kardinaal had de metsers aan het werk gezet te Vincennes, de

Régente had bevel gegeven de verbouwing van het Louvre te bespoedigen, en Fouquet, om niet onder te doen, had aan zijn bouwmeesters volmacht verleend om van Vaux het meest weidsche en kostbaarste verblijf van Frankrijk te maken. De plannen waren spoedig gereed: in '51 had men voor het kasteel muren in gewonen baksteen voorzien, maar in '54 gold baksteen voor ouderwetsch en was alleen witte steen nog in eere, die de symmetrie vergemakkelijkt en meer eenheid aan een gebouw verstrekt; het kasteel werd dus in witten steen opgetrokken.

De architect Le Vau beschikte over de ruimste toelagen en sprong dus alles behalve spaarzaam met de middelen om; in enkele jaren herschiep hij het burgerlijk buitenverblijfje van de Fouquet's in het grootsche paleis, dat we nog heden te Vaux bewonderen kunnen, en waar we wandelen met eerbiedige piëteit en zooveel heimwee in het hart, omdat het scheppen van zulke luisterrijke wonderwerken in onzen democratischen tijd tot de onmogelijke droomen is gaan behooren, en we nooit van onze kunst een zoo statige getuigenis zullen nalaten.

Le Notre maakte allerwegen parterres op, opende kunstige vergezichten, metselde decoratieve bekkens. Het vijvertje van Anqueil werd herschapen in bekkens, vloed, springtuilen en cascades. Zuivere waters moeten in sierlijk-geordende bassins ingesloten blijven, uit spitse en hooge fonteinen spuiten, uit breedgerande waterschalen

neerruischen, en over hun zilveren spiegel moet de blanke en ronde schijn van edele marmerbeelden neigen. Daarom kreeg Le Brun, die uit Italië wedergekeerd was, dronken van den wijn der oudheid, van de kleuren van Raphaël en de vormen van Michel-Angelo, en die den Surintendant in zijn geestdrift had doen deelen — omdat deze tot het slag der kunstlievende despoten van de Renaissance behoorde, ruim en kunstzinnig voelde als een Sforza, en in den weeldedroom van een Medici opging — de opperste leiding over de decoratieve werken.

Om Vaux te bouwen had men drie dorpen moeten slechten: Vaux-le-Vicomte met zijn kerk en molen en de gehuchten Jumeau en Maison-Rouge, en dat vellen van drie bloeiende gemeenten had veel opspraak verwekt; iedereen vermoedde daarbij dat de Surintendant reusachtige schatten moest besteden aan die grootsche werken, en men vroeg zich af van waar ze kwamen.

Beelden we ons La Fontaine in te Vaux, wandelende door de lanen, rustende onder de boomen, genietende van het schoon vertoog en werkende nu en dan aan het groote gedicht, dat Fouquet hem had opgedragen. Sluimerende onder een rozenstruik wellicht heeft hij gedroomd den wonderbaren „Songe de Vaux" [1]), dien hij zich de moeite niet heeft gegeven in zijn geheel uit te werken. Voor hem was droomen hoofdzaak,

[1]) Voor de eerste maal gedrukt in 1671, geschreven in 1659 (Fouquet werd in 1661 gearresteerd).

dichten bijwerk. Een echte beschrijving van Vaux kan men zijn gedicht niet heeten, en La Fontaine geeft ons de reden van die leemte op: de tuinen waren pas aangeplant, en een afschildering van het park in dien eersten toestand zou een te onvoordeelig denkbeeld van den grootschen opzet hebben gegeven, en na twintig jaar verouderd zijn geweest en onder den groei der boomen verstikt.

Met den „Roman de la Rose" voor oogen, werkte La Fontaine zijn droom als droom uit en zag de tuinen van Fouquet in verder verschiet, dank aan den mirakuleuzen toover van den slaap. Te midden van de rozen en bloeiende struiken doemen de vier feeën Palatiane, Apellanire, Hortésie en Calliopée op, welke de bouwkunst, de schilderkunst, de tuinkunst en de dichtkunst symboliseeren, de vier schoonheden van Vaux, door Le Vau gebouwd, door Le Brun versierd, door Le Nôtre met tuinen omkleed, en waar zoovele dichters den roem van Fouquet verkondigden. De vier godinnen wedijveren om den prijs: het prachtig schrijn met het portret des Konings, waarop geschreven staat „soit donné à la plus savante des feés".

J'y fait parler quatre arts fameux dans l'univers,
— Les palais, les tableaux, les jardins et les vers
Tout ce qu'ont fait dans Vaux les Le Bruns, les Le Nôtres,
Jets, cascades, canaux et plafonds si charmants.

Palatiane houdt tot de rechters de eerste toespraak en toovert al de wonderen van de bouwkunst op:

kolommen, circussen, amphitheaters, tempels en paleizen. Dan spreekt Apellanire, de schilderkunst, die alles afbeelden kan, alle oude en nieuwe wonderen van de natuur en van de menschenhand. Daarna treedt de zedige, stille Hortésie naar voren, die van de tuinen en parken de zoete weelden mededeelt, en eindelijk houdt Calliopée haar pleidooi, bezingt de dichtkunst, die alle andere kunsten samenvat en daarom alle uitingen der menschen overvleugelt, en die vereeuwigt in het woord al wat de andere Muzen stichten, en wat anders met den tijd vergaan zou, en nu duren mag, omdat ze het beschrijft in woorden mooier zelfs dan de dingen die bestonden:

J'embellis les fruits et les fleurs;
Je sais parer Pomone et Flore,
C'est pour moi que coulent les pleurs.
Qu'en se levant verse l'Aurore:
Les vergers, les parcs, les jardins,
De mon savoir et de mes mains
Tiennent leurs grâces non pareilles;
Là j'ai des près, là j'ai des bois;
Et j'ai partout tant de merveilles,
Que l'on s'égare dans leur choix.

De uitspraak wonen we niet bij. Maar wel krijgen we daarna allerlei vermakelijke of poëtische intermezzo's: de avonturen van een zalm en een steur, de lotgevállen van een zwaan, een dans der Liefde, het verhaal van Acante — waaruit één zin, dien ik lichten wil uit het geheel, zeer te pas op de groeiende wijsheid en het zachtzinnig epicurisme van La Fontaine wijst:

„Je vous ai dit que l'Amour était un dangereux hôte; mais je ne vous ai pas dit que ce ne fut un hôte agréable, malgré toutes les peines qu'il peut causer" — verder een toespraak van Neptunes tot zijne tritonen, de liefdesavonturen van Mars en Venus enz.

Zoo wandelde La Fontaine rond in het groote domein van Fouquet, dat open voor hem stond, en vond er speelsche symbolen.

Altijd werden nieuwe feesten gehouden, maar ondertusschen werd ijverig aan de voltooiïng voortgewerkt, opdat alles in orde zijn zou, àf tot in de laatste details, wanneer de Koning het beloofde bezoek zou brengen. Eindelijk was alles klaar...

Den 17 Augustus 1661 vertrekt Lodewijk XIV heel vroeg uit Fontainebleau, in groote staatsie, met een aanzienlijk geleide van „gardes françaises", de trommelaren voorop, alsof hij ten oorlog toog. De koninginmoeder en hare hofdames volgen in koetsen, Madame in draagstoel, de hovelingen te paard. Rond twee uur 's namiddags roffelen eindelijk de trommen van de musketiers, die te Vaux de eer bewijzen. Op het groote voorplein wemelt het van paarden en koetsen, jonkers die de dames uit hun rijtuig helpen stijgen, soldaten en knechten. Fouquet buigt voor den Koning heel diep, en drukt uit zijn trots en zijn geluk en zijn erkentelijkheid voor de eer welke hem te beurt valt van Zijne Majesteit te mogen verwelkomen in zijn woonst. Het weder is prachtig, de zon schittert op de goudeu

broderieën en op de zijden stoffen. Tusschen de boomen vlammen de vreugdevolle vlekken van de staatsie-kleederen en fonkelen de genstertjes der zilveren en ivoren waaiers. De genoodigden wandelen door de tuinen, en hunne gesprekken zijn druk en roemen den Surintendant om het vurigst. Men hoort klare lachjes door het gesijpel van het water tinten. De fonteinen spelen. Lakeien loopen rond met confituren en thee. Ook in de vertrekken zijn de nieuwsgierigen aan 't rondkuieren en staan geschaard om de kunststukken van het oude Egypte, een glanzende mummie of een verbrokkeld bas-relief, of om een edel Grieksch borstbeeld.

Het souper is in zijn soort een meesterwerk, zooals alles wat tot het kasteel behoort: de kunst van Vatel zal veel waardeering vinden bij hen, die van Le Nôtre's schepping hebben genoten, in den warmen namiddag, of lang over Le Brun's decoraties hebben geredetwist in de loome vertrekken. Er zijn tachtig tafels en dertig buffetten beladen met vijfhonderd dozijn zilveren schotels... Maar buiten wacht het gezelschap van Molière en het zal „Les Facheux", een nieuw blijspel van den dichter-comediant, vertolken in de dennenlaan, nog vooraleer het avond is; de vertooning wordt door muziek en dans ingeleid. Reeds glijdt de avondbries met rensche roken over de aangezichten, en het water der fonteinen en bekkens rimpelt zacht, met stille kabbeling, de lucht verfrisschend overal.

De muziek speelt en breekt het gelispel van het water, dat men overal pletsen, ruischen en klotsen hoort. Toortsen branden en de eerste sterren pinkelen; een groote jonge maan, als een mat-gulden schijf, zilvert over de hoofden, in den blauwen avond. Nauwelijks is het stuk uit of er spetteren vlammen uit alle hoeken van het park, buksen branden los en bengaalsche vuren walmen, fuseeën als pijlen vlug worden naar de bleeke sterren geschoten, molentjes sprenkelen spattende vuurdruppels in het rond, en uit den koepel van het paleis kronkelen honderde vlammende serpenten die in den nachtelijken hemel met vurige staarten zich wringen en met gloeiende schubben kronkelen. Het feest duurt tot twee uur 's morgens... Dan gaat het Hof weg, en 't is in de verte het uitstervend gerucht der trappelende paardenhoeven en der schokkende wielen, en de rosse gloed van de flambouwen, gedragen door soldaten te voet en te paard.

La Fontaine, die van het heele feest getuige was, zond aan zijnen vriend Maucroix, toen te Rome vertoevend, een geestdriftig en uitvoerig verslag; want zeer doordringend waren zijn vijf zinnen door al de weelden van dien dag bekoord geworden.

De Koning had gedurende het heele feest zijn ergernis met moeite bedwongen. Heel die uitstalling van pracht had hem ten zeerste ontstemd, de geruchten die in Parijs rondliepen waren in zijn hoofd weer wakker geworden en hij werd de verdenkingen indach-

tig, door Mazarin geworpen op Fouquet. Hij had gedurende zijne korte reis van Fontainebleau naar Vaux vele schamele stulpen en verweerde hutten gezien, vele armen in lompen, met magere aangezichten, vele boeren met kromgebogen ruggen, en zijn zin voor rechtvaardigheid kwam in opstand tegen de slecht-verkregen schatten van zijn overdadigen minister. Hij misprees den overmoed van den rijken en gewetenloozen financier, die zich de weelde kon veroorloven paleizen te bouwen, heerlijker en kostbaarder dan die van den Koning.

„Ah Madame — had hij een paar maal zijn moeder toegevoegd — ne ferons-nous pas rendre gorge à ces gens-là?" Slechts op aandringen van de voorzichtige Anna van Oostenrijk had hij de arrestatie van den geldverkwister, den uitbuiter van de openbare schatkist, nog enkele dagen uitgesteld.

Fouquet vermoedde niets van het onweder, dat samenpakte boven zijn hoofd. Toen Brienne zich in het kasteel aanbood om hem op een laatste raadsvergadering, die heel vroeg in den ochtend plaats grijpen moest, te ontbieden, lag de minister ziek te bed; de koninklijke gast werd door Madame la Surintendante ontvangen, welke in gezelschap van Gourville en Lauzun naar de dansen keek, door jonge Bretonsche meisjes — gedoscht in vuurroode costumes met zwart fluweelen banden — uitgevoerd op de maten van fluit en viool. Zoo zorgeloos ging alles nog in het huis van den Surintendant toe, zonder kommer, zonder angst.

Een paar dagen later — 5 September 1661 — werd Fouquet door M. d'Artagnan, sous-lieutenant de la Compagnie des mousquetaires, gevangen genomen en te Vincennes opgesloten in afwachting van de behandeling van zijn proces.

Voor La Fontaine viel het noodlottig bericht als een donderslag op zijn rustig leventje neer, maar 't was niet om zijn verloren „pension" dat hij in de eerste plaats treurde, want een echt gevoel van rouw en bedrogen genegenheid spreekt uit den brief, den korten, haastigen, angstigen brief, dien hij aan Maucroix stuurde, om hem het slechte nieuws te melden.

Ook Pellisson werd gevangen gezet; en Gourville en Saint Evremond, beiden in de zaak gecompromitteerd, waren naar het buitenland uitgeweken; zelfs Madame de Sévigné werd verontrust.

Bij die gelegenheid toonde La Fontaine zijn eerlijkheid en zijn moed, en 't is een verheugend feit weer in het zoogenaamd „laksche" en „lafte" leven van den onverschilligen dichter zijn edel gedrag in deze moeilijke stonden te kunnen boeken. Terwijl zoovele beschermelingen van den Surintendant hem in der haast verloochenden en kruiperig zich in het stof neerbogen voor den nieuwen gezagsman Colbert, die hun meester ten val gebracht en dezen in al zijn ambten had opgevolgd, liet hij niet na zijn ouden beschermer trouw ter zijde te staan en hem met zijn pen te verdedigen,

zoo goed hij kon, al was 't op onbehendigen toon.

't Is dan, dat hij de bekende „Elégie aux nymphes de Vaux" schreef:

> Remplissez l'air de cris en vos grottes profondes,
> Pleurez, nymphes de Vaux, faites croitre vos ondes.

Er was durf noodig voor het schrijven van zoo'n smeekgedicht. Iedereen wist dat de jonge koning geen vergevingsgezind gemoed bezat en er niet van hield, dat men zich met zijn aangelegenheden inliet, of op zijn besluiten eenigen invloed trachtte uit te oefenen. En Colbert was nog hardvochtiger en wrokkiger, die Colbert door Madame de Sevigné later „le Nord" geheeten, de koele, strenge, onverbiddelijke Colbert, die nooit aan de vrienden van Fouquet hun getrouwheid voor zijn voorganger heeft kunnen vergeven, en lang en koppig zich tegen La Fontaine is blijven verzetten. De ontstemming van Lodewijk XIV, den wrok van Colbert, La Fontaine laadde het al op zich door zijn openbaar pleidooi, dat zoo teerhartig was, en zoo vernuftig; maar hij aarzelde niet aan de roepstem van zijn geweten gehoor te geven en weigerde aan voorzichtigen maar harteloozen raad het oor te leenen.

„Oronte est malheureux": hij toont eerst Fouquet in den tijd van zijn macht, vertroeteld kind van het lot, door iedereen gevleid, gehuldigd, aanbeden. Zijn welvaart, zijn rijkdom, al de hem betuigde eer moet voor zijn zwakheid als verzachtende omstandigheden gelden; hij is voor de valsche verlokking en de be-

driegelijke hinderlagen van de Fortuin bezweken, zijn verlangens niet meer meester; misschien handelde hij onvoorzichig, misschien heeft hij schuld, maar hij is ongelukkig en dus verdient hij medelijden: „C'est être innocent que d'être malheureux". La Fontaine meent het alles oprecht, door zijn goed hart verblind, door zijn dankbare herinnering misleid, niet beseffende de verantwoordelijkheid welke Fouquet op zich geladen heeft. De nymphen zullen Louis verteederen, zijn toorn breken: „Il aime ses sujets, il est juste, il est sage", zoo hoopt reeds de goedertieren poëet.

Het gedicht is niet onmiddellijk in druk gegeven, maar overvloedig uitgedeeld en in bezit van den Koning gesteld.

La Fontaine's tusschenkomst bleef niet bij die spontane opwelling, waardoor tevens bewezen wordt dat het niet onder den eersten drang van zijn spijt en verbittering was, dat de dichter het smeekend verzoekschrift heeft ingediend. Hij drong verder aan, en terwijl Pellisson in zijn gevangenis, zijn eigen tegenspoed vergetende, die prachtige redevoeringen voorbereidde, waarvan de zaakrijke welsprekendheid door Voltaire met die van Cicero is vergeleken, nam de „Bonhomme" het op zich een nieuwe „Ode pour M. Fouquet" aan den Koning te laten geworden. Maar noch de klagelijke en medelijdende gedichten van La Fontaine, noch de stoere en warme „Discours" van Pellisson vermochten iets aan het lot van Fouquet

te veranderen; hij werd veroordeeld en te Pignerol opgesloten. Hij stierf er in 1680, na twintig jaar kerkering.

Lodewijk XIV zelf zou nooit geheel de dappere en nuttelooze tusschenkomst van den dichter vergeten en vergeven: nooit werd voor La Fontaine het hof opengesteld als voor Racine of Molière; men bleef hem de koninklijke toelage weigeren waarop hij meer recht had dan zoovele andere parasieten, die met gulzige vingeren en een leeg hoofd grabbelden in de subsidies; en toen de Bonhomme voor de eerste maal zijn candidatuur voor de „Académie françoise" stelde, slaagde het koninklijke veto erin de deuren van het doorluchtig gezelschap voor den armen fabulist gesloten te houden.

Ook aan den lijve zou La Fontaine de gevolgen van zijn verkleefdheid ondervinden, en al is men het verre van eens over de vraag of de bekende reis naar Limousin vrijwillig of gedwongen ondernomen werd, de studie der stukken doet me overhellen naar de meening van Faguet en die van Lair, den uitmuntenden biograaf van Fouquet, waar beiden veronderstellen dat La Fontaine niet geheel vrijwillig op reis is gegaan. Zonder officieel verbannen te zijn geworden, kan hij wel een officieusen wenk ontvangen hebben om zijn optreden te Parijs te doen vergeten, door eenige maanden van verwijdering. Daar zijn oom Jannart, gearresteerd zooals vele vertrouwden van Fouquet, in ballingschap werd gezonden, besloot La

Fontaine hem te vergezellen. Dat hij niet voor een vasten tijd naar een bepaalde stad verwezen is geworden, blijkt uit de kortstondigheid van zijn verblijf te Limoges. Terwijl Jannart er meer dan twee jaar in ballingschap heeft geleefd, vinden we, na zes maanden, La Fontaine te Chateau-Thierry terug en treffen we hem kort daarna in de hoofdstad aan. Men zal te Parijs wel geweten hebben, dat de goedronde dichter geen sombere samenzweerder of gevaarlijke politicus was; misschien hebben de Bouillon's voor hem bij den Koning of bij Colbert gepleit, en heeft men de kleine straf voldoende geacht.

Volgt hij dus een hartelijke ingeving van zijn gemoed, wanneer hij zijn oom op zijn eenzame reis vergezelt? Drijft hem de nieuwsgierigheid van iemand, die nog nooit een uitstap van eenige beteekenis ondernomen heeft? Of verlaat hij op koninklijk bevel of allerminst op hoogeren raad zijn Parijsche woonst? Veel is er over de questie gepolemiseerd, en bij gebrek aan zekere oorkonden zal men vermoedelijk nog lang aan 't twisten blijven.

Wanneer men de eigen brieven van La Fontaine uitpluist, dan voelt men zich geneigd de meening omtrent het gedwongen vertrek te deelen. Zoo schrijft hij o.m. „La fantaisie de voyager m'était entrée quelque temps auparavant dans l'esprit, comme si j'eusse des pressentiments de l'ordre du Roi" en wel kan men nu beweren dat dit „bevel" op Jannart betrekking heeft en dat

tusschen hen beiden reeds vroeger afgesproken was geworden, dat La Fontaine de ballingschap van zijn oom door zijn gezelschap wat opvroolijken zou, indien deze — zooals te verwachten was — verbannen mocht worden; maar het woord „bevel" zou in dat geval heel slecht gekozen zijn. Verder lezen we: „les loisirs que le roi n o u s donne". Ze worden op hun tocht door een politie-officier vergezeld — „qui a ordre de n o u s accompagner jusqu' à Limoges" — en terwijl Jannart te Chatellerault aan eenige kennissen bezoek brengt en La Fontaine het nieuw gebouwde stadje Richelieu te bezichtigen wenscht, is 't niet bij Jannart dat de politieman wacht blijft houden, maar bij La Fontaine dien hij op den voet volgt, wat tamelijk onuitlegbaar is, wanneer men zich den dichter als vrij man reizende voorstelt.

Wat er ook van zij, de reis naar Limoges is, in mindere of meerdere mate, een gevolg van Fouquet's val, en 't belangrijkste en zekerste van het avontuur is het boeiend werk, dat we rijk geworden zijn: „L e v o y a g e e n L i m o u s i n" en dat ons een nieuwen mensch in La Fontaine leert kennen: den toerist.

Hij heeft zijn reis beschreven in een reeks van zes brieven, welke hij tot zijne vrouw heeft gericht, en waaraan minstens een zevende brief ontbreekt. Een ruim discussie-terrein ligt nogmaals, met duistere verten en verlokkende zijwegen, voor de spitsvondigheid der literaire speurhondjes open. Want de questie, of deze

epistelen echte brieven zijn, welke onder weg werkelijk aan zijn vrouw zouden zijn gezonden, of tot een verdichte correspondentie zouden behooren, heeft al meer inkt doen vloeien van wege de commentatoren dan de dichter zelf ooit te gebruiken behoefde, om zijn verhaal zwart op wit te zetten. Zoo vormt het opgehoopte stof, dat een kamermeisje met haar vederbezemtje van den rug der meubelen wrijft, een heel wolkje in een beloken kamer...

G. Michaut verdedigt met veel klem de thesis, dat we slechts met een denkbeeldige briefwisseling te doen hebben, met een „Chronique" volgens des dichters voornemen voor openbaarmaking bestemd, een navolging van het beruchte „Voyage de Chapelle et de Bachaumont", het boek dat zeven jaar tevoren zooveel succes had beleefd. En de bewijsvoering van den geleerden heer is voor een enkele maal niet van louter academisch belang, want vat men de epistelen op als stukken van een heusche correspondentie, dan zal men aan de uitlatingen van La Fontaine een heel wat aanzienlijker beteekenis hechten, als belijdenis, als intieme openbaring, dan wanneer men van meening is, dat hij „pour la galerie" schreef. In het eerste geval zal men, aangezien La Fontaine bv. soms een meer dan luchtigen en coquetten toon tegenover zijn vrouw aanslaat, zich licht tot overdreven gevolgtrekkingen nopens het karakter en gedrag van den onverschilligen echtgenoot laten verleiden, terwijl men in de

andere veronderstelling, uit eigen beweging er misschien toe zal overhellen de onloochenbare autobiographische waarde dezer brieven ongebruikt te laten.

Zooals altijd, zal de waarheid weer halfweg liggen en zal ze niet verborgen blijven voor wie, aan geene moedwillige verdediging van eigen thesis gebonden, onbedwongen de menschelijke natuur ondervraagt. Ik ben het oordeel toegedaan, dat La Fontaine die brieven wel degelijk aan zijn vrouw stuurde, om haar op de hoogte van zijne reis te houden, doch dat hem tevens de zekerheid bezielde, dat zijn echtgenoote ze niet als geheime stukken in haar liefde-archief bewaren zou, maar zich zou haasten de reisbeschrijving aan hare vrienden van de „académie" voor te lezen; wie weet of niet bij voorbaat tusschen beiden in dien zin overeengekomen was? Zooals de meeste dichters, die hun pen nooit geheel onbaatzuchtig gebruiken — zelfs wanneer ze persoonlijke brieven stellen — zal La Fontaine de mogelijkheid van eens voor publicatie van zijn reis-correspondentie gebruik te zullen maken, niet over het hoofd hebben gezien, en de bijval welke Chapelle en Beaumont met hun „Voyage d'Ecausse" hadden verworven, zal den luien dichter wel eenigszins tot regelmatiger boeken van zijn reisindrukken hebben aangespoord.

Hij sleet een paar maanden te Limoges, zonder meerdere epistelen te schrijven, zijn briefwisselen reeds beu, vermits alles hem spoedig tegenstak. Sommigen

schatten zijn verblijf te Limoges op zes maanden, anderen, — waaronder de uitstekend-gedocumenteerde Louis Roche — veronderstellen dat hij in den Herfst reeds te Chateau-Thierry teruggekeerd was. Vermoedelijk maakt hij dan eerst voor goed met Madame de Bouillon kennis en sluiten de twee verwante libertijnen die langdurige vriendschap, welke dertig jaren duren zou, en zelfs tegen het afscheid bestand zou blijken.

Hij zal wel dikwijls den heuvel, waarop het kasteel gebouwd was, opgeklommen zijn, meer aangetrokken door de vroolijke nicht van Mazarin dan door zijn pedante vrouw.

Naar 't schijnt was de jonge gravin tijdelijk weduwe, daar haar man ten oorlog tegen de Turken was getogen, en dat ze opgewekt was, weten we. En 't zullen allesbehalve preutsche of plechtige, alhoewel levendige gesprekken zijn geweest, die La Fontaine met de jonge Marianne heeft gevoerd.

Het ontbreekt den „bonhomme" niet aan veerkracht en blijmoedig optimisme, onder omstandigheden waarbij anderen, minder luchthartig-gestemde heerschappen, het hoofd zouden hebben laten hangen, of al morrende tegen het onrecht van hun moeilijk bestaan zouden hebben gevloekt, of de steenen uit den grond geklaagd. Want hij heeft schoon aan den voet van de dartele Mancine te jokken en te schertsen, zijn lustig vertier belet niet, dat hij zonder betrekking is en het met zijn fortuin slecht gesteld staat. Hij worstelt met zijn schuld-

eischers en procedeert met zijn broeder. Hij weet zelfs dat hij zijn ambt van „maitre des eaux et forêts" niet lang meer zal kunnen bekleeden. En daar een ongeluk nooit alleen komt, moet hij een boete van 2000 livres betalen, omdat hij zoo onvoorzichtig is geweest zich een paar maal als „écuyer" te hebben laten aanspreken. Hij is over de veertig jaar en heeft nog niets bereikt, nog steeds geen vaste positie en nog geen literairen naam. Er moet een uitweg gezocht worden, maar hoe? maar waar?

Plots doet zich een uitkomst voor. 't Is waarschijnlijk aan de bescherming van Madame de Bouillon, dat hij het geluk dankt van als „gentilhomme ordinaire" zijn intrede in het Luxembourg-paleis te houden, bij Marguerite de Lorraine, duchesse douairière d'Orléans, weduwe van Gaston d'Orleans, en tante van Lodewijk XIV. Wat er van zij, hij legt op 14 Juli 1614 zijn eed af, in handen van den graaf de Mesme, en treedt onmiddellijk in functie.

Hij zegt vaarwel aan Chateau-Thierry en aan zijn onafhankelijk leven — dat hij zelfs als „poète pensionné" van Fouquet had weten te vrijwaren — en van nu af aan zullen we hem schier bestendig te Parijs terugvinden, van den eenen dienst naar den anderen overstappend, een beetje als een zwerver, van de goedertierenheid van allerlei beschermers gebruik makend, steeds onverschilliger gestemd en meer en meer zijn trots opofferend aan de zware noodzaak des levens.

Bij „Madame" zelf heeft hij het niet slecht gevonden, en deze periode van zijn bestaan is tevens de vruchtbaarste van zijn schrijversloopbaan. De eerste Contes verschijnen in 1665, de eerste Fables in 1668. De geldnood praamt hem tot werken; hij is een dier naturen, die een stimulans van buiten behoeven, of die anders — daarom niet minder rijk aan eigen schatten des gemoeds en des geestes of niet minder kunstminnend — het beste van hun innerlijk leven nutteloos verdroomen, in behagelijke maar vergankelijke spelen. 't Is misschien een voordeel voor ons allen geweest, dat hij over geen ruime gelden ooit de beschikking heeft gekregen, want ik vermoed dat hij dan heel weinig gedicht en zich slechts noode aan het veeleischend labeur van het verzen-schrijven onderworpen zou hebben. Hij zou wellicht in eigen verbeelding al de schoone avonturen en vroede getuigenissen van zijn „fabels" en „vertellingen" hebben doen afspelen, diep in zijn binnenste gelukkig om hun liefelijken gang en hun grillige wending. Het gebrek heeft op hem als een prikkel ingewerkt; hij heeft zijn „Contes" geschreven, omdat hij meende er geld mee te kunnen winnen, en de „Fables" omdat hij op een koninklijk pension aanspraak maakte en dacht geen betere voorspraak te vinden, dan den bijval van den jongen „Dauphin", voor wien hij zijn dieren-episoden dichtte.

Wat had hij gepresteerd gedurende de drie jaar dat Fouquet hem gepensionneerd had? Niet veel: het

ontwerp van een bevallig maar zeer conventioneel gedicht — „Le Songe de Vaux" —, eenige losse, leuke salongedichtjes, en niets meer, een erfdeel dat heel weinig voor ons allen te beteekenen heeft. De lucht rook er te „précieux" in het hof van Vaux, en er bloeiden te vele artificieele bloemen in de zwoele schaduw van de gulden salonmuren van den Surintendant. Er langer te hebben moeten blijven, zou gevaarlijk voor hem zijn geweest.

Toch moeten we zijn doorgang bij Fouquet niet nutteloos heeten. Hij heeft in de tuinen van Vaux zijn besef van de natuur gesterkt — haar onder een anderen vorm dan in de wilde bosschen van Chateau-Thierry ontdekt — en in de drukke vertrekken veel menschenkennis opgedaan. Hij heeft er betrekkingen met vele mannen van groote beteekenis aangeknoopt en er zijn levensperspectieven verruimd en verdiept. Hij heeft er zijn eerste lauweren geoogst, zijn jongste bewonderaars gevonden, die hem in zijn roeping hebben gesteund. En daarbij was 't een aangename, gemakkelijke tijd voor hem, en een zoete herinnering is nooit in een dichtersgeest een onvruchtbaar zaad gebleken. Hij zou lang nog den gloed der zon in de ruime vensters van Vaux zien nagloeien, en het gevedel der muzikanten in de groene bosschages zou vol opgewektheid dartelen door zijn losbollig hoofd, tot in zijn oudste jaren, met den glimlach der vrouwen die hij er naast zich nog wandelend dacht . . .

HOOFDSTUK IV

De zwerfjaren te Parijs

In het Luxembourg-paleis vond La Fontaine, zooals bij Fouquet, de twee schouwspelen terug waarvan hij het meest hield: weeldevolle vertrekken en ruime tuinen. Het paleis was het stijlvolste van Parijs, en rijk aan heerlijke decoratiën, houten beschotten van gebeitelden ceder, vloeren van gemarketteerde stukken met zilveren inlegsels, tapijtwerken, meubelen, schilderijen, beelden. Wat de tuinen betreft, ze stonden vol oude olmen en linden en vol bloemen, rozen en zelfs tulpen en anemonen, zooals de twee Hollanders getuigen, die het paleis bezochten en die van bloemen en planten verstand hadden [1]); de parterres waren met kunstig-geknipte palmstruiken afgezet, de grastapijten met marmeren groepen versierd, en het water ontbrak niet, noch de spuitende tritonen. 't Is in de salons en in het park van het Palais d'Orleans, dat La Fontaine zijn roman „Psyché" droomde, onder den indruk van de heidensche doeken van Rubens welke er hingen of in den kleurigen roes van het licht dezer wijde tuinen.

[1] Journal des deux Hollandais.

't Is daar dat hij meer dan ergens anders „l'innocente beauté des jardins" in zijn gelaten ziel heeft voelen neerdalen, met innige wijding, met fijne tintelingen van speelsche en teere ontroeringen.

Het paleis was in twee vleugels verdeeld; in den linkervleugel woonde de stiefdochter van Marguerite de Lorraine, de befaamde „Grande Mademoiselle", die de erfgename van haar vader — Gaston d' Orléans — was, en in den rechtervleugel verbleef de oude „Madame", zijn weduwe. De twee vrouwen hadden geen omgang en hielden luttel van elkaar.

Het leven bij Madame was niet zeer aangenaam. Maar La Fontaine schikte zich gemakkelijk in zijn lot, en hij vroeg niet veel om vertier, geschitter of drukte van menschen. Hij was rijk genoeg om de eenzaamheid te verdragen wanneer gezelschap ontbrak, en putte veel uit eigen, charmante verbeelding.

Marguerite de Lorraine telde toen 55 jaar. Ze was vroeg oud, een snel verslenste schoonheid, die in hare godsvrucht was verstijfd en versuikerd. Ze morde en pruttelde gedurig, leed aan migraine, hing aan de slippen van Monseigneur de Bethléem en aan de mouwen van haren capucijner-biechtvader. Hare eenige dochter die nog thuis was, Mlle d'Alençon, was jong maar leelijk en had een bochel, die over de frischheid van hare zestien jaren een kromme schaduw wierp. Gelukkig telde ze onder hare eeredames één enkele mooie vrouw, de goddelijke Mlle de Poussay,

die zoo prachtig was, dat de voorzichtige Mme de Montespan haar van het hof had doen verwijderen om alle mogelijke concurrentie uit te schakelen en den Koning niet in verzoeking te brengen. Natuurlijk werd La Fontaine op de jonge schoone verliefd en zullen we dus in zijn werk een „Sonnet pour Mademoiselle de Poussay" vinden, het geestdriftig sonnet van een uit zijn rust opgejaagden man, die gelukkig is omdat in een groot paleis vol weelde, maar arm aan vrouwengracie, wat echte, frissche, jonge schoonheid zijn oogen is komen verblijden: „Que de grâces, bons Dieux! tout rit dans Luxembourg!"

Dan leefde er ook nog een hondje in het paleis, zeer beroemd, en algemeen bekend, gelijk Gas, de épagneul van Mme Deshoullières, of Cochon, de hond van den Maarschalk de Vivonne, en dat La Fontaine's vriend was: Mignon, chien de Son Altesse Royale, Madame la duchesse d'Orléans. Het mocht slechts zelden in de zonnige dreven van het park rondkwispelen en meestal werd het in de armen van de oude hertogin of haar dochter of een der dames gedragen, uitermate geliefkoosd en gestreeld; toch was Mignon niet gelukkig en zuchtte vaak; het schrander verstand en het milde hart van La Fontaine hadden dadelijk de ellende van het arme, verwende dier begrepen: het bezat alles en allerlei, uitgezonderd een liefje, en toen ze eens alleen waren, heeft de dichter het hondje al fluisterend beloofd — opdat Monseigneur

de Bethléem hun goddelooze afspraak niet hooren zou — „à ce printemps une petite camusette, friponne, drue et jolliette, avec qui l'on t'enfermera".

Wanneer hij in de Luxembourg-tuinen aan 't kuieren was, hoorde hij in de verte vele kloosterklokken bommen en daartusschen de klok van Saint Magloire, hem welbekend, waarvan hij nu als vrije, onafhankelijke man de slagen telde, dat klokgelui dat eens met zulke doffe bonzen zijn valsche roeping had bezwaard, achter de dikke muren van het klooster, welke hem den weg naar het lachende leven versperd hadden, zooals de Zwitsersche wacht aan de ingangspoort het pad der minne-sotternijen en der straatavonturen afsloot voor den beklagelijken Mignon.

La Fontaine at in den huize van zijn meesteres, maar woonde er niet, hij logeerde al dien tijd in het huis van Jannart, op de Quai des Orfèvres.

Over de eischen van zijn dienst zal hij wel niet geklaagd hebben: al droeg hij geen met goud bestikt kleed en al bracht zijn nederige betrekking hem niet meer dan twee honderd livres op, zijn werkzaamheden waren niet uitgebreid of ingewikkeld. Gelijk al de „gentilhommes ordinaires", ieder op hun beurt, bedient hij Madame aan tafel, het zwaard aan de zijde, de serviette op den arm; hij draagt de gerechten aan — en zal vermoedelijk veel hebben genoten van de fijne keukenreuken uit de dampende schotels, welke zijn wellustigen neus kittelden — en hij gaat de bood

schappen doen, door heel de stad, zeker niet zonder lange omwegen te maken. Ondertusschen blijft hem tijd genoeg over om geregeld eenige dagen in Champagne te slijten!

In elk geval bewijst La Fontaine diensten voor het geld, dat hij ontvangt; hij bekleedt een gewaardeerde, geregelde positie, een voor den lageren adel zelfs eerbare en gezochte betrekking. Hij heeft dus geen aalmoes van Marguerite de Lorraine ontvangen, zooals is beweerd geworden, en 't is onzinnig van deze kwezelige oude dame zijn beschermvrouw te maken; ze hield meer van haar capucijner dan van den wuften dichter van de „Contes", en indien we de zeden van de zeventiende eeuw niet beter kenden, zou er reden in overvloed zijn om ons, heel benieuwd, af te vragen hoe het komt dat de devote vrouw den libertijnschen dichter zelfs in haar huis heeft willen gedoogen.

In den tijd voor en na de eetmalen beschikt hij over zijn algeheele vrijheid. Hij heeft veel onbezette uren over. Hij werkt veel; hij zoekt regelmatig zijn vrienden op — 't is de beste periode van zijne vriendschap met Racine, Boileau en Molière, en gewoonlijk vergaderen ze rondom een welgedekte tafel, bij een hunner of in een bekende kroeg — en bezoekt ijverig enkele der voornaamste literaire kringen, de salons van Mme de la Fayette, La Rochefoucauld, d'Herwart, het hotel de Bouillon, den kring van den „Temple" bij de Vendôme's enz., loopt even bij Ninon de Lenclos aan, en

weet best hoe zijn tijd te passeeren. Overal is de guitige, vroolijke dichter de welkome gast.

Geldelijk loopt het slechter dan ooit. Toen de Hertog van Bouillon eigenaar van Chateau-Thierry geworden was, had hij zich verbonden tot terugkoop van al de officieën van het domein. La Fontaine's „maitrise des eaux et forêts" werd door een uitspraak van het gerechtshof op 17000 livres geschat, terwijl een vorig verdikt — vijf jaar vroeger — de waarde van het ambt op 26676 livres had vastgesteld. La Fontaine verloor er meer dan 9000 livres aan en daarbij werden de 17000 livres, die in 1665 moesten afbetaald worden, eerst vijf jaar later gestort; het laatste kwijtschrift is van 21 Januari 1671. Men kan gerust aannemen, dat een belangrijk gedeelte van dat geld door den dichter wel op voorhand zal verteerd of verpand zijn geweest. Van terugkoopen van zijn ambt kon geen sprake zijn. Wanneer men dan bedenkt dat hij de schuldenaar van zijn vrouw, Pintrel en Jannart was, en er dus van zijn laatste bezitting niets voor hem zelf overschoot — buiten eenige nog onbetaalde schulden —, dan begrijpt men amper de goedgehumeurdheid van den dichter, zijn argeloos er op los leven en zijn vroolijk deunen — maar des te beter zijn wil om zijn toekomst te verzekeren en een gunstig resultaat te bereiken, een uitweg te vinden, welke hem gelijktijdig rijk en beroemd zou maken. In zijn geest kon hij geld en roem niet scheiden.

Hij dicht veel. In December 1664 zagen zijn eerste Nouvelles en vers tirées de Boccace et de l'Arioste het licht, onderteekend met de initialen M. de L. F. — waarin Le Battu et content, Joconde en La Matrone d'Ephèse te lezen waren —; in Januari 1665 kwamen Contes et Nouvelles op de markt, en het tweede deel der Contes in 1666. In de Lente 1668 verschenen de twee deelen, van drie boeken elk, van den eersten bundel der Fables, in 1671 een nieuw boek met Contes (derde deel), en met in denzelfden bundel het teer-galante Clymène; in 1671 gaf hij de Fables nouvelles, te samen met Adonis, eenige fragmenten van Le Songe de Vaux en enkele Elégies. Sedert l'Eunuque had hij niets meer laten verschijnen, en nu schudde hij in zeven jaar een heel werk af, zooals een rijpe boom plots vruchten draagt. Die plotselinge en aanzienlijke productie was des te belangrijker, daar La Fontaine geen veelschrijver en geen snelschrijver was.

Hij laat zijn verzen langzaam rijpen in zijn gemoed, geleidelijk, en de klare zon beschijnt ze: 't is gedurende wandelingen langs de Marne of de Seine, dat hij het laandachtigst naar de stille stemmetjes der ingeving uistert, en naar de delicate rhythmen, dansend in zijn hoofd. Elke fabel zit met honderden worteltjes in heel zijn innerlijk leven vast en roept, wanneer ze geboren wordt, al zijn oude, verre herinneringen wakker; hij brengt alles te pas van wat hij heeft gezien

en afgeluisterd gedurende zijn leven, als houtvester, burger van de kleine stad, Parijsche slentenaar, hofdichter, alles wat hem eens belang ingeboezemd, zijn aandacht gevestigd, zijn zinnen gevleid of vermaakt, zijn hart ontroerd heeft; hij neemt het alles in zijn werk op, zooals in een klaren spiegel heel het beeld van een landschap, met al zijn bijzonderheden, die verbrokkeld schijnen, tezamen vloeit tot éen bonte, kleurige vlek, harmonisch en volledig als geheel.

Hij is heelemaal geen instinctief dichter, die er spontaan op los deunt en de verzen al goochelend uit zijn hoofd en vingeren schudt. Hij draagt de kern van elke fabel langdurig in zijn gemoed, alvorens zijn pen op te vatten, neemt zijn papieren dikwijls opnieuw ter hand, verbetert zijn gedicht onverpoosd, verduidelijkt en verscherpt het beeld, slijpt het vers, buigt het rhythmus losser en breeder uit.

De „Contes" sloegen gretig in, en de eerste uitgave was onmiddellijk uitgeput. Andere edities volgden, en namaaksels ook. Maar hij was geen geest, die zich binden liet, zelfs niet door den bijval. Hij volgde in alles zijn luimen en hield van afwisseling. De „Fables" verlokten hem nu, en het wemelend en roezemoezend wereldje van zijn viervoetige helden trok hem onweerstaanbaar aan. Aangezien de „Contes" zooveel bijval beleefden, verzette zijn uitgever zich in den beginne tegen de publicatie van dit nieuwe soort werk, waaraan het publiek heelemaal niet gewoon was, en de tusschen-

komst van Boileau was noodig om Denis Thierry over te halen het avontuur te wagen. Het onthaal was nog geestdriftiger dan het door de Italiaansche verhalen genoten succes.

De Fabels droeg La Fontaine, zooals we weten, aan den Dauphin op, en hij had den Koning verlof moeten vragen voor deze doorluchtige dedicaceering. De autocraat schonk volgaarne de gewenschte toestemming en liet den dichter uitnoodigen hem te bezoeken. Voor de tweede maal van zijn leven werd La Fontaine door Lodewijk XIV ontvangen, en zijn hart popelde van geluk en trots en hoop. De ontvangst was zeer hartelijk; Bontemps, eerste kamerknecht van den vorst, leidde hem op bevel van zijn meester door de vertrekken en tuinen van Saint Germain rond; daarna zat de dichter aan de koninklijke tafel aan, en bij het afscheid werd hem een beurs met geld ter hand gesteld, een welgevulde beurs, naar 't schijnt, vermits Beauchamp den inhoud op tienduizend livres schatte; maar overdreven is die beraming zeker. 't Was een goede dag voor La Fontaine — een dag dien we hem allen van harte gunnen, want de arme dichter had al slechte oogenblikken genoeg te verdragen gehad.

Na die talrijke uitgaven gaat hij eenigen tijd te Chateau-Thierry uitrusten. Ambtshalve heeft hij er niets meer te verrichten, en 't is uit loutere belangstelling en uit liefde voor de natuur, dat hij de bosschen en wateren van zijn streek bezoekt. Achttien jaar lang

had hij zijn „maitrise" uitgeoefend en vele aangename uren doorgebracht, vermakelijke gevallen ondervonden, en niet zonder spijt en weemoed had hij thans, te vroeg, zijn taak neergelegd.

In Juli reeds komt hij naar Parijs terug voor de begrafenisplechtigheid van den Hertog de Guise, die Mademoiselle d'Alençon had gehuwd en op twintigjarigen ouderdom aan de pokken was gestorven. 't Is aan dezen jongen prins — die veel belangstelling voor zijn werk betuigd had — dat hij de „Fables nouvelles" had opgedragen; hij telde alweer een beschermer minder.

Maar een zwaardere slag ging hem treffen: op 3 April 1672 stiert Madame zelf — „la vieille Madame mourait d'une vieille apoplexie qui la tenait depuis un an", zoo leeren we uit de pittige praatjes van de welingelichte Mme de Sévigné — en de jonge weduwe van de Guise kon de diensten van de gezelschapsheeren en dames harer moeder niet gebruiken; ze was nog devoter dan de oude vrouw geworden en bekommerde zich heelemaal niet om dichters en dichtkunst.

Een oogenblik schijnt het alsof het tobben voor La Fontaine herbeginnen gaat. De een-en-vijftig-jarige poëet is zonder bediening en zonder geld, en met zijn vrouw leeft hij al lang in onminne.

't Is een andere vrouw — na Fouquet zullen alleen vrouwen den dichter onder hare bescherming nemen — Madame de la Sablière, die zich zijn lot zal aantrekken. Tegen het einde van 1672 of in het voorjaar

van 1673 doet La Fontaine zijn intrede in het bevriende huis; hij neemt er zijn intrek als gast of commensaal en vindt er voedsel en deksel en alle gemak dat hij verlangen kan. Waarschijnlijk heeft hij eerst de gastvrijheid van Mme de la Sablière als een uitkomst aanvaard, als een voorloopige oplossing, in afwachting dat hij een nieuwe betrekking zou vinden, maar hij is niettemin een vijftiental jaren bij haar gebleven.

Men heeft hem dikwijls aangevallen over zijn hebzuchtig gedrag, en hem als een tafelschuimer afgeschilderd, als een eerloozen uitbuiter, die meer op den zak van anderen heeft geleefd dan van eigen geld of winst; maar wat kon hij anders doen in den toestand waarin hij zich bevond, zonder fortuin of hulpmiddelen, zonder practische kennis, bezield met dichterlijke eerzucht?

De zeden veranderen met den tijd, en we moeten vooral de geldelijke aangelegenheden van vroeger niet te scherp met onze moderne oogen bekijken! 't Was een gewoonte in dien tijd dat dichters, geleerden en kunstenaars door edele en hooggeplaatste personen in dienst genomen of gehuisvest en gesalarieerd werden. Corneille genoot onderkomen in het hotel der Guise's, Gilbert bij M. d'Herwart, Segrais bij Mademoiselle en later bij Mme de la Fayette, en ze vonden zelf niets minderwaardigs aan hunne dienstbaarheid en werden door niemand gehekeld om den steun dien ze van rijke of machtige vrienden kregen.

En bij Mme de la Sablière zelf had Bernier reeds zijn intrek genomen toen La Fontaine, met pak en zak in hare „Folie Rambouillet" aanlandde, in de Rue Neuve-des-Petits-Champs.

Zijn verhouding tot Mme de la Sablière is een heel andere dan voorheen die tot de hertogin d'Orléans; hij is haar vriend en confident, en geniet heel haar vertrouwen en bezit hare genegenheid, misschien zelfs hare liefde.

Bij Fouquet — bij wien hij niet inwoonde — had hij sympathie gevonden, maar geen intimiteit, geen huiselijke vriendschap; hij liep er verloren onder de vele gepensionneerde geleerden en artisten en onder ontelbare bezoekers en gasten. Bij Madame d'Orléans in den Luxembourg, was hij aan de bevelen der hertogin onderworpen, als betaalde tafelheer. Bij Madame de la Sablière maakt hij van het huishouden deel uit — de edele vrouw heeft hem gebeden en gesmeekt zijn intrek ten harent te nemen, omdat ze op zijn gezelschap gesteld is en aan zijn bestendige aanwezigheid hecht —, hij wordt er als een kind des huizes vertroeteld en voelt er zich behagelijk op zijn gemak; een tehuis, 't is iets waarvan hij al lang niet meer de weldoende warmte en de innige rust heeft gesmaakt, en waarnaar hij zoo dikwijls verlangd heeft gedurende zijn zwerversleven. Men gist hoe gelukkig hij zich gevoelde...

De echte naam van Mme de la Sablière was Marguerite Hessein, en ze werd in 1640 geboren — voor

La Fontaine dus een jonge beschermvrouw —; kleindochter van een kamerdienaar des Konings, die veel geld had weten te bezuinigen, ontving ze een heel bizondere opleiding. Ze kende Latijn en Grieksch, om niet te gewagen van het Italiaansch, een taal die alle welopgevoede jonge dames van dien tijd aanleerden.

Zij was een vrouw van veelzijdige ontwikkeling; ze stelde belang in alle wetenschappen, had les in wiskunde van Roberval en Sanval gekregen, volgde de anatomische lessen van Verney, de natuurkundige proefnemingen van Dalencé, de astronomische onderzoekingen van Cassini. En al heeft Boileau, die met haar niet sympathiseerde, de vrouwen in 't algemeen weinig in eere hield, en een beetje geërgerd was omdat ze nog al bitsig kritiek op een zijner gedichten had uitgeoefend, haar in zijn „Satire des Femmes" over den kam gescheerd, en al schijnt Molière zelfs aan haar gedacht te hebben voor de Philaminte van zijn „Femmes savantes", ze was haar tijd vooruit, en heeft met haar prachtige encyclopedische kennis de wetenschappelijke beweging der 18e eeuw voorbereid; Faguet heeft haar terecht „la femme la plus intellectuelle du 17e siècle" geheeten. Hare belangstelling ging niet eenzijdig een enkele richting uit, en voor dichters en tooneelschrijvers legde ze evenveel waardeering aan den dag als voor geleerden; Racine, Perrault, Tallemant, Benserade behoorden tot hare intiemen.

Ze was in 1654 met Antoine Rambouillet de la Sablière, zoon van den schatrijken bankier, in den echt getreden. Maar haar huwelijk was niet gelukkig geweest en in 1688 scheidden man en vrouw van tafel en bed. De man had haar het voorbeeld van ontrouw gegeven, en daar ze trotsch en teergevoelig was had ze niet geaarzeld op hare beurt aan de ingevingen van haar hart gehoor te leenen. Maar de wereld beoordeelt heel anders — met twee maten en gewichten — den misstap van den echtgenoot en de zonde van de vrouw. Men ontnam haar hare drie kinderen en ze moest haren man verlaten. In de studie zocht ze vergetelheid voor haar ontgoocheling, en ze omringde zich met vrienden, om zich minder eenzaam te voelen; ze had ook aan alle gebruikelijke preutschheid vaarwel gezegd, nu ze toch gecompromitteerd was en uit haar eigen wereld verstooten. Ze had omgang met Ninon, Mme de Salins, Mlle de Fannes, Mme de Montsereau, de muziekartiste Mlle Raymond, die allen min of meer in verdachten reuk stonden en een avontuurlijk leven leidden. Ze wierp zich met drieste vastberadenheid in den rondedans des levens, wuft en lichtzinnig, belust op vermaak, om zich te bedwelmen, om niet alleen te zijn met hare weemoedige treurnis. De deuren van haar huis stonden open voor alle vreugde, en hare armen bleven niet gesloten voor wie haar beviel.

Madame de Sévigné, hare vriendin die heel eerbaar en hartelijk was, maar niettemin alles behalve onschul-

dig en soms heel listig, heeft een gewaagde zinspeling gemaakt, met haar „la tourterelle" te heeten — en de duiven kwamen op de til aangevlogen!

Ze leefde op weelderigen voet, te rijk zelfs in verhouding tot wat ze bezat; men vermaakte zich uitstekend in hare salons en de mondains stroomden toe, zelfs de strengste en schaamachtigste, verblind door het klaterende licht, de leuke muziek, den schoonen schijn van haar bestaan. Ze telde slechts drie en dertig jaar toen La Fontaine zijn intrek bij haar nam, en de twee Hollanders, die zoo'n geschikt gebruik van hun Parijsche reis hebben gemaakt, om van de Fransche samenleving in heel hare fladderende bevalligheid den bonten indruk op te vangen — ten einde zich later in hun stroef en vreugdeloos land op de herinnering te vergasten, gedurende heel hun ouden dag — verzekeren ons: „qu'elle était fort bien faite et d'humeur fort enjouée".

Een „grande dame" van haar soort, schoon en bevallig, verstandig en geestig, opgewekt en goedhartig, de gelijke van een Mme de Sévigné en een Mme de la Fayette, had La Fontaine een betere beschermster kunnen vinden?

De vrouw is onder alle opzichten behagelijk. En haar kring is gezellig en schitterend. Bij haar ook woont Bernier in, de beroemde reiziger, die vijftien jaar in het Oosten heeft doorgebracht, in Syrië, Egypte en Indië, en den sleutel van duizend wonderbare ver-

halen en sproken in de handen houdt, en in zijn kleeren nog de vreemde prikkelende geuren van sentaal en safraan ommedraagt. Hij vertelt aan La Fontaine zijne wonderbare reizen, beschrijft de tooverachtige landschappen van den Ganges of de weelde van den grooten Mogol, deelt hem de fabelachtige legenden en de raadselachtige spreuken der Oostersche dichters en wijzen mede. La Fontaine gaat kinderlijk, met gretige oogen en ooren, in die verhalen op, ondergaat diep den indruk en zal meer dan eens van Bernier's vertellingen gebruik maken bij het schrijven van zijn eigen verdichtingen.

Zijn leven wisselt gedurig af en is aan vreugde rijk: in de schitterende salons, onder al de zwierige gasten, of in haar boudoir, en tête à tête met de geestigkeuvelende en bevallige vrouwe des huizes, of in zijn kamer in geleerd gesprek met Bernier, 't is alles even belangwekkend en boeiend voor hem, zonder dat wij nog gewagen van den nuttigen kant van zijn verblijf in het Sablière-hotel: hij interesseert zich voor wetenschap en wijsbegeerte, en zoo hij een min of meer bewuste en geordende filosofie begint te bezitten en rijper wordt in zijn werk, 't is aan „Iris" en haar kring, dat hij die uitbreiding van zijn cultuur, die verdieping van zijn levensinzicht verschuldigd is.

Heeft hij Mme de la Sablière bemind, in den erotischen zin des woords, bemind uit liefde en verlangen? Wie zich door den lichtzinnigen toon van zekere zijner

verzen laat verschalken, zal 't wellicht veronderstellen, doch geen enkele directe mededeeling of persoonlijke biecht van een der twee betrokkenen verleent aan dit als van zelf ontluikend vermoeden eenigen schijn van waarheid. „Elle avait force galants" verklapt Mlle de Monpensier in hare „Mémoires", maar ze spreekt nergens van La Fontaine, en al de tijdgenooten schijnen in den dichter eer een vriend van de genadige vrouw te hebben gezien, dan een minnaar: een rustigen vriend — bijna 20 jaar ouder dan de jonge vrouw, en zoo geheel verschillend van haar — een goeden, betrouwbaren vertrouweling, bij wien ze haar hart uit kon storten, wanneer ze van bitterheid overstelpt was; dien ze waardeerde om heel andere gaven dan die van een galant worden geëischt; die als een trouwe, zachtmoedige hond bijna haar leven deelde. Ze heeft het later gezegd, toen ze arm was geworden en uit liefdesmart voor La Fare de wereld had verlaten: „Je n'ai pris que mon chien, mon chat et La Fontaine", en ze stelde zelf den dichter op den rang van de huisdieren, die haar heel duurbaar waren, de eenige wezens van wie ze den moed niet had te scheiden.

Ook tijdens zijn verblijf bij Mme de la Sablière werd La Fontaine's werklust vaak door de aansporingen van buiten op verkeerde wegen geleid.

Hij maakt kennis met den sluwen en trouweloozen Lulli, directeur de l'Académie de musique, die tot dan toe altijd met Quinault samen gewerkt heeft, doch op

aandrang van Mme de Montespan en Mme de Thianges, den fabulist om een paar libretto's vragen komt. Vier maanden werkt La Fontaine aan de opera Daphné en dan weet Lulli, die het nooit ernstig met zijn plan heeft gemeend en vast is besloten met Quinault te blijven collaboreeren, de breuk teweeg te brengen.

La Fontaine liet zich veel te veel door de buitenwereld beïnvloeden; uit loutere dienstwilligheid, of uit behaagzucht, vervaardigde hij werken die hij niet „con amore" en uit eigen aandrang schiep. Heel zijn leven lang zal hij, om aan het verzoek van Pieter of Pauwel gehoor te geven, zijn tijd verkwisten, zijn genie versnipperen, zich met allerlei fragmentarisch of conventioneel werk onledig houden.

Om aan zijn vrienden van Port-Royal genoegen te doen, dicht hij het leven van Saint-Malc. Op aandrang van Mme de Bouillon fantaseert hij de psychologische verwikkelingen van Psyché en rijmt hij Le Quinquina, een lofzang op het nieuwe geneesmiddel door den Engelschen geneesheer Talbot in Frankrijk ingevoerd, ondanks het verzet en de verontwaardigde protesten van de Medische Faculteit van Parijs, en waardoor de Dauphin, de Dauphine, de groote Condé, Colbert en anderen genezen zijn geworden, zoodat Lodewijk XIV den vreemden dokter een pension had toegekend. Met Maucroix geeft hij, om dezen ouden vriend den toegang tot de literaire wereld te vergemakkelijken, een bundel „Ouvrages de prose et de poésie

des sieurs Maucroix et de la Fontaine", met allerlei gedichten, vertalingen enz.

Na de tweede reeks der „Fables" blijft ons, uit deze periode, nog te vermelden de bewerking van Seneca's Epistelen, eertijds door Antoine Pintrel vertaald, maar onuitgegeven gebleven; hij gaf zich de moeite al de door den wijsgeer geciteerde verzen der oude dichters in Fransche verzen over te zetten. Het werk van Pintrel was eerst zonder schrijversnaam verschenen en had niet de geringste belangstelling gevonden. Tot de uitgevers den verstandigen inval kregen om de titelpagina te herdrukken met de vermelding „revue et imprimée par les soins de M. de la Fontaine", en het boek werd gelijk koek verkocht; wel een bewijs van de algemeene waardeering van het Fransche publiek voor den populairen dichter.

Maar vooral werkt hij onvermoeid aan zijn twee hoofdwerken, de „Contes" en de „Fables", voort.

Met de Contes heeft hij tegenslag: de nieuwe bundel die in 1674 zonder koninklijk privilegie verschenen was, werd het volgend jaar door den „lieutenant de police" verboden; de devote partij won elken dag aan invloed en had langzamerhand de stemming van de beschaafde kringen tegen La Fontaine's vertellingen gekeerd; althans in schijn. Terwijl in de vitrien van Barbin het stichtelijk loflied op de kuischheid van Saint Malc goed zichtbaar uitgestald ligt, maar zonder de nieuwsgierigheid erg te prikkelen, verkoopt men onder-

duims, binnen den boekhandel, den door de politie verboden, in het geheim in Holland gedrukten bundel der Contes, en 't zijn de levendigste en ondeugendste, schier onzedelijkste van de reeks welke La Fontaine daarin ten beste geeft. Vele vriendinnen van den dichter leuren langs haren kant met het onstichtelijk boekje rond, en Mme de Champmeslé is zeker een der ijverigste makelaarsters voor deze lichtzinnige literatuur, welke ze zoo gretig in het oor van hare aanbidders fluistert.

Hij bezoekt veel de schouwburgen van Parijs: het „Hotel de Bourgogne", waar Champmeslé speelt en al haren gloed en al hare harmonie aan Racine's treurspelen schenkt, of het „Palais Royal" waar de troep van de „Opéra" het gezelschap van Molière heeft vervangen sedert het overlijden van den genialen dichter-comediant.

Hij ontdekt een paar hoeken en kanten van Frankrijk — we vinden sporen van zijn reizen o.m. te Lyon en te Troyes —, brengt soms eenige dagen op het buitengoed van een zijner vrienden door, of in het villatje van de Champmeslé's, verkeert ook in de intimiteit van den Grand Condé te Chantilly, tot hij trouw naar zijn kamertje in het Sablière-hotel terugkeert.

Maar heel dat stil geluk, heel die rustige doening zullen ook weer in gevaar worden gebracht.

Er speelt zich een stil drama in Iris' leven af. Sedert 1676 was Madame de la Sablière de vriendin van den jongen La Fare. 't Was een dier openbare liaisons van Parijs, zooals er vele zijn, welke op den duur

indien al niet goedgekeurd dan toch algemeen getolereerd en aangemoedigd worden. Ze hielden veel van elkaar, leefden streng hun eed van trouwe liefde na en ze waren zóó gelukkig, dat ze beiden menigmaal als voorbeelden van volmaakte „amoureux" werden geciteerd. La Fontaine's gulle en hartelijke breedgeestigheid had zich om hun geluk verlustigd, en niet zonder weemoed om eigen liefdeloosheid had hij zijn „Deux pigeons s'aimaient d'amour tendre" gefluisterd, terwijl onder zijn vaderlijken blik de twee jonge verliefden stoeiden.

Doch aan alle liefde komt een einde, aan de liefde der mannen dikwijls het snelst en het onmeedoogendst.

La Fare was vier jaar jonger dan Iris, maar vier jaar voor een man tellen meer dan dubbel. Reeds in 1678 verzwakte zijn vlam. Hij aarzelde niet de geliefde vrouw uren en dagen alleen te laten, veronachtzaamde haar, gaf zich weer over aan het spel. Ook maakte hij openlijk het hof aan de Champmeslé, en reeds begint men, in de ingewijde kringen, hem M. de la Cochonnière te noemen, om zijn liederlijk gedrag. De arme vrouw, die al de smaken van de liefde had geproefd, de bitterste en de zoetste, worstelde tegen, maar wat kon ze doen tegen de onstandvastigheid van den trouweloozen jonker? Ze leed. En toen alle hoop verloren was, nam ze een moedig besluit; ze brak zelf de toch pijnlijk geworden verhouding af, zonder klachten, zonder afscheid, en verdween. Ze werd ziekenver-

pleegster in de Incurables, en men telde ééne meer van die bekeerlingen, zoo talrijk in de zeventiende eeuw, die voor haar bedrogen liefde troost zochten aan de voeten Gods, achter de traliën van het klooster, in een tijd toen voor de bedrogen, van liefdeswee verkwijnende vrouwen het deurtje der cel zich zoo gemakkelijk opende. Men glimlachte amper om de late bekeering van Mme de Sablière en men weet aan de goddelijke werking der gratie wat slechts het bittere werk van de droeve liefde was.

Lang bleef Iris niet van de wereld gescheiden. Haar dochter, de even bevallige en veelzijdig begaafde Mme de la Mesangère — aan wie Fontenelle zijn „Entretiens sur la pluralité des mondes" heeft opgedragen — en die vroeg weduwe was geworden, kwam zich in Parijs vestigen, en naar 't schijnt ging de bedroefde moeder bij de bedrukte dochter wonen, in de Rue Saint-Honoré.

Voor La Fontaine bracht het liefdesdrama een heele verandering teweeg. Zijn logies van de Rue Neuve des Petits-Champs ontsnapte hem eens te meer, met het vroolijke en interessante leven dat hij er sleet. Toch laat de barmhartige vrouw hem niet in den steek; hij wordt door haar in een harer woningen gehuisvest, niet ver van haar eigen woonst, zoodat hij toch geregeld zijn lieve beschermster en haar dochter opzoeken kan. Wel worden er minder feesten gegeven in de Rue Saint-Honoré en minder gasten uit de „mondaine" wereld ontvangen, maar geleerden en dichters zijn er welkom als vroeger.

Toch heeft hij zijn „huis" verloren en in den nieuwen familie-kring van de ontroostbare Iris staat hij slechts met één been. Hij zal dus zijn wandelingen op zijn eentje hervatten, zijn bezoeken in allerlei deelen der stad vermenigvuldigen, om afleiding te zoeken.

Een andere kommer drijft hem veelal het huis uit: hij wenscht zijn candidatuur voor de Académie Française voor te bereiden en moet zich daarom van de voorspraak van het Hof en allerlei invloedrijke personen verzekeren. Bij vele schoonen moet hij zijn opwachting maken, in vele salons zijn groet brengen. Hij draagt gelegenheidsverzen op aan de favorite's, Madame de Montespan en Mlle de Fontanges, bezingt het huwelijk van den Dauphin en dat van Condé, roemt den Koning overal waar het in zijn verzen pas geeft.

Een eerste maal zakt hij, in Januari 1682, en 't is zijn goddeloosheid welke hem het meest in den weg staat. Hij geeft den moed niet op en stelt een jaar later zijn candidatuur voor Colbert's zetel, met niemand minder dan Boileau, den officieelen dichter en 's Konings gunsteling als tegenstander; toch behaalt hij de meerderheid van stemmen, al heeft de kuische President Rose, die ook de eerste maal zijn candidatuur heeft doen mislukken, opnieuw den stok in het wiel willen steken en al heeft deze zedige burger een exemplaar van de „Contes" met hooghartige verontwaardiging op de tafel geworpen, bijna naar het hoofd van La Fontaine's getrouwen, met een minachtend en smadelijk: „Allons,

messieurs, je vois bien qu'il vous faut un Marot". Benserade, die La Fontaine warm verdedigde, weerhield zijn scherp en geestig antwoord niet: „Et à vous une marotte!" ... Men ging tot de stemming over en La Fontaine verwierf 15, Boileau 7 stemmen. Maar de verkiezingen van de Academie moesten door den Koning goedgekeurd worden. Ditmaal ontving Lodewijk XIV heel koeltjes den afgezant van het doorluchtig gezelschap en zond hem onverrichterzake weg, niet zonder zijn misnoegdheid over kabale's in de Académie, en over Boileau's miskenning, gelucht te hebben. 't Was een duidelijke wenk vanwege zijn Majesteit ...

De onverwachte dood van een zekeren M. de Bezons bracht onverhoopt uitkomst. Boileau werd in de plaats van dezen zoo gepast ter stonde gestorven man gekozen, en de Koning, tevreden omdat de Académie zijn wenken niet in den wind had geslagen, liet weten dat hij zich niet tegen de benoeming van La Fontaine zou verzetten, ook omdat deze beloofd had „zoet" te zijn. Met algemeene stemmen werd op 24 April 1684 La Fontaine in de Académie Française opgenomen.

De receptie geschiedde den tweeden Mei, in de gewone vergaderzaal van het gezelschap, in het Louvre, en er waren vele academici en bekende Parijzenaars opgekomen om de redevoering van den fabulist te hooren. Hij las zonder veel overtuiging en met schuchtere stem, zijn lofrede op Colbert, van wien hij nooit veel had gehouden, en 't was weer een gekke gril

van het lot die wilde dat juist La Fontaine Colbert moest opvolgen in de Academie en op zijn graf de gebruikelijke bloemen van welsprekendheid strooien. Daarna werd hij van uit de hoogte bestraft door abbé de la Chambre, die hem flink de les spelde en hem als een boos kind berispte, en vele ernstige academici keken met minachting op den lamlendigen poëet neer, die zich niet fatsoenlijk had weten te gedragen en zijn openbare afstraffing gedwee onderging. Hij luisterde amper naar al hun waanwijze preeken, dutte zoetjes in en werd eerst wakker toen zijn beurt gekomen was om zijn „Discours à Mme de la Sablière" voor te lezen. Zijn gedicht klonk heel wat levendiger dan zijn hulde aan Colbert, omdat het loflied op zijn vereerde vriendin, den dichter uit het hart was geweld en zoet hem op de lippen lag, en zijn officieele rede slechts vorm en schijn was.

Het belangrijkste voordeel van zijn lidmaatschap was, dat de Academie hem per jaar gemiddeld 600 livres aan presentiegeld opbracht. Hij betoonde zich een ijverig lid van het uitgelezen gezelschap, werkte gestadig mede aan de gewichtige onderneming van het woordenboek, leerde er vele handen drukken, nam uitstekende dutjes, in een gemakkelijken zetel, vermaakte er zich vaak om de pedanterie van het meerendeel zijner collega's en ging voor de rest ongestoord zijn gang, als een vrij man, jolig en losbandig als vroeger, niet vreezende zelfs zijn gestrenge collega's te ontstichten, wanneer ze hem met een kortgerokte juffrouw ont-

moetten, of hen door zijn lichtzinnig verhalen in verzoeking te brengen, wanneer hij hun glimlachend en eerbiedig een nieuwen „conte" te lezen overreikte.

Het huis van Iris werd al droever en stuurscher. In 1685 bekeerde ze zich en ontving van den Koning een pension van 2000 livres, om hare devotie te staven, zooals meest al de bekeerlingen van dien tijd met wereldlijke goederen werden gezegend om hun godsdienstigen ijver te beloonen. Doch kort daarop werd het Edict van Nantes ingetrokken, en vele protestanten gevangen gezet, tot abdicatie aangespoord of tot verbanning gedwongen. Bijna heel de familie van de vroegere Mlle Hessein kleefde het Calvinistisch geloof aan. Haar zoon werd in de Bastille opgesloten en nam daarna de wijk naar Londen, haar schoonzoon en dochter vluchtten naar Holland, en ze bleef met zeven kleinkinderen, zeven wezen, zitten — met angst vervuld wegens het lot der uitgewekenen, met kommer om de toekomst van de zeven wurmen.

In haar huis kon men voortaan de vrienden van vroeger op de vingers tellen en er drongen meer godvruchtige lieden, paters en priesters om haar heen dan hoofsche jonkers en lachzieke jonkvrouwen. Er lag een kreps van rouw over haar ziel, een droeve devotie op al de dingen, een huiver van wrange kwezelachtigheid over al de menschen.

La Fontaine voelt zich verwaarloosd. Amper luistert zij nog naar zijn verzen, zijn invallen en anecdoten,

en in hun schoone vriendschap is iets verwoest en geknakt, als in een tuin de bloeiende rozen, na een guren vriesnacht. Hij weet haar ver van hem, vervreemd, in andere gedachten opgegaan, en niet zonder tegenzin aanhoort hij de dwaze vermaningen, waarmede ze hem lastig valt en hem tot beter leven aanspoort. Hij wordt gedurig belegerd, en 't wordt alles kil en onverschillig in zijn leven, binnen die vier strenge muren van haar stil geworden huis.

Ook Marianne's genegenheid is hij kwijt. Al de Bouillon's zijn in ongenade gevallen en de onvoorzichtige Mancine is uit Frankrijk gevlucht wegens een nieuwe dolle streek. Ze is naar Engeland gereisd om er zich bij haar zuster Mazarin en Saint Evremond te vervoegen.

La Fontaine mag niet aan reizen denken; hij is stram van jicht, en 't spijt hem zeer: hij zou zich te Londen beter op zijn plaats hebben gevoeld, bij de twee Mazarines en zijn epicuristischen vriend, bij Waller en al die andere dichters van genot en liefde, die het hoofd met bloemen gesierd en den roemer in de hand gekneld, het leven heel wat vroolijker bezongen dan Mme de la Sablière en haar pater Rapin en haar pater Bonhours en al haar andere paters het gedoogden.

Hij wil het sombere thuis uit. Met d'Herwart is hij al lang bevriend, een makker naar zijn hart, en nu deze hem de gastvrijheid aanbiedt, zal hij gretig van het aanbod gebruik maken. Anne d'Herwart — 't is

een mannennaam — was dertig jaar oud, rijk en invloedrijk — want hij maakte van de hooge magistratuur deel uit — en op het leven verlekkerd. In '86 had hij zijn verhouding met eene danseuse verbroken, om de mooie, jonge Mlle de Bretonvillers te trouwen. La Fontaine had het bruiloftsfeest meêgevierd, en 't was weer een dag geweest, zooals er vroeger zoovele voor hem aangebroken waren, een goede, vette, lustige dag, een dag van eten en drinken, vrijen en zingen.

Het jonge paar bewoonde een vroolijk huis, en een mooi huis; Mignard had het cabinet gedecoreerd met een apotheose van Psyche en het salon met Apollo en Daphné — 't waren oude kennissen van den dichter, al die naakte, roze en glimlachende mythologische wezens — en er lag een uitgestrekte, charmante tuin achter het huis. M. d'Herwart bezat ook een kasteel te Bois-le-Vicomte, op vijf mijlen van Parijs, een prachtige woonst, met een onvergelijkelijk park, dat wel voor La Fontaine scheen aangelegd...

Bij de d'Herwart's trof men een heel ander gezelschap aan dan bij de bekeerde Mme de la Sablière, alleen jonge, beminnelijke, geestige gasten, menschen die zich gelukkig voelen en gaarne lachen, door hun opgewekte vroolijkheid bij elkaar passen en vast besloten zijn zich niet te vervelen, en die toch met zorg gekozen worden en tegen de „bon ton" niet zondigen. Onder deze menschen is hij tehuis. Hij laat zich meesleepen door zijn geest en dichtluim, praat, jokt, rijmt

madrigalen, draagt een vertelling voor welke allen aan 't schertsen brengt, en de dames aan 't mijmeren, met een schelmschen glimlach om hare lippen; hij is jong weer onder de jongeren.

Hij gevoelt zich op zijn gemak, en hij, die in gezelschap van anderen vaak gesloten is, bloo, onhandig, zelfs dom, laat hier zijn tong los. Hij weet dat hij wordt bemind en bewonderd. De charmante Sylvie, Mme d'Herwart, haalt hem aan, en hij ziet er heelemaal niet tegen op, om te praten, te flirten, verzen te zeggen of zijn genotzuchtige filosofie uiteen te zetten.

Hij wandelt in de tuinen, naast zijn gastvrouw, snuift den geur der bloemen op, plukt een roos, fluit een merel na. Zoo vergeet hij zijn rheumatiek en zijn oud worden. Want de akelige jicht laat hem zelden los, belet hem vaak uit te gaan, bezwaart zijn slapen en knakt zijn werklust. Hij weet dat zijn hand onzeker wordt en zijn geest niet frisch meer is als vroeger. De tijd gaat snel en onverbiddelijk voorbij . . .

Al zijn vrienden vallen weg, één voor één, en dat is een zeker teeken, een waarschuwing waarover hij zich niet begoochelen kan. 't Wordt eenzaam rondom hem, zijn tijdgenooten sterven; al zijn vrienden verdwijnen uit den aardschen tuin der lusten.

Hij wil niet aan den dood denken en jaagt moedig steeds het nare denkbeeld weg; 't is het beste middel om zich den angst voor het duistere einde te besparen; meer en meer voelt hij zich tot het genot aangetrokken,

en tot het leven. Want voor een oudere van dagen heeft het bestaan ook nog allerlei bekoring: de conversatie, de vriendschap, de vriendinnen en hare kanten en juweelen, de tuinen en hun bloemen, de muziek en de verzen; en zoo de tijd voor de liefde bijna voorbij is, de herinnering blijft over met hare wisselende spelen en zoete, wellustige aanrakingen. Hij twijfelt met reden aan zijn krachten, en het minnespel kan niet meer de dagelijksche disch voor zijn zinnelijke lekkerbekkerij zijn; maar geheel en al kan hij toch aan de vrouwen niet verzaken. Hij laat alle fijngevoeligheid varen en wordt al minder en minder omzichtig in de keuze zijner vermaken.

Hij leert Madame d'Ulrich kennen en wordt door haar ingepalmd. Dochter van een der vier en twintig violisten van den Koning, is ze in een herberg, waar ze als meid de klanten bediende, ontdekt door Ulrich, den hofmeester van den graaf d'Auvergne, en aan zijn heer als een lekker brokje aanbevolen. De graaf plaatste haar in een klooster om er fijnere manieren te leeren en er ongegeneerd, in de schaduw van de godsgewijde muren, minnespel met zijn beschermelinge te plegen. Later vroeg Ulrich haar hand, omdat ze van den graaf aanzienlijke subsidies had genoten, maar 't was een allesbehalve stichtelijke echt geweest: tegelijkertijd met Ulrich stelde ze doorloopend een paar minnaars tevreden. Ze bewoonde een prachtig huis in de Rue de l'Université, dat feitelijk een verkapte speelzaal was, en ontving er de rijkste en losbandigste „petits maîtres" en officieren

van Parijs, die er speelden en dronken naar hartelust. Toen La Fontaine haar leerde kennen was ze de dubbele minnares van den Marquis de Sablé en diens broeder. Uit eerzucht besloot ze den ouden, suffen dichter te verleiden, en nog den schijn reddende met behulp van een listige comedie, en hem steeds met de wraak van haren man schrik aanjagende, lokte ze hem naar zich toe met de veelvuldige belofte van welgebraden patrijzen, schuimende champagne en haar geoefend lichaam. Ze was niet vies uitgevallen: La Fontaine telde 67 jaar en toonde nog weinig amoureusen ijver, maar daar zij zijn zinnelijkheid langs alle kanten ineens aanprikkelde en al zijn lusten beloofde te bevredigen en omdat de geur der patrijzen hem even verleidelijk aantrok als het weeke vleesch der avonturierster, bezweek hij. Hij was voor den echtgenoot angstvallig op zijn hoede en liet in zijn brieven niet na — terwijl hij voor de patrijzen, de champagne en het gestoffeerde bed bedankte — zijn liefje tot de vernuftigste voorzichtigheid aan te manen.

Bij haar zat een dwaas verlangen naar den ouden, verwaarloosden man vast, een sadistische wensch om den beroemden dichter te knechten en iets van zijn glorie op hare verlepte reputatie te laten stralen. Ze kittelde met zooveel lage kunst zijn seniele begeerten, dat hij blind voor haar schaamte werd, haar als zijn letterkundige vertrouwelinge bejegende en haar allerlei handschriften toevertrouwde, welke ze zich haastte na zijn

dood openbaar te maken. Maar lang genoot ze niet van den gestolen luister, die van het hoofd des betrouwvollen dichters op haar geil en overal te koop geboden lichaam was neergedaald. Ze stelde zich zoo schaamteloos aan, dat de politie haar niet langer ongemoeid kon laten dollen, maar haar in de Madelonnettes — een soort verbeteringshuis voor vrouwen van lichte zeden — opsloot en later in het Hotel Général, waar de al te gevaarlijke lichtekooien in verzekerde bewaring werden gehouden.

Ook zijn verhouding tot de Vendome's pleit niet erg in La Fontaine's voordeel. De twee broeders — van wie de jongste, Philippe, tot „grand prieur de France" opklom en de oudste, Louis Joseph, de toekomstige overwinnaar van Villaviciosa, het benijdenswaardig ambtje van gouverneur der Provence bekleedde — waren wel de zorgelooste libertijnen van Parijs. Aan verfijnde cultuur en artistieke belangstelling ontbrak het hun niet, maar evenmin schoot het hun aan driestcynische en epicuristische, dóór en dóór genotzuchtige levensopvattingen te kort. Ze hadden samen op meer dan éen slagveld gestreden, maar ook broederlijk in meer dan één gezellig hoekje van het land gelag gehouden en buik van flesch en borst van schoone gestreeld.

De oudste vertoefde meestal te Versailles, wegens de eischen van zijn ambt, maar haastte zich naar Parijs, zoodra er maar een paar uurtjes overschoten, al was 't alleen om er den nacht onder de vrienden van de

„Société du Temple" door te brengen. Men ging nooit vroeg slapen in het paleis van de Rue du Temple, en La Fontaine zelf heeft in een zijner „Epitres" een der beruchte soupers van den libertijnschen kring beschreven: „Jusqu' au point du jour, on chanta, on but, on rit, on disputa".

De abbé de Chaulieu diende dien beiden joligen heeren als intendant en beheerde zonder al te strenge zorg hun reusachtig, maar snel slinkend fortuin, dat telkens door den verkoop van het een of ander eigendom moest worden aangevuld. Men heeft nooit zonderlinger abbé gekend dan dezen schertsenden grappenmaker en ontuchtige verzenrijmelaar, die meer naar wijnlucht dan naar parfums van bloemen rook. Hij betaalde de giften uit, welke de kwistige prieur en de gulle gouverneur onder de drinkebroers en hansworsten van de „Societé du Temple" uitdeelden; men kan licht gissen hoe hij in de gunst van La Fontaine stond, die hier meer dan elders met de bedelende hand geopend liep, om de kruimels van de overvloedige tafel op te vangen, en nergens maakt de pannelikkerij van den opgeruimden en glimlachenden schooier zoo'n vernederenden indruk als in het huis dier twee jonge losbollen.

Hij kende ze sinds vele jaren, van hun prille jeugd af, van bij de Duchesse de Bouillon; hij had hun vader kunnen zijn. Niet zonder spijt ziet men den zeventigjarigen dichter onder al die jonge brassers verkeeren, feest vierend, drinkend, brallend met hen tot de bleeke

morgen daagt en hij door een hunner getrouwen naar huis teruggeleid moet worden, met verwarde gepeinzen, hotsend hoofd en knikkende beenen.

Hij volgt ook de Vendôme's naar hun landgoed van Anet, en daar deugt de lucht beter voor hem. In het oude, fiere kasteel, dat voor Diane de Poitiers in den bevalligsten Renaissancestijl werd gebouwd, in het licht dat zijn oogen opklaart en zijn gemoed verzonnigt, wordt de schoone dichter der natuur weer wakker in het wankelende lichaam van den Parijschen „fêtard". Hij herkent het van wijn roodgezwollen gezicht van Chaulieu niet meer, noch de geblazeerde gelaatsuitdrukking van de twee jong-moeë prinsen, maar zijn oogen waren over de frissche en lenige oevers van de Eure, over eiken en linden, en ontdekken in het lommer der bosschagen de statige figuren der marmeren goden; daar juicht hij van zuivere pret en geluk, terwijl hij Ovidius leest; daar toovert hij in zijn droom de antieke liefde-symbolen op, in een arcadisch landschap; daar schrijft hij zijn „Philémon et Baucis", het gedicht der jonge, frissche liefde, dat hij uit dankbaarheid aan M. de Vendôme wijdt, die er niets van begrepen zal hebben.

Hij verwijdert zich meer en meer van Mme de la Sablière, met wie hij niet meer in die vreugdige, vriendschappelijke eendracht van vroeger leeft; hij begrijpt hare gestrengheid niet en acht haar gezelschap te droef. Hij weet ook dat ze op haar fortuin spaarzaam zijn

moet en wil haar niet langer ten laste zijn. Dus moet hij geld zoeken, overal waar 't te rapen valt. Om munt te slaan bereidt hij een vijfde deel van zijn „Fabels" voor, maakt voor het tooneel „Astrée" af, verbetert zijn „Contes" waarvan een volledige uitgave in Holland het licht moet zien. Hij bezingt allerlei historische feiten en openbare gebeurtenissen, en de inneming van Steenkerken bezorgt hem onverhoopt een beurs van honderd louis.

Zijn roem staat vast. Ondanks zijn ongeregeld leven en zijn weinig verzorgde manieren, is hij te Versailles welkom. Hij wordt zelfs bij den achtjarigen Dauphin toegelaten — onder het waakzaam oog van Fénélon [1]) — en geeft het kind onderwerpen uit de Fabels op, om ze voor zijn Latijnsche vertalingen te gebruiken.

Hij begint zich moe te gevoelen. Hij strompelt ongemakkelijk over de stoffige en hobbelige wegen en wordt langzamerhand al minder aangetrokken door uitstapjes in koets of rijtuig naar Bois-le-Vicomte, Anet of Versailles. De jicht sloopt zijn krachten dagelijks meer, en zijn arme beenen vooral beginnen dienst te weigeren. Zijn hart klopt loomer ook, al door de gluiperige jicht aangetast.

Hij ligt dikwijls ziek te bed, kruipt weer recht, zakt terug. Er zijn oogenblikken dat hij niets geen lust meer voelt om feest te vieren en luidruchtig te slempen.

---

[1]) Gelukkig kind — voor wie La Fontaine zijn „Fables" en Fénélon zijn „Télémaque" schreef! De Dauphin stierf in 1711, Lodewijk XIV in 1715.

Voor de eerste maal van zijn leven, terwijl hij zwak te bed ligt, komt ernstig de gedachte aan den dood bij hem op. Hij wil het verjagen, dat somber gepeins, dat niet past voor een vroolijk mensch als hij, maar het spook staat pal voor zijn sponde, en laat zich niet verjagen en wijst met den spitsen vinger naar hem, als met strenge vermaning.

Als door het toeval gedreven, brengt een jonge kapelaan van St. Roch hem een eerste bezoek in December. Hij wil den ouden man geen schrik op het lichaam werpen, en dringt daarom als zoon van een ouden vriend bij hem binnen, om in naam zijns vaders nieuws betreffende de gezondheid van den dichter te vernemen. Hij praat gemakkelijk, minzaam en zonder stoere dogmatiek. Terloops slechts verplaatst hij de discussie op godsdienstig terrein, ontlokt den dichter de bekentenis dat de Heilige Schrift toch een boeiend boek is, en gaat bescheiden heen, zooals hij is gekomen. Maar hij keert weer. Hij pleegt geen geweld op het geweten van den eigenzinnigen oude, heeft geen haast en brengt zijn heilige zending niet in gevaar; zijn gedrag valt mee en La Fontaine, die in dezen abbé Pouget een vriend meent gevonden te hebben, ontvangt hem hartelijk, als een lieftalligen, dienstwilligen jongen man, die het niet vervelend vindt zoo'n ouden verstooteling als hij gezelschap te houden in zijn klein, doodsch kamertje.

Alles draagt er toe bij om hem terug in de armen

van de Kerk te drijven: een zijner oudste vrienden Tallemant des Réaux sterft, en zijn voortreffelijke vriendin Madame de la Sablière valt zwaar ziek; uit alle berichten welke hij op zijn lijdensbed ontvangt, spookt de schaduw van den akeligen dood op. Hij voelt zijn laatsten twijfel langzamerhand wijken, en zijn besluit om tot inkeer te komen staat vast. Hij is nochtans zeer bevreesd voor de biecht welke hij zal moeten spreken: wat 'n werkje voor iemand, die, als hij, sedert jaren niet meer ter confessie is getogen en zoo zwaar gezondigd heeft tegen alle heilige wetten! Maar 't moet, en hij geeft zich gewonnen. Nu legt abbé Pouget zijn listig plan bloot. Het geldt niet alleen een arme, verdwaalde ziel te redden, doch de bekeering van La Fontaine moet bijdragen tot den roem der Kerk, tot stichting van al die andere libertijnen, zoo talrijk en in hun kwaad verstokt. Hij wil persoonlijk geen biecht afnemen, want een meer bevoegd, meer officieel ambtenaar der Kerk moet die belangrijke confessie uit den veegen mond van den beruchten dichter opvangen en de belijdenis moet schriftelijk bevestigd worden; de zondaar zal openlijk zijn berouw uitdrukken, alsmede zijn wil om boete te doen. Hij zal moeten beloven niet meer tot de verspreiding der „Contes" bij te dragen en het tooneelstuk waaraan hij werkt en dat als gewoonlijk te wuft wordt gevonden, aan het vuur prijs geven.

Niet zonder zuchten, en na eerst een paar doctors

der Sorbonne geraadpleegd te hebben, die het met Abbé Pouget eens bleken te zijn over het onstichtelijk karakter van zijn jongste gewrocht, werpt hij zijn werk in de vlammen. En weer aarzelt hij.

Dan sterft Mme de la Sablière. Hij ligt ziek te bed, kan haar zelfs geen blijk van vriendschap meer betuigen, moet zich den bitteren troost ontzeggen van haar een laatste maal te bezoeken en haar de hand te drukken. Hij is droef omdat zijn bekeering niet eer is geschied en ze er geen getuige meer van zijn kan, want hij weet hoe gelukkig ze zou zijn geweest, indien ze hem opnieuw het rechte pad had zien bewandelen. Hij zal den weg volgen, dien ze hem getoond heeft.

Racine komt dikwijls zijn ouden vriend gezelschap houden, staat hem met raad en daad bij en sterkt hem in zijn vrome voornemens. Langs alle kanten oefent men druk op zijn wil uit. Alsof een geheime macht zijn laatste aarzelingen overwinnen wil, sterft ook Pellisson, en zonder biecht. Als zoo'n goddelooze dood ook hem verraste! De dichter stemt in der haast toe en op 12 Februari vindt de droeve berechting plaats.

Men heeft den zieke in een leunstoel geplaatst, voor een met wit laken gedekte tafel, waarop eenige brandende kaarsen walmen, rondom het sombere Crucifix. De afgevaardigden der Académie Française zijn aanwezig, en vele vrienden om het pijnlijk tafereel te aanschouwen. Daar komt de priester aangestapt, omgeven

met een zilverig geluid van bellen. Hij plaatst het Heilig Sacrement op tafel, sprenkelt wijwater op den stervenden man, prevelt zijn gebeden.

Moeizaam richt de zieke zich op, kreunend van pijn en inspanning, het voorhoofd nat van zweet. Hij vraagt vergiffenis aan God, aan de Kerk, aan den priester en aan de Academie voor zijn eerloos en verderfelijk werk; hij belooft zediger te leven en zijn laatste dagen in versterving te slijten, zijn pen voortaan aan godvruchtige onderwerpen te wijden.

Nu heft de priester de hostie op, legt ze op den murwen mond des dichters, terwijl het „Laudate" dreunt door de kamer, meegezongen door de versomberde toeschouwers. Racine weent . . .

De stoet trekt weg en de oude man blijft alleen achter, gebroken door zijn lastige biecht. Maar 's namiddags wordt hem een troost geschonken: de hertog van Bourgogne laat hem een beurs brengen, met vijftig louis, omdat hij het niet redelijk vindt dat de dichter ontbering zou moeten lijden, nu hij zijn plicht heeft vervuld en van het honorarium voor de nieuwe uitgave in Holland van zijn „Contes" afstand heeft gedaan; La Fontaine is zoo kinderlijk verheugd, dat hij overijlings den abbé Pouget laat roepen om hem het goede nieuws mee te deelen, en de priester is natuurlijk verbolgen omdat hij in zijn plechtige plichten gestoord is geworden en in allerijl is toegesneld ter wille van zoo'n onbeduidende gebeurtenis. Priesters begrijpen dichters niet.

Nog sloeg niet La Fontaine's ure.

Hij knapte weer een beetje op, bij het aanbreken der Lente, toen hij de zon terug zag en hare warmte op zijn knoken voelde, en het eerste groen hem in de oogen straalde.

Hij werd verplicht zijn huisje van het Saint-Roche-kwartier te verlaten. Zijn ziekte had hem veel gekost aan honorarium voor geneesheeren en apothekers. En tot overmaat van ramp had de „Académie" voor een zekeren tijd hare „jetons de présence" afgeschaft. Wat een geluk dat hij telkens weer op de welwillendheid van een vriend kon bouwen! La Fontaine is wel een der menschen geweest, die het meest de vriendschap te loven hebben gehad, en nooit vruchteloos een dienst of hulp of raad hebben verwacht. De d'Herwart's noodigden hem uit om bij hen definitief zijn intrek te nemen; veel belemmeringen sleepte de verhuizing niet mee: eenige boeken, een clavecimbel, eenige borstbeelden van de wijsgeeren der oudheid, in gebakken aarde, 't werd alles snel op een handkar gestapeld en naar de rue Platrière vervoerd.

Hij verkeert bestendig in zijn mystieke bui. Verschillende libertijnsche dichters hebben hem reeds aangespoord om zich van het juk der priesters te bevrijden; zijn vrienden uit Engeland dringen meer dan ooit bij hem aan om over zee te steken, doch hij geeft geen gehoor aan de verzoeking. De daad bij de belofte voegende, rijmt hij een „Dies Iræ", vertaalt de „Hym-

nes du Bréviaire" en de „Lauda Sion salvatorem". Hij wankelt niet in zijn besluit, en de ongeloovigsten en tweeslachtigsten moeten nu wel erkennen, dat hij niet louter uit vrees voor den dood zich bekeerd heeft, zooals een schip dat gedurende den storm een schuilplaats zoekt, maar dat hij vrijwillig, bewust, uit overtuiging en met ernst, de veilige haven is binnengestevend.

Hij heeft voldoende zijn krachten herwonnen om een laatste bezoek aan Chateau-Thierry te brengen; hij gaat zijn vrouw opzoeken — en de Kerk heeft hem deze boete niet opgelegd! — tegenover wie hij zich zoo schuldig gevoelt; hij vindt de zachtgolvende valleien en de kleurige wijngaarden terug, zijn oude vrienden, al zijne beminnelijke herinneringen.

't Is maar een pelgrimstocht, een uit heimwee gestegen verlangen om alles nog eens terug te zien wat hem zoo duurbaar is geweest, eer hij voor goed zijn gretige oogen zal sluiten.

Hij keert dadelijk naar Parijs terug, wordt tot Chancelier van de Académie aangesteld en betrekt zijn kamers in het huis van de d'Herwart's. 't Is onder hun dak, dat hij de laatste achttien maanden welke hij nog te leven heeft, zal slijten. Er schiet hem niets te kort, hij heeft eten en drinken op tijd en zelfs zorgt Mme d' Herwart voor een nieuw „habit", zonder dat de oude droomer iets van de substitutie bemerkt. Hij wandelt door Parijs, even opgewekt en guitig van zin als vroeger, want al is hij matiger geworden, en vroom, zijn bekeering

heeft het frisch-menschelijke, de warme belangstelling en de vreugde niet gedood in hem. Zijn voortreffelijk, opgewekt humeur laat al zijne kennissen verbaasd. Hij legt vijf mijlen te voet af, van Parijs naar Bois le Vicomte, en heeft zijn eetlust niet verbeurd. Hij smeedt allerlei letterkundige plannen en wil een groot kerkelijk gedicht samenstellen. Hij volgt met onvermoeibaren ijver de zittingen der Académie.

Met zorg vermijdt hij zijn vroegere makkers van plezier, en wanneer hij voorbij de kroegen stapt, waarin hij zoo menige flesch heeft geledigd en zoo menig lied gezongen, knijpt hij zijn oogen dicht; tegen de meisjes glimlacht hij misschien in 't voorbijgaan, maar hij wenkt ze niet meer.

Plots stort hij in en ligt weer twee maanden te bed, staat dan weer op om zijn gewonen levenswandel te herbeginnen, doch ditmaal nemen zijn krachten snel af, en de korte opflikkering van ijver en levenswil welke zijn laatste maanden heeft opgevroolijkt, dooft uit voor goed, als de smeulende vlam der lamp waarin geen olie meer is.

Hij legt zich steeds pijnlijker verstervingen op, en in 't geheim draagt hij zelfs een boetepij. Zijn laatste dag buiten, in 't volle leven, is aan de Académie gewijd geweest. Terwijl hij huiswaarts keert bevangt hem onderweg, in de rue du Chantre, een zoo duizelige zwakte, dat hij te bezwijmen denkt. Hij raapt al zijn krachten te samen, kruipt tot zijn huisdeur voort,

strompelt de trappen op en strekt zich op zijn bed uit om te sterven. Hij bevroedt dat het afscheidsuur is aangebroken. Racine verzacht zijn laatste stonde, zelf stok-oud, gebroken, zwak, en 't is een aandoenlijk vertoon, die twee groote, voor de eeuwigheid bestemde scheppers van schoonheid en ontroering naast elkaar te vinden in een nederig kamertje, waar de dood reeds binnen is geslopen, elkaar troostende en moed insprekende, terwijl de avond en de angst rondom hen stijgt.

Toch is die stervensscène van La Fontaine een pijnlijke ontgoocheling voor ons, die hem kennen. Men zou den dood van den blijen man heel anders hebben gewild, zooals de heidensche dichters stierven, in volle zon, onder den blauwen hemel en de bloesemende boomen, hun ijl, veeg hoofd met rozen gekroond, en ongestoord blikkend zonder angst of wroeging, rustig nog genietend van de laatste oogenblikken, om vaarwel te zeggen aan het schoone leven.

De kristen-dood, wanneer de Engel des Heeren aan de deur klopt, valt smartelijk op het hart als een klaaglied. 't Is een wanhopig vaarwel aan alles, aan de zon, de bloemen, de dieren, aan de vrouwen die men heeft bemind, aan de vrienden van wie men heeft gehouden, aan het lustig leven en het geestdriftig werk. En buiten de kamerdeur en de muren van het sterfhuis, ligt de zwarte, beklemmende nacht, de eeuwige geheimzinnigheid en wacht de vreeselijke gestrengheid des rechters. Op Woensdag 13 April 1695 blaast La Fon-

taine den laatsten adem uit, 74 jaar oud. Hij wordt gezalfd, het „Kyrie Eleison" ruischt door de Kamer, eentonig en akelig als een klacht, droef als een sombere regenbui op een schoonen tuin.

Zoo ging Jean heen, gelijk hij was gekomen, zonder veel gerucht, steeds bescheiden en nederig. Zijn lijk werd op de „Saints-Innocents" begraven: wel het meest geschikte kerkhof voor een argeloos, naïef wezen als hij, ook een „innocent" . . .

En Fénélon gaf aan zijn koninklijken leerling, den duc de Bourgogne, een Latijnsche lofspraak te vertalen waarin de jonge man treurig neerschreef dat met La Fontaine van het werelddeel waren verdwenen „les jeux badins, les ris folâtres, les grâces naïves et les doctes Muses", een lijkrede waarin hij niet loog.

Men heeft hem nooit vergeten.

En nu staat hij, zonder te pronken, op het voetstuk van een nederig monument, in het kleine stadje van Champagne, dat stille Chateau-Thierry, waaraan hij zoozeer gehecht is geweest — voor een paar jaren nog kon men er het gras hooren groeien in de reeten tusschen de grijze steenen — en de schildpad kruipt voor zijn voeten, de raaf zit op zijn schouders; zijn schoenen zijn slecht dichtgeregen en in de haren van zijn pruik kleven enkele pijltjes hooi; droomerig en verstrooid van aangezicht en schijn, luistert hij naar de fluisteringen van zijn liefelijken droom. Hij staart over de lage daken heen, de velden in, langs de van kamperfoelie en pim-

pernel geurende wegelingen, over de hellingen, waar de wijngaardranken gloeien en over de stille vallei, waar de konijnen en vogelen leven in hun eigen wereld, het paradijs waarvan hij voor hen allen in zijn fabels de poorten heeft opengezet, en dat zoo zacht en mild is, en waar de Marne zilverig vliet, en traag, als door het aardsche paradijs.

Hij schold dikwijls op de Duitschers, hij loofde menigmaal M. de Turenne en M. de Condé en alle generalen, die Frankrijk zoo goed wisten te verdedigen en waakzaam beveiligd hadden tegen de botte benden van de oostergrens.

Maar thans stroomt de Marne rood van bloed, en de eiken zijn geveld en de verschrikte konijnen en hazen gevloden, het kanongebulder weerdondert door de gezegende velden, die hij doorkruiste, zoo vaak, luisterend naar hunne stilte. 't Is oorlog in zijn streek...

Op zijn voetstuk waakt hij onbeweeglijk, als een bronzen beschermengel, angstig wel en droef om al het leed dat is geschied aan zijn land, zijn medemenschen, zijn vrienden de dieren; maar hij is gerust en van peis doordrongen, omdat hij wijs is: het onweer zal voorbij drijven, en dan zal het vaderland in welvaart en orde gedijen, en Chateau-Thierry terug in zijn provincialen slaap indommelen, en al de kinderen van Frankrijk zullen weer met ongestoord gemoed zijn fabels van buiten leeren, in alle scholen...

VIJFDE HOOFDSTUK

La Fontaine en de Vriendschap

Er zijn eenzamen in de geschiedenis, welke men als een boom in een vlakte ontdekt, zonder struikgewas om hun stam, of hoogere kruinen boven hun looverspits. Ze staan buiten de groote gemeenschap van hun tijd, omdat ze afgezonderd en in meditatieve stilte hebben geleefd, in de geheimzinnige afgetrokkenheid van een eenzelvig karakter; en niet uit haat voor de menschen hebben ze op zich zelf betrouwd, maar uit onverschilligheid voor de gebeurtenissen van buiten, uit besef van rijk genoeg te zijn en uit eigen bronnen genoegzaam kracht en afwisseling te kunnen putten. Op hun deur viel schaars de bons van den klopper, en zelden of nooit traden bevriende gestalten over hun drempel, zooals zij ook zelden buiten de grenzen van eigen domein hun geluk zochten en slechts bij hooge uitzondering de luiken van hun binnenste wereld open zetten voor het licht der straat of de geluiden van de menschelijke broederschap.

Wanneer men die afzonderlijke figuren nateekent, rijzen ze alleen, groot als schimmen, met hunne hooge

gedaanten op een leegen, donkeren achtergrond; men moet hun leven niet stoffeeren, geen eigen kring of omgeving scheppen. Ze kunnen zeer voornaam zijn, als menschelijke modellen, als typen van individueel gevoel of eigenzinnige gedachte; maar voor de kennis van hun tijd, zijn ze grootendeels van beteekenis ontbloot.

Ze wekken geen leven rondom hun eenzame en trotsche verschijning, waar hun levenswandel zoo afgetrokken was; ze roepen geen echo's van stemmen wakker, wanneer we naar hun geluid luisteren.

Anderen, zoodra ze tot ons naderen, schudden een heele menigte uit den slaap, en voeren een stoet achter zich mee: hun tred kan niet geluideloos in een eenzamen gang verklinken, hun stem vernedert zich niet tot gedempte fluistering van eigen gevoeligheid. Het leven schittert om hen als een lichtstraal, die tot in de verste hoeken van het verleden dringt en klaarte werpt over heel een bonte ophooping van menschen en dingen, welke sluimerend schenen. Ze hebben aan velen hun vriendschap geschonken, alle tijdgenooten gekend, onder de menschen geleefd; ze hebben in de rumoerige drukte en de bedrijvige veelvuldigheid van de straat hun deel gehad, en men kan zulke verschijningen niet afschilderen geïsoleerd binnen vier kamermuren en de grenzen van hun persoonlijk bestaan, wil men hun werkelijkheid begrijpen en hun invloed verklaren.

Wanneer we La Fontaine als hoofdpersoon van een

tijdsbeeld achterna stappen, dan is 't alsof hij in zijn armen een tooverdoos droeg, waaruit allerlei figuranten gedurig te voorschijn springen om een schilderachtigen, bonten stoet van mannen en vrouwen te vormen — vrouwen wel allermeest — in joelende scharen reppend, in kleurige zwermen dartelend. Omdat we in hem niets van een eenzamen droomer, een norschen vrouwenhater, een grimmigen menschen-verachter ontdekken. In alle kringen treden we, wanneer we hem volgen; er zijn prinsen en vorstinnen zooals Condé of Turenne, Madame d'Orléans of Fouquet, of schrijvers, en de allergrootsten, zooals Racine en Fénélon, Boileau en La Rochefoucauld, of tooneelmenschen als Molière en Champmeslé, kerkprelaten en hansworsten, geleerden en baliekluivers, vrouwen uit alle middens, uit „le monde", zooals Madame de Sévigné en Madame de la Fayette, of uit „le demi monde" zooals Madame d'Ulrich en Ninon de Lenclos, die we beurtelings op zijnen weg zullen ontmoeten.

Hij was gul van gemoed, hartelijk en meededeelzaam en toonde zich niet vrekkig op zijn genegenheid. Hij lachte tegen een ieder, drukte vele handen, voelde zich zonder veel bezwaar thuis onder andermans dak, liet zich gewillig medetroonen door wie hem uitnoodigde. Gewoonlijk bleek hij zelfs te weinig op zijn hoede voor gevaarlijken of verdachten omgang, en gedroeg hij zich te goedgeloovig tegenover gemakkelijke gezellen; liet zich lichtzinnig beet nemen door de eerste de beste

avonturierster, of bedriegen door een groven zakkenroller, daar hij te veel vertrouwen in de menschen had en te kwistig was met zijn sympathie. Maar hij kende ook de kracht van de diepe, ware genegenheid.

De man, die zoo vaak zijn gevoelens verbrokkelde, zoo onvoorzichtig zijn leven te grabbel gooide en zich zoo grillig en onstandvastig kon gedragen als het veranderlijkste en dartelste markiezinnetje behoort tevens tot de weinige stervelingen, die het genot en de waarde van de vriendschap volledig op prijs hebben weten te stellen. Hij is een vereerder van de vriendschap, meer nog dan van de liefde. Want in de liefde schuilt altijd iets baatzuchtigs weg, ligt meestal iets voorloopigs en voorbijgaands, iets dat als een hooge vlam klaar en warm kan zijn, maar gewoonlijk te sneller uitsterft naarmate gloed en hitte overvloediger uitgestraald worden. In de liefde — althans zooals La Fontaine ze opvatte — geeft de mensch bijna niets van zijn persoonlijker, inniger, kiescher leven weg; 't blijft een vroolijk, wuft gevoel, dat als de geur van een bloem, zwoel en wellustig is, en ephemeer als de roes van wijn, heftig en vluchtig. We kennen in zijn leven geen enkele ernstige, eenigszins diep-gemeende en standvastige liefde, we kunnen geen vrouw noemen voor wie hij werkelijk met angst en zorg gekommerd heeft en die zijn verlangen heeft kunnen vervullen of verzadigen. Maar te tellen in de geschiedenis zijn de menschen, die zoovele vrienden hebben gekend als hij,

trouwe vrienden, vrienden aan wie hij niet te twijfelen hoefde en op wie hij bouwen kon, zooals ze ook van zijn genegenheid mochten zeker zijn, en op zijn steun hoe schamel en zwak deze ook was, rekenen.

Er zijn er enkele, zooals Maucroix en Tallemant des Reaux, die hij in Champagne voor 't eerst begroet, wanneer hij nog een schoolknaap of een aankomend jongeling is, en die tot den dood toe van hem zullen houden, hem helpen, hem aanmoedigen, naar hem verlangen; andere leert hij kennen, wanneer hij pas te Parijs aangeland is, zooals Racine en Molière, en dezen zullen we met hem bevriend weten tot het bittere einde toe.

Hij heeft van hun genegenheid genoten als van een loutere, volle levens-vreugde. Heel het leven was een boom waarvan hij de vruchten plukte, uit epicuristische wijsheid en lust, en ook die vrucht heeft hij van den tak genomen, die zoo kleurig en versch en smakelijk is en zoo zelden voos of murw, die niet bedriegt en geen wrangen nasmaak laat: de vriendschap. Hij wist naar waarde te schatten den rustigen omgang van man tot man, de vertrouwde sympathie van man voor vrouw, of vrouw voor man, zonder sexueele bijbedoeling of wufte passie, heel de zoete aangehechtheid van menschen, die van elkaar houden, uit wederzijdsche waardeering, uit overeenstemming, uit geestelijke belangstelling, om de stille bevrediging die de vriendschap schenkt, den steun dien ze verzekert, de har-

monie welke ze in het bestaan verwekt, wanneer men zijn eigen verband met andere menschen, broeders of zusters naar den geest, gewaar kan worden, en men den troost geniet van te worden verstaan en de vreugde proeft van zelf te begrijpen het leed of het geluk van anderen, die duurbaar u zijn. Er huisde veel behaagzucht in den dichter, gelijk in alle teedere menschen, een soort coquetterie om te worden aangehaald en vertroeteld en met welgevallen aanhoord. Hij, die in den grond heel beklagelijk was, omdat hij geen eigen huis meer bezat, en geen vrouw, en geen verzorging en geen liefdevolheid, en die tobde en kommerde om veel en van veel was gespeend, dat de anderen hebben, ook de minder door het lot verwenden, hij ontdooide wanneer hij in een gastvrij huis binnen trad, waar hij zich welkom wist, en een goedgedekte tafel vond, en muziek hoorde en vrouwen zag, die glimlachten en hem hartelijk en bevallig bejegenden, en vrienden die gretig naar hem luisterden en zich met zijn luttele lotgevallen inlieten en niet weigerden hem van dienst te zijn, wanneer 't in hun bereik lag.

Hij was een hulpbehoevend kind gelijk, dat schuw en verlegen is, voor de eenzaamheid bang, ongelukkig wanneer de droom is uitgebloeid en geen nieuwe fictie daagt, om de leegte zijns bestaan te sieren en op te fleuren. Wanneer hij niet te werken zat, gedurende al de tusschenpoozen van zijn dichterlijk bedrijf — en we weten hoe ongelijk en willekeurig zijn poëtisch

rondreizen door wolken en boomgaarden of door de steden van Italië of het Oosten werd voltrokken — en wanneer hij niet met een nieuwe fabel of een versch sprookje in zijn hoofd rondliep, zoolang waardeerde hij de eenzaamheid niet het minst. Hij hield wel van een wandeling langs een kalme rivier of van een kuiertoertje op zijn eentje door het opgewekte, uitbundige Parijs, met de vette zaden van zijn fantazie groeiend en rijpend in zijn hoofd, met heel de vreugde van het schouwspel in zijn geoefende oogen; maar een uur later verlangde hij ongeduldig naar gezelschap en vertier en joel, zocht hij vol belangstelling de menschenscharen en wierp hij zich met pret in de klotsende strooming der stad en der menigte. Zijn eenzaamheid mocht niet te lang duren, zijn inkeer niet te volledig zijn. Zelfs buiten mocht hij graag in de verte nog de gestalte van een werkenden boer ontwaren, en de doffe geluiden van een dorp vernemen. De stilte in eene leege ruimte schrikte hem af, zooals het dalen in de diepste kelders zijner ziel, langs een niet verlichte trap. Hij was een dier menschen die graag een lantaarn en een stok meenemen, wanneer ze een onbekend gebied betreden en die verkiezen in het wilde niet te verdwalen. Gedurende zijn slaap was hij daarom het gerustst, en droomde hij het schoonst en wijst. Er bestaat geen tegenstrijdigheid in zoo'n karakter, zoo men slechts goed die dubbelzinnigheid en schijnbare tegenstelling wil doorgronden; en dat be-

grijpen valt niet moeilijk voor wie zelf niet meer met den eenvoud der argelooze jeugd is behept en in de logica der wiskundigen geen onvoorwaardelijk vertrouwen meer stelt. Karakters als La Fontaine zijn als barometers van het gevoel en stijgen en dalen met hun grillen en kuren mee, en 't is in hun veelvuldigheid dat hun eenheid ligt. De lichtste droomers storten met den zwaarsten bons op de aarde neder, en wanneer ze uit den toover van hun vreemd, verwijderd, mysterieus leven ontwaken, is hun kreet het luidst, gelijk van het kind dat wakker wordt uit zijn slaap en van zijn schoone nacht-fantazie zich beroofd vindt. Soms houden de delicaatste zielen van de grofste materialiteit, en na een zalige reis in de hoogste sferen en een sereen verblijf in de werelden van de zuiverste aanschouwing en der ongerepte beelden, schrikken ze niet terug van een hellevaart vol gevaren en avonturen of van de verlokking der listige zonden, lage lusten en veege driften.

Alle genegenheid en steun welke hij wenschen mocht, kon La Fontaine vinden bij zijn vrienden, wanneer ook hij, van zijn dichtersvisioenen bevrijd, naar de menschen terug verlangde, naar gezelligheid en gekeuvel, scherts of discussie, dans en muziek. Bij Madame de la Sablière wachtte hem het festijn der vroede gesprekken, der keurige en fijnzinnige gedachtenwisselingen met zijn aristocratische en kiesche vriendin en hare verstandige en beschaafde gasten. Bij de Ven-

dôme's stonden de tafels met andere gerechten volgeladen, gekruide wildschotels en geparfumeerd gevogelte, flesschen en roemers van allerlei soort, en daar zaten genoodigden aan, die niets ascetisch' voor oogen hadden en met smaad op de bleekneuzen en vegetariërs, de blauwkousen en pedanten schimpten. In het huis waar La Rochefoucauld en Madame de la Fayette hun late vrijagie rustig en met gelaten voldaanheid, maar niet zonder spijt om hun te laat begonnen leven sleten, reikte de avontuurlijke hertog hem den zwaren beker van zijn bittere wijsheid en zijn pittige waarheidsliefde. Terwijl eenige stappen verder het gele salon van Ninon de Lenclos voor hem open stond, waar geest en scherts nooit afwezig waren en men zeker was een paar mooie en vroolijke vrouwtjes aan te treffen, in den kakelenden kring hunner aanbidders. Bij de Champmeslé ging het burgerlijker toe, een beetje meer onder-onsjesachtig en zonder al te veel vormelijkheid en hoofsche salonmanieren. In het hotel der Bouillon's klonk de toon weer anders, met verfijnde libertijnsche bevalligheid en spotzieke levendigheid. Het was overal iets verschillend, en hij had een ruime keuze; hij kon van vrienden wisselen zooals van stemming; en hij maakte gretig gebruik van de gelegenheid.

Als ons nu de beschrijving van La Fontaine als een lompen, onbeschoften vlegel nogmaals voor oogen komt, zullen we verontwaardigd onze verbazing luchten. Waarom zou men dien botten droomer in al die vergulde

salons en blauwe alkoven hebben aangehaald, onder al die spotzieke, veeleischende en verwende gasten? Gelukkig schilderen niet alle tijdgenooten hem zoo onbeholpen en potsierlijk af. Ze verschillen verrassend veel van meening. Sommigen vinden hem „lourd et stupide", anderen weigeren hem alle aantrekkelijkheid en de eenvoudigste van de voor den omgang in de groote wereld vereischte gaven; anderen nog drijven den spot met zijne hoekige manieren en zijn argelooze domheid; maar al die meeningen zijn erg overdreven of eenzijdig. Zekere auteurs hebben het gewaagd uit dat geklets af te leiden, dat men zijn tegenwoordigheid zocht, zooals men vroeger aan het hof van elken ridder een nar gebruikte, of om dezelfde reden waarom een hansworst in zeker gezelschap onmisbaar wordt geacht. Men noodigde hem uit, veronderstellen ze, om hem beter uit te kunnen lachen, zijn potsierlijke kleeding, zijn gedurige afwezigheid van geest, zijn onverwachte antwoorden allen vermaakten; omdat zijn onschuld een geschikte aanleiding tot converseeren en schertsen worden kon, wanneer alle andere discussie-stof was uitgeput; omdat hij zelf een curiosum was, een rariteit waarop men zijn vrienden vergastte, — omdat men overal van hem als van een oorspronkelijken en buitensporigen dwaas gewaagde — welken men hun toonde zooals men zijn bonte papegaaien of vreemde honden of zeldzame verzamelingen soms voor hun oogen uitstalde.

Wat een betreurlijke caricatuur! Wat een jammerlijke legende!

Om een hansworst lacht men een enkele maal, wanneer men niets beters te doen heeft of zich verveelt, en wanneer men onder menschen van arme ontwikkeling of geringe beschaving verkeert; maar men haalt een dergelijken clown geen jaren en jaren aan, men ondersteunt en viert hem niet voortdurend, men ruimt hem geen plaats in de verdienstelijkste kringen en onder de voornaamste personen des rijks in; men vereert een dergelijken kwant geen twintig of dertig jaren met zijn vriendschap.

Slechts de oppervlakkig kijkenden en voelenden hebben van hem dat dwaze portret geschetst, waarin de meeste bewonderaars van den dichter nu nog wanen den echten naglans van zijn overmoedig leven te kunnen opvangen. Er was edoch een andere La Fontaine, naast den blooden, zich vervelenden en den anderen vervelenden boer, met wien Louis Racine en Buffon ons in kennis hebben gebracht; beiden hebben slechts den ouden, vervallen La Fontaine gekend en volgen zelf reeds, blindelings zooals Buffon, of met voorbedachten rade zooals de zoon van Racine, het dwaalspoor der legende. Hij deed niet altijd even verstrooid en schuw, pleegde niet louter dwaze streken of stotterde niet overal onsamenhangende woorden. Zekere tijdgenooten hebben met den betrouwbaarsten lof van zijn hoofsche manieren en zijn onderhoudenden verteltrant gewag gemaakt. De dichter Vergier aan Mme d'Herwart schrijvende, naar wier gezelschap hij beleed ten zeerste

te verlangen, rangschikt ook La Fontaine onder de aantrekkelijkheden van haar huis:

Je voudrais bien le voir aussi,
Dans ces charmants détours que votre parc enserre,
Parler de paix, parler de guerre,
Parler de vers, de vins et d'amoureux soucis,
Former d'un vain projet le plan imaginaire,
Changer en cent façons l'ordre de l'univers,
Sans douter proposer mille doutes divers.

En deze lofverzen bevatten mitsgaders een rake herschepping van zijn wemelenden en rijken geest.

Meer dan eens heeft hij zelf in zijn gedichten de bekoring van de ingetogen, beschaafde samenspraak beschreven, de vele vereischten van ernst en scherts, geest en kennis gesteld aan hem, die schitteren wil en behagen:

La bagatelle, la science,
Les chimères, le rien, tout est bon; je soutiens
Qu'il faut de tout aux entretiens,
C'est un parterre où Flore épand ses biens;
Sur différentes fleurs l'abeille s'y repose,
Et fait du miel de toute chose.

Deze vergelijking met de bij roept plots in onzen geest de scherpe kritiek van Voltaire te binnen: „Le caractère de ce bonhomme était si simple, que dans la conversation, il n'était guère au dessus des animaux qu'il faisait parler... L'abeille est admirable mais c'est dans la ruche; hors de là l'abeille n'est qu'une mouche"

Gelukkig was La Fontaine niet alleen een bij in den korf, wanneer hij in de honingzware raten van zijn fabelen arbeidzaam was, maar ook in de wijde wereld wanneer hij in de schaduw van een boom te praten zat, of te discussieeren in de vergulde ruimte van een gastvrij vertrek; altijd wanneer er bloemen geurden rondom hem, en geen vijandige hommels en wespen snorden met puntigen angel en rumoerend gebrom.

Alles hangt van zijn stemming af, en van zijn gezindheid tegenover de personen met welke hij verkeert. Meer natuurmensch gebleven dan de meeste salonjonkers van zijn tijd, rechtzinniger en onafhankelijker van woord dan deze werktuigelijk sprekende, juichende en zich extasieerende mode-poppen, getroost hij zich de moeite niet om de verveling te verbergen, welke zekere menschen als een slaaplaken over hem heenspreiden, of om de antipathie te verzwijgen welke ze hem inboezemen. Wanneer hij zich ergert over een gesprek of moe is van luisteren naar domme praatjes en verwaande snoeverijen, neemt hij in schijn geen goedkeurende houding aan en parodieert niet uit beleefdheid een belangstelling, welke hij niet koestert. Hij neemt het niet te nauw op met de zoogenaamde wereldsche plichten en usances, geneert zich niet den saaien pronkers den rug toe te keeren, in een doodsch salon in te dutten of van tafel op te staan en naar den tuin te vluchten. 't Is omdat hij zich niet op zijn gemak gevoelt, zich verveelt of ergert dat hij met

verdwaasde blikken en gapenden mond te suffen zit; 't is omdat hij de menschen niet eert, met welke hij verplicht is om te gaan, dat hij vaak aan de welvoegelijkheid te kort komt of ze met joviale onverschilligheid negeert.

Zijn verstrooidheid en zijn domheid gebruikt hij als een schild, waarachter hij zich veilig verstopt en zijn droom tegen de ijdele drukte van lastige, vreemde indringers beschermt; zooals men onder een parapluie wegschuilt voor den regen en zich gelijktijdig voor vijandige blikken verschanst. Zijn ongemanierdheid strekt hem tot voorwendsel, en in een zoo plechtige en vormelijke samenleving als de zijne, is het een wijze voorzorg, om naar eigen lust te handelen en zich van allerlei hinderlijke conventies los te maken.

Wanneer hij welgemutst is, zich onder beproefde vrienden bevindt, wier geestesrichting hij waardeert en die hem begrijpen, dan ontpopt de suffe droomer, de slaperige maniak zich plots tot een ander mensch. Men lokt hem tot spreken uit, men raakt een gevoelig plekje in zijn ziel, men redetwist over een interessant onderwerp; een jonge bevallige vrouw drijft met hem de scherts of hij voelt stil den zaligen roes van den wijn naar zijn hoofd stijgen, en zie, daar wordt hij wakker, hij herleeft; zijn half-geloken en verdoofde oogen staan klaar en wijd open en schitteren, zijn hoofd neigt van links naar rechts en drukt zijn ontroering levendig uit; zijn gelaat krijgt uitdrukking en karakter. Zijn mond stottert niet meer, maar zegt heel leuke en aar-

dige of verstandige en spitsvondige dingen, over alles wat men maar wil, „de la bagatelle à la science", en liefst over vele verschillende onderwerpen, van den hak op den tak. Hij is zeer aangenaam, onderhoudend, belangwekkend; hij vestigt aller aandacht, hij praat veelvuldig. Maar het onderhoud mag niet te lang duren, niet op één punt blijven haperen, niet te streng of te geleerd, langdradig of uitvoerig worden, of anders wordt hij het praten beu, sluimert weer in of vliedt weg op de wieken van een droom, om te luisteren naar andere stemmen, in de verte.

* * *

Een egoïstische natuur bezat hij zonder het te beseften, maar een egoïsme dat op geen harde, berekende zelfzucht berustte en geen eigenliefde of baatzuchtigheid insloot, wèl veel genot- en gemakzucht. Hij was een egoïst uit instinct; hij trok het laken onwillekeurig tot zich en nam de beste plaats aan tafel eenvoudig in; hij vond het heel natuurlijk, dat iedereen en allen zich om hem bekommerden, hem vertroetelden, voor hem de paden effenden. Hij was de spil van zijn eigen wereld, en 't draaide alles geleidelijk, als vanzelf, om hem heen, in zijn naïeven geest.

Hij zal dus vermoedelijk meer hebben gevraagd en genomen, dan gegeven; hij zal waarschijnlijk eischen aan zijn vrienden hebben gesteld, die hooger reikten dan wat hij hen berechtigde van hem te verwachten.

En dikwijls zal hij hebben gezondigd tegen hun gebod, zooals hij tegen het gebod der goden zondigde. Ze vergaven hem zijn vergrijp, zonder hem een al te strenge boete op te leggen, omdat hij zoo goed van aard was, zachtmoedig en gedwee, hartelijk en argeloos; omdat hij het verwijt ontwapende door zijn kalme gelatenheid en zijn onschuld; omdat hij in zijn gevoelig gemoed en zijn geestigen kop middelen vond, zonder overleg, om den boosten wrok te stillen en de vastberadenste verontwaardiging te keeren. Hij moet op zijn manier een „charmeur" zijn geweest, een man tegen wiens verleiding weinige opgewassen waren, omdat zijn inzicht zuiver was, zijn gevoel steeds mild en gul en omdat zijn snaaksche guitigheid een gevaarlijk wapen was in zijn handen.

De schijn is altijd tegen hem. Hij was verkleefd en aanhankelijk, ondanks zijn lichtzinnigheid. Toen Fouquet door al zijn vleiers was verlaten en verraden, bleven slechts twee menschen hem trouw: La Fontaine en Pellisson, en ze aarzelden niet partij te kiezen in het verloren proces, en de woede van den Koning en Colbert te trotseeren. Dien dag heeft La Fontaine de standvastigheid en den ernst van zijn genegenheid bewezen. Ook toen hij zijn dienstvaardigen oom Jannart naar Limoges vergezelde, getuigde hij van zijn trouwhartigheid.

Madame d'Orléans diende hij eerlijk, en voor Madame de la Sablière koesterde hij een genegenheid en eer-

bied die roerend waren; hij zal haar nooit vergeten, en lijden omdat zijn eigen ziekte hem belet haar in haren doodsstrijd ter zijde te staan, en op zijn sterfbed zullen zijn laatste gedachten zich tot de beminnelijke beschermster richten. Voor Maucroix, Molière en Racine heeft hij een diepe genegenheid gevoeld, heel zijn leven door, welke door niets kon bedrogen worden.

Men heeft hem van ondankbaarheid beschuldigd, zooals men hem alle mogelijke zwakheden en uitspattingen, kuren en gebreken heeft aangewreven, uit een snooden lust om hem potsierlijk en slecht te maken, omdat de meeste menschen die de anderen beoordeelen dom en partijdig zijn, streng voor allen, uitgezonderd voor zichzelven, bekrompen en verwaand, door eigen aard en gezindheid misleid, blind voor alles wat buiten hun gevoel en begrip zich afspeelt in de wijde wereld.

Ondankbaar was La Fontaine niet, maar vergetelachtig, loshoofdig, grillig. Hij onderging alles in de breedte, niet in de diepte. Op het oogenblik zelf is hij rechtzinnig, grondig getroffen, werkelijk ontroerd, vol erkentelijkheid. Maar hij lijdt onder wat men heeft geheeten „la sincérité du moment". Hij vergeet snel, laat zich door de veranderde gebeurtenissen afleiden en het spreekwoord „uit de oogen, uit het hart" wordt voor hem volkomen bewaarheid. Zijn onverschilligheid houdt de bovenhand, zoolang hij door geen bijzondere aanleiding wordt gedwongen getuigenis van zijn vriend-

schap af te leggen of zijn woord gestand te blijven. Zijn onstandvastigheid jaagt hem naar andere genegenheden en vermaken voort, drijft hem in de armen van nieuwe vrienden, aan den voet van jongere aanbidsters.

Hij heeft vele vrienden gehad, vele zeer doorluchtige wijze en edele vrienden, maar ook vele gevaarlijke vrienden, die al zijn slechtere instincten aangewakkerd hebben. Indien hij zijn „Contes" heeft geschreven, is 't niet alleen uit liefde voor den roem en de fortuin, maar omdat zijn beste makkers en verkleefdste beschermsters hem er toe aanspoorden. Hij was gelukkig hun goedkeuring te oogsten, hun bewondering te veroveren, hun oogen van pret te zien glinsteren en hun handen van genoegen te hooren klappen, wanneer hij zijn te kortgerokte verhalen opdischte, met die lichte perversie, die alles raden liet en niets met botte, ruwe woorden uitdrukte. 't Was een leuk en moeilijk spel voor hem, zijn trots en zijn belooning, de meest verdachte en ondeugendste avonturen te vertellen zonder het minst de eerbaarheid der preutsche dames en de welvoeglijkheid der hoofsche heeren te verkreuken.

Indien zijn leven soms liederlijk is geweest, het voorbeeld van machtige prinsen en van in 't zicht staande vrouwen met wie hij omgang had, heeft er veel toe bijgedragen. Hij braste met hen mee, overtuigd dat hij, eenvoudig man, zonder pretentie, zich niet schamen moest voor wat ze hem vóórdeden, verheugd hun leven van vermaak en weelde te mogen deelen.

Toch koos hij zijn gezellen niet eenzijdig; hij kende allerlei menschen; de vroomste en bescheidenste naast de dolste en meest bandelooze. Men kan schier geen roemvollen naam van de zeventiende eeuw noemen, of men somt een vriend of makker van den dichter op. La Fontaine is de meeste celebriteiten van zijn tijd, die aan glorie rijk was, genaderd en heeft op de genegenheid van velen mogen bogen.

We zullen eenige dier gestalten laten verschijnen, de eene overstraald, als in vollen middag, met de glorie welke hun leven verlengt en vereeuwigt, de anderen beschenen met het bleeke licht dat over hen uit een reeds grootendeels vergeten verleden nog zeeft, als in een wazigen avond. En we hebben de keuze onder vele bekende personnagiën van beider kunne, uit alle hoekjes en gaatjes der geschiedenis gekropen, uit de meest verschillende kringen gekomen, met de tegenstrijdigste lusten en wenschen bezield.

Op den voorgrond staat de legendarische vriendschap der vier gezellen, de vier onsterfelijken: La Fontaine, Racine, Molière en Boileau. Van Maucroix, zijn landgenoot, heeft La Fontaine langduriger gehouden dan van iemand anders, en ook Tallemant des Réaux heeft lang in zijn gunst gestaan. Alom berucht is zijn vriendschap voor de mooie actrice Mlle de Champmeslé en haren man. Zijn betrekkingen tot Mme de Bouillon hebben zelfs een zekere letterkundige beteekenis en zijn allerbevalligst en zeer karak

teristiek. Hij heeft Mme de la Fayette onder zijn bevriende aanhangers geteld, en la Rochefoucauld en Mme de Sévigné, en Pellisson en Chapelain, en Ninon de Lenclos. Van Fouquet, Mme d' Orléans, Mme de la Sablière en M. en Mme d'Herwart zullen we niet meer gewagen, evenmin van Mme d'Ulrich.

Hij groette alle schrijvers, schilders, componisten en vele mondains en dames jolies, die op het tooneel van hun tijd hebben geschitterd en dan verdwenen zijn als brooze poppetjes — de beminnelijke herinnering latende van hun geest of hun gracie, hun schoonheid of hun vernuft.

Roepen we eerst het bestaan der bekende „société des quatre amis" te binnen, op den Parnassus gesloten, in de gezellige kamer van Boileau in de Rue du Vieux-Colombier bestendigd, vroolijk voortgezet in de taveernen en schouwburgen van Parijs.

't Is in het begin van 1664, dat de vrienden, van wie een enkele vroeger reeds met een der anderen kennis had gemaakt, gezamenlijk in betrekking komen te staan en de nog losse en verspreide banden hunner verschillende gezindheden samen voegen en dicht strengelen. Ze beleggen hun bijeenkomsten bij voorkeur om een tafel. Ze versmaden geen van allen een bruingekorsten hamelenbout of een geurige eierkoek met ham, en proeven met kennis van zaken alle soorten

Bourgogne. La Fontaine, die een lekkerbek is, nijpt smakkend zijn gulzige lippen te samen terwijl hij den pittigen wijn proeft en met zijn breeden vetten neus den geur snuift der gekruide gerechten. Het goedig gelaat van Molière is helder en vriendelijk maar kalm en laat de warme genegenheid van zijn hart in zijn rustigen glimlach spiegelen, rondom de bittere hoeken van zijn mond. De scherpe oogen van Boileau tintelen van jool en ernstige komiekerigheid, terwijl in de groote, bleeke blikken van Racine een woelige vlam ontvonkt. Ze voelen zich als broeders bij elkaar, het verschil van ouderdom ten spijt. La Fontaine en Molière zijn de veertig voorbij, Boileau telt slechts acht en twintig jaar, en Racine vijf en twintig. Maar ze zijn allen jong van harte. La Fontaine en Racine toonen zich de twee vurigsten, deelen elkaar geregeld, al lachend, het relaas hunner liefdes-ontmoetingen mede; Boileau is zeer puriteinsch, en voor den zieken Molière sloop de tijd der minnezotternijen voorbij. Terwijl de twee verliefde dichters elkaar geheimzinnig hunne bonnes fortunes toevertrouwen, vertelt Molière anecdoten van zijn reizen door het land, aan het hoofd van zijn troep comedianten. Tusschen La Fontaine en Racine bestaat nog een andere toenadering dan die hunner vereering voor de lustige vrouwtjes; ze zijn beiden uit Champagne afkomstig en laten gaarne in hun verhaal de zon op de druiven schijnen, en wanneer ze over hun geboortestreek spreken, zijn ze onuitputtelijk. Boileau, die Parij-

zenaar is en nooit buiten de poorten van de hoofdstad is verdwaald, maar die scherpe oogen en geestige luimen heeft, vertelt allerlei gebeurtenissen en grappige moppen en vroolijke avonturen.

Alle onderwerpen raken ze aan. Natuurlijk ook de kunst, speciaal de boeken, de hunne en die der anderen. Ze verwachten veel van de toekomst en stellen hooge eischen. De literatuur van den dag is te wuft, te zoet, te smakeloos; er wordt te veel geschertst en gebadineerd, en ze bevroeden dat hun een andere rol wacht en ze de kunst van hun land eerbiediger moeten dienen.

Niet altijd komen ze in Boileau's vertrek vergaderen. Ze ontmoeten elkaar in het Palais Royal, waar ze hun vriend Molière en zijn vrouw Madeleine Béjart zien spelen, en La Fontaine en Racine maken van hun vriendschap met den directeur gebruik — of zouden we 't misbruik mogen heeten? — om achter de coulissen de snuitjes der comédiennes van dichtbij te bekijken en een vriendelijk oogje den niet weerbarstigen schoonen toe te werpen. Of ze maken een uitstapje naar buiten, naar Saint Germain of Versailles, Vincennes of Saint Cloud, langs de bebloemde oevers der Seine. Of ze zetten zich in een taveerne voor het venster, bij Crenet in de „Pomme-de-Pin" of in den „Mouton blanc" of in den „Petit-Maure": men is zeker altijd gezelschap te vinden in die kroegen, en goed gezelschap ook, want de schitterendst getitreerden uit het Fransche wapenboek en de verfijndste mondains loopen er in

en uit. Daar stroomt de wijn bij kruiken, daar rollen de dobbelsteenen en vallen de kaarten neer, daar wordt gezongen en verteld en daar worden verzen gezegd.

Ze beperken hun omgang en verkeer niet partijdig. Ze hebben andere kennissen en gezellen. Met Chapelle zijn ze zoo intiem dat de kring der vier dikwijls „kring der vijf" wordt gedoopt. Chapelle heeft alles wat noodig is om zich in hun aller gunst te verheugen. Hij is een groote drinker en een vroolijke levensbroer, hij plukt de vreugde als een sappig ooft, hij lacht en dartelt, jokt en rijmt. Ook Furetière, die van de Académie deel uitmaakt, zoekt dikwijls hun gezelschap op : ze zijn hem genegen, maar vinden hem gesloten en geheimzinnig en koesteren wel een beetje achterdocht, en zoo ze hem in eere houden, omdat hij gezag en invloed bezit en een machtige vriend nooit te misprijzen valt, dwepen doen ze met hem niet. Ze ontmoeten soms Mignard, den voortreffelijken schilder, die Molière's portret aan 't vervaardigen is en die veel van boeken houdt en verstandig weet te keuvelen ; La Fontaine heeft veel achting voor hem, die zoo vernuftig de lichte godinnen met hun rozenfrisch vleesch en hun heele teere vormen op te tooveren weet, tusschen gulden wolkjes en bloeiende guirlanden. Met groote tusschenpoozen komt Lulli, de opera-dichter aanloopen, die, al heeft hij geen stem, gewillig ariatjes uit de populaire kluchten en operetten voorzingt, viool speelt en grimassen trekt, om zijn vrienden te vermaken.

Al was hun aller verkeering zoo hartelijk, 't schijnt dat zijn makkers er zich niet voor schaamden den argeloozen La Fontaine, nu en dan, zoetjes voor den gek te houden, zonder kwaadaardigheid. Zoo vertelt men van een souper waarop La Fontaine meer dan ooit verstrooid zat en Racine en Boileau, om hem uit zijn gepeins te schudden, zoo druk en uitbundig met hem begonnen te lollen, dat Molière medelijden kreeg met den voortdurend beetgenomen dwaas en zich tot zijn tafelgebuur richtende, verwijtend dezen toefluisterde: „Ne nous moquons pas du bonhomme; il vivra peut-être plus que nous tous".

Een anderen keer had hij tegen Molière de stelling verdedigd, dat alle „à parte's" op het tooneel te veroordeelen zijn, als geschreven om door alle toehoorders te worden begrepen, en in het stuk zelf zoo stil gefluisterd, dat ze door den nabijstaanden acteur niet mogen worden gevat. Nadat hij zijn meening voldoende had voorgestaan, liet hij zijn gepeins weer afdwalen, van het gezelschap ver; Boileau begon luid in zijn oor te roepen: „La Fontaine est un grand coquin, un grand maraud", en kon een tijdje lang met die lieftalligheden doorgaan, zonder dat La Fontaine er de minste aandacht aan schonk. Het gelach van het heele gezelschap wekte hem eindelijk op, bijtijds om Boileau's vermaan te aanhooren: „Comment pouvez-vous condamner les à parte's, vous qui, seul de la compagnie, n'avez rien entendu de ce que je viens de vous dire tout haut à

vos cotés etcontre vous?". — Maar wat is er van al deze, voornamelijk door Marais en Walckenaar rondgestrooide praatjes waar?

In 1665 ontstaat de oneenigheid tusschen Molière en Racine, omdat de treurspeldichter het opvoerrecht van zijn stukken aan den troep van Molière heeft onttrokken en het aan de „Grands Comédiens" verleend.

Molière, die een zeer druk leven leidt, diep verbitterd en gekneusd zijn smart nog tracht te sussen, zegt aan zijn vrienden vaarwel en zondert zich meer en meer van de menschen af. Toch zullen La Fontaine en Boileau hem nog dikwijls gaan opzoeken. Hij sterft de eerste van de bende, in 1673.

Voor La Fontaine is de omgang met Boileau en Racine allengerhand een noodzaak geworden. Hij troont ze mede naar Chateau-Thierry, om hun gezelschap niet te missen, en allen te zamen worden ze door Maucroix verwelkomd, die zich te Reims niet verveelt, al blijft hij vol heimwee naar Parijs.

Toch zal die schoone vriendschap verslappen. Het leven verwijdert de meest overtuigde makkers, stelt allerlei hinderpalen tusschen hen op, roept op een zeker oogenblik hun naijver wakker, schept allerlei bezwaren en moeilijkheden tusschen menschen met verschillend karakter en gelijke belangen. Boileau bezat geen mild en inschikkelijk gemoed, en meer dan één tijdgenoot heeft hem zijn afgunst verweten. Hij had in 1668 zelf een paar fabelen gedicht — hij had het bijv. op zich durven

nemen „La Mort et le Bucheron" om te werken — en was verstoord omdat zijn nabootsing niet boven de schepping van La Fontaine had uitgeblonken. Hij had ook de loffelijke gewoonte de kat uit den boom te kijken, en toen het niet langer mogelijk was te handelen alsof hij niet wist dat de Koning op La Fontaine verbolgen was, gebood zijn arglistige voorzichtigheid hem den vriend, uit wien toch geen voordeel te halen was, aan den kant te schuiven; ook de „Contes" hadden de preutsche gemeente tegen La Fontaine in het harnas gejaagd en Boileau achtte het geraadzaam de zijde van de zedige lezers te kiezen; hij scheen plots te hebben vergeten dat hij in den beginne „Joconde" zoo geestdriftig tegen bedillers en vitters had verdedigd. In zijn „Art Poétique" liet hij na een plaats aan de fabel in te ruimen en noemde zelfs den naam van La Fontaine niet. Toch hemelde hij in bijzondere gesprekken den dichter op. Zekere critici — Michaut o.m. — blijven daarom beweren, dat er bij Boileau niet de geringste persoonlijke vijandschap tegen La Fontaine bestond, en dat alleen om algemeene redenen de didactisch-verhalende poëzie — de fabel dus — die door hem als ondergeschikt werd beschouwd, uit zijn werkplan is verbannen geworden. En ze veronderstellen meteen dat de vriendschap tusschen Boileau en La Fontaine ongeschonden is blijven voortbestaan tot het einde toe, al onderging ze, door de warringen des levens, een zekere verkoeling.

Ergeren we ons niet over Boileau's lauwheid, en gedenken we dat, wanneer 't op een gegrond oordeel aan kwam, vele tijdgenooten de onzekerheid van Despréaux deelden. Ze waren verlegen met de plaats welke ze den fabulist inruimen moesten in de letterkundige geschiedenis van hun eeuw. Ze beminden en bewonderden hem allen, maar wanneer men er de verstandige distinguo's en de kritische maatstaven bij haalde, kon men niet goed meer terecht met den zonderling. Hij stond apart in de beweging, beoefende als onafhankelijke fantast een eigen genre, dat niet klassiek was, bewandelde liefst, ook in de kunst, de zijwegjes vol stille verrassingen en bescheiden bekoringen en hij benijdde zijn vrienden niet, die liever de groote baan betraden, door hooge, oude boomen beschaduwd, door vele wandelaars begroet. Boileau wist zijn vriend in zijn „Art Poétique" niet onder dak te brengen en liet hem op den duur buiten wachten, onder de sterren en het blauwe licht der maan, in mijmervolle eenzaamheid, tot betere tijden zouden aanbreken, welke het verstand der critici zouden verhelderen, hun gewetensbezwaren sussen.

Een ander voorbeeld van deze voorzichtigheid blijkt uit Madame de Thiange's gedrag. Men kent de vereering van deze uitgelezen vrouw voor den dichter, en de hoogachting van La Fontaine voor haar, die hij eens een engel heeft geheeten, „de beschermengel van zijn roem". De vriendelijke gravin had besloten als

nieuwjaarsgeschenk voor den jongen duc du Maine een klein verguld tooneel met wassen poppetjes te laten vervaardigen, dat voor den prins een wijze les gedurende het spel zou zijn: „la chambre du sublime" heette dat poppentooneel, door Mathieu Marais beschreven.

Op het tooneel zelf, in de roemvolle kamer toegelaten, bevonden zich de hertog du Maine, M. de la Rochefoucauld, Bossuet, Madame de Thiange zelve en Mme de la Fayette. Aan het hek hield Boileau de wacht, met een vork gewapend, en weerde zeven of acht minderwaardige dichters af, die in het voorname gezelschap wilden dringen. Naast hem stond Racine. En La Fontaine? Hij is er bij zonder er bij te zijn. Madame de Thiange kon La Fontaine niet heelemaal wegcijferen; maar mocht ze hem reeds in het salon der beroemdheden toelaten? Ze hakte den moeilijken knoop met beminnelijke list door, en met veel vrouwelijke vernuftigheid vond ze een oplossing die iedereen bevredigen moest: La Fontaine staat alleen, een beetje verder, en Racine doet hem teeken om dichterbij te komen; maar de dichter is schuw en nadert slechts schoorvoetend.

Meer dan Boileau nochtans zou Racine reden hebben gehad om zich over den fabulist te beklagen. Ondanks de smart door Mme de Champmeslé den hartstochtelijk-verliefden tooneelschrijver aangedaan, blijft La Fontaine zich in het gezelschap van de wispelturige actrice verlustigen, zonder er zich rekenschap

van te geven dat hij door zijn zorgeloozen omgang met haar, alsof er niets gebeurd was, niet alleen zijn vriend Racine miskent, maar ook aan Mme de la Sablière veel verdriet moet berokkenen, nu La Fare in het huis der comediante zich als heer en meester aanstelt. Een nog ergerlijker zwakheid zou La Fontaine tegenover Mme de Bouillon aan den dag leggen, toen deze gedurende den twist rondom „Phèdre" — er waren twee „Phèdre's", het smartelijk-gevoelig en overstelpend-menschelijk drama van Racine en het gezapig, bouwvallig en ouderwetsche pronkstuk van Pradon — voor het gebrekkige werk van den neo-klassieken Pradon partij koos, een heel kabaal op touw zette om Racine's Phèdre te doen mislukken en avonden achtereen de schouwburgzaal opkocht, om het stuk voor leege banken of eenige vijandig-gezinde lawaaimakers te laten vertoonen. De zwakke La Fontaine maakte van zijn invloed op de hertogin geen gebruik om het meesterwerk van zijn vriend te verdedigen en bleef voorzichtig met een zijner voeten in elk der beide kampen staan wachten, tot de zaak een keer genomen zou hebben. Toch moet Racine hem het verraad hebben vergeven; kende hij, die zoo diep en helder in de harten keek, heel de schamele karakterloosheid van den bedeesden man?

Ze blijven elkaar geregeld bezoeken. Racine is gehuwd, heeft verschillende kinderen, bewoont het gastvrij huis in de Rue des Maçons, dat we uit het interessante

boek van Larroumet [1]) kennen. Daar leest hij brokken uit Sophocles en Euripides of draagt zijn eigen stukken voor; en in eèn rieten, met vele kussens belegden zetel, ligt de oude fabulist te luisteren. Deze maakt schier van de familie deel uit en heeft zijn vaste plaats aan tafel. Hij wordt door Racine en zijn vrouw aangebeden en verwend, maar de kinderen hebben niet veel ontzag voor dien vuilen, slecht geschoren, dikwijls verstrooiden en zwijgzamen ouden man, die zoozeer van hun netten en strengen vader verschilt, en de zoon Louis zal later met luttele gunst over den afgeleefden gast zijns vaderhuizes zijn herinneringen boeken. 't Gebeurt dikwijls, dat wie door de ouders wordt bemind, door de kinderen verfoeid wordt . . . .

Het verval velt La Fontaine neer. Aan het ziekbed van den dichter zullen we schier dagelijks Racine aantreffen. Hij brengt hem troost en steun, leest gebeden voor, spoort hem tot inkeer en berouw aan, en zijn invloed zal veel tot de bekeering van den versuften grijsaard bijdragen. Heeft dat late berouw hem gered? En zetelt hij nu in de Hemelen, op een hoogen troon, met vele schoone engeltjes aan zijn zijde, die hem wijn schenken en lekker wild voordienen en hem looze verhalen uit den hemelschen Decamerone voorzingen, en den sleep van zijn fluweelen mantel dragen, wanneer hij de heilige Beatrys of de heilige Magdalena bezoeken gaat?

---

[1]) Gustave Larroumet, Racine (Hachette & Cie, Paris).

In den eenigen roman door hem geschreven, Les Amours de Psyché et de Cupidon, en in 1669 verschenen, vier of vijf jaar nadat de vriendenclub had opgehouden te vergaderen, heeft La Fontaine met eigen pen zijn vier kameraden geteekend, en 't is een der liefelijkste interpretaties van de vriendschap welke ons bekend zijn. De vier vrienden heeten Polyphile, Acante, Ariste en Gélaste. Polyphile, die dichter is en de geschiedenis van Psyché heeft geschreven, leest zijn gedicht voor, gedurende een uitstap naar Versailles. Deze inkleeding laat La Fontaine toe den eigenlijken roman te onderbreken door vermelding van allerlei gesprekken en discussies onder de vrienden en eenige beschrijvingen van Versailles, en het verhaal met enkele lyrische intermezzo's op te sieren.

Algemeen wordt aanvaard dat Acante Racine, Ariste Boileau, Gélaste Molière is en Polyphile natuurlijk La Fontaine zelf; toch zijn er andere interpretaties in omloop geweest: Saint Marc-Girardin meende in Gélaste Boileau en in Ariste Molière te herkennen, terwijl Walckenaar dacht in Acante Boileau en in Ariste Racine terug te kunnen vinden. Michaut ontleedt heel scherpzinnig de verschillende portretten van de gewaande vrienden [1]) en komt tot de conclusie dat — La Fontaine zelf onder zijn schuilnaam Polyphile uitgezonderd — de werkelijkheid van de drie bekende schrijvers weinig met de voorstelling van de drie gezellen in den roman

[1]) La Fontaine II, hoofdstuk XVIII (Hachette & Cie, Paris).

overeenstemt en men dus de tot nog toe heerschende meening betreffende de identiteit der legendarische dichters van de Versailsche boschjes en grotten moet prijs geven; waarschijnlijk heeft La Fontaine in al de personen van zijn dichterlijk herderspel zich zelf afgebeeld onder verschillende vormen en met de veelvuldige trekken van zijn karakter: hij is beurtelings Polyphile, Acante, Gélaste en Ariste. Ook kan men de vier figuren van „Psyché" als gefantaseerde typen van allerlei aanleg en voorliefde en van diverse literaire opvattingen beschouwen. Om de vier representatieve figuren te vervaardigen, heeft hij voorzeker herhaaldelijk aan zijn eigen vrienden gedacht, aan allen met wie hij zelf zoo vaak in het gezellig kamertje van den „Vieux Colombier" heeft geredetwist, die zulke van elkaar verschillende karakters bezaten en zoo'n uiteenloopend leven leidden en zoo'n tegenstrijdigen smaak beleden; maar een bepaald portret van elk hunner heeft hij niet willen ontwerpen. We moeten dus — willen we Michaut's raad volgen — met veel voorzichtigheid en niet zonder streng voorbehoud gebruik maken van wat Polyphile uit den mond van Acante of Gélaste of Ariste opgevangen heeft, en van de karakters die hij van zijn drie gezellen schetst, of we zullen gevaar loopen een willekeurig masker te zetten op een echt gelaat, en met roekelooze bewijsvoeringen te schermen, als met degens van hout en klaterpapier. Toch vinden we in den omgang en den samenhang van de vier makkers

van „P s y c h é" een aangenaam beeld van wat de vriendschap tusschen La Fontaine en Racine, Molière en Boileau moet geweest zijn.

We kunnen gerust gelooven dat ze allen tezamen meer dan eens die reis naar Versailles hebben aanvaard, ons in de vernuftige inleiding van den roman beschreven, en dat ze bewonderend de „ménagerie" en de „orangerie" hebben bezocht, in de grot vol verraderlijke waterspuiten adem geschept, in de zalen des paleizes verwijld. En laten we voortaan trachten de vier glorieuze schimmen in Versailles te ontwaren, wanneer we door het dorre loof van een evocatieven Herfst-dag zullen waden: gearmd en broederlijk verzoend zullen ze stappen door de dreven, den droom en den roem; en de stervende zon zal warme, klare staatsie leggen op hun vergane kleederen, hun bleeke aangezichten en hun ontkleurde pruiken.

* *
*

François Maucroix nam ook een bevoorrechte plaats in La Fontaine's hart in. Hij is als een oudere broeder van den fabulist, opgeruimder dan deze, minder dichterlijk en fantastisch. Te Noyon geboren in 1619 — twee en een half jaar vroeger dan zijn vriend Jean dus — studeerde hij te Chateau-Thierry in het College waar ook La Fontaine onderricht genoot, daarna te Parijs, waar hij zich als advokaat liet inschrijven en eenige malen had te pleiten en veel in de bekende salons verkeerde.

In 1641 deed hij als secretaris en leeraar bij de Joyeuse's zijn intrede. Hij werd er op de dochter verliefd, die met Lenoncourt verloofd was; zijn liefde scheen hopeloos, maar zijn mededinger werd in den oorlog gedood, en naar 't blijkt zuchtte Maucroix niet langer te vergeefs. Hij bleef drie jaar lang haar het hof maken en dan trouwde ze met den marquis de Brosses. Uit liefdesmart verliet hij Parijs, kocht een prove aan de kathedraal te Reims en trok het priesterkleed over zijn advokatentoga en zijn zijden en kanten salontoilet. La Fontaine, die veel met hem te Parijs verkeerd had, was blij hem te Reims terug te vinden, toen hij zelf aan de hoofdstad vaarwel had gezegd, om te Chateau-Thierry zijn „maitrise" te beheeren. Ik veronderstel, dat, zoo de bekeering van Maucroix voor La Fontaine een stichtend voorbeeld is geweest — men vermoedt dat de nieuwe kapelaan den dichter mede heel dringend het sluiten van zijn huwelijk heeft aangeraden — wederkeerig de welbedachte troost van den poëet den bedroefden verliefde heeft helpen genezen van zijn minnepijn. Boileau zal ons later Maucroix als „un berger en soutane" afschilderen, en we zien hem als een joligen, goedhartigen, wellevenden kapelaan, vol beminnelijke toegevendheid voor de zwakheden zijner parochianen; hij slentert goedgezind en blijgemutst langs de wegen, lacht met de kinderen, glimlacht tegen de meisjes; hij looft God om de wonderen der schepping, om de vrouwen, om den wijn, om de landschappen. Wanneer hij

in gezelschap van zijn vriend Jean is, vergeet hij de charmes van Henriette de Joyeuse geheel en al, en denkt niet meer, of alleen met een beetje weemoedigen zelfspot, aan zijn eigen vergane en verdampte exaltatie's, aan zijn kalverliefde van weleer. Er loopen zoovele mooie meisjes in de wijde wereld rond, er liggen zoovele dicht-gekurkte flesschen te bezinken in de kelders, onder stof en spinnetten, waar de gloed der zon en de vreugde des levens in schuilt. Ze vieren samen de Carnaval te Reims, nemen deel aan de mascarade, spelen kluchten. En terwijl Madame de la Fontaine in het oude huis te Chaury geduldig wacht, knijpt de dichter menig katje in het donker, en leert door bemiddeling van Maucroix de nonnetjes kennen, van wie hij altijd veel gehouden heeft, om het mysterie harer sluiers.

Wanneer hij te diep in de moeilijkheden zit, leent Maucroix hem geld, want het kanunnikaat brengt vele klinkende muntstukken op; maar de dichter betaalt eerlijk deze vriendenschulden af.

Dan begint het zwerversleven van La Fontaine. Hij vertoeft aan het Hof van Fouquet en laat niet na zijn in Rome levenden vriend de wonderen te beschrijven welke hij er gedurig te aanschouwen krijgt. Gedurende zijn verblijf in het Luxembourg-paleis en in het huis van Madame de la Sablière of Madame d' Herwart vindt hij natuurlijk zelden gelegenheid om zijn ouden vriend de hand te reiken. Toch spaart hij zich de moeite en de

kosten van de lange reis niet, en wederkeerig zien we Maucroix nu en dan naar Parijs trekken. Ze zijn gelukkig wanneer ze elkaar weer eens kunnen zien en spreken.

Wanneer hij te sukkelen begint en ziek te bed moet gaan liggen — voor de eerste maal zijns levens feitelijk, en daarom zoo bang en moedeloos — is 't bij den ouden vriend, dat hij zijn hart uitstort, zijn angst biecht: „O mon cher! Mourir n'est rien; mais songes-tu que je vais comparaître devant Dieu? Tu sais comme j'ai vécu". En Maucroix, die van het kleed dat hij draagt thans de waardigheid beseft, want ook voor hem is de tijd der buitensporigheden voorbij, spreekt als priester hem toe, wekt hem op om aan de goedertierenheid Gods te gelooven en noodigt hem uit te bidden: „Adieu, mon bon, mon ancien et mon véritable ami. Que Dieu par sa très grande bonté, prenne soin de la santé de ton corps et de celle de ton âme." Toen hij de tijding van La Fontaine's dood ontving, schreef hij in zijn dagboek eenige zeer ontroerde laatste woorden neer, aan de nagedachtenis van zijn duurbaren vriend gewijd: „Le (13 avril 1695) mourut à Paris mon très cher et très fidèle ami, Monsieur de la Fontaine. Nous avons été amis plus de cinquante ans et je remercie Dieu d'avoir conduit l'amitié extrême que je lui portais jusqu' à une si grande vieillesse, sans aucune interruption ni aucun refroidissement, pouvant dire que je l'ai toujours tendrement aimé et autant le dernier

jour que le premier. Dieu par sa miséricorde, le veuille mettre dans son saint repos! C'était l'âme la plus sincère et la plus candide que j'aie jamais connue; jamais de déguisement; je ne sais s'il a menti en sa vie. C'était au reste un très bel esprit, capable de tout ce qu'il voulait entreprendre. Ses fables, au sentiment des plus habiles, ne mourront jamais et lui feront honneur dans toute la postérité".

De twee Tallemant's zullen ook tot den laatsten dag met La Fontaine's vriendschap vereerd blijven. De oudste, Gédéon des Réaux, liet ons de vermakelijke „Historiettes" na, waaruit we als onbescheiden getuigen de heele comedie van zijn tijd van achter de coulissen leeren aanschouwen; hij huwde zijn nicht Rambouillet en ontving La Fontaine in zijn gezellige Parijsche woonst. De jongste broer heette François en was abbé; protestant geboren had hij zich door den avontuurlijken cardinal de Retz, met wien hij een reis door Italië had gemaakt, laten bekeeren en was tot aalmoezenier des Konings verheven geworden; maar zijn priesterrokken belemmerden zijn vrij bewegen niet, en hij heeft La Fontaine in menig huis waar men zich vermaakt en feest viert, binnen geleid.

Zal men Mlle de Champmeslé — men heette al de actrices Mademoiselle, ook wanneer ze gehuwd waren — onder de vriendinnen of onder de maitressen van La Fontaine rangschikken? De quaestie wordt nog gesteld, doch belangrijk is ze niet: de coquette tooneelspeelster

schonk aan La Fontaine wat ze hem schenken kon en hij schijnt er tevreden mee geweest te zijn; indien ze meer beloofde dan ze gaf, ze gedroeg zich uitermate vriendelijk en hartelijk tegenover den dichter, die ouder werd, rond den tijd dat hij haar en haar man het geregeldst ontmoette, en die dus niet veeleischend meer optrad. Hij was al gelukkig wanneer hij haar en deshabillé galant door de kamer mocht zien trippelen, waar hij met Champmeslé te drinken, te kouten of te werken zat, en ze hem een genegen, aanmoedigenden lonk niet onthield. Hij was wel is waar haar vriend omdat het niet anders kon; daar ze andere, jongere, smakelijker gerechten genoeg onder hare tandjes kreeg en voor het afgeknaagde been bedankte. Hij heeft zelf in zijn allerbeminnelijkste en al te loftuitende opdracht van Belphégor zijn avontuur berijmd, in dartele en eerlijke verzen, die met eigen deceptie guitig den draak steken:

De mes Philis vous seriez la première,
Vous auriez eu mon âme toute entière,
Si de mes vœux j'eusse plus présumé:
Mais en aimant qui ne veut être aimé?
Par de transports n'espérant vous plaire,
Je me suis dit seulement votre ami,
De ceux qui sont amants plus d'à demi,
Et plût au sort que j'eusse pu mieux faire!

Marie Desmares — zoo heette de Champmeslé met haar meisjesnaam — is lang doorgegaan voor de dochter van een magistraat te Rouaan, wiens zaken zouden vervallen zijn; maar die legende heeft hare loochen-

straffing gevonden. Ze had er van jongs af hare zinnen op gezet om actrice te worden en nadat ze in kennis gekomen was met den dichter-tooneelspeler Charles Chevillet, die zich als heer van Champmeslé uitgaf, en hem gehuwd had, kon ze haar droom verwezenlijken. Ze debuteerden te samen, omstreeks 1669, in het Théatre du Marais en beklommen kort daarna de planken van het Hotel de Bourgogne. Daar zag Racine haar spelen en het duurde niet lang of hij werd op haar verliefd, met heel zijn jonge onstuimigheid en met de dubbele kracht van zijn sensueele jeugd en zijn vurig kunstenaarschap. Hij heeft in haar gelijktijdig bemind de bereidwillige en charmante vrouw van zijn lusten en de schepster van zijn schoonen droom, de geniale vertolkster van de plechtige en roerende figuren welke hij schiep — vóór haar, om haar, en grootendeels door haar.

Toen haar liefde uitgestorven en ze de minnares van den graaf de Clermont-Tonnerre geworden was — un tonnerre est venu qui l'a „déracinée", zoo luidt de ondeugende woordspeling van het spotliedje, dat door heel Parijs de ronde deed — scheen ook zijn scheppingsdrang ontkracht. Hij wilde niets meer van haar weten, die zoo trouweloos gehandeld had, en hij verwaarloosde zijn kunst, die toch niet meer in haar bezield lichaam zou bloeien en opschallen uit haar klinkende stem. Hij zocht verbitterd een laten, schamelen troost in de armen van zijn vrouw, de eenvoudige en devote Cathérine Romanet, en vond een beetje

vergetelheid in geloof en godsdienst, die heerschen kwamen over het gemoed dat geen liefde meer bezat.

La Fare, die ook van Mme de la Sablière de gelukkige amant was geweest, schijnt op zijn beurt den graaf de Clermont-Tonnerre uit het hart der wispelturige tooneelspeelster te hebben verdrongen. En men noemt er nog velen, die hare gunsten veroverden, ook Charles de Sévigné, den liederlijken zoon van de deugdzame markiezin, dien we reeds, wellustig kwispelend, aan de voeten van Ninon de Lenclos hebben aangetroffen.

De deuren van haar huis stonden voor iedereen open. Ze onthaalde allen, die geld of geest bezaten, met dezelfde beleefde minzaamheid en dezelfde coquette gemoedelijkheid. Haar man was een beschaafde, bescheiden heer en speelde opperbest de kiesche rol van echtgenoot eener actrice uit dien tijd, de rol van mari complaisant, en hij leed niet onder haar bedrog, zooals Molière zoo lang en wrang en stil geleden heeft naast zijn overspelige vrouw; hij was trots op haar en dankbaar om den luister, welken ze aan zijn naam van pseudo-edelman had bijgezet. Hij versmoorde in den beker de laatste bezwaren van zijn genegenheid, den zwakken opstand van zijn eer; de wijn smaakte hem, al was die een geschenk van een minnaar, als het vocht maar lekker was, van ouden groei; en hij maakte verzen [1]) om zijn illusies in leven te houden.

[1]) „Les Grisettes" en „L'heure du berger" worden tot de beste prestaties van Champmeslé gerekend.

La Fontaine sleet vele uren met de Champmeslé's. Hun huis dreunde van lied en luid gesprek, want vele jonge heeren maakten het hof aan de bevallige en beroemde tragédienne. Hij was er de eenige oud-gezel onder al die drieste, jonge menschen, maar hij bleef bij hen niet ten achter. Met Champmeslé werkte hij aan tooneelstukken, en ze ontwierpen samen „La coupe enchantée" en „Ragotin" — deze laatste klucht uit den „Roman comique" van Scarron getrokken —, stukken die niet zwaar wegen.

't Was den verliefden dichter voldoende de losse en mooie comédienne aanwezig te weten, in dezelfde kamer waar hij te rijmen zat, en hij beeldde zich in haar met zijn dichten voor het tooneel te behagen. Op haar aanraden schreef hij zelfs een treurspel, A c h i l l e, maar bij die ééne vergissing bleef het, want dwaas was le bonhomme niet, al liet hij zich wel eens door een vrouwtje bij den neus leiden. Ze kneep hem in de wangen en hij was gelukkig. Ze pinkte tegen hem, uit de verte, over het hoofd van haren gelaten man, en hij glimlachte, blijgemutst opnieuw. Hij hoopte wel niet een beter resultaat te bereiken, maar vertwijfelen mag een dichter nooit, en de vaagste hoop is zacht voor zijn goedwillig mijmeren.

* * *

We weten hoe intiem hij met de Bouillon's omging, en wel voornamelijk met de hertogin Marie-Anne. Reeds zagen we hem aan haar voet gezeten, toen ze te Chateau-

Thierry vertoefde en hij haar gezelschap hield in de eentonige reeks der provinciale dagen. Te Parijs ontmoetten we hem dikwerf in het Hotel de Bourgogne, eerbiedig zijn hof makend aan de dartele en beminnelijke prinses.

De jongste der beruchte nichten van Mazarin had een wel zonderlinge opleiding gehad, een jeugd die haar op een leven van avonturen had voorbereid. Opgebracht in het Louvre en het Palais Mazarin, heel mooi en zeer begaafd, was ze van jongs het verwende kind van de Koningin, haren machtigen oom en het heele hof, mannen en vrouwen, geweest. Daar men het, in 't algemeen, niet erg preutsch en enggeestig met de opvoeding der jonge meisjes opnam, en er in de omgeving van Mazarin, minder dan elders, overdreven eerbaarheid en deftigheid heerschte, kreeg het van nature schrandere en opgewekte kind gesprekken te hooren en voorvallen te aanschouwen, welke niet van dien aard waren, dat ze de onstuimige instincten van de jonge Italiaansche konden breidelen of haar met een wijs levensbeleid verrijken.

Mazarin, die in zijn ledige uren, wanneer hij goed gehumeurd was, graag een kwajongensstreek uithaalde, vond op zekeren dag, om het kind te tergen, een weinig stichtelijke grap uit. Hij maakte haar wijs dat ze zwanger was, en om zijn beschuldiging kracht bij te zetten, werden in 't geheim de kleederen van het verontwaardigd meisje geleidelijk versmald, zoodat ze

eindelijk wel gelooven moest, dat ze verdikte. Daar hare ergernis het Hof vermaakte, sprak men haar gedurig van haar aanstaande bevalling, tot ze op zekeren morgen een pas geboren kind naast haar in haar bedje liggen vond. De snikkende Marie-Anne moest nu wel haar misstap toegeven, al bleef ze hardnekkig staande houden niet te weten hoe het ongeluk gebeurd kon zijn, en toen men aandrong om den vader te kennen, biechtte ze eindelijk, dat het of de Koning of de Graaf de Guiche zijn moest, daar ze zich door geen anderen man had laten omhelzen. Van dien onsmakelijken aard waren de boerterijen van haar tijd.

In een ander opzicht nog, laat de opvoedkunde van Mazarin niet na onze bevreemding op te wekken. Hij wakkerde bij elke gelegenheid hare gevaarlijke vroegrijpheid aan. Toen ze zes jaar telde, dichtte ze liederen welke aan 't Hof gezongen werden en schreef ze aan haar oom lange brieven in verzen. De kardinaal had haar gedrild om aan de deuren te luisteren en hem alles mede te deelen wat ze zag en hoorde, voornamelijk wat haar zuster Marie betrof, op wie de Koning verliefd was, een intrigue welke Mazarin van dicht bij wenschte te volgen. Ze danste bevallig en schitterde in al de divertissements de la cour, naast de jonge prinsen en prinsessen.

Ze trouwde in 1662, op dertienjarigen ouderdom. Als gemaal werd haar Maurice Godefroy de la Tour, duc de Bouillon, toegeëigend, een dappere, jonge man,

maar die in een andere wereld dan zijn onervaren vrouwtje opging. Hij hield meer van paard rijden en krijgvoeren dan van disserteeren over letterkundige onderwerpen of flirten in een geparfumeerd salon; maar daar hij verdraagzaam was, tot het domme en slappe toe, liet hij zijn vrouw naar eigen keuze haar bestaan inrichten. Volgens de mode van den dag trachtte ze een „académie de beaux esprits" te vormen, en weldra was het „Hotel de Bouillon" een zeer gezochte kring, die onder de vele „salons où l'on cause" uitblonk; Segrais, Benserade, Ménage en Madame Deshoulierès hadden er hun stoel gereed staan.

In 1665 zou ze haar eerste kind ter wereld brengen, en 't is bij die gelegenheid dat ze zich naar Chateau-Thierry begaf, om er te bevallen, verre van het Parijsche gewoel en de vermoeienissen van haar mondaine leven, te meer daar hare familie op die verwijdering aangedrongen had. De hertog was naar Hongarije getogen om te oorlogen, en ze gevoelde zich bedrukt, eenzaam, als verlaten in het groote, afgelegen kasteel. Daar ontving ze voor het eerst de hulde van La Fontaine. Met haar helder kunstinzicht en haar scherpe menschenkennis heeft ze onmiddellijk zijn uitzonderlijke waarde gepeild. Ze hoorde zijn verschillende verzen met welgevallen aan, verrast, gelukkig om hare ontdekking van dien grooten dichter in die kleine stad. Van dat oogenblik af is ze hem geheel en al verknocht. Ze zal hem naar Parijs medetroonen, hem zijn betrekking

bij Madame Henriette, in het Luxembourg-paleis, bezorgen, hem in haar cenakel de eerste plaats inruimen, hem beschermen overal, later hem naar Londen lokken. Ze heeft veel invloed op hem gehad, en zoo we haar moeilijk de opdracht welke ze hem gaf om „Le quinquina" te dichten vergeven kunnen, zij is 't geweest die, toen hij nog aarzelde over den te bewandelen weg, hem op de nieuwe baan der „Fables" en „Contes" heeft voortgedreven. Dat waren de twee „genres", ze voelde 't, die voor den dichter de veelvuldigste en roemrijkste toekomst openden. En 't waren ook de dichtsoorten, welke haar persoonlijk het best bevielen, en daar ze eigenzinnig was en veel eigenliefde en vertrouwen bezat, kon die voorkeur niet anders dan haar sterken in haar opvatting van de door haar te spelen rol. Ten slotte schijnt zij het geweest te zijn, die het beroemde woord gevonden heeft: „le fablier", den bijnaam La Fontaine bijgebleven tot nu toe en die als een rijk beeld uit de natuur den dichter voorstelt als een sterken, gezonden boom, zonder moeite vruchten dragende en vruchten afwerpende, fabelen als peren rijp, als appelen pittig. De vrouw die zoo'n naam te scheppen wist, moet heel verstandig en heel gevoelig geweest zijn.

Van de „Fables" hield ze, omdat ze een warme dierenvriendin was. In het Palais Mazarin was een echte menagerie bijeengebracht, welke haar als kind ten zeerste had geboeid en vermaakt; later zou ze deze

beestenverzameling voor den fabulist dikwijls open stellen en hij zou er veel studie-stof vinden, zich met vele levendige opmerkingen verrijken. Zelf was ze in haar huis met katten, honden, apen en vogels omgeven; La Fontaine verweet haar eens, op zijn eigen, geestige wijze, haar luttele aandacht voor de verzen welke hij bezig was voor te lezen, terwijl haar huisdieren aan 't stoeien of krakeelen waren: „Il me souvient qu'un matin, vous lisant des vers, je vous trouvai en même temps attentive à ma lecture et à trois querelles d'animaux" . . .

Op de „Contes" was ze verlekkerd, omdat het zuidelijke bloed der Mazarin's stroomde door haar jong en vurig lichaam. Mazarin in hoogst eigen persoon hield ervan libertijnsche verhalen te vertellen, en hij was in den beginne in de gunst van den ook niet kuischen Richelieu gekomen, omdat hij met zijn gladde Italiaansche welbespraaktheid zoo smakelijk en dubbelzinnig de losse anecdoten en novellen van zijn land opdisschen kon. Het schuine en amoureuse verhaal viel ten zeerste in den smaak van de machtigsten en vernuftigsten in die tijden waarover nog iets van den speelschen naglans der Renaissance schemerde, en de hofjonkers en hofdames leerden de Italiaansche taal aan om Boccacio en Poggio en Bandello in oorspronkelijken tekst te kunnen lezen. Ook Marie-Anne had de zwoele sappen van de Decamerone geproefd, en daar ze sentimenteel en warmbloedig als al de Mazarine's was, dorstte ze naar het heete en gekruide vertelsel van liefde en wel-

lust en gevaar. La Fontaine vond dus bij haar een gewillig en genegen gehoor om naar zijn gewaagde potsen te luisteren.

Wat zullen ze samen gezellig hebben gepraat en gejokt en gefantaseerd in de landelijke rust van Chateau-Thierry! Ik schep er genietend en mijmerend vermaak in, het tooneeltje dat in het kasteel te aanschouwen was, op te tooveren voor mijn verbeelding. Als een prinses der Renaissance was ze bevallig en mooi, en van leven en jeugd tintelend als een der zwoele vrouwen van haar land, welke Verocchio schilderde. Ze zat in den ruimen tuin, in een donkere haaglaan en tusschen blanke rozenstruiken, haar hoofd geleund in de palm van haar hand, haar oogen dwalend over de verre heuvelingen, en luisterend — waar een glimlach draalt over hare smalle, fijne lippen — naar La Fontaine's hoofsche voordracht, zooals haar zusters van Florence eens hadden geluisterd naar Boccacio, onder de bloeiende trossen. Misschien fluistert hij reeds, om haar te roemen, deze verzen, zoo welbekend, haar toe:

Peut-on s'ennuyer en des lieux,
Honorés par les pas, éclairés par les yeux
D'une aimable et vive princesse
A pied blanc et mignon, à brune et longue tresse?
Nez troussé, c'est un charme encore, selon mon sens.
C'en est même un des plus puissants...
La mère des Amours et la mère des Grâces,
C'est Bouillon; et Vénus lui cède ses emplois.

Na enkele maanden keert ze naar Parijs terug, en

de dichter volgt haar. Ze stelt hem voor aan haar zusters, haar verwanten, haar broeder Philippe de Nevers, die capitaine des mousquetaires en gelegenheidsdichter is, een begaafde, dartele snaak, en zooals al zijn familieleden geestig en ontwikkeld.

Meer dan vroeger wordt haar woonst de vergaderplaats van vele schoone geesten; La Fontaine schittert er op de eerste rij en leidt zijn vrienden binnen, Racine, Boileau, Molière. Marie-Anne toont hun haar verzamelingen van gegraveerde steenen, bibelots, schilderijen enz. en stelt hun haar dieren voor, om wier lot ze zich met de nukkigheid van een kindmeisje bekommert. Als een heel droef nieuws zal ze aan La Fontaine den dood van een harer honden berichten: „Imaginez-vous que Dorinde est morte". Ze gaat met de Koningin op jacht, volgt al de bals masqués van Parijs, reist met den kardinaal door heel Frankrijk. Men treft haar overal aan, ze is als een wervelwind onstuimig en heftig; in haar gesprek en in haar leven even onbestendig; ze springt van den hak op den tak, bewegelijk en veranderlijk als kwikzilver, een door het lot verwend schepseltje, dat niet goed weet wat met al hare gaven aan te richten en haar leven verspilt en verknoeit.

Ze schijnt veel gehouden te hebben van haar schoonbroeder, den hertog en kardinaal d'Albret, die belust was zooals zij op geestige conversaties, boeken en dingen van schoonheid en zich door de erotiek van de „Decamerone" niet afstooten liet. La Fontaine hemelde hem

uitbundig op en vond in dezen verfijnden prelaat een beschermer en bewonderaar van beteekenis. Met dezelfde neigingen bezield, door dezelfde schouwspelen aangetrokken, gelijke smaken deelend, onderhielden de mooie kardinaal en Marie-Anne een liefdevolle gemeenschap. Men heeft nooit een bewijs van intiemere betrekkingen tusschen den schoonbroeder en de schoonzuster ontdekt, maar hunne hartelijke verhouding verwekte spoedig zooveel opspraak, dat ze scheiden moesten. Een minder onschuldig avontuur heeft ze met Graaf de Louvigny, den jongsten zoon van den maréchal de Gramont, aangeknoopt. Ten gevolge van deze uitspattingen zond de familie haar naar een klooster te Montreuil, om tot inkeer te komen — haar zusters Marie en Hortense zaten beiden ook achter de tralies, om voor zonden van gelijke soort te boeten — maar de kloosterrust stilde haar hartstocht niet en kon haar levensregel niet bestendigen.

Haar neven, de Vendôme's, zonen van haar zuster Laure, waren in haar huis opgegroeid, en 't is bij hun tante, dat ze hun jongste liefde voor gezang, gelag en feest opdeden. Madame de Bouillon aarzelde niet om nu en dan — onder geleide van haar broeder de Nevers — een voet te zetten in den „Temple", waar de grond glibberig was. Daar luisterde ze glimlachend naar de liefdesverklaringen van de oneerbiedige guiten, van wie de eene meer waarheid en gloed in zijn galante fantazieën legde dan tusschen tante en neef gebruikelijk

is, en het vrouwtje met de gepassioneerde kinderziel, dat zich naast haren saaien en plompen echtgenoot verveelde, bezat te weinig bezinning en wilskracht om aan het verderfelijk zwak weerstand te bieden.

Ze werd kort daarna in het beruchtste proces van den tijd, de strafzaak van de giftmengster La Voisin [1]) betrokken. Haar onrustig, poover hartje kon geen houvast vinden in het wilde leven dat ze leidde. Geloof bezat ze niet, maar daarom was ze des te gemakkelijker toegankelijk voor alle vormen van bijgeloof en mysterie. La Voisin was een vroedvrouw, die allerlei verdachte stieltjes uitoefende; ze bevrijdde verschillende dames der hooge wereld van de vrucht harer ontucht; ze verschafte gif aan vele haastige erfgenamen, die den natuurlijken dood van hunne weldoeners niet afwachten konden; eindelijk las ze in de sterren, voorspelde de toekomst en riep de geesten op. In de uitoefening van al deze geheimzinnige zendingen werd ze bijgestaan door een zekeren Le Sage, die zich ook voor wichelaar uitgaf. Toen ze aangehouden werd en de zekerheid had gekregen dat alles verloren was, poogde ze haar hoofd te redden door vele hooggeplaatste dames en heeren te beschuldigen en in haar proces te compromiteeren. De waarheid harer aantijgingen bleek uit de overijlde vlucht van vele der beschuldigden.

Ook Marie-Anne behoorde tot de cliënten van het

[1]) Funck-Brentano, L'affaire des poisons (Hachette et Cie, Paris).

heksenkamertje der Voisin, en Le Sage beschuldigde haar gif te hebben gevraagd om haar man uit den weg te ruimen, om met den hertog de Vendôme in den echt te kunnen treden. Maar niemand hechtte geloof aan die beschuldiging, en Madame de Sévigné, die er allesbehalve vriendelijke gevoelens voor Marie-Anne Mancini op na hield, lachte hartelijk om het bedrog der tooverheks; „Quand une Mancine ne fait qu'une folie comme celle-là, c'est donné, et ces sorcières vous rendent cela sérieusement, et font horreur à toute l'Europe d'une bagatelle".

De hertogin verscheen met groote staatsie voor het gerecht. Ze kwam begeleid door een stoet van twintig koetsen, waarin haar man, al haar familieleden en vrienden plaats genomen hadden, en La Fontaine zal er wel bij geweest zijn. Met haar gewonen trots en durf begon ze met te verklaren, dat ze als vrouw van een hertog van Frankrijk geen rekenschap aan de rechtbank verschuldigd was en alleen uit eerbied voor Zijne Majesteit de dagvaarding had beantwoord. Uit haar ondervraging bleek dra de lichtzinnigheid en overdrijving van de aanklacht, en men liet haar vrij. Maar haar fiere en spottende en kluchtige antwoorden hadden den Koning verbolgen, die er ten zeerste prijs op stelde dat zijne magistraten eerbiedig werden bejegend, en ze werd voor eenigen tijd naar Gascogne verbannen, op hoog bevel van Zijne Majesteit. Een paar dagen na haar vertrek werd de Voisin terecht gesteld, en heel

Parijs liep uit om van dat schouwspel getuige te zijn. 't Schijnt dat ook onze La Fontaine aanwezig was op de Place de Grève, waar het schavot stond opgebouwd.

De hertogin verbleef eenige maanden te Nérac, Vichy en Evreux en keerde eerst na een jaar naar Parijs terug om hare oogen te laten verzorgen door een oogarts. La Fontaine's genegenheid verlichtte deze moeilijke dagen van angst voor haar gezichtsvermogen en verzoette haar verbittering, omdat de koninklijke ongenade haar, de vroegere gevierde, zoo onverbiddelijk getroffen had.

Een nieuw liefdesavontuur, dat geheimzinnig is gebleven, maakte haar vertrek naar Londen noodzakelijk, waar ze haar zuster Hortense terug vond, in dier charmant paviljoentje van Sint James. Allerlei Fransche uitgewekenen, aan wier hoofd de genotzieke en geraffineerde Saint Evremond zetelde, vele Engelsche hovelingen van Karel II — die niet voor de seigneurs van Versailles onder moesten doen, voor wat betrof weelde en beschaving en losbandigheid — vormden er een kern van frondeurs en epicuristen, onder wie La Fontaine uitstekend tehuis zou hebben behoord.

Met La Fontaine is St. Evremond gedurig in briefwisseling, zooals ook met zijn hartsvriendin Ninon de Lenclos, en ze deelen elkaar al het nieuws mede dat de een van den ander weet. Eens heeft Ninon aan Saint Evremond de decadentie van den dichter gemeld: „J'ai vu que vous souhaitez La Fontaine en

Angleterre; on n'en jouit plus guère à Paris, sa tête est bien affaiblie. C'est le destin des poètes. Le Tasse et Lucrèce l'ont éprouvé. Je doute qu'il y ait eu du philtre amoureux pour La Fontaine; il n'a guère aimé de femmes qui en eussent pu faire la dépense". Indien men de lichte en scherpe klauw der katterige vrouwenhandjes op La Fontaine's huid vergeven wil, ligt er in dit bericht veel droeve waarheid. De dichter is te oud en te sukkelachtig om de reis over het Kanaal nog te wagen.

Hij correspondeert met Mme de Bouillon en met St. Evremond. Een heusch tournooi ontstaat tusschen de beide dichters, die partij kiezen, de eene voor Hortense, de andere voor Marie-Anne, en gelijk woordendappere ridders der Tafel Ronde menige literaire lans voor hunne dames breken. 't Is La Fontaine die het voorstelt: „Faisons nous chevaliers de la Table Ronde; aussi bien est-ce en Angleterre que cette chevalerie a commencé. Nous aurons deux tentes en notre equipage et, au haut de ces deux tentes, les deux portraits des divinités que nous adorons":

Au passage d'un pont, ou sur le bord d'un bois
Nos hérauts publieront ce ban à haute voix:
Marianne sans pair, Hortense sans seconde. . .

Maar ook in Engeland koortst de onrust door Marianne's bloed. Ze verveelt zich en trekt naar Italië, haar vaderland, dat ze nog nooit bezocht heeft, tot ze eindelijk den Franschen bodem weer betreden mag. Haar laatste jaren glijden voorbij. Als een charmeuse

regeert ze over Parijs. In 1714 sterft ze, fier en grootsch, ongebroken in haar trots, — een vogel van schitterend, breed pluimage, die ongeschonden zijn kop neerlegt — en ze glimlacht tot het einde toe, als een echte prinses.

Bij de Bouillon's had La Fontaine Turenne leeren kennen, hoofd der familie, streng wakend over de eer van het geslacht, Marianne als een boos, onvoorzichtig meisje de les spellend; en toch was hij zelf een oude snoeper, die er een soubretje als minnares op na hield, in een stil straatje, tusschen zijn veldtochten in, en als een kwajongen zou hij zich bij den neus laten leiden door de jonge markiezin de Coaquin en haar een belangrijk staatsgeheim verklappen, gedurende een uur van teere zwakheid.

Ook met M. le Prince, den grooten Condé, had de dichter betrekkingen aangeknoopt. De beroemde veldheer had veel achting voor de kunstenaars en ontving er enkele, met strenge zorg gekozen, op zijn kasteel te Chantilly, waar we La Fontaine meermaals uitgenoodigd weten.

Noemen we nog onder de beste huizen waar men onzen held welkom heet, dat van Madame de la Fayette. De kiesche, zoo teergevoelige vrouw hield, als de eerbaarste dames, veel van La Fontaine's Contes en liet niet na bij den dichter op voorlezing van zijn nieuwste gewrochten aan te dringen. Hij koesterde een diepe, kuische genegenheid voor haar. Als blijk zijner vriendschap zond hij haar een „petit billard" ten

geschenke, met een epistel in verzen, dat we in zijn volledige uitgaven ontdekken kunnen en waaruit we den vromen wensch lezen: „Je vous aime, aimez-moi toujours", een wensch naar zijn hart en aard.

In den tijd toen hij reeds geregeld bij Madame de la Fayette aanklopte, had deze haar liefde nog niet aan La Rochefoucauld geschonken: die twee gekwetsten des levens hadden elkaar nog niet gevonden, om elkaars ouderdom te sieren en te stutten; maar La Fontaine kende den bitteren Fronde-hertog wel, want in 1665 al droeg hij hem zijn fabel „L'homme et son image" op, en er komen verschillende zinspelingen op de „Maximes" in de lessen van den fabulist voor. De misanthropische en cynische La Rochefoucauld en de goedige maar ontgoochelde en helderziende La Fontaine moeten een paar uitstekende vrienden geweest zijn, voorbestemd om elkaars ironische luimen te begrijpen en te vergeven. Later zou La Fontaine niet meer gedwongen zijn twee bezoeken af te leggen om zijn vrienden te ontmoeten: hij vond ze beiden onscheidbaar in Mme de la Fayette's huis, late geliefden die met veel wellustige spijt van de zoetheden des levens proefden. Bij de schrijfster van „La Princesse de Clèves" heeft hij meer dan eens Mme de Sévigné ontmoet. Heeft de aanminnige markiezin voor hem de deuren van haar weinig literair en zeer aristocratisch salon ontsloten? We moeten naar de waarheid tasten, al is bevriende omgang tusschen La Fontaine en haar

heel waarschijnlijk, vermits hij met haar dochtertje op gezelligen voet stond en aan deze „Le lion amoureux" opdroeg. Soms trof hij bij Mme de la Fayette de frissche Mlle de Sillery aan, nichtje van La Rochefoucauld, die hem gedurig lastig viel met haar vragen naar nieuwe fabels, en zelfs wordt beweerd, dat we aan haar aandrang bij den voor jonge meisjesbeden zoo gevoeligen moralist, de „Secondes Sables" te danken hebben. Aan Madame de la Fayette nog heeft hij de kennismaking met Lord Montagu, Engelschen gezant te Parijs, te danken; deze diplomaat bezat een fijn-ontwikkelde zuster, Lady Harvey, welke met alle geweld La Fontaine naar Engeland geleiden wou, hem een ruim en prettig bestaan belovend, en die heel verbaasd en geergerd zich toonde over de armoede en den nederigen staat van een zoo beroemd en verdienstelijk man.

Ook beeldende kunstenaars kende La Fontaine bij de vleet. Er zijn er een paar die hem geschilderd hebben: Hyacinthe Rigault, de beroemde portrettist, voor wien de Koning geposeerd had, en die hem in zijn vervallen ouderdom portretteerde; de Troy, welke hem veel jonger, in de gezonde levendigheid van zijn veertig jaren voorstelde; en de onbekende maker van het miniatuur-portret van het Louvre, ook uit den mannenleeftijd dagteekenend, en zeer karakteristiek. Hij ging om met Girardon, den gracieusen beeldhouwer, door hem „le Phidias français" geheeten, met den schilder Mignard, die de decoratieve paneelen van Madame

d'Herwart's paleis had vervaardigd, dagelijks door La Fontaine in de woonst zijner laatste beschermvrouw bewonderd, met vele anderen nog.

De drie portretten, die we van hem geërfd hebben, toonen veel gelijkenis met elkaar: 't is wel overal hetzelfde eigenaardig volle en roze gelaat, met de dubbele kin, den langen, scherpen neus, de kleine droomerige oogen, de sensueele lippen en het wezen vol goedheid en spot, zachtzinnigheid en levenslust, dat ons zoo duurbaar is...

HOOFDSTUK VI

La Fontaine en de Liefde

Sainte Beuve had de gewoonte, onverschillig welken kunstenaar hij begrijpen en uitleggen wilde, zich de vraag te stellen: is hij verliefd geweest? en hoe is hij 't geweest? En hij hechtte zooveel waarde aan de kennis der amoureuse opvattingen en lotgevallen van zijn letterkundige vrienden, dat hij, eens met hun erotische avonturen vertrouwd geraakt, den sleutel in handen had om de fijnzinnigste raadselen van hun wezen te doorgronden en binnen te dringen in de subtielste geheimen van hun leven en werk. Sainte Beuve kende de bittere pit der mannelijkheid, welke in de geurige vrucht van het kunstenaarschap verscholen ligt, en hij wist hoe fijn en zwaar en ver alle liefde-emoties in de geluiden en maten der dichters weerschallen. We zullen dus trachten, gelijk hij geloovende aan de belangrijke rol der erotische gevoelens en fantazieën in het gemoedsleven des kunstenaars, ons rekenschap te geven van wat er in La Fontaine's bestaan als man is omgegaan, hoe hij zich tegenover de vrouwen heeft gedragen en met welke intensiteit en welke diverse

schakeeringen de roep der geslachtsdrift in hem heeft gesproken.

Voor wat La Fontaine betreft, zal de studie van zijn liefdesleven minder belangrijke resultaten opleveren dan voor de meeste andere schrijvers. Geen machtige, dringende passie heeft de lagen van zijn wezen omgewoeld, als een storm of als een omwenteling; geen enkele groote schoone liefde heeft hij in zijn werk bezongen; geen beminde vrouw heeft in zijn leven plaats genomen, wier invloed op zijn gedrag of zijn kunst heeft nagewerkt. Alleen zekere zijner vriendinnen vermochten hem op andere wegen mee te troonen of hem onder haar gezag te doen bukken; de vrouwen met wie hij den vleeschelijken omgang der liefde had — want aan platonische afdwalingen bezondigde hij zich niet — raakten zijn huid maar niet zijn ziel en lieten hem koel en trotsch over de wereld zijner gedachten en ontroeringen heerschen. Vergeten we nochtans niet, dat deze minnaar der liefde — die meer op de zoete en weeke aangedaanheid en het schoone schijnbeeld der minne belust was dan verliefd in wezenlijkdiepen en vromen zin op een enkele vrouwe — dikwijls op het uiterste randje heeft gewandeld en zijn evenwicht meer dan eens in gevaar heeft gebracht, en dat bij hem de grens tusschen loutere vriendschap en verlangende verliefdheid moeilijk te trekken is; denken we even terug aan Mme de Bouillon, Mme de la Sablière of Mlle de Champmeslé, van wie we nog altijd

niet met twijfellooze zekerheid weten of ze voor den dichter alleen vertrouwde, vriendelijk-gestemde gezellinnen zijn geweest, of méér, in het geheim der kamers waar de sluiers vallen.

Ook kennen we de minnaressen van La Fontaine niet, en is 't ons niet gegeven de lijst der uitverkorenen van dezen dichter op te stellen, zooals men zorgvuldig en zonder leemten de leden eener roemrijke dynastie opsomt.

Het listige en vrouwelijk-perfide woord van Ninon schiet ons thans te binnen: „Je doute qu'il y ait eu du philtre amoureux pour La Fontaine: il n'a guère aimé de femmes qui en eussent pu faire la dépense". La Fontaine koos zijn minnaressen gewoonlijk uit de lagere, nederige lagen der maatschappij, en een frisch boerinnetje, een guitig kamermeisje of zelfs een prikkelende beroepsliefhebster waren hem meer waard dan een getitreerde dame of een hupsche blauwkous, en we zullen dus niet de minste gelegenheid hebben om hem voor de uitmuntende afstamming, hooge beroemdheid of ongeschonden eerbaarheid zijner maitressen te loven. We kennen hare namen ook niet omdat La Fontaine, dezelfde kletsprater die dikwijls zoo uitvoerig uit de kapel heeft gepreekt en kwistig eigen wedervaren heeft veropenbaard, de kieschheid heeft betoond om den naam van de vrouwen, wier vruchten hij in den soms open, soms verboden boomgaard plukken mocht, niet te verklappen; hij heeft zwijgzaam den vinger op zijn lippen gelegd, het masker van allerlei mythologische en vaak

pompeuse benamingen op hare glimlachende snuitjes vastgehecht en bij hooge uitzondering, in zijn tijd, en onder dichters en kunstenaars van vroeger en nu, het geheim van zijn alkoof-perikelen niet aan het openbaar klokzeel gehangen. Daarom is voor ons thans de studie van zijn amoureus leven veel bezwaarlijker.

Hij, dien we in zoovele opzichten als een uitzondering in zijn tijd hebben leeren kennen, is ook een uitzondering voor wat zijn opvatting van de liefde en zijn beoordeeling van de passie raakt. Als een onverschillig en eigenzinnig kind staat hij in zijn eigen hoek te loeren naar de lintjes en kantjes der voorbijstappende juffertjes, en geduldig, zonder overmoed, te wachten op de gunst der nederigste van haar allen, en hij wandelt, statig en deftig niet in het minst, in den drom der opgedirkte en voorname heeren niet meê, die zwaaiend met hun breede hoeden, den mond genepen door een hoofschen lach en de oogen glanzend van eerbied en devote liefde, de dames begroeten en huldigen, die achter de gesluierde vensters van hun hooge paleizen genadig knikkend, als koninginnen op onzichtbare torens, goedgunstig de hulde der trotsche jonkers aanvaarden en met welgevallen nu en dan den glimlach harer lippen of de roos van haar keurslijf ten geschenke toewerpen aan haar pronkende en zuchtende en geiloogende aanbidders.

Zooals in alle bewogen tijdvakken — de Reformatie-onlusten en de Fronde liggen pas achter den rug en

de warringen en kuiperijen duren voort, de kabale kronkelt en sluipt — vinden we in de eerste helft van de zwenkende eeuw, — terwijl La Fontaine zijn jeugd en minnejaren versleet met de driestheid en zorgeloosheid van een rakker, die niet vreest gaten in zijn broek te vallen en flarden aan zijn pak te rafelen — alle driften opgeschud, alle gestalten in beroering, en het rad des levens dat draait met een razende vaart, en de hoofdkleuren des bestaans die schreeuwen, en alle schouwspelen die met verwarrende veelheid dooreen krioelen en rumoeren. Omdat men gedurig in spanning leeft, vele diepe, schokkende indrukken opdoet, vele angstwekkende lotgevallen ondergaat, of allerlei gevaren trotseert, druischt het gevoelsleven ook koortsiger op en woelt het onstuimiger, ontwikkelt het zich sneller, wilder en dieper, bloeit het met aangrijpender vormen en heftiger kleuren.

Men haat feller en bemint hartstochtelijker. En omdat buiten in het leven zooveel storm heerscht, tracht men des te gretiger naar rust binnenshuis, naar de weeke hartelijkheid van een vrouw, de teere stilte van een liefdesuurtje; omdat alles zoo broos en breekbaar blijkt, alle geluk aan een zijden draadje hangt, des te vuriger verlangt men te genieten van de dagen, die over blijven, vooraleer het te laat is [1]).

[1]) In mijn „Ninon de Lenclos" heb ik een veel uitvoeriger karakteristiek van de liefde in de zeventiende eeuw gegeven, en ik veroorloof me de belangstellende lezers naar dat hoofdstuk te verwijzen.

't Is een tijd van wellust en minnespel, dweepzucht en avontuur, en de pathetische figuren van mannen en vrouwen die geen andere verdienste hebben gehad dan van hartstochtelijk elkaar te hebben bemind, doemen met tientallen uit de geschiedenis op; en hoevele zijn er onbekend gebleven wier geheim in verborgen liefdebrieven schuilt, onder herinneringen welke tot ons niet meer spreken kunnen.

Maar de ongeregeldheid der zeden en de losbandigheid zelfs dragen een eigenaardig karakter, ze verlagen het gevoel niet, ze zijn niet walgelijk, ontaarden nooit in ontucht en ploertige liederlijkheid; en indien de tijd losbollig is, bandeloos of gedepraveerd kan men hem niet heeten. De begrippen zijn ruimer en verdraagzamer, heel toegevend; de lust neemt geen perverse afwijkingen aan.

De grootheid van Lodewijk XIV's regeering ligt over alle uitingen van het toenmalige leven, over de politiek als over de kunst, als over de liefde.

De mannen, die gedurende de Fronde in gevechten en duels onverpoosd hun leven in de weegschaal hadden geworpen, voor een niets; die daarna op alle slagvelden van Europa gestreden hadden en met roem en overwinningen beladen terug waren gekeerd; die in den schouwburg weenden om de gepassionneerde liefdesdramen van Racine of de ideale epossen van Corneille; die in de „Chambres bleues" der Précieuses geleerd hadden met fijngevoelige schalksheid en hoofsche

sentimentaliteit de „carte du tendre" te spellen — die geleken als minnaars noch op hun ruige, overhaastige voorgangers van den Louis XIII-tijd, noch op hun verweekte, perverse, gedebaucheerde afstammelingen van de Régence en de Louis XV-sotternijen. Ze behooren tot een subliemen tijd, toen bijna iedereen grootsch voelde en grootsch zag. Al leefden ze ongebonden, in hun uitspattingen sloop niets laags, gemeens of oneerlijks. Puriteinen waren ze geenszins, maar ze verloochenden den beschaafden, verzorgden schijn niet, en wat binnenshuis geschiedde, mocht tot geen straatschandaal vervallen; een zekere bescheidenheid en ingetogenheid werd vereischt van hen die medespeelden het hoofsche, teere spel.

De liefde was dus geen zonde, geen kwaad waarmede men coquetteert, geen geheime steen waarvan men de hoeken slijpt, geen broeikasplant die men aankweekt met kunstigheid, geen prikkelende disch die men kruidt en opwarmt voor moeë monden; maar werkelijk gold ze als een deugd, als een uiting van grootheid en edelmoedigheid, eerbied en dankbaarheid en rees ze als een bloem op den strengen stengel des levens.

La Fontaine, zooals Ninon de Lenclos, ging zijn tijd vooruit. In hem, zooals in de schoone en ontwikkelde courtisane, ruischt veel meer, als een dolle, wufte muziek, de voorklank van de 18e eeuw: ze kondigen beiden de evolutie van zeden en gevoelsverfijningen aan van

den tijd van Laclos en Watteau, toen de liefde veel zinnelijker, perverser, lichtzinniger was, minder edel, hoofsch en standvastig dan in de voorgaande eeuw. Hij deelt, zonder ze te kennen, de opvatting van Chamfort, die meedoogenloos de liefde zal omschrijven als „l'échange de deux fantaisies et le contact de deux épidermes" en leeft dat begrip van speelsche en onverschillige wispelturigheid na. Alleen het verdorvene, liederlijke van de Régence kent hij niet, hij die een gezonde Champagnesche jonker is, en hij wil uit de liefde al even weinig ziekelijke verfijningen des vleesches putten als geestelijke extases; hij legt er geen sieraden om heen, om haar te tooien gelijk zijn meeste tijdgenooten, geen woorden om haar te vergoddelijken, maar houdt er ook geen receptenboek op na om ze te kruiden en te verpittigen.

Als een bete broods eet hij ze, natuurlijk weg, uit honger, en zonder ceremonieele tafelgebruiken. Hij handelt spontaner en ongegeneerder dan vele zijner vrienden, met meer onverschilligheid tegenover de vrouwen, en zonder romantische nooddruft; maar toch onderwerpt hij zich in hoofdzaak aan de heerschende eischen en gewoonten.

Zelfs in het allesbehalve bigotterig salon van Madame de Bouillon was de tucht van het fatsoen streng, en tot bij de Vendôme's, in den beruchten „Temple", behield de welvoegelijkheid haar rechten. De slampampers aan de hertogelijke tafel kenden nog, uit

instinct, de grenzen welke men in eerbaar gezelschap niet overschrijdt: ze leefden er lustig op los en er heerschte vranke vreugd en bont genot in hun cenakel, maar de zwammen der decadentie van de latere soupers van de Régence tierden in deze vergadering niet; hun zinnelijkheid is gezond, echt, schier onschuldig, omdat ze is een plezier van drinken en eten en zingen en vrijen en uitbundig pret en joel maken; buiten een enkele dame van de toenmalige „society", die zich een slippertje veroorloofde, waren 't meest professioneelen der liefde, bekende venus-dierkens of geprijsde actrices of vrijgevochten vrouwen uit den adel of den burgerstand, welke we er aan den disch zagen aanzitten. 't Zullen niet de grootste dames des rijks zijn, die we dàn ontkleed op de met wijn bemorste kussens zullen vinden, voor geld veil of door zondigen lust gedreven; we zullen amper een beschaafd man kunnen aanwijzen voor het verraad zijner vrouw onverschillig of coquetteerende met zijn schande of profijt trekkende uit de ontucht van wie hem boven alles duurbaar zou moeten zijn.

Dus ook bij La Fontaine — al wijkt hij op velerlei gebied van de gevoelsvormen van zijn tijd af — zullen we steeds iets terugvinden, dat we bij de lichtmissen van de achttiende eeuw zullen derven. Zijn zoo gewraakte „Contes" vertoonen nauwere verwantschap met de primitief-gulle, forschig-zinnelijke en warm opschuimende erotiek van Clément Marot, Mathurin Régnier en Rabelais, dan met de libertijnsche raffinementen

van „Les liaisons dangereuses" of „Le chevalier de Faublas".

Even spontaan, echt in al zijn opwellingen, duidelijk in zijn verlangen, trad La Fontaine ook in zijn handel en wandel op, zeer verschillend van de bleekneuzige précieux, die zich met sierlijke woorden tevreden stelden en met geen mannelijke daad hun begeerte bevruchtten. Hij was geen „amoureux" in den waren zin des woords, tenminste niet in 't bijzijn der vrouwen met welke hij de comedie der liefde pleegde. Daar stelde zijn vleeschelijke lust te luide eischen voor en bleef zijn waardeering voor de poppen die zijn zinnen bevredigden, op een te laag peil. Hadde hij toevallig een vrouw ontmoet, begaafder, harmonieuser, welke zijn binnenste geheim zou hebben ontward en hem in de andere verlangens van zijn volledige menschelijkheid begrepen, zijn levenslot zou wellicht een heel anderen koers hebben genomen.

Want louter een lichtmis was hij ook niet. In hem werd, in de ondoordringbare stilte van de ziel, ook de strijd gestreden van velen, die hun eigen waarheid niet kennen en dubbend, twijfelziek en wankelend over het raadsel hunner tweeslachtigheid treuren. Waarbij nog komt dat het leven hem niet behulpzaam was; hij deed vele slechte ontmoetingen en had vaak gevaarlijke verkeering, en zijn neus was lang en zijn kin grof. Hij moest zich met minderwaardige „amantes" tevreden stellen waar zijn uitgelezen wezen naar het kostbaarste

festijn hongerde en dorstte. Terwijl hij met een bereidwillige dame of een argeloos kameniertje stoeide, schijnbaar niet kieskeurig en al te grofzinnig aangelegd, moest hij aan den fijnproever in hem het stilzwijgen opleggen, tot zijn leed, en sussen de stemmetjes die van de charmante, teere emotie van het beschaafde en eensgezinde en wellustige minnespel zongen, gelijk engeltjes op freele fluiten.

Een zwierbol kent nooit geheel de verfijning der liefde, de vrome intimiteiten van de amoureuse aandoening en heeft niet genoten van heel dien stilzingenden, week-soezenden roes, door hoofd en hart. Liefde en losbandigheid volgen gewoonlijk verschillende wegen. Hij zelf heeft pijnlijk het besef van zijn armoede bevroed, en naast de ijdeltuiterijen van den boemelenden en spottenden La Fontaine, kennen we ook de heel wrange melankolie van den niet bevredigden amant, de gedempte, klagelijke verzuchtingen van iemand die veel tegen de verveling en de leegte zijns harten heeft gestreden.

Verliefd op de liefde, dat was hij, zooals een dichter dat zijn kan, die zich de liefde droomt als een schoone onwezenlijke fantasie, als het niet te bereiken land van wuivende palmen en zilveren fonteinen. En omdat hij op geen enkele vrouw in ernst verliefd werd, kon hij van de liefde zelf dichten soms — wanneer hij in de diepte van zijn onrust en zijn onbevredigd heimwee daalde — als van de heele schoone jeugd en het

vrome wonder, met ontdekkingen in hoeken waar hij vergeten waande al de verzuchtingen van zijn jonge jaren, de verre, beminde herinneringen, het mysterie van zijn verlangen. Uit dat heimwee ontstonden o.a. de roerende verzen van „Les deux Pigeons":

Faut-il que tant d'objets si doux et si charmants
Me laissent vivre au gré de mon âme inquiète!
Ah! si mon cœur osoit encore se renflammer!
Ne sentirai-je plus de charme qui m'arrête?
Ai-je passé le temps d'aimer?

Ook omdat hij nooit verliefd was, kon hij altijd verliefd zijn. Iemand die van één vrouw hartgrondig houdt is verloren voor de mijmerij der liefde; voor dat onbepaald verlangen naar alle vrouwen, dat bewonderen van alle oogen en lippen en wangen, dat snakken naar de streeling van elke lichte hand, die men op een knie ziet rusten, dat willen veroveren van alle jufferen, dat bezitten in droom van haar aller schoonheid en zachtheid, dat zich koesteren aan de vlam van de losse, vrije begeerte, dat ijlen met het gevleugelde verlangen naar alle windstreken mede. Zooals een schip dat varensklaar in de haven ligt, beter de wijde wereld optoovert, en alle mogelijke reizen, dan een op zee voortbewegend vaartuig, met vaste bestemming en bedwongen roer. Citeeren we nog deze wijdingsvolle en innige verzen:

Me voici rembarqué sur la mer amoureuse,
Moi pour qui tant de fois elle fut malheureuse:

Qui ne suis pas encor du naufrage essuyé,
Quitte à peine d'un voeu nouvellement payé.
Que faire? Mon destin est tel qu'il faut que j'aime.
On m'a pourvu d'un cœur peu content de lui-même,
Inquiet, et fécond en nouvelles amours:
Il aime à s'engager, mais non pas pour toujours.

In dergelijke strofen toont hij den grond van zijn wezen tot op den bodem. Daarin is hij natuurlijk, naakt van gevoel en met de psychische klaarte van zijn ziel overtogen. Maar hij is dikwijls anders. Dan vertelt hij allerlei charmante dingen, over allerlei charmante vrouwen, maar men voelt dat er geen zaadje echte liefde kiemt onder al die opschietende ranken en bloesemende takken en dat hij, dichter van liefelijke balladen, slechts de mode van zijn tijd volgt, Voiture en Benserade nadoet en den precieusen geest in hem laat spreken, eens opgedaan bij Fouquet; want bij de precieuse dichters vindt men meer woorden dan gevoel, meer praalwerk dan stof. Zoo zijn zekere „Elegieën" van La Fontaine bouwsel van latten met veel linten en bloemen getooid, maar aan degelijke grondstof arm: een uiterlijke oogverblinding vol praal, maar tevens een poover geraamte wanneer men even het klaterende tooisel aflegt. Voor La Fontaine is die beeldspraak à la mode wel erg gebonden, te zwaar voor het freel gevoel van hem in wien niet de gloed der groote passies brandt en die zwicht onder de vracht der galante rethoriek.

Zijn onstandvastigheid wordt niet uit ijdelheid ge-

boren, uit Don-Juanesken trots en wreedheid, of zelfs niet uit een buitengewone opvlamming van de geslachtsdrift in hem, maar ze is op zijn geestelijke veranderlijkheid gesteund, op een melancholiek gevoel van onrust en onvoldaanheid, op het besef van nooit gevonden te hebben wat hij zocht en den prikkel om steeds opnieuw te zoeken, onverpoosd.

Hij speelde geen comedie en behoefde zijn eeden niet te breken. Zooals hij nooit zichzelf begoochelde, zoo was hij nooit verplicht de vrouwen te beliegen. Hij handelde logisch en naar de eischen van zijn natuur, want bijaldien hij zich niet geheel aan een vrouw wenschte te geven, eischte hij ook niet van zijn geliefden die trouw, welke hij zelf haar weigerde; hij viel niet uit in bittere verwijten of jammerde niet met weeke klachten, omdat een liefje hem verlaten had.

De liefde, zooals het heele leven, bood voor hem niets tragisch en was een lustige comedie slechts. Het bevreemdde en kwetste hem niet — want een hoogen dunk van zijn eigen bekoorlijkheden bezat hij niet en ijdelheid was wel zijn laatste gebrek — wanneer een jonge vrouw zijn hulde van de hand wees en zich met de galanterie van dien ouden menheer vermaakte. „A quoi servent les radoteurs, qu'à faire rire les jeunes filles?" verwittigt hij zelf zijn argelooze confraters met de grijze pruik.

We weten dat er in de liefde twee krachten werkzaam zijn, de invloed van het lichaam met zijn zinnen-

lusten en zijn eischen des vleesches, met heel de werking van zijn zorgvol-voorbereid sexueel instinct, en gelijktijdig de drang van de psychische vermogens, waarop de cultuur zooveel gezag heeft, de van buiten overgenomen gedachten en denkwijzen, en waarin in gedurige roering zijn al de gevoeligheden en opwellingen van het geestelijk leven op zijn best.

Wat La Fontaine's lichaam betreft, hij was zeer sterk en bezat een gezonde natuur. Hij at en dronk gretig, was tevens een echte lekkerbek en had veel nooddruft; hij mengde geen water in den wijn en was met geen gortbrei tevreden. Hij volgde zonder kastijding of vasten de zware eischen van zijn gestel in, ook op sexueel gebied: met woorden laat hij zich niet paaien om zijn drift te stillen; aan elke begeerte wordt voldoening verstrekt, 't is gelijk hoe, en als hij geen minnares bezit op datzelfde oogenblik, dan spoort hij wel het een of ander gewillig werkmeisje of straatjuffertje op. Hij laat geen enkele gelegenheid ontsnappen, en verliefd-zijn is geen onontbeerlijke voorwaarde voor hem om de gordijnen dicht te schuiven op een beetje pret. Hij leeft er op los, verteert onberekend zijn gloed, loost zijn krachten met voortvarendheid.

De uitnoodiging in de opdracht aan de Champmeslé klinkt veelbeteekenend:

Mais en aimant qui ne veut être aimé?

Hij zat niet potsierlijk zwak en piasserig in 't ijle

te zuchten en jaren lang op de belooning van zijn trouw te wachten; Champmeslé heeft te lang getalmd en hij heeft den moed verloren en het moeilijk beleg opgegeven. Hij gaat rechtstreeks op het doel af, en wanneer hij een vrouw bemint, verlangt hij haar, en de ontknooping kan geen andere zijn dan die in een gesloten kamer wordt gevonden, op een mollig bed dat niet kraakt.

Naast die eischen van zijn temperament, drongen ook zijn droomerige en meer ephemeere verzuchtingen op den voorgrond, de meer „literaire" vormen van zijn geslachtsdrift. Zijn amoureusheid kende rust noch duur en heel zijn leven lang heeft hij met verrukking of matheid beleden het lot van hen die buiten de vrouw niet kunnen. Maar 't is bij hem een impulsief gevoel, een wispelturig, onberedeneerd verschijnsel; want het schelmsche kindje Cupido handelt „sans raison", ongerijmd en onredelijk, en men heeft zich te onderwerpen aan zijn blinde wet, aan al het toevallige en ijdele en toch gelukkige van zijn grillen en nukken.

De liefde maakt ons onvoorzichtig en vertroebelt ons verstand:

> **Amour, amour, quand tu nous tiens,**
> **On peut bien dire: adieu prudence!**

Einde goed, alles goed, en ondanks alle perikelen: leve de liefde! tot het einde!

> **Moi, cesser d'être amant! eh, puis-je autre chose?**

Laten we den levenswandel van den geestdriftigen man volgen, waar hij aan de schoonen zijn hulde brengt en zich vermaakt met de looze illusies van zijn liefdespelerijen. Zijn jeugd was blij en zonnig, aan reine begeesteringen rijk, klaar van sprookjesachtige verrukkingen, met zwierige droomen en slanke schimmen getooid, en later — wanneer hij de helling van den ouderdom reeds ver is afgedaald — zal nog de rose schijn dier zonne-dagen nàstralen op zijn zwaren weg, en de frissche smaak zijner jeugd zijn veege lippen balsemen. Dan zal hij in Les deux pigeons de weemoedvolle en toch van laat herinneren nog zoete klacht lispelen:

Hélas, quand reviendront de semblables moments!

Hij dweepte met „Astrée" en hare nooit van minnen vermoeide herdertjes en herderinnetjes, maar hij las met nog meer sympathie de cynisch-vroolijke verzen van Marot — den Franschen dichter, die wel den duurzaamsten invloed op onzen fabulist heeft uitgeoefend — en de levenslustige, vermakelijke en vrijgeestige verbeeldingen van Rabelais; en uit al die bevriende boeken dartelden de eerste sprookjesbeelden zijner verliefdheden op en dansten in veerige guirlanden van waswitte lichaampjes. Dan volgde zijn mystieke crisis, zijn Oratoire-erotiek, met kort daarop zijn ontsnapping uit de peizelijke cel en — uit reactie — zijn buitensporig plezier-leven in de hoofdstad en te Reims en te Chateau-Thierry zelf. Vele beminnelijke vrouwen, wier hoofd in

de rust van het provinciaalsch bestaan op hol is gebracht, en wier lichaam onbevredigd smacht — Emma Bovary's zooals er altijd in de stille achterhoeken worden gekweekt — als gevangenen zich vervelend in haar saai leven, vaak naast ouderwetsche echtgenooten, of als kwijnende maagden, bleekzuchtig en vruchteloos wachtend op het huwelijksgenot, openden hem haar koortsige armen. Hij genoot veel bijval en profiteerde ervan, maar weigerde zich te binden — „il aime à s'engager, mais non pas pour toujours" — en na de blonde Galatée was de zwarte Chloris hem lief, en na de bruine Dorinde smaakte ook de roode Phyllis. We zien hem 's nachts op avontuur uitgaan, met een lantaarn in zijn vuist, jacht makend op wild dat zich in den dag liever aan de oogen van een jaloerschen dwingeland onttrekt.

Zijn eerste liefdesgeschiedenis vindt plaats met de vrouw van den „lieutenant général" van Chateau-Thierry en wordt door Tallémant verteld, een grappig, schaamteloos verhaaltje, wel het afschrijven waard voor wie niet te snel bloost:

„Une autre fois il se saisit d'une petite chienne qui étoit chez la lieutenant-générale de Chateau-Thierry, parce que cette chienne étoit de trop bonne garde, et le mari étant absent, il se cache sous une table de la chambre, qui étoit couverte d'un tapis à housse. Cette femme avoit retenu à coucher une de ses amies. Quand il vit que cette amie ronfloit, il s'approche du lit, prend la main à la lieutenante, qui ne dormoit pas. Par bon-

heur, elle ne cria point, et il lui dit son nom en même temps. Elle prit cela pour une si grande marque d'amour, que je crois, quoi qu'il ait dit qu'il n'en eut que la petite oie, qu'elle lui accorda toute chose. Il sortit avant que l'amie fut éveillée; et comme dans les petites villes on est toujours les uns chez les autres, on ne trouva point étrange de le voir sortir de bonne heure d'une maison qui étoit comme une maison publique".

Een ander feit nog wordt ons door Tallémant medegedeeld, zijn avontuur met de „abbesse de Mouzon", met wie zijn vrouw hem op heeterdaad, in zijn eigen huis, betrapte: „Il ne fit que rengainer, lui faire la révérence et s'en aller", en het was een vernuftige manier om zich uit het spel terug te trekken en de twee vrouwen alleen te laten om de moeilijkheid op te lossen. Waarschijnlijk is 't aan dit onbeschaamd nonnetje, dat zijn bekende „Lettre à l'abbesse" — aan de „révérende qui révérende n'êtes guère" — opgedragen is geworden.

Te Parijs leert hij een heelen trits verleidelijke dames kennen, en ras zijn de schoonen van Chateau-Thierry vergeten. Van zijn Parijsche galanterieën is alleen tot ons gekomen zijn zwak voor Claudine le Nain. Deze was de vrouw van zekeren dichter, die het huis van Ronsard in de Rue Pot de fer bewoonde: een gastvrije woonst, waar lustig werd gedronken en geklonken. Deze Colletet hield er een eeredienst voor zijne meiden op na, en de blonde Claudine was reeds de derde kamenier tot den rang van echtgade verheven. Maar

ze verdiende de onderscheiding wel; 't was geen banale meid en niet alleen was ze mollig van vleesch en aanminnig van trekken, maar ze dichtte ook. Ze gedroeg zich niet ontuchtig, maar niettemin beantwoordde ze gewillig de teere blikken haar toegeworpen door vele amoureuse bewonderaars. La Fontaine behoorde tot dezen, zooals men wel denken kan, van het oogenblik af dat hij, na met den man bij Fouquet kennis te hebben gemaakt (Colletet had aan den Surintendant een „Traité du Sonnet" opgedragen) aan de veelbegaafde vrouw was voorgesteld geworden. Hij bekent onmiddellijk zijn verliefdheid in een sonnet, gerijmd naar aanleiding van een portret dat Sève van haar schilderde; ze wordt door hem Clarisse gedoopt, volgens zijn gewoonte van aan alle uitverkoren schoonen een dichterlijken schuilnaam te schenken: „un nom de Parnasse, qu'il voulait et entendait qu'elles portassent dans tous les domaines qu'il possédait sur le double mont". Hij liet zich, zooals de anderen, bij het topje van zijn neus leiden. Want later bleek dat Claudine niet het minste talent bezat, maar haar man te werken had gezet voor haar rekening: na Colletet's dood dichtte ze niets meer, en het bedrog kwam uit. La Fontaine had haar in een gedicht „Une muse parle" den uitbundigsten lof toegezwaaid:

Vos vers sont d'un tel prix que rien ne les surpasse,
Ce mont en retentit de l'un à l'autre bout:
Vous saurez régner au Parnasse;
Qui règne sur les cœurs sait bien régner partout.

Maar toen hij ontdekte dat hij beet genomen was, brouwde hij uit wrok, met geestige ondankbaarheid, zijn spotdicht: „Contre la même, qui faisait des vers pendant le vivant de son mari et qui n'en fit plus après sa mort".

En het leven gaat verder. Men schrijft hem soms als maîtresses nog de mooie Vireville, de minzame Gouvernet, de pikante d'Helang toe, maar aan zulke loutere vermoedens moet men liever geen geloof hechten.

Fouquet wordt ten val gebracht; La Fontaine volgt Jannart naar Limoges. Gedurende heel de reis kwelt zijn eeuwige verliefdheid hem zoo zeer, dat hij oog en oor heeft voor de vrouwtjes alleen.

Zijn „amour de tête" voor Mlle de Poussay in het Luxembourg-paleis is een kort, platonisch-liefelijk intermezzo zonder beteekenis, en daar de „Irissen" hem niet altijd even hartelijk bejegenen, ja dikwijls zeer weerbarstig zijn, verstokt in haar koele onverschilligheid voor den door de godinnen der schoonheid niet zeer begenadigden jonker, zoekt hij troost bij die „grisettes", welke hij in J o c o n d e, zijn eersten „Conte", heeft opgehemeld:

Sous les cotillons des grisettes
Peut loger autant de beauté
Que sous les jupes des coquettes.
D'ailleurs, il n'y faut point faire tant de façon,
Etre en continuel soupçon,

Dépendre d'une humeur fière, brusque ou volage,
Chez les dames de haut parage,
Ces choses sont à craindre et bien d'autres encor;
Une grisette est un trésor,
Car, sans se donner de la peine,
Et sans qu'aux bals on la promène,
On en vient aisément à bout;
On lui dit ce qu'on veut, bien souvent rien du tout.

Nu neemt de periode zijner „amitiés amoureuses" een aanvang; want ik ben overtuigd dat hij, op zijn manier, van zijne beschermsters heeft gehouden, al heeft hij vermoedelijk nooit als minnaar genade in haar oogen gevonden. Mme de Bouillon heeft hij voorzeker met mannen-blikken bezien; 't is geen historische zonde hem in haar boudoir te plaatsen, waar ze bezig is voor haar toilet te zorgen, en terwijl ze luistert naar het verhaal dat hij luid-op voorleest, maakt hij gretig van de gelegenheid gebruik om haar hals en hare schouders en haar boezem met beide zijn oogen te streelen en wellustig haar parfum op te snuiven.

Hij bezingt haar „charmes" zonder bescheidenheid:

Rien ne manque à Venus, ni les lis, ni les roses,
Ni le mélange exquis des plus aimables choses,
Ni ce charme secret dont l'œil est enchanté,
Ni la grâce plus belle encor que la beauté.
Telle on vous voit, Iris; une glace fidèle
Vous peut de tous ces traits présenter un modèle;
Et s'il faillait juger d'un objet aussi doux,
Le sort serait douteux entre Vénus et vous.

Ook voor Madame de la Sablière heeft hij een

„béguin" gehad, dat freele amoureus gevoel, dat men niet uitspreken durft, omdat het niet diep en streng genoeg is om met overtuiging te worden bepleit en omdat men weet geen kansen te hebben zonder oprechtheid in de liefde.

Luister naar al die verzen, waarin die lichte maar liefelijke teerheid bijna overtuigend badineert — omdat de lust toch nooit geheel en al een leugen is —, welke de amant bijna als een beleefde hulde aan de hoog-geprezen vrouw toebedeelt en waarmede hij zelf spotten durft en voorzeker spotten zou, indien zijn hart het wagen mocht ooit ernstig op te vatten wat spel moet blijven; met vele hoofsche, hoogdravende woorden moet de zwakke vlam worden aangewakkerd, en onder de overdaad van complimenten, adoreerende volzinnen, opgeschroefde wenschen schuilt misschien voor een oogenblik de armoede van het beleden gevoel weg: een schijn, maar een glinsterende schijn voorwaar, die half-literaire liefde uit den poëtischen pruikentijd met zijn schalksche en moeilijke liefde-rederijkerskunst.

Hij klaagt dikwijls „par pitié de réduire l'amour aux termes d'amitié", want hij is hongerig gelaten door vele dames van de hooge wereld, die wel zijn appetijt wilden opwekken door haar uitdagende coquetterie en haar sarrend geflirt, maar hem daarna eenvoudig als vriend wilden behouden, zonder hem meer te gunnen, en liever een beau marquis als amant kozen. Zulks is het geval geweest, èn met Mme de Bouillon,

die verschillende minnaars gelukkig heeft gemaakt, èn met Mme de la Sablière, die zich door La Fare overmannen liet, om niet van Mlle de Champmeslé te spreken, wier gunsten wel het gemakkelijkst te veroveren waren. La Fontaine heeft schoon haar te willen overtuigen „mon amour vaut bien l'amitié la plus belle", altijd en eeuwig hebben de vrouwen meer van een flink-gebouwden jonker gehouden, van de frischheid zijner jeugd, den eleganten snit van zijn costuum en de fluksheid van zijn gestalte, dan van een niet mooien, niet sierlijken, niet vertroetelenden man als La Fontaine. Den dichter bewaarden ze liever als een vertrouwden „confident" voor de slechte dagen, wanneer haar liefderoes was uitgeslapen, en ze gelukkig waren het trouwe salonmeubel terug te vinden, naast vogel of kat. Maar La Fontaine heeft onder het wreede spel geleden, niet dramatisch omdat hij gelukkig onverschillig en veranderlijk genoeg van aard was, maar toch klinkt hier en daar uit zijn jokkend liefdegerijmel een diepere, niet uitgesproken en onder jolige woorden verstopte klacht, een klacht als van een modern minnaar zoo wrang en rouwig: „les languissants ennuis, les sombres jours, les inquiètes nuits"....

Hij wordt ouder, en nog steeds heeft zijn zoekend verlangen geen rust gevonden. Booze Madame de la Sablière, waarom heeft de bekoorlijke en jonge maar leugenachtige en verraderlijke La Fare u zooveel zand in de oogen gestrooid, dat ge blind zijt gebleven voor

de handen van den ouden dichter, die tot u waren geheven! Gij hebt hem brood geschonken, en een kamer, en hem gerekend tot uwe huisdieren, maar ge zijt harteloos zijn dieperen nood voorbij gegaan, met nauwelijks een streeling, als troost, op zijn gelaten hoofd van trouwen, verknochten hond...

Hij bedriegt zijn dwaas begeeren, en nu zelfs de „grisettes" hem te oud en bouwvallig beginnen te vinden, neemt hij zijn toevlucht tot de „Jeannetons", de meisjes van de straat en het bordeel, en vermits hare gunsten niet pro deo worden uitgekeerd, smeekt hij zijn vrienden de Vendome's, die zijn zwak door de vingers zien, om geld:

Le reste ira, ne vous déplaise,
En vins, en joie et caetera,
Ce mot-ci s'interprétera
Des Jeannetons, car les Climènes
Aux vieilles gens sont inhumaines.

Het voorbeeld van Horatius volgend, vreesde hij dus niet zich te verlagen met vrouwen wier liefde voor een beetje geld koopbaar is, want over de beteekenis van de „Jeannetons" wordt ons niet den geringsten twijfel gelaten wanneer we zijn brief aan den prince de Conti lezen: hij is van oordeel dat paus Innocentius XI niet erg door zijn onderdanen betreurd zal worden „parcequ'il défend les Jeannetons, chose très nécessaire à Rome". Niet alleen de Paus van Rome, ook Lodewijk XIV betoonde zich uitermate streng voor die arme

schepseltjes: de regeering had verschillende honderdtallen dezer vrouwen in het net gevangen en naar de Amerikaansche koloniën gedeporteerd, en weer jammert de medelijdende dichter:

On va faire embarquer ces belles;
Elles s'en vont peupler l'Amérique d'amours.

Wat hem in die banale, gemeene liefdesavontuurtjes aantrok, dat was hun eenvoud en dat hij er niet de hooghartige stemmingen, de veeleischende grillen van de andere, de „fatsoenlijke" vrouwen behoefde te verduren en het zich met hoofsche plichten en diensten lastig maken; hij behoefde niet te trachten te schitteren door zijn geest of bevalligheid of ook de pretentieuse bokkesprongen van de schoonen te verduren, die veel vragen en weinig geven. Men weet hoezeer hij alle „femmes savantes" misprees en de „maitresses ayant trop d'esprit" vreesde; hoezeer hij zich ergerde over de literaire salonkuren van zijn eigen vrouw en de aanmatiging van zoovele gevierde dames. Zijn warmste bewondering bewaart hij voor de vrouwen welke gelijktijdig schoon en geestig zijn, en in dien dubbelen cultus blijft hij zijn jeugdopvattingen gestand. Hij is nog tot alle dwaasheden in staat, want de oude dag heeft hem niet wijzer of voorzichtiger gemaakt. Hij is zeer gevoelig voor mooie handen en mooie oogen.

Hij deed alles uit lust, wanneer 't hem behaagde: wat hem heden interesseerde, verveelde hem morgen;

hij hield niet van literatuur bij de vrouw die hij beminde, koos ze liefst zoo eenvoudig en onpretentieus mogelijk, maar hij versmaadde 't niet het beeld van zijn droom zelf te sieren, met de bontste bloemen der amoureuse beeldspraak. Zijn eigen literatuur mengde hij in de liefde als een stimulans voor zijn gevoel, maar de poëtische en galante aanspraken der tegenpartij verkilden hem en vielen hem heel zwaar.

Hij was fluks ter been en, zijn grijzen haren te schande, nog zeer belust op vermaak. Aan Waller, zelf 72 jaar oud en nog verliefd, schrijft de zestigjarige La Fontaine: „Je continuerai encore quelques années de suivre Chloris, Bacchus, Apollon, et ce qui s'ensuit, avec la modération requise, cela s'entend". Saint Evremont feliciteert hem met zijn gezondheid en kwiekheid en getuigt: „Vous avez plus de feu que n'ont les jeunes gens".

Men heeft vaak zijn kennismaking met Mlle de Beaulieu vermeld. Ze was vijftien jaar oud en in den vollen glans van haar versch-ontloken jeugd. Aan tafel, in het kasteel van Bois-le-Vicomte, bij de d'Herwart's, was hij zoodanig in haar aanschouwing verslonden, dat hij er eten en drinken door vergat. 's Avonds moest hij te paard naar Parijs terugkeeren. Onderweg doet hij niet anders dan aan de schoone maagd denken en zich aan allerlei dolle droomen overgeven, waarin natuurlijk de jonge vrouw een rol speelt. Hij is zóó verstrooid dat hij een verkeerden weg volgt. De hemel is donker

bewolkt geworden en plotseling breekt de bui los. Hij holt in den kletsenden regen vooruit, tot hij een huis ontdekt en daar zijn vergissing verneemt. Hij moet heel den langen weg terug afleggen, in tegenovergestelde richting, druipend van nat. Toch vindt hij nog den moed om verzen te dichten op het erbarmelijk gebeuren en alles onverholen aan zijn vriend Verger te vertellen, die bij de d'Herwart's logeert. Drie dagen lang loopt hij rond met het beeld van Mlle de Beaulieu voor oogen, zijn dwaas hoofd op hol.

Hij dweept met jonge meisjes, en een zijner levendigste vreugden is het briefje van een freuletje van acht jaar geweest, dat zich verstoutte den beroemden auteur lastig te vallen om een vers; de jonge dame zond zelf een gedicht en vond het niet ongepast het onderwerp der liefde in haar meer dan vroeg-rijpe uitlatingen te mengen, en de om zooveel vermetelheid en voorbarige liefde-kennis opgetogen dichter, meldde haar zijn vaderlijksten wensch terug:

Vous parlez quelquefois d'amour,
Paule, sans le connaitre,
Mais j'espère vous voir un jour
Ce petit Dieu pour maître.

Zijn werk biedt een overvloed van amoureuse bekentenissen, en 't is heel jammer dat men gewoonlijk slechts de „Fables" en de „Contes" kent.

Een zijner eerste werken van dit soort is „Clymène", een ode aan een schoone van zijn stadje, van

wie hij de frissche, roze hand, den witten boezem, den fijnen voet bezingt, en ook haar weigering om hem te beminnen; ze wil hem wel als vriend verwelkomen, maar met dien mageren troost kan hij zich niet tevreden stellen. Hij laat niet na haar een lesje te spellen, en looft en prijst zooals altijd de liefde, welke ze verwaarloost zoo dom-weg:

La louange est beaucoup, l'amour est plus encor.
Quel plaisir de compter les coeurs dont on dispose!
L'un meurt, l'autre soupire, et l'autre en son transport
Languit et se consume: est-il plus douce chose!

Uit zijn provincialen tijd dagteekenen de Elégies, een allerbelangrijkst document over La Fontaine als minnaar, openhartige en toch bevallig-verbloemde autobiographie.

Al in de eerste „Elégie" treffen ons deze inleidende verzen:

Amour, que t'ai-je fait? dis moi quel est mon crime?
D'où vient que je te sers tous les jours de victime?
Qui t'oblige à m'offrir encore de nouveaux fers?
N'es-tu point satisfait des maux que j'ai soufferts?

en een lange lijst van vrouwennamen volgt — Cloris, Amarylle, Phyllis, Diane, Cloé, Amarante, Doris, Clarice, Daphné, Aminte, Caliste en eindelijk Clymène — en 't is een fladdering als van vlinders, van welluidende namen, en een stoet van jeugd en gracie.

Citeeren we nog uit het slot der tweede elegie deze

bekommerde verzen van den nooit moeden minnaar, die soms ook lijdt, gelijk alle anderen:

De ma part, le respect et les soumissions,
Les soins, toujours enfants des fortes passions,
Les craintes, les soucis, les fréquentes alarmes,
L'ordinaire tribut des soupirs et des larmes,
Et, si vous le voulez, mes langueurs, mon trépas,
Clymène, tous ces biens ne vous manqueront pas.

In 't geheel worden vier elegieën aan Clymène gewijd; de vijfde hoort Iris toe. Clymène kennen we niet. Maar is Iris Mme de la Sablière, die hij altijd met dien naam heeft aangesproken, of is 't een schuilnaam voor een vroeger ontmoete schoone? Hij beschrijft zijn onrust in de afwezigheid van het beminde wezen:

Aimer beaucoup, ne point voir ce que j'aime
Craindre toujours quelque nouveau rival.

Maar zoo erg zal 't wel niet geweest zijn, en ik verdenk hem, bij deze gelegenheid, van een kleine Rambouillet-zonde, den precieusen na, die voor geen overdrijving achteruit deinsden. De vijfde elegie eindigt met de prachtige verzen — waarin zoo welsprekend de onrustigheid van La Fontaine's hartstocht, zijn angst van alleen te zijn, zijn behoefte om te worden bemind tot uiting komen:

Je ne crains point les languissants ennuis,
Les sombres jours, les inquiètes nuits,
Les noirs moments, l'oisiveté forcée,
Ni tout le mal qui s'offre à la pensée

Quand on est seul, et qu'on ferme sur vous
Porte sur porte, et verroux sur verroux.
Tout est léger. Mais je crains que votre âme
Ne s'attiédisse et s'endorme en sa flamme,
Ou ne préfère, après m'avoir aimé,
Quelque amant libre à l'amant enfermé.

Even belangrijk als de „Elégies" — maar uit een latere periode — moeten we den „Discours à Mme de la Sablière" achten: een heele levensgeschiedenis, gebiecht door iemand die zijn verleden met veel rust overziet, als een voorbije episode; edoch vergeten we niet dat La Fontaine, toen hij dit gedenkschrift dichtte, deftig geworden was, tot lid van de academie aangesteld, door zijn beschermster bekeerd en dus gedwongen soms een toon van minachting tegenover zijn eigen verleden aan te slaan, wanneer hij schijnbaar vergruist wat hij vroeger heeft bemind; een misprijzenden toon, die niet met zijn intiemste overtuiging strookte:

Des solides plaisirs je n'ai suivi que l'ombre;
J'ai toujours abusé du plus cher de nos biens,
Les pensers amusants, les vagues entretiens,
Vains enfants du loisir, délices chimériques;
Les romans et le jeu, peste des républiques,
Par qui sont dévoyés les esprits les plus droits,
Ridicule fureur qui se moque des lois;
Cent autres passions, des sages condamnées,
Ont pris comme à l'envi la fleur de mes années.

Verder lezen we nog deze veelbeteekenende verzen, die een heel leven schilderen en een heel karakter samenvatten:

Je suis chose légère, et vole à tout sujet;
Je vais de fleurs en fleurs, et d'objet en objet,
A beaucoup de plaisir, je mêle un peu de gloire

en nog deze jeugdbekentenis:

A peine la raison vint éclairer mon âme,
Que je sentis l'ardeur de ma première flamme.
Plus d'une passion a depuis dans mon coeur
Exercé tous les droits d'un superbe vainqueur.
Tel que fut mon printemps, je crains que l'on ne voie
Les plus chers de mes jours aux vains désirs en proie.

en eindelijk de wrange bittere bekentenis, tot conclusie:

J'ai servi deux tyrans:
Un vain bruit et l'amour ont partagé mes ans.

Ook in de „Contes" kunnen we kostbare uitlatingen vergaren, maar van deze beweringen moeten we nog voorzichtiger gebruik maken, omdat hier heel de fantasie van den verteller, die geen ander doel heeft dan te vermaken en zijn lezers te bekoren, vrij spel heeft en La Fontaine, door zijn verbeelding en behaagzucht verleid, wel eens iets opdisschen zal dat hij zelf niet meent. Wanneer hij zich als „martyr" aanstelt en bittere klachten tot de „cruelles" richt, dan gehoorzaamt hij aan een vreemden invloed. Maar ook in zijn onuitputtelijke jokkernij en spot spreekt hij vaak zijn meening voorbij. Wanneer hij zijn leedvermaak belijdt ten opzichte van al de snullen, die aan de liefde hebben geloofd en zich aan een vrouw hebben gegeven om er alles van te krijgen en deerlijk bedrogen zijn geworden,

dan miskent hij zijn eigen levensdroom, de schoone bestendige aanwezigheid van zijn liefdezucht.

* * *

Onder al de vrouwen die rond La Fontaine hebben gestoeid en gefleemd, moeten we toch, al was 't alleen uit eerbied voor de openbare orde, een afzonderlijke plaats inruimen aan zijn echtgenoote, Marie Héricart. Reeds werden — in de levensbeschrijving van den dichter — de oorzaken vermeld, welke van onzen La Fontaine een fijn-gefatsoeneerden bruidegom maakten, al was hij heelemaal niet rijp voor het huwelijk; en die rijpheid zou hij wel nooit bereiken, die bij den huwelijksstaat van pas komt, willen de gelukkige kansen tegen de onvoordeelige opwegen.

We weten dat de ouders bij het sluiten van het contract met allerlei aangelegenheden rekening hielden, uitgezonderd met de eenige onontbeerlijke: de rustige verstandhouding tusschen de twee huwelijksgenooten onderling. La Fontaine trouwde uit gehoorzaamheid en om zijn vader genoegen te doen, uit navolgingszin, op raad van Maucroix, uit financieele berekendheid; hij trouwde alleen niet uit liefde of uit verlangen naar een eigen haard. Het verloop van den rampzaligen echt kennen we insgelijks: de eerste roes van passie tusschen de twee jonge menschen, die worden gevierd en overal met feestgelag onthaald, en die in hun drift, doch een oogenblik slechts, den grondslag van een duurzame harmonie meenen te hebben gevonden; de

ontrouw van La Fontaine, misschien het verraad van zijn vrouw; het leven tesamen toch, al hotsende en schommelende, zonder vreugde; de voorname plaats door het jonge paar in de Champagnesche wereld ingenomen en de lauweren waarmede de jonge dichter in de Academie zijner precieuse vrouw werd getooid; de eerste successen van La Fontaine te Parijs en zijn herhaalde reizen naar de hoofdstad; allengerhand de geheele vervreemding, met nu en dan een korten brief nog, een vluchtig bezoek, en het eenzaam oud-worden en den karigen dood van beiden, ver van elkaar, zonder ware verzoening.

La Fontaine wordt dus algemeen als een slecht echtgenoot aan de kaak gesteld, en 't is niet uit blinde liefde voor mijn held dat ik, al te ridderlijk, deze onomstootelijke waarheid bevechten zal; ik heb geen lust ook om den zwakken La Fontaine met engelenvleugeltjes te sieren en hem van alle euvel wit te wasschen: hij is een mensch, zooals hij is. Maar ook moet Marie Héricart geen heilig en onschadelijk kwezeltje geweest zijn. 't Schijnt dat de jonge vrouw, tegen haar zin vastgekoppeld, een couzijn beminde, een zekeren Poignant, die kort na haar huwelijk zijn woonst te Chateau-Thierry vestigen kwam en er de vruchten van zijn trouwe liefde mocht plukken, nadat de inzegening had plaats gevonden. Het feit verdient onze aandacht: de ontrouw van zijn vrouw zou een verklaring voor La Fontaine's onverschilligheid kunnen zijn,

ook ten opzichte van een zoon, van wiens oorsprong hij niet volkomen zeker was. Tallemant des Réaux, die bij hen aan huis kwam, vertelt ons, na vele anderen, hoe wuft, lui en babbelziek Mme de la Fontaine was; hij weet op zijn beurt mede te deelen, dat er verschillende jonge heeren aan de verwaarloosde, doch van verdriet niet al te zeer verkwijnende dame, het hof maakten — „pour la cajoler" zooals de Historiettes-snapper het heel ondeugend verwoordt — maar hij stopt ook niet onder stoelen of banken dat La Fontaine er zich niet het minst om bekreunde. In de stad ging de mare zoo snel rond, dat op den duur de maitre des eaux et forêts, ondanks zijn opzettelijke verblindheid, de oogen niet langer sluiten kon of mocht. Hij daagde zijn bloedverwant uit, ten einde aan de openbare opinie voldoening te verschaffen. Maar op heel eigenaardige wijze ging hij daarbij te werk. Hij belde bij den oud-officier heel vroeg aan, toen deze nog te bed lag, verzocht hem vriendelijk een wandelingetje met hem te maken, toog met hem naar buiten, en toen ze achter het klooster gekomen waren, noodigde hij hem uit den degen met hem te trekken — „mon ami, il faut nous battre!" —; de dichter werd natuurlijk spoedig door den spadassijn ontwapend, zonder dat er wonden waren geslagen; hij trachtte niet zijn tevredenheid over dien bloedeloozen afloop te verbergen, en met verlicht geweten kon hij zijn tegenstander toevoegen: „Ik heb nu gedaan wat de menschen willen, voortaan wensch

ik dat je elken dag ten mijnent zult verschijnen, of anders zal ik opnieuw met je vechten".

Aan een pijnlijke kneuzing, een diepe ontgoocheling van La Fontaine geloof ik niet: die huwelijkstragedie zou niet met zijn onverschillig karakter overeenstemmen en bij hem voor het huwelijk een waardeering veronderstellen welke niet bestond. Heel zijn gedrag berustte op de nalatigheid van iemand, die uit noodzaak is getrouwd, persoonlijk zijn vrouw meer dan eens heeft bedrogen en er ook voor zichzelf geen belang aan hecht „cocu" te zijn.

Hoe dikwijls heeft hij er in zijne „Contes" — die niets anders dan listen van ontrouwe echtelieden en bedriegerijen van sluwe mannen of vrouwen vertellen — op gewezen, met de hem eigen practische wijsheid, dat er niets onteerends of bezwarends ligt in het verschalken van een echtgenoot, en men het overspel veel te dramatisch opvat, in onze samenleving. In „La coupe enchantée" bijvoorbeeld zullen we lezen:

> Pauvres gens! dites-moi, qu'est-ce que cocuage?
> Quel tort vous fait-il, quel dommage?
> Qu'est ce enfin que ce mal dont tant de gens de bien
> Se moquent avec juste cause?
> Quand on l'ignore, ce n'est rien;
> Quand on le sait, c'est peu de chose.

en in „Pâté d'anguille" den even troostelijken wensch opvangen:

> Bien sot de faire un bruit si grand
> Pour une chose si commune;
> Dieu nous gard' de plus grand' fortune!

Omdat hij veel over bedrogen of bedriegende minnaars dicht, heeft hij dikwijls gelegenheid om over zijn eigen lotgevallen te filosofeeren, zonder er nadruk op te leggen of genoodzaakt te zijn ons op al te persoonlijke onthullingen te vergasten.

In „Les aveux indiscrets" spot hij in 't voorbijgaan met de huwelijksinstelling in 't algemeen, maar wijt hij zijn ongeluk hoofdzakelijk aan de talrijke slippertjes welke hij op zijn geweten heeft — en 't is een moment van kranige openhartigheid:

> Le nœud d' hymen veut être respecté,
> Veut de la foi, veut de l'honnêteté.
> Je donne ici de beaux conseils sans doute.
> Les ai-je pris pour moi-même? hélas non.

In „Le mal marié" vindt men duidelijk het humeurige van zijn vrouw terug, de sporen van zijn ongeduld, zijn naspijt om de verloren vrijheid, en tevens kan men er de uit eigen ontgoocheling geboren les lezen:

> J'ai vu beaucoup d'hymens; aucuns d'eux ne me tentent:
> Cependant des humains presque les quatre parts
> S'exposent hardiment au plus grand des hasards;
> Les quatre parts aussi des humains se répentent.

Zijn vrouw paste niet bij hem, hij niet bij haar, en daaruit is heel het ellendig misverstand van hun echt ontsproten: wanneer men op hun manier in het huwelijksbootje treedt, moet men schipbreuk lijden. We vernamen reeds welke groote romanleester zij was, hoe zij haar huishouden verwaarloosde, orde, zuinigheid en ervaring

miste; heel aanhalerig, troetelziek was ze niet, niet hartelijk genoeg om een zoo groot en op teederheid belust kind als deze dichter te paaien. Hij toonde zich wispelturig en was wel het meest op zijn onafhankelijkheid tuk; hij verdedigde hardnekkig zijn fantasie tegen de minste regenteerende poging harerzijds en ondanks zijn goedschiksche luimen gedroeg hij zich niet het minst als een pantoffelheld. Men denke hierbij aan „Le Loup et le Chien": hij was liever de wolf in het wilde, die slentert naar goedvinden en op zoek gaat waar het hem bevalt, al mangelt het hem soms aan brei en schutting, dan de welverzorgde, maar aan een leiband gelegde hond, die aan de bazin des huizes moet gehoorzamen.

Hij kan aan de gedachte van zijn vrijheid te derven of zijn willekeur te moeten beperken niet wennen en hij schat zijn vrouw niet hoog genoeg en houdt niet genoeg van haar, om zich zonder opstand bij dien staat van onderworpenheid neer te leggen, met denzelfden innigen eenvoud en dezelfde betrouwvolle overgave waarmede men zijn hoofd te rusten legt in den schoot van iemand die men bemint, op wie men rekent en aan wie men zonder meer de leiding zijns levens toevertrouwt. Zijn vrouw is louter voor hem een kind met hetwelk hij jokt, een wettige boelin, die hem nu en dan het genot haars vleesches gunt en bovendien de bewaakster van zijn echtelijke woonst, waar hij — althans binst dezen tijd van weelde — zijn vrienden

met bekwame gastvrijheid ontvangt, en die voor zijn roem zorg draagt zooals voor zijn kanten kragen of zijn pruiken. Hij vertelt haar alles wat hem te binnen schiet, en 't is met dwaze, schier onkiesche babbelzucht dat hij in zijn „Lettres du Limousin" haar met voorliefde over andere vrouwen spreekt.

Te Chatellerault is de dochter van den herbergier nogal een bevallige meid, doch een kind slechts; niettemin is hij zoo belust op haar, dat hij Morphée bidt hem de jonge schoone te zenden, die niet ongelukkig zijn zal, dien nacht, zoo men zijn pochende belofte gelooven wil. Te Poitiers, waar vele antieke gebouwen te bezichtigen zijn en een zijner neven woont, heeft hij geen ander verlangen dan de Landru, een vrouw van lichte zeden, die heel mooi was, te ontmoeten. Bij het vertrek al, in de koets, waarin drie vrouwen zitten, denkt hij onverwijld aan het spel: „J'y eusse trouvé matière de cajolerie, si la beauté s'y fut rencontré, mais sans elle rien ne me touche". Hij ontmoet vele vrouwen, allerlei meisjes, en babbelt er over met zijn vrouw zonder een blaadje voor zijn mond te nemen, alsof het de natuurlijkste zaak der wereld was; hij vertelt heel ongegeneerd al zijn ontmoetingen, en zijn hart is zoo vol van zijn vrouwelijke bekommeringen, dat zijn mond er van over loopt.

Nu kan men wel weten, dat die vrije taal, dat onbelemmerd spreken over sexueele aangelegenheden en amoureuse avonturen, tot de gewoonten van den

tijd behoort en dat bijvoorbeeld in de correspondentie van hoogst eerbare briefwisselaars zooals Mme de Sévigné en Bussy-Rabutin — die niet eens man en vrouw waren, maar eenvoudig couzijn en nicht — nog ergere confidenties voorkomen; niettemin zullen de meesten onzer dien toon overdreven vinden, en we nemen gerust aan, dat een verliefde man — ook in dien tijd — anders aan zijn vrouw geschreven en meer hartelijke dingen te vertellen zal gehad hebben dan den lof van vreemde vrouwen en beruchte sletten. Maar verliefd was La Fontaine nu eenmaal niet.

't Kon tusschen hen beiden niet tot ordevol en redelijk evenwicht komen: ze stonden te vreemd tegenover elkaar en leefden te verschillend.

Reeds in '58 worden ze van goederen gescheiden; toch woont hij nog met zijn vrouw onder één dak; maar zoodra hij bij Mme d'Orléans huisvesting heeft gevonden — en van nu aan zal hij geen eigen huis meer bezitten, maar beurtelings bij al zijn vrienden onderkomen zoeken — verslappen zijn betrekkingen met zijn vrouw meer en meer. In den beginne waagt hij er nog een enkele reis naar Champagne aan, later heelemaal niet meer. Zijn vrienden hebben medelijden met de verlaten vrouw — die inmiddels bij Poignant nog altijd troost zoekt — ergeren zich vaak over zijn onverschilligheid, dringen op meer hartelijkheid aan.

Op zekeren dag, niet langer kunnende weerstand bieden aan hunne vermaningen, trekt hij er op uit,

legt goedgezind de vermoeiende reis naar Chateau-Thierry af, gaat onverwachts ten zijnent binnen dringen, maar vindt zijn vrouw niet tehuis, daar ze naar de kerk is. Hij klopt bij een vriend aan, blijft er twee dagen eten en slapen en keert dan onverrichter zake naar Parijs terug; en als zijn vrienden hem vragen of hij met zijn vrouw verzoend is, vindt hij er geen beter antwoord op dan een: „J'ai été pour la voir mais je ne l'ai pas trouvée, elle était au salut".

Na zijn bekeering eindelijk — al leggen de priesters, die wel van hem verkregen hebben dat hij zijn laatste werk den vlammen ten prooi geven zal en van de auteursrechten van zijn „Contes" afstand doen, hem geen enkele boete ten aanzien zijner vrouw op, en al is er zelfs van haar geen sprake in zijn biecht — keert hij uit eigen beweging een laatste maal naar Chateau-Thierry terug. Het gesprek der beide echtgenooten moet dan heel bitter geweest zijn, heel weemoedig, zwaar van het wrang besef van hun gebroken leven, angstig van berouw — maar 't was te laat. Ze kenden elkaar niet meer. Hij keerde terug naar het vreemde bed in Parijs, dat barmhartige vrienden hem hadden bezorgd en ging eenzaam sterven, zonder liefde om zijn laatste uur te verzoeten.

Nu we over zijn echtelijke aangelegenheden handelen, vermelden we het bestaan van den zoon, die uit zijn huwelijk is gesproten, zijn eenig, althans eenig wettig kind.

Geboren in 1653, schijnt de jongen tot den ouder-

dom van 14 jaar door Maucroix, zijn peter, opgevoed te zijn geworden; waarna M. de Harlay, procureur général, er zich mede belastte hem een behoorlijk onderwijs te bezorgen en hem daarna een passende betrekking te zoeken.

La Fontaine spreekt nooit over zijn zoon; ik geloof dat er in zijn werk slechts één enkele zinspeling op zijn jongen voorkomt, in zijn reisbrieven namelijk; op het einde van zijn eersten brief wijdt hij een gedachte aan het kind, geen wijze of strenge gedachte, geen bewijs van vaderlijke bezorgdheid — want hij had de vaderlijke roeping al in even zwakke mate als de echtelijke — maar een belofte van vermaak, een grappige heugenis: „Faites bien des recommandations, à notre marmot, et dites lui que peut-être j'amènerai, de ce pays-là, quelque beau petit chaperon pour le faire jouer et lui tenir compagnie", en of hij zijn belofte gestand gedaan heeft, weten we niet eens.

Na dien tijd brengen zijn brieven ons geen tijding meer betreffende vrouw of kind. De legende heeft ook hier haar bedriegelijk net gesponnen, en de anecdoten zijn vele, in verband met zijn eenigen spruit in omloop gebracht.

Zoo vertelt men dat hij op zekeren dag, bij toeval, zijn zoon te Parijs in het huis van een vriend ontmoette, zonder hem te herkennen. Hij roemde den geest en den smaak van den onbekenden jongeling met wien hij had geredetwist en, toen men hem te kennen gaf dat het zijn zoon was, moet hij heel eenvoudig, zonder

meer omslachtigheid of vreugde of belangstelling, het berucht geworden „Ah, j'en suis bien aise" hebben geslaakt. Nochtans, die woorden, ze ergeren me zoodanig niet, ze kunnen met hartelijkheid uitgesproken zijn geweest, en we weten wel dat La Fontaine zich nooit uitbundig voordeed en met liefde-uitboezemingen spaarzaam was. Liefdevol was zijn antwoord niet.

Een ander maal vertelt men zijn wedervaren bij M. Dupin, docter aan de Sorbonne, bij wien hij op bezoek is gegaan; de geleerde vriend doet hem uitgeleide, en op de trap, terwijl ze naar beneden stappen, komen ze een jongeheer tegen, die naar boven gaat. La Fontaine en de jongeling groeten elkaar. Beneden informeert de dichter naar den vreemdeling dien hij onderweg heeft gekruist. „Quoi, vous n'avez pas reconnu votre fils?" vraagt de verblufte Dupin, en de dichter, volgens zijn gewoonte uit de wolken vallend, weet niet anders te antwoorden dan het eveneens maar al te vermaarde: „Je crois l'avoir vu quelque part".

Er ligt misschien wel iets monsterachtigs van domme onverschilligheid of cynische zelfzucht in heel die potsierlijke houding van een vader die geen vader is en zich geen vader gevoelt — of iets zeer smartelijks van geatrofieerde genegenheid en verstikt plichtsbesef — maar mogen we ons oor gewillig leenen aan al die geruchten?

Over heel dat verdwaald, eenzelvig en genotzuchtig leven ligt een open straal: de schijn der echtheid en der barre natuur, het kil-klare bewustzijn van iemand

die zich toont zooals God hem schiep en onverbloemd zijn naaktheid prijs geeft. Hij vindt het niet noodig te veinzen en hij spreekt met dezelfde rondborstigheid over zijn ongelijk en al zijn zwakheden als anderen om hun deugd en al hun hoedanigheden te roemen.

„Diversité, c'est ma devise" vertelt hij in een zijner luchtigste Contes, „Le pâté d'anguille", en hij blijft erbij:

Mais quoi! Je suis volage en vers comme en amours.
En faisant mon portrait, moi même je m'accuse,
Et ne veux point donner mes défauts pour excuse.

Een echte epicurist is La Fontaine altijd en in alles, doch uit zijn liefde-opvattingen blijkt de genotzuchtige wijsbegeerte van den sceptischen fabulist wel het levendigst; hij mag gerust gerekend worden tot „la plus ancienne et la première de ces écoles en France, où l'on ait pratiqué et professé la morale d' Epicure" om Diderot's definitie te gebruiken, en al noemt de schrijver der „Encyclopedie" onzen La Fontaine niet naast Ninon, die als de meter van de montere secte wordt gehuldigd, naast Saint Evremond, Vauquelin, Boisrobert enz., hij behoort tot hun ras. Als iedere bewuste epicurist, is La Fontaine tegen de Jansenisten gekeerd, alleen omdat ze het genot en de voldoening aller lusten bevechten:

Ces sectateurs nous défendent en somme
Tous les plaisirs que l'on goûte ici-bas.

Het boeiendste probleem blijft dit: dat La Fontaine in weerwil van heel de onverschillige wijsbegeerte welke hij in zijn fabels doceert, zelf duizend kwellingen heeft geleden door de vluchtige wispelturigheid van zijn on-

telbare liefdesverlangens, en zich daarom aan ons allen, die hem vereeren, openbaart als het bekoorlijkst mengsel van onstandvastigheid en teederheid, wellust en onbevangenheid, dat men denken kan.

Ik geloof dat hij op den duur zelf niet goed meer wist, wat van de liefde te gelooven, en terwijl hij in de „préface" van Adonis belijdt „qu'il lui est redevable des plus beaux moments qu'il ait passé en sa vie" klaagt hij in andere gedichten heel bitter over de pijnen en martelingen waarmede het minne-gevoel hem heeft gekweld. Toch blijf ik Taine's prachtig beeld bewonderen, die hem met de krekel van Phedra vergelijkt, het kleine, wellustige dier, van licht en warmte duizelig, dat niet beter weet dan onder den blauwen hemel, in zoeten zonneschijn te minnen, te zingen, te leven; zoo'n krekel was La Fontaine, en hij leefde ook voor de zon en voor de liefde, en hij zong...

HOOFDSTUK VII

Een karakterschets

Ik heb gepoogd — op elke dezer bladzijden — La Fontaine levend te doen verschijnen, hem naar den lijve te teekenen, in de omgeving waarin hij leefde en werkte, en terwijl ik schreef zag ik hem parmantig gaan door de straten van Parijs of de wijngaarden van Champagne, of zitten op zijn stoel, of liggen in het gras, of dartelen met een zoetgevleesde deerne op een divan vol roode kussens en fluweelen tapijten, of smullen aan een rijk-gevulde tafel, of mijmerend turen naar een welgevormd en sierlijk beeld, dat hij in een fijngeslepen vers, als in een wazig net een vlinder, te vangen trachtte: zoovele prenten uit het bonte boek van zijn leven dat ik met wijdingsvolle aandacht heb doorbladerd en op mijn beurt verlucht.

Maar 't is uit heel dat leven zelf — dat ik door middel van uitvoerige beschrijvingen getoond heb — uit zijne vele daden en gedragingen, zooals ik ze heb verteld, dat zijne ziel spreken moet, dat de bestanddeelen moeten overblijven waaruit een karakterschets van den dichter kan worden opgebouwd: de lezer concludeere zelf zoo-

veel mogelijk en rape bijeen wat bijeen te rapen valt. Want elke karakteristiek zal noodzakelijk iets of wat te uitdrukkelijk worden en geforceerd schijnen — gelijk een portret dat men in een gereed-staand raam dwingt, prangend in de star-getimmerde lijst en niet langs alle kanten even nauwkeurig aan de werkelijkheid aangepast —, wanneer men de eene beweegreden van de andere scheidt, de eene neiging afzonderlijk betracht, het eene instinct van het andere losschakelt uit het levend en onafscheidelijk geheel van deze intens-menschelijke individualiteit: zóó brengt men zekere gedeelten meer op den voorgrond, en onwillekeurig zal zulks ten koste van andere eigenschappen en eigenaardigheden gebeuren. De beste kenschetsing welke men van een karakter geven kan is nog altijd de illusie van het leven...

Hoe potsierlijk bijvoorbeeld heeft zekere Jean Paul Nayrac getracht — niet zonder liefde en met een heel zuiver inzicht, trouwens — La Fontaine's wezen aan een wetenschappelijke vivisectie te onderwerpen: „La Fontaine, ses facultés psychiques, sa philosophie, sa psychologie, sa mentalité, son caractère" zoo luidt de titel van zijn boek, en 't klinkt zoo verbazend hol en dwaas voor wie in La Fontaine's gezellige intimiteit heeft geleefd. Men ziet dien drukken geleerde — met gouden bril en witte schort en als Dr. Pluizer vele instrumenten hanteerende — gebogen over den ronden buik en de smakelijke tronie van den fabulist, en men glimlacht

bij het caricaturale schouwspel. Hij zal ons over de erfelijkheid van den fabulist inlichten, over zijn geheugen en zijn gedachten-associaties, al zijn gevoelsvormen en denkwijzen, en ten slotte zullen we niets van heel La Fontaine's leven of werk beter hebben begrepen; geen oogenblik heb ik de aangename illusie gehad dat bijv. de fabulist naar mij toe zou zijn gekomen, mij de hand hebben gereikt en een vriendelijken zin gezegd of een verleidelijke uitnoodiging in het oor gefluisterd. We zullen dus die geleerde methode van kritiek laten waar ze thuis hoort.

Laten we eerst die eene groote waarheid vooropstellen: La Fontaine's karakter is het karakter van een dichter — en de goede gemeente weet dat dichters vaak onbegrijpelijke en ingewikkelde wezens zijn — en van een epicuristischen dichter nog al. We hebben zijn eigen getuigenis bij de hand, waar hij de Volupteit aanroept, de levensgeneuchte zooals hij deze opvat, met al het weldadige der dichtgave, heel de vreugde der kunst en heel de lust der zinnen:

Volupté, Volupté qui fus jadis maîtresse
 Du plus bel esprit de la Grèce,
Ne me dédaigne pas, viens-t'en loger chez moi;
 Tu n'y seras pas sans emploi.
J'aime le jeu, l'amour, les livres, la musique,
La ville et la campagne, enfin tout. Il n'est rien
 Qui ne me soit souverain bien,
Jusqu' au sombre plaisir d'un cœur mélancolique.
Viens donc; et de ce bien, ô douce Volupté,

Veux-tu savoir au vrai la mesure certaine?
Il m'en faut tout au moins un siècle bien compté;
Car trente ans, ce n'est pas la peine.

In hetzelfde boek, Les Amours de Psyché, heeft hij zichzelf ook nog in proza, alhoewel niet prozaïsch, afgeschilderd achter het mom van de bekende Polyphile-figuur, waarvan reeds, naar aanleiding van de vriendschap der vier gezellen, gewag werd gemaakt, en hij beschrijft gelijktijdig Acante, den vermoedelijken Racine, in wien hij een eenigszins broederlijken aanleg meent te hebben ontdekt:

„Acante ne manqua pas, selon sa coutume, de proposer une promenade en quelque lieu hors de la ville, qui fut éloigné, et où peu de gens entrassent. On ne les viendrait point interrompre, ils écouteraient cette lecture avec moins de bruit et plus de plaisir. Il aimait extrêmement les jardins, les fleurs, les ombrages. Polyphile lui ressemblait, en cela, mais on peut dire que celui-ci aimait toutes choses. Ces passions, qui leur remplissaient le cœur d'une certaine tendresse, se répandaient jusqu'en leurs écrits et en formaient le principal caractère. Ils penchaient tous deux vers le lyrisme avec cette différence qu' Acante avait quelque chose de plus touchant, Polyphile de plus fleuri . . ."

Ziedaar het karakter dat hij zichzelven toegeschreven heeft, en 't is onbetwistbaar eenigszins veredeld, zoo al niet opgesmukt, het karakter van een landelijken en wijsgeerigen, op alle levensuitingen verliefden, op alle

aandoeningen belusten poëet, die vóór alles poëet is.

Doch die natuur heeft veel dieper grondlagen dan een domme of naïeve toeschouwer denken zou en is heel anders dan die van een suffen goeierik, veel ernstiger dan de glimlachende schijn van zijn goedmoedig aangezicht laat vermoeden.

In hem roeren vele onverzadigde begeerten, klagen allerlei onvoldane verzuchtingen; soms klopt een bui van opdruischende emoties tegen zijn rust aan. Hij is zeer teergevoelig, heel aanhankelijk, heel lichtgeraakt — maar al die fijnzinnigheden blijven verborgen achter zijn gelaten uitzicht, zijn inschikkelijk gedrag, zijn met alles tevreden, goedig humeur. In een wezen zoo gevoelig als het zijne moeten nochtans vele teere plekken hebben gelegen, onder de ruige schors, broze plekken die men vaak heeft gewond. Een geluk voor hem, dat hij dra alles vergeet, ook zijn leed en zijn melankolieën en dat de kracht van zijn optimistische filosophie hem gemakkelijk over zijn inzinkingen heen helpt.

Hij is ongerust, en zooals alle wemelende naturen, lijdt hij ten zeerste onder aanvallen van verveling. Hij drinkt soms om zijn weemoed te vergeten en dat verre, treiterende verlangen te smoren, dat in hem grijst. Hij springt en dartelt, ook dan wanneer hij het niet meent, om zijn te levendige, opgewekte verbeelding te stillen en voor zijn heimwee afleiding te zoeken: „Il s'ennuie partout" getuigt Vergier, die hem kende en beminde.

Die innerlijke onrust, die eerste „Sehnsucht" in hem, verklaart ook zijn liefde voor de eenzaamheid, al sluit deze toch het verlangen naar gezelschap en den lust voor wereldlijke vermaken, menschelijk verkeer en vriendschappelijken omgang niet uit. Hij heeft met verteederde, week-melankolische, bijna amoureuse genegenheid de delicate wellustigheden van het alleen zijn met zijn droom bezongen:

Solitude, où je trouve une douceur secrète,
Lieux que j'aimai toujours, ne pourrai-je jamais
Loin du monde et du bruit goûter l'ombre et le frais?
Oh! qui m'arrêtera sous vos sombres asiles?
Quand pourront les neuf Sœurs, loin des cours et des villes,
M'occuper tout entier, et m'apprendre des cieux
Les divers mouvements inconnus à nos yeux,
Les dons et les vertus de ces clartés errantes
Par qui sont nos destins et nos mœurs différentes?
Que si je ne suis né pour de si grands projets,
Du moins que les ruisseaux m'offrent de doux objets,
Que je peigne en mes vers quelque rive fleurie.
La Parque à filets d'or n'ourdira point ma vie;
Je ne dormirai point sous de riches lambris;
Mais voit-on que le somme en perde de son prix?
En est-il moins profond et moins plein de délices?
Je lui voue au désert de nouveaux sacrifices.
Quand le moment viendra d'aller trouver les morts,
J'aurai vécu sans soins et mourrai sans remords.

Hij laat zich door de klagende stem van zijn weemoed niet verlokken tot bitterheid, omdat hij weet dat iedereen nu en dan een inzinking beleeft en één oogenblik naar 't onmogelijke, 't onbereikbare verzucht: „Et

comment ne vous ennuieriez-vous pas? Les dieux s'ennuient bien! Ils sont contraints de se faire, de temps en temps, des sujets de désir et d'inquiétude: tant il est vrai que l'entière satisfaction et le dégout se tiennent la main!..."

Daarom komt hij er ook niet toe een kluizenaarsleven te leiden of zich van de wereld af te zonderen. Zijn verblijf in het klooster is heel kort geweest en niet veel langer zijn verblijf in het rustige Chateau-Thierry — waar hij gemakkelijk als een bezadigde heerenboer, ver van de drukte des levens en al de woelingen en warringen, had kunnen luieren, indien zijn liefde voor de eenzaamheid werkelijk veeleischend en gebiedend ware geweest, en uitsluitelijk.

Hij verlangde het heftigst naar de teruggetrokken stilte en de zoete eenzelvigheid, wanneer hij weer in den storm was opgenomen en medegesleept door de koortsige, drukke woeling van Parijs. In de groote stad, daar smacht hij vaak naar buiten; maar nauwelijks heeft hij hare muren achter den rug liggen of reeds wil hij den weg terug afleggen, in de richting van waar hij komt. Mlle de Champmeslé, die hem met al zijn nukken en grillen en booze stemmingen had leeren kennen, bedroog zich niet in de weinige stabiliteit van zijn landelijke verzuchtingen en hij moest haar toegeven: „Que vous aviez raison de dire qu'ennui galoperait avec moi devant que j'aie perdu de vue les clochers du grand village", en dit groote dorp is natuurlijk Parijs.

't Komt alles zoo eenvoudig op zijn eenig, bestendig verlangen neer, het heimwee dat hem altoos teistert:

Il me faut du nouveau, n'en fut-il plus au monde.

't Is een geluk voorwaar, dat La Fontaine heeft geleefd in een omgeving van meestal hartelijke, opgewekte salon-menschen, die het licht en levendig gekout zeer hoog op prijs stelden. Ware hij buiten gebleven, alleen, van alle banden los, wellicht zou hij de eerste „romanticus" van de Fransche literatuur geworden zijn, de sombere dichter der nostalgie, de vroege voorlooper van al die Romantici, die nergens een schuilplaats vonden afgelegen en verborgen genoeg om hun heimwee uit te zingen, om hun weemoed te luchten, om uit hun wereldsmart hun wrangst genot te puren en uit de eenzaamheid hunne weekste aandoeningen op te diepen.

Omdat hij complex is, en onstandvastig in groote mate, spreekt hij zich dikwijls tegen, ook en vooral omdat hij die „sincérité du moment" belijdt, waaronder alle spontane naturen lijden. In de Acanthe-autobiographie van „Clymène" heeft hij zelf eenige verzen over zijn veranderlijkheid gedicht, welke hier niet mogen ontbreken:

Sire, Acanthe est un homme inégal à tel point
Que d'un moment à l'autre on ne le connaît point.
Inégal, en un mot, en plaisirs, en affaire,
Tantôt gai, tantôt triste, un jour il désespère,
Un autre jour il croit que la chose ira bien.
Pour vous en parler franc, nous n'y connaissons rien.

Maar hij is rechtzinnig en dus onbewust van de contradictie welke hij aan den dag legt; hij zegt altijd wat hij meent — al zijn tijdgenooten getuigen dat hij nooit loog — maar zijn gedachten zelf veranderen wel eens, en gewoonlijk is hij 's anderendaags vergeten, wat hij den dag tevoren heeft verteld. En wàt hij doet, zijn daad verloochent niet de ware, echte ingevingen van zijn aard, maar soms werken invloeden van buiten op hem in — wanneer hij bijv. een standje gekregen heeft van Mme de la Sablière of van Mme d' Herwart — en dan volgt zijn gekasteid inzicht natuurlijk een wijzere wending dan zijn boertige aard hem influistert; dan zweert hij, zich te beteren, dan gevoelt hij werkelijk berouw; maar den volgenden dag herinnert hij zich de spijtige uren en zijn bezadigde voornemens niet meer en gaat hij zijn gang zooals voorheen, en laat hij weer zijn hart spreken zooals het wil. Hij eindigt met zijn leven heel goed te vinden, en daar het bestaan kort is, schijnt 't hem maar 't voorzichtigst toe zich niet al te zeer te bekommeren met allerlei zwarigheid, niet te diepzinnig te filosofeeren en zich te laten meedrijven met de dagen die komen en keeren. Zijn leven ziet er soms uit, alsof het van den hak op den tak springt. Als de regenboog is het rijk aan kleuren, als de toonladder rijk aan zangnoten. Alles schommelt en wankelt en draait en keert. Hij buitelt op en af, als een clown, nu wit, dan zwart, omdat hij een dubbele plunje draagt. Van-

daag is hij katholiek en vroom en mystisch gestemd, morgen libertijnsch en rationalistisch, vandaag preekt hij den inkeer en morgen verheerlijkt hij alleen het genot en het vertier; nu wenscht hij stilte en rust, werkkracht en roem, dan alleen het gerucht der wereld, of een vadsig en weeldevol leven; thans roemt hij zich zelven als de gelukkigste man der aarde en daarna beklaagt hij zich over zijn mislukt bestaan. Welke ook zijn stemming weze, hij biecht ze onbewimpeld op. In heel die verscheidenheid ligt toch de volmaakte eenheid van zijn wezen, als de pit in de vrucht, rijp en veilig in de diepte.

Ook in zijn literaire productie vinden we die wisselvalligheid van stemming, heel dien veranderlijken wil terug; hij heeft met veel werk aanvang gemaakt, allerlei plannen gesmeed, talrijke voornemens gekoesterd, maar om het ontwerp door te voeren, schiet hem de volhardendheid te kort, om het begonnene te voleindigen ontbreekt het hem aan wilskracht en geduld. Noch „Le voyage du Limousin", noch „Le Songe de de Vaux" kwamen ooit tot voltooiïng en hij heeft vele onafgewerkte gedichten nagelaten.

Aan zijn aangeboren onstandvastigheid paarde hij een instinctieve behaagzucht. Hij wilde de gunst van allen verwerven, aan allen genoegen doen, onmiddellijk bijval oogsten en gedurende zijn leven nog zich in zijn roem verheugen. En om te behagen, met schier vrouwelijke coquetterie en onberedeneerde wisselval-

ligheid, leent hij gehoor beurtelings aan allerlei invallen en opwellingen. Hij is nooit zeker van zijn plannen, bouwt er nieuwe, werpt de oude neer. In de voorrede van „Psyché" komt hij er recht voor uit: „Mon principal but est toujours de plaire; pour en venir là, je considère le goût du siècle". Deze „Psyché" heeft hij geschreven, omdat de smaak van zijn tijd naar het galante en lichtzinnige gaat: „Il a fallu badiner depuis le commencement jusqu'à la fin; il a fallu chercher du galant et de la plaisanterie. Quand il ne l'auroit pas fallu, mon inclination m'y portoit et peut-être y suis-je tombé en beaucoup d'endroits contre la raison et la bienséance". Hij veroordeelt eerst de opera, maar maakt er zelf, wanneer de mode hem opnieuw in verzoeking brengt; hij verloochent zijn „Contes" maar schrijft er onmiddellijk nieuwe, omdat hij van zijn bijval geen afstand wil doen.

Hij kent zich zelf uitstekend, ondanks zijn contradicties en heeft zijn eigen grond gepeild met dezelfde onverbiddelijke scherpte, welke hem belet heeft zich over zijn tijdgenooten te vergissen. Hij heeft zijn eigen wezen met bedachtzame angstvalligheid bestudeerd; hij bezit een helder inzicht in het mysterie van zijn veelvuldigheid. Van al zijn gebreken is hij bewust en hij schaamt er zich niet over, maar ook van zijn zwakke kracht is hij overtuigd, van de moeilijkheid om tot inkeer te komen: in den grond acht hij het

de moeite niet waard zijn aard te hervormen en zijn leven te veranderen.

Zijn natuur bezat ook het egoïsme van den kunstenaar, die heel de wereld tot zich haalt, zonder zulks te willen of te wenschen, louter door de magnetische kracht van zijn duizendvoudig wezen, dat alles naar zich toetrekt, alles opnemen wil. Kunstenaars zijn verwende kinderen en veeleischende kinderen. Zoo is La Fontaine geweest. Met de practische moeilijkheden des levens heeft hij niet veel rekening gehouden, noch met de plichten des bestaans, en hij heeft betrouwen gehad in de dagen die komen moesten, in zijn gelukster en het toeval, in den betrouwbaren steun zijner beschermers. Als een wandeling door een ruimen, rijken tuin is zijn tocht geweest, en zijn handen hebben alles geplukt wat in zijn bereik kwam, zijn mond alles geproefd, zijn neus den geur van alles opgesnoven — maar in dien tuin is hij binnengedrongen over de haag, steelsgewijze, zonder tol te betalen, zonder zich aan de gewone voorwaarden te onderwerpen...

Zooals 't een goeden epicurist betaamt, neemt hij het met de moraliteit niet te nauw op: de zedeleer laat hem onverschillig en aan de wetten stoort hij zich slechts in de mate, die noodig is om niet onder hun bereik te vallen. Al gelooft hij aan de Voorzienigheid, hij is er te overtuigd van, dat ze in hare goedertierenheid hem niet streng of wreed onder handen zal nemen, later. De lessen van zijn fabelen — 't is vaak

gezegd o. a. door Napoleon, Rousseau en Lamartine en later door grootpapa René Doumic en mononkel Emile Faguet herhaald — de „morales" van zijn fabelen zijn dikwijls zeer schadelijk. Rousseau maakt er hem verwijt van in de kinderen immoreele ondeugden aan te kweeken, gedurig hun egoïsme en hun genotzucht te sterken, terwijl Napoleon zijn ironie aanklaagt, die dikwijls dubbelzinnig en misleidend is. Laten we bekennen, dat vele zijner dieren slecht of dom zijn, bedriegelijk of verwaand, laf of onbarmhartig... Maar heeft hij ons geen nieuwen godsdienst gebracht, toen hij ons leerde ons met vriendschap neer te buigen over onze broeders der aarde, naar alle bloemen en kruiden en alle levende wezens, en toen hij ons in den ruimsten, heiligsten tempel der wereld binnenleidde, en ons de zuiverste moraal aller wijsgeeren en zedeprekers openbaarde, met ons in te boezemen die vrome, zalige liefde voor de natuur en het leven, welke we van hem geërfd hebben?...

* * *

Ieder mensch bijna is een Janus met dubbel voorhoofd — maar La Fontaine was het in buitengewone mate, en van hem die Jean heette, kan er meer dan van anderen, sprake zijn van een „Jean qui rit" en een „Jean qui pleure" in zijn eene, onverdeelbare menschelijke figuur. Hij is één en al dualiteit; naast den idealist in hem, die van droomen en schoone ver-

beeldingen leeft, tiert ook de sensualist die van den lach houdt en van het plezier, nooit moe van brassen en zingen blijkt en in de vetste realiteit der aarde gedijt.

Zijn idealisme redt hem en maakt van hem iemand heel anders dan een gewone egoïstische en genotzieke pacha, dan een grof, gewetenloos personnage; zoo zullen ook zijn practische levenszin, zijn positief bewustzijn, zijn rijke levenskennis hem van nutte zijn om van den ijlen droomer dien hij had kunnen worden, een man van waarachtige menschelijkheid, een zeer positief mengsel van teerheid en wellust, poëzie en lijden te maken, een belangwekkenden samengroei van allerlei deugden en zwakheden, verdiensten en gebreken.

We zullen geen nadruk leggen op deze tekortkomingen in hem, welke kleine onvolkomenheden zijn en den adel van zijn wezen niet verminderen, zooals bijvoorbeeld zijn verstrooidheid of zijn luiheid. Dat zijn twee gebreken, die méér dichters eigen zijn.

Bij hem ging de verstrooidheid verder dan bij anderen, maar ze bleef een onschadelijke, lichtelijk potsierlijke, doch geenszins minderwaardige karaktertrek. Hij was zeer afgetrokken, al zijn biografen zijn het er over eens en deelen ons menige anecdoten mede, en we zullen ze op hun woord gelooven.

We weten, dank aan Tallemant, hoe hij 's nachts uit vrijen ging, en reeds dan in de wolken zat: hij voorzag zich van een lantaarn om in den maneschijn te gaan minnekoozen.

Omstreeks denzelfden tijd vindt een ander voorval plaats, dat dikwijls wordt naverteld. Een proces waarin al zijn goederen op 't spel staan, roept hem naar Parijs. Hij heeft alle benoodigde documenten bijeen gepakt en aan den knop van zijn zadel bevestigd. Onderweg is het landschap zoo schoon en schijnt de zon zoo warm, dat hij niet meer aan zijn paperassen denkt. Hij gaat onder een boom rusten, tot daar een postiljon aan komt rijden, die voor hem stil houdt en hem vraagt of hij niets verloren heeft. Hij antwoordt natuurlijk ontkennend, zonder verder na te denken, tot hij plots boven op de koets den bundel papieren herkent, die het doel van zijn reis uitmaakt en dien hij geheel heeft vergeten.

Een ander maal verliest hij de beurs, welke hij van den Koning, bij gelegenheid van zijn bezoek te Saint Germain, ontvangen heeft. Hij laat ze in het rijtuig liggen. Gelukkig bewijst zijn liefde voor de dieren hem dienst in deze zaak: den koetsier kent hij niet meer, maar hij herinnert zich nog het signalement der twee paarden en slaagt erin de koets terug te vinden, en zijn beurs, die nog achter het kussen ligt.

Marais vertelt dat hij op zekeren dag een ballade aan den Koning overhandigen wilde; toen hij voor den vorst stond, begon hij vruchteloos in al zijn zakken het dichtstuk te zoeken, dat hij voor Lodewijk had bestemd: hij had nagelaten het mede te nemen.

Tijdens zijn reis naar Limoges vergist hij zich natuur-

lijk meer dan eens van hotel en vergeet hij te dineeren terwijl hij Titus-Livius lezende is.

Reeds weten we hoe hij, zekeren dag, van 's morgens tot 's avonds, onder denzelfden boom in den regen bleef droomen, uur en tijd, plaats en wereld vergetende.

Hij was beschaamd, bewoog zich niet gemakkelijk en kondigde zich, bij zijn binnentreden in een kamer, door een laag, verlegen hoestje aan. Ook bloosde hij voortdurend.

Hij miste tevens alle dapperheid. In een bosch, dat hij niet kende, vatte hij schrik gedurende zijn reis en riep hij zich de akeligste roovergeschiedenissen voor den geest. Hij dierf het gevaar niet onder oogen zien, zooals we weten uit zijn brief aan M[me] d'Ulrich, waarin hij zoo dikwijls zijn laffen schrik voor haar bedrogen echtgenoot bekent. Hij vreesde ook den dood ten zeerste, zooals zijn laatste brieven getuigen. En in zijn fabels heeft hij geen andere deugd zoo menigmaal geprezen als de voorzichtigheid — een voorzichtigheid die soms, van heel nabij, op list en laksche gelatenheid, of slaafsche onderwerping en sluwe berekendheid gaat gelijken.

Hij was lui, en ook hierin beleed hij zijn onvervalschte kunstenaarsnatuur. Bijna alle kunstenaars hebben een neiging tot luierikken en hun tijd verdroomen of verslijten in genoegelijk levensspel; maar zijn luiheid was niet toevallig en niet ongewild: ze maakte van zijn vasten levensregel deel en hij wist er nut uit te trekken

en ze tot zijn profijt en vreugde aan te wenden, en verloren was ze dus niet. Juist omdat hij niet koortsig werkte, in roes van woorden en zinnen die dringen naar het hoofd en naar de pen, en ook omdat hij niet geregeld dichtte, met den methodischen ernst van een ambtenaar, doch met de grillige willekeur van een echten dichter der phantasie en des gemoeds, heeft hij gegeven dat levendig en vernuftig werk, waarvan we allen nog zooveel genoegen beleven.

Toch wees ik er reeds op, dat La Fontaine geen slordig of achteloos schrijver was, improviseerend op het goede geluk af, en we weten integendeel dat hij heel neerstig en streng op zijn verzen wrocht; men heeft het eerste handschrift van een zijner gedichten teruggevonden, waarvan in den definitieven tekst geen twee verzen meer overgebleven zijn; hij bekende zelf „qu'il fabriquait ses vers à force de temps". Zijn werk beslaat niet meer dan zes deelen, zes dikke deelen, maar vergeten we niet dat hij heel laat aangevangen is met schrijven, en alles bijna in één geut is beginnen voort te brengen, van 64 tot 78, zooals een boom plots en tijdelijk, gedurende eenige jaren, vruchten draagt. Veel kunnen we het toch niet noemen, en zijn productie blijft verre beneden den arbeid van een Bossuet of een Voltaire, een Balzac of een Hugo. Daarbij, dichten was voor hem geen arbeid; 't was de uiting van zijn droom, het sieraad van zijn loom genieten, de bloem van zijn verkwikkelijke rust.

Buiten zijn literair werk heeft hij niet veel uitgericht; van zijn „maitrise des eaux et forêts" heeft hij zich nooit veel aangetrokken en menige jaren heeft hij ze niet mogen uitoefenen. Andere ambten of betrekkingen heeft hij nooit bekleed. Hij heeft geleefd om te wandelen en te kouten, te vrijen en te dichten, te smullen en te slapen, die wijze man...

Hij was zeer onafhankelijk van geest, en voor iemand die zijn levensonderhoud als een gunst of een aalmoes van anderen moest afsmeeken, niet in 't minst kruiperig. Hij verdroeg geen enkelen band, aanvaardde geen enkele verplichting. In zijn betrekkingen met de grooten van zijn tijd geeft hij op heel buitengewone wijze van dien vrijheidszin blijk, en wie de platte vleitaal, de walgelijke flikflooierij van andere gepensionneerde dichters kent, staat verbaasd over zijn stoute taal en zelfbewuste manieren en zijn eigenzinnig, onbelemmerd gedrag.

We weten hoe fier hij zich gedroeg tegenover Fouquet en hoe de dichter zich niet beneden den minister rekende. Ook tegenover de Vendôme's, zelfs wanneer hij scheen te bedelen, liet hij zijn vrije tong los:

Je dois tout respect aux Vendômes,
Mais j'irai en d'autres royaumes,
S'il leur fallait, en ce moment,
Céder d'un ciron seulement.

Hij blijft de eenige onder al de groote dichters der zeventiende eeuw om Hendrik IV te prijzen — en al de andere houden den mond, omdat ze weten dat de

hoogmoedige, praalzieke en absolutistische Lodewijk XIV niet zeer op huldebetuigingen aan zijn eenvoudigen, hartelijken en volksgezinden voorganger gesteld is. Zoo ver gaat La Fontaine, dat hij den jongen koning Hendrik IV als een voorbeeld durft aan te prijzen:

> Du magnanime Henri qu'il contemple la vie:
> Dès qu'il put se venger, il en perdit l'envie.
> Inspirez à Louis cette même douceur.

Later looft hij, even gul weg, den wijsgeer-veldheer Catinat, door de overige dichters voorzichtig doodgezwegen, omdat deze generaal zich niet in de gunst van Madame de Maintenon mocht verheugen.

Het is ons bekend hoe weinig hij uit de koninklijke hand at, al pikten al de andere poëten gelijk vraatzieke kippen de gulden korrels van de vorstelijke genade op — omdat hij als schrijver altijd ongebonden wou werken, geen voorgeschreven genres beoefenen en aan de preutschheid geen voldoening verschaffen.

Wel deinsde hij niet voor vleierij terug, maar dan moest hij er iets van meenen en louter huichelachtig klonken zijn complimenten niet. Waar hij dienst bewijzen kon, vond hij de moeite nooit te veel, maar 't was alleen aan hen, die ook hem vriendelijk gezind waren; hij kon aan een vriend niets weigeren, liet zich vaak uit bereidwilligheid of slecht-berekende sympathie tot het schrijven van knoeiwerk verleiden, dat niet in zijn bereik lag of met zijn talent niet strookte; maar zijn pen te verkoopen, dat weigerde hij hardnekkig, en daar-

voor kunnen wij hem als een loffelijke uitzondering in zijn tijd prijzen!

Trouwens de man die de „Fabels" schreef, was geen hoveling. Dat boek van scherpe, soms bittere en schendende ironie is niet de schepping van een lage, veile ziel, maar de schoone menschelijke uiting van eèn eerlijk en zelfstandig man, die scherp rond dorst te kijken en vrij zijn tong te roeren. Hij heeft niemand gespaard, zelfs Lodewijk XIV niet, geen vorsten of ministers, geen prelaten of ridders, maar achter het duidelijk symbool van zijn dieren — zooals Taine het meesterlijk bewezen heeft in zijn „La Fontaine et ses Fables" — heeft hij ze allen aan de kaak gesteld, ze deerlijk aangetast in hun gulden waardigheid, ze tot op den naakten lijve ontkleed: hij heeft ze met schimp en smaad uitgeschilderd zooals ze waren, in de onvervalschte echtheid van hun wezen. Verhaaltjes welke op eersten schijn niet meer waarde dan een kinder-versje bezitten, kleine, moralistische vertellingen, ze worden onder zijn hand werkelijk een beeld in 't kort van heel zijn tijd, van de veelzijdige samenleving der zeventiende eeuw, van heel de menschelijke comedie: „La fable a l'ampleur d'une Iliade" meende Taine. En zie hoe al de grooten, al de rijken, al de machtigen met schaamteloos, alhoewel niet hardvochtig realisme afgebeeld zijn! Wat de overigen betreft, de boeren, de arme wroeters, de tobbende en ploeterende armoe-oogsters, van hen houdt hij, voor hen spreekt zijn medelijden

luid-op; hij durft hun ellendigen toestand bloot te leggen zonder verzoeting. Hij begrijpt het onrecht dat gebeurt, hij sluit zijn oogen niet voor de ontberingen van de arme zwoegers, die men — terwijl de luisterrijkste feesten te Versailles aan den gang waren met overvloedig gebraad en wijnen, muziek en minnekoozerij — gedurende jaren van mislukten oogst gras en netels zag eten en in de aarde wroeten om er de wortels uit te delven, en in zekere streken zelfs zich op de lijken van doode beesten of van vrouwen en nichtjes storten om iets onder den tand te hebben; kinderen zogen de beenderen der dooden uit. De meeste boeren nuttigden in gewonen tijd, ook als er geen hongersnood heerschte, varenbrood, wilde kastanjes, rapen, nootolie enz., sliepen op stroo en hooi, en 't is een openbaar geheim dat hun alle weelde of gemak werd geweigerd. Hij weet dat ze in den killen en klammigen ochtend, voor den dageraad, te velde trekken en dat ze zich alle vermaak of verpoozing moeten ontzeggen. De lasten en tienden zijn hoog, de heerendiensten onbeperkt, de stokslagen regenen neer zonder matigheid, voor het lichtste vergrijp.

Hij weet het en beklaagt hen, en de arme ezel, de miskende, afgeranselde, uitgehongerde Boudewijn van zijn levendig dierentafereel, die onder de slagen en verdrukkingen van Lioen en zijn beeren en wolven, honden en vossen smacht, is als een schuchter doch duidelijk symbool van hun onderworpen staat.

Overdrijven we het satirisch element in La Fontaine's fabelen niet, zooals Taine 't deed. We moeten in den bescheiden dichter geen socialen hervormer, geen vroegste apostel van de broederliefde willen ontdekken; we zouden evenzeer de waarheid fnuiken, als wanneer we in hem louter een vermakelijken baladijn zouden toejuichen. Hij spreekt bijzonder vrank voor de vuist weg voor iemand, die onder de regeering van den meest onverbiddelijken vorst der geschiedenis heeft geleefd. Hij ziet al heel duidelijk zekere verkeerde maatschappelijke toestanden in, voor welke zijn tijdgenooten volkomen blind waren. Onder de gedaante van zijn dieren stelt hij reeds menigen verkrachter van recht en waarheid aan de kaak, zonder een blaadje voor den mond te nemen. Doch van tragischen bloede is hij niet en niet wetenschappelijk onderlegd en sociaalvoelend genoeg, ook te laks van aard en te genotziek om een revolutionnaire actie op touw te zetten en zich allerlei hinder en gevaar op den hals te halen. Toch vinden we in hem een voorlooper van de Encyclopedie en van het achttiende-eeuwsche rationalisme, een der vrijste geesten van zijn tijd, tot de uitverkorenen behoorend, wier werk niet nutteloos voor de menschheid is geweest.

Hoe onrechtvaardig bejegenen zij dus den vroeden man, die alleen zijn vroolijkheid onthouden, zijn gekke kuren, zijn dartele verhalen. In een fabel als „La mort et le Bucheron" ligt een diepe, wrange, werkelijke liefde

en schuilt er smartelijk medelijden; hoeveel hooger staat „Le paysan du Danube", of „L'homme et la couleuvre", of „Les animaux malades de la peste" dan de lichtzinnige apoloogjes van den eersten den besten flodderenden hoveling, die met de boeren den spot zou drijven en lachen met het eeuwig dupen-spel van het leven. De oude, kreupele houthakker en de ruige, tegen de Romeinen donderende barbaar, komen levend uit een zwarte, donkere ets van Holbein te voorschijn.

Hij bezat een goed hart; want naast de menschen, die lijden, had hij ook de dieren lief, en de zwakste en nederigste het meest; hij schonk hun, als een scheppende God, een levende ziel en was Gassendi dankbaar, die leerde dat er drie soorten zielen bestonden — een vegetatieve ziel voor de kruiden, een gevoelige ziel voor de dieren, een redelijke ziel voor de menschen. Hij pleitte gedurig ten hunnen bate, volgde bewogen hun leven, nam deel aan hun vreugde en beproevingen; we zagen hem in de bosschen en weilanden van Champagne, zijn lievelingen volgen tusschen de boomen of in het mos, hen bewonderen in de stallen en tillen van de hoeven, overal waar ze waren.

Op zekeren dag, dat hij bij Mme d'Harvey dineeren moest, kwam hij te laat, omdat hij den lijkstoet van een mier tot aan het graf had gevolgd, en daarna met de vrienden en magen teruggekeerd was tot aan hun nest. Andermaal liet hij duidelijk zijn voorkeur voor de dieren blijken, toen hij het gezelschap van zekere heeren al

te vervelend vond, en de plaat poetste onder voorwendsel dat hij nog even naar een mierennest moest gaan kijken, dat hij in de nabijheid liggen wist...

Reeds toonde ik aan, hoe trouw hij tegenover zijn vrienden was, hoe verknocht en dankbaar, al kan men hem van impulsiviteit niet vrijpleiten. Hij was eerlijk, want hij betaalde al zijn schulden af, tot de laatste duit, en hij nam het Pellisson erg kwalijk, die zijn financieele zaken in de war had gelaten: „Il faut payer ses dettes!" klinkt het bijna hardvochtig. Hij was eenvoudig en bescheiden en trok zich weiger in een hoekje terug; hij wilde niet vooruit dringen met baldadige vuisten en kneuzende ellebogen en stelde zich genoegelijk met zijn nederige plaats tevreden. En ook die modestie is een schoone gave! En nochtans hoeveel wijzer was hij, die den tijd had om rustig te denken en het leven te overschouwen, hoeveel vroeder dan al die drukken en praatzieken, die met een oppervlakkig pronkleven in de salons zich tevreden stelden. Hij stond gezapig, met een vergoelijkenden lach op zijn lippen, te staren naar hun oppervlakkig, ijdel gezwerm, en diep was de vonk van spot die in zijn oogen glinsterde, schalksch de plooi van ironie die krulde om zijn lippen.

Hij deed zich voor zooals hij was, zonder valsche pose, argeloos en oprecht, en liet zich niet over het paard tillen, en vergrootte zelf ook niet zijn eigen verdiensten.

Al zou hij het recht hebben gehad om aanspraak

op een voorname plaats te maken. Want niet alleen had men hem te eeren als een vaardig dichter, gunstig onthaald in de letterkundige wereld, beroemd zelfs, maar hij was tevens ontwikkeld, zeer belezen, in ruimere mate geletterd dan het meerendeel zijner tijdgenooten. Hij is opgegroeid in de bewondering voor Malherbe, Marot en Voiture; hij kent Horatius, Virgilius, Stacius, Phedra, Homeros, Plato; hij heeft de Italianen gelezen en zekere Spaansche auteurs; hij is eigen met de schrijvers van de zestiende eeuw, en wat nog zeldzamer is, hij heeft zich ook op de hoogte van de muziek gesteld, de kunst waarmede hij het meest ingenomen is; al bevecht hij de opera, de nieuwste en modernste uiting van het Parijsche kunstleven, toch laat hij niet na zelf al de voorstellingen bij te wonen, omdat de muziek hem begeestert; ondanks zijn armoede, mag hij zich in het bezit van een clavecimbel verheugen, dat hij bij elke verhuizing met dezelfde zorg vervoert, en hij is gelukkig wanneer de eene of andere vrouw hem op muziek vergast. Hij koestert een veelzijdige belangstelling, interesseert zich voor wijsbegeerte en wetenschap, luistert aandachtig naar de bonte verhalen en de aardrijkskundige uitleggingen van Bernier en even vlijtig naar de wetenschappelijke uiteenzettingen van Mme de la Sablière. Hij weet veel meer van allerlei takken der menschelijke bedrijvigheid dan men denken zou, vermits de legende hem simpel heet. Hij is voorwaar een encyclopedist in 't klein. En toch

blijft hij op zijn plaats... Hij dringt zijn meening niet op, mengt zich niet onbesuisd in alle discussies. Vaak verzwijgt hij zijn eigen opvatting, uit vredelievendheid en verdraagzaamheid, en omdat hij weet hoe ijdel en nutteloos de meeste gedachtewisselingen zijn. Soms echter vlamt zijn weerstand op, wanneer hij te diep verbolgen is of te zwaar gekrenkt in zijn eergevoel of overtuiging. Lulli en Furetière weten wat het kost hem te verbitteren, en zijn satire op Lulli, „Le Florentin", en zijn epigrams tegen Furetière, den oneerlijken académicien, openbaren een bitsigen, schalken wrok in La Fontaine, welken we nog niet bevroedden. In de beruchte „querelle des Anciens et des Modernes" zien we hem kordaat en autoritair optreden en zijn meening met kracht verdedigen. Hij ontziet den beroemden Descartes niet het minst, die van het dier een automaat heeft gemaakt, en overlaadt hem met zijn spot en afkeer. Zooals alle menschen die diep naar binnen leven en daarom zeer bewust zijn, komt hij heel vastberaden voor zekere gedachten vooruit, met meer klem en vuur dan anderen, die over alles mee te praten hebben en altijd het hooge woord voeren. Maar toch zijn die opwellingen van verzet zeldzaam in zijn leven. Hij bezat niet veel wilskracht, waarschijnlijk omdat hij geen eerzucht had, en omdat hij bloo was. De anderen helpen hem verder, moeten hem met raad en daad bijstaan, voor hem gedurig in de bres springen en geven hem den duw om vooruit

te komen. Jannart geleidt hem naar het huis van Fouquet, de Hertogin van Bouillon brengt hem bij Madame d'Orléans onder dak, Madame de la Sablière dringt hem de Académie binnen. Hij laat dat alles geschieden, zonder tegenpruttelen, zonder verweer, tevreden omdat men voor hem zorgt, gedwee volbrengend wat men hem heeft geraden of voorgeschreven.

Hij zag het leven als een heerlijk luilekkerland, waar de gebraden kippen met vork en mes rond vliegen en de fonteinen den wijn laten stralen tot in den mond van de drinklustigen, zonder moeite, zonder inspanning.

Hij is spilziek en kwistig, kent niet de waarde van het geld — gedenken we hoe onbezorgd hij met zijn vrouwtje wat van zijn erfdeel overbleef opknabbelde — en van spaarzaamheid heeft hij geen benul. Zoodra hij weer eenig geld bezit, moet hij zich verhaasten het te verteren, ja vaak smijt hij geld weg, dat hij nog niet in zijn vermogen heeft, en waarvan het vooruitzicht alleen hem al vrijgevig stemt; de herbergiers, die hem kennen, vreezen niet een kerfje meer in zijn stok te snijden, want betaald worden ze toch, daar kunnen ze zeker van zijn, en ondertusschen viert de dichter de teugels: leve de wijn! leve de vrouwtjes!

Zijn ideaal wiekt niet hoog naar boven, in gulden, breede vlucht, maar blijft bij den grond, verlaat de aarde, het aangename leven en de gewillige menschen niet. Men moet het niet wagen hem, met machtige

bezielde scheppers te vergelijken, noch met de hartstochtelijke en diep-overtuigde dichters die we vereeren: niet met Dante of Shakespeare of Racine, niet met Ronsard of Corneille. Er gloeit geen schroeiende liefde voor den roem in hem, geen jagende drang naar apostolaat, geen stoute droom, geen ongenaakbare trots. Hij tracht zich niet in de smart te zuiveren, in de beproeving te verharden, in de eenzaamheid te verdiepen, in de versterving te dramatiseeren. Hij geeft zich zooals hij is, onmiddellijk, zonder omwegen, met een zekere zelfvoldaanheid, met veel tevredenheid, doch zonder pretentie, zonder hooge ambitie. Hij houdt boven alles van den lach: „le rire c'est le soleil de la vie" en in Psyché heeft hij een heele dissertatie aan den lach gewijd, een schier wijsgeerige beschouwing welke hij met de genoegelijke overtuiging besluit: „Le rire a pour moi quelque chose de plus vif et de plus sensible que la pitié: enfin le rire me rit davantage. Toute la nature est en cela de mon avis".

Hij heeft heel zijn leven door met het bonte schouwspel der menschen en der dingen gespot, om alles geglimlacht — al heeft hij harde noten te kraken gehad —, zich verkwikt met de vele vermakelijke wendingen des bestaans, en zijn tanden zijn jong en gaaf gebleven om in de vruchten, die malsch en sappig zijn, te bijten. Zijn leven en zijn werken bezorgen dezelfde rust en verwekken hetzelfde genoegen.

De genotzieke, wijsgeerige Sainte Beuve, die veel

op La Fontaine geleek, wist het ons op zijn beurt heel duidelijk te maken: „Parler de la Fontaine n'est jamais un ennui, c'est parler de l'expérience même, du résultat moral de la vie, du bon sens pratique, fin et profond, universel et divers, égayé de raillerie, animé de charme et d'imagination, corrigé encore et embelli par les meilleurs sentiments, consolidé surtout par l'amitié, c'est parler enfin de toutes ces choses qu'on ne sent jamais mieux que lorsqu'on a mûri soi-même" [1]).

Hij kwam en ging, in alle stilte, in alle bescheidenheid. Hij genoot zelf veel van het bestaan en laat ons allen, die na hem gekomen zijn, evenveel ervan genieten. Zijn eigen grafschrift dichtte hij met dien leuken spotzin, die hem altijd bezield heeft, en met veel eenvoud schetste hij een harmonieus leven:

Jean s'en alla comme il étoit venu,
Mangea le fonds avec le revenu,
Tint les trésors chose peu nécessaire.
Quant à son temps, bien le sut dispenser;
Deux parts en fit, dont il vouloit passer
L'une à dormir, et l'autre à ne rien faire.

Maar hij doet zich zelven onrecht in die „Epitaphe": hij vergeet zijn dag in drieën te deelen, zooals zijn leven in werkelijkheid drievoudig afgemeten was: het eene gedeelte voor den slaap bestemd, het tweede voor het vermaak, maar het derde voor zijn kunst, en dat was niet het minst belangrijke. Wie de „Fables" en de

---

[1]) Causeries du Lundi, 7de deel.

„Contes" en den roman „Psyché" heeft geschreven, die heeft zijn tijd op aarde niet verbeuzeld. Zoodat La Fontaine voor ons blijft een volmaakt en eeuwig dichter en een vermakelijke en vroede man: een schouwspel waaraan men zich genoegelijk vergaapt, een schoonheid waarvan men geniet voor immer...

AMSTERDAM, 1916—18.

